

МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ
НАУКИ ЯК ВИКЛИК
СЬОГОДЕННЯ

М. ЯРЕМЧЕ, УКРАЇНА

**18 ЛИСТОПАДА
2022 РІК**

МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ
НАУКИ ЯК ВИКЛИК
СЬОГОДЕННЯ**

м. Яремче, Україна

18 листопада 2022 рік

Вінниця, Україна
«Європейська наукова платформа»
2022

**УДК 001(08)
Д 74**

Голова оргкомітету: Коренюк І.О.

Верстка: Зрада С.І.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою «УкрІНТЕІ» в базі даних науково-технічних заходів України та бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (Посвідчення №357 від 26.08.2022)

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

Д 74

Діджиталізація науки як виклик сьогодення: матеріали III Міжнародної студентської наукової конференції, м. Яремче, 18 листопада, 2022 рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». — Вінниця: ГО «Європейська наукова платформа», 2022. — 234 с.

ISBN 978-617-8126-00-1

DOI 10.36074/liga-inter-18.11.2022

Викладено матеріали учасників III Міжнародної мультидисциплінарної студентської наукової конференції «Діджиталізація науки як виклик сьогодення», яка відбулася 18 листопада 2022 року у місті Яремче, Україна.

УДК 001 (08)

© Колектив учасників конференції, 2022

© ГО «Молодіжна наукова ліга», 2022

ISBN 978-617-8126-00-1

© ГО «Європейська наукова платформа», 2022

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

АУТСОРСИНГ ЯК ОДИН ІЗ ПЕРСПЕКТИВНИХ НАПРЯМІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Солдатова М.І. 11

ЩО ТАКЕ ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ І ЯК ВОНО ВИМІРЮЄТЬСЯ?

Дубініна С.Д., Янкович О.В. 16

СЕКЦІЯ 2. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Волгіна О.В., *Науковий керівник: Пічкурова З.В.* 18

РЕАКЦІЯ НА ПОКУПКУ ТА ПІСЛЯКУПІВЕЛЬНИЙ ДИСОНАНС

Диса К.П., *Науковий керівник: Корюгін А.В.* 21

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ORGANIZATION OF ACCOUNTING OF REVENUES OF BUDGETARY INSTITUTIONS IN ACCORDANCE WITH UKRAINIAN ACCOUNTING STANDARDS

Petrova V. 24

БІЗНЕС-ДІАГНОСТИКА ПІДПРИЄМСТВ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Круглий В.В., *Науковий керівник: Абесінова О.К.* 26

КЛЮЧОВІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Войтюк Д.С., *Науковий керівник: Нікольчук Ю.М.* 29

НАПРЯМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Кизюн В.М. 32

НАРАХУВАННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ В УМОВАХ ФОРС-МАЖОРУ ТА ВІЙНИ

Павлик С.О., *Науковий керівник: Кузуб М.В.* 35

НОВА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ: ОЧІКУВАННЯ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

Гурін Д.П., *Науковий керівник: Занько Б.М.* 37

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ	
Гурін Д.П., <i>Науковий керівник: Колісник О.П.</i>	40
РЕФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ	
Шепеленко В.С.	44
ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БАНКІВ: МІКРО- ТА МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ	
Шелега М.М., <i>Науковий керівник: Ткачук Н.М.</i>	47
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Савчук А.С., <i>Науковий керівник: Стащук О.В.</i>	50
ФІНАНСОВЕ ПРОГНОЗУВАННЯ. СУТНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ВПЛИВ НА УПРАВЛІННЯ КОРПОРАЦІЯМИ	
Туровська А.С., <i>Науковий керівник: Абесінова О.К.</i>	53

СЕКЦІЯ 4.

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

THIRD PARTY COOKIES: CHANGES IN THE MARKET INTERNET ADVERTISING	
Zakharchenko M., <i>Scientific advisor: Heraimovych V.</i>	56
МЕТОДИЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	
Прийдун І.Ю.	59

СЕКЦІЯ 5.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

HR-ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ	
Євченко Д.С., <i>Науковий керівник: Хмурова В.В.</i>	61
ВПЛИВ МЕТОДІВ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧІВ	
Семенюк Р.М., <i>Науковий керівник: Корюгін А.В.</i>	63
КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ	
Рибалка Я.Р., <i>Науковий керівник: Матросова Л.М.</i>	65
МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ В СУЧАСНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	
Величко Л.С., <i>Науковий керівник: Пуртов В.Ф.</i>	67
НАСЛІДКИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	
Шевченко А.О., <i>Науковий керівник: Пуртов В.Ф.</i>	70

СЕКЦІЯ 6.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА СТАН МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ	
Піковський Р.С., <i>Науковий керівник: Уніят А.В.</i>	72

СЕКЦІЯ 7.

ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

ВИЗНАЧЕННЯ ЮРИСДИКЦІЇ СПОРІВ СТОРОНОЮ ЯКИХ Є БОРЖНИК У СПІВВІДНОШЕННІ З ПРАВОВИМИ НОРМАМИ КОДЕКСУ УКРАЇНИ З ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА

Вознюк О.І., Науковий керівник: Патерило І.В. 74

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИДИ ШЛЮБУ В РИМСЬКОМУ ПРАВІ

Безкостенко А.О., Науковий керівник: Канарик Ю.С. 77

ДО ПИТАННЯ ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ БАТЬКІВСЬКОЇ ВЛАДИ У РИМСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

Москальова В.С., Науковий керівник: Канарик Ю.С. 79

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ «ДЕФЦИТУ ДЕМОКРАТІЇ» В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Фоменко В.С., Науковий керівник: Асірян С.Р. 81

ОКРЕМІ ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ПРАЦІ ЖІНОК

Войтюк Д.В., Науковий керівник: Галкіна Н.М. 84

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИХОДУ ДЕРЖАВ З ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Мартиненко К., Науковий керівник: Асірян С.Р. 86

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ САМОВІЛЬНОГО ЗАЙНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ТА САМОВІЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА

Тарасова А.А., Науковий керівник: Ковальова С.С. 88

ЩОДО ВИДІВ НЕТРАДИЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Кульчицький В.В. 90

СЕКЦІЯ 8.

ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

АКЦЕНТИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Гуденко С.І., Науковий керівник: Титаренко О.Ю. 92

ПРИНЦИПИ АДВОКАТУРИ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Червань А.М., Науковий керівник: Хлистік М.А. 95

СЕКЦІЯ 9.

АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

ВИКОРИСТАННЯ ВІБРАЦІЇ В УМОВАХ РЕМОНТНОГО ВИРОБНИЦТВА

Олексієнко І.Ю., Науковий керівник: Канівець О.В. 98

ВІБРАЦІЙНІ КОЛИВАННЯ В ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСАХ ПОВЕРХНЕВОГО ЗМІЩЕННЯ Спиця М.А., <i>Науковий керівник: Канівець О.В.</i>	100
--	-----

ВПЛИВ ВІБРАЦІЇ НА ЕЛЕМЕНТИ РАМИ СЕПАРУВАЛЬНИХ МАШИН Кошелевський Б.С., <i>Науковий керівник: Канівець О.В.</i>	102
---	-----

СЕКЦІЯ 10. ВЕТЕРИНАРНІ НАУКИ

CANINE PARVOVIRAL ENTERITIS Smulska A.A.	104
--	-----

LINOGNATHUS SETOSUS IN DOGS Smulska A.A.	107
--	-----

АНОМАЛІЇ РОЗВИТКУ. СПАДКОВІ ХВОРОБИ СОБАК Сергєєв Д.С., <i>Науковий керівник: Шевченко О.Б.</i>	110
--	-----

СЕКЦІЯ 11. ХІМІЯ, ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

МІСЦЕ ДИСПЕРСНИХ СИСТЕМ У ЖИВІЙ ПРИРОДІ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЖИВИХ ОРГАНІЗМІВ Данілова В.В., <i>Науковий керівник: Головка І.І.</i>	114
---	-----

СЕКЦІЯ 12. ХАРЧОВЕ ВИРОБНИЦТВО ТА ТЕХНОЛОГІЇ

ВИДІЛЕННЯ ВАНІЛІНУ З РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ Мосейчук А.Р., <i>Науковий керівник: Рацук М.Є.</i>	116
--	-----

СЕКЦІЯ 13. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

ОГЛЯД ШАБЛОНІВ ПАРАЛЕЛЬНОГО ПРОГРАМУВАННЯ Мякшин А.С., <i>Науковий керівник: Аксак Н.Г.</i>	118
--	-----

СЕКЦІЯ 14. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

APPLIED PROBLEMS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE SYSTEMS Чайка Д.А., <i>Науковий керівник: Шибко О.М.</i>	120
---	-----

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ ЗАХВОРЮВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ГЛИБИННОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я Берковський Д.С., <i>Науковий керівник: Кузьомін О.Я.</i>	122
--	-----

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РОБОТОТЕХНІКИ

Шибко Д.О., *Науковий керівник: Шибко О.М.* 126

СЕКЦІЯ 15.

ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

«CURRICULUM VITAE» М. СПАРК: СПЕЦИФІКА ЖАНРУ

Глова І.А., *Науковий керівник: Мочернюк Н.Д.* 129

NEOLOGISMS AND OCCASIONALISMS IN THE FASHION BLOGS

Маринчук Н., *Науковий керівник: Христич Н.С.* 132

WORKING JOURNALISTIC: DIGITAL PLATFORMS FOR JOURNALISTS TO KEEP UP WITH THE EVOLUATION OF THE DIGITAL LANDSCAPE

Vlasiuk L. 135

ІНСТРУМЕНТИ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ ДЛЯ РИНКУ АВТОМОБІЛЬНИХ ПОСЛУГ

Шершень В., *Науковий керівник: Просяник О.* 138

КОМПОЗИЦІЙНЕ ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ДОБИ У ТРИЛОГІЇ «ВОЛИНЬ» УЛАСА САМЧУКА

Хавалюк М.М., *Науковий керівник: Погребенник В.Ф.* 141

КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ДОДАТКУ В АНГЛІЙСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ М. ТВЕНА «ПРИГОДИ ТОМА СОЙЄРА»

Ковальова А.І., *Науковий керівник: Крилова Т.В.* 144

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

Гусейнова В.О., *Науковий керівник: Щигло Л.В.* 146

ПОЕТИКА РОМАНУ «НЕ ОЗИРАЙСЯ І МОВЧИ» МАКСА КІДРУКА

Млинченко Ю.В., *Науковий керівник: Погребенник В.Ф.* 147

ПОНЯТТЯ “МОВНА ОСОБИСТІТЬ” У ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Федорова В.В., *Науковий керівник: Демчук А.І.* 150

СИЛА СЛОВА В ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИЦІ

Клімов А.В. 152

СЕКЦІЯ 16.

ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

PRACTICAL TIPS IN USING ANIMAL IDIOMS IN ENGLISH CLASSES

Stelmatska R., *Scientific supervisor: Haronenko L.* 154

АНАЛІЗ ЗАДАЧ ЗНО З ТЕМИ «ПОХІДНА»

Оленюк М.М., *Науковий керівник: Кравчук О.М.* 156

АНГЛОМОВНІ РЕСУРСИ ІНТЕРНЕТУ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗВО

Кириченко А.П., *Науковий керівник: Трубіцина О.М.* 159

ВАЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ НАВИЧОК ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ДИЗАЙНЕРА ІНТЕР'ЄРУ Петросян Д.Ф., <i>Науковий керівник: Коленко А.В.</i>	162
ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ Тисяк Д.В.	165
ВПЛИВ ПРОЦЕСУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА УКРАЇНСЬКУ ОСВІТУ Вавровська Н.В., <i>Науковий керівник: Зязюн Л.І.</i>	168
ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПЕРІОД 1917-1920 РР. Лушпай Т.І.	171
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ Кушнір Т.В., <i>Науковий керівник: Трубіцина О.М.</i>	173
ТЕХНОЛОГІЇ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ ХРОНОЛОГІЧНОЇ ПОСЛІДОВНОСТІ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ Шемчук Д.О., Щука Д.А., <i>Науковий керівник: Щука Н.С.</i>	176
ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ СИСТЕМИ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ Білик М.Б., <i>Науковий керівник: Стахів М.О.</i>	179
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО САМООРГАНІЗАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ Мацидін В.І., <i>Науковий керівник: Новак Т.В.</i>	182
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ Гребенщикова Є.П., <i>Науковий керівник: Лесик А.С.</i>	185
ФОРМУВАННЯ НАВИКІВ ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ У СТУДЕНТІВ ЗВО ШЛЯХОМ УЧАСТІ В СТУДЕНТСЬКОМУ САМОВРЯДУВАННІ Семененко О.О., <i>Науковий керівник: Коленко А.В.</i>	187
ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ Зелінська О.О., <i>Науковий керівник: Рогова О.Г.</i>	189
ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО РІДНОГО КРАЮ Саксонік І.М., <i>Науковий керівник: Лесик А.С.</i>	191

СЕКЦІЯ 17.

ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

NON-VERBAL BEHAVIOR AS A PART OF OUR LIFE Martynenko Ya.A., Topikha T.B., <i>Research supervisor: Korobkina T.V.</i>	193
PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF MANIPULATIONS Dorofieieva K.I., Tkachuk I.K., <i>Research supervisor: Korobkina T.V.</i>	197

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В КОЛЕКТИВІ НА ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ОСОБИСТОСТІ Чемерис Н.В., <i>Науковий керівник: Сінко Л.О.</i>	200
ПОДОЛАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ АРТТЕРАПІЇ Безручук Ю.В.	203
ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЯК СПОСІБ УСУНЕННЯ ПРОЯВІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ МЕДИЧНОЇ СФЕРИ В КРИЗОВИХ УМОВАХ Левченко В.В., <i>Науковий керівник: Чистовська Ю.Ю.</i>	205
РОЛЬ АРТТЕРАПІЇ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ Вольська В.С.	207

СЕКЦІЯ 18.

МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

DIC SYNDROME AS ONE OF THE FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF BLEEDING IN OBSTETRICS Tsymbol M., <i>Scientific supervisor: Tsyhanenko O.</i>	209
АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ЧАСТКИ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ МЕДИЧНИМ (ЛЕГАЛЬНИМ) АБОРТОМ МЕДИКАМЕНТОЗНИМ МЕТОДОМ СЕРЕД УСІХ ВИДІВ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ ЗА 2017-2021 РОКИ Конопля Л.А., Тополюк К.С., <i>Науковий керівник: Монакова О.С.</i>	211
ДИНАМІКА ЕПІДЕМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ГОСТРИХ КИШКОВИХ ІНФЕКЦІЙ НА ПОЛТАВЩИНІ Дуліч Д.С., Салютіна Д.Ю., Коросташова І.І., <i>Науковий керівник: Горіздра Л.М.</i>	213
ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ У ЛІКАРІВ ОНКОЛОГІВ ВострокнUTOва Є.І. ВострокнUTOв І.Л., Ворона Д.А., <i>Науковий керівник: Кирилова О.О.</i> ..	216
ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОТРІЙНОЇ ФІКСОВАНОЇ АНТИГІПЕРТЕНЗИВНОЇ ТЕРАПІЇ Худякова Ю.Р., <i>Науковий керівник: Панченко Г.Ю.</i>	218
ПОДАГРА ТА СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ЛІКУВАННЯ Федоренко О.В., <i>Науковий керівник: Панченко Г.Ю.</i>	220
ПРОБЛЕМА ГІНОЇДНОЇ ЛІПОДИСТРОФІЇ СЕРЕД СТУДЕНТОК ІФНМУ Молдавчук Я.Я., Щегініна Д.В., Гелетій М.М., <i>Науковий керівник: Николайчук Х.Я.</i>	222

СЕКЦІЯ 19.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

ПРИЧИНИ КОНФЛІКТІВ У СИСТЕМІ ТРЕНЕР-БАТЬКИ-СПОРТСМЕН Решітник О.О., <i>Науковий керівник: Павлюк О.С.</i>	224
ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ Мельничук М.М., <i>Науковий керівник: Янков С.В.</i>	227

СЕКЦІЯ 20.

ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ДО ПИТАННЯ ПРО «ЗНИКНЕННЯ» ГУМАНІТАРНИХ НАУК В УНІВЕРСИТЕТАХ
(З ПРИВОДУ СТАТТІ Т. ІГЛТОНА «СМЕРТЬ УНІВЕРСИТЕТІВ»)

Омеко В.О., Науковий керівник: Шановська О.А. 230

СЕКЦІЯ 21.

АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

ХУДОЖНЯ ОБРАЗНІСТЬ В ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРУ АВТОМОБІЛЬНИХ СЕРВІСІВ

Скицька А.А. 232

СЕКЦІЯ 1.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Солдатова Марина Іванівна, здобувач магістерського освітнього ступеня факультету обліку та аудиту
Вінницький національний аграрний університет, Україна

АУТСОРСИНГ ЯК ОДИН ІЗ ПЕРСПЕКТИВНИХ НАПРЯМІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Вступ. Динамічна зміна та ускладнення конкурентного середовища функціонування суб'єктів господарювання зумовлює необхідність підвищення конкурентоспроможності підприємств малого і середнього бізнесу. В кризових умовах вітчизняної економіки одним із шляхів досягнення цієї мети є оптимізація витрат за різними бізнес-процесами, зокрема, через залучення зовнішніх суб'єктів для ведення бухгалтерського обліку на підприємстві (бухгалтерський аутсорсинг). Система бухгалтерського обліку в умовах аутсорсингу повинна забезпечувати виконання поставлених перед нею завдань і задоволення інтересів замовника та виконавця на основі оптимального поєднання правового та договірної регулювання даного процесу, що спричинено неспроможністю залучення висококваліфікованого штатного облікового персоналу внаслідок обмеженості фінансових ресурсів та масштабів діяльності малих і середніх підприємств.

На сьогоднішній день в Україні все частіше постає питання стосовно нових інструментів оптимізації витрат підприємства, розвитку бізнесу і економіки держави. Одним із засобів управління підприємства є аутсорсинг. Аутсорсинг виступає одним із важливих засобів залучення інвестицій в державу, він дає можливість компаніям сфокусуватися на досягненні стратегічно-важливих цілей підприємств, а також збільшити прибутковість. В сучасних умовах аутсорсингові послуги в Україні замають лише 16.7%. Це пов'язано з недовірою суспільства та недоліками в законодавстві в даній сфері. Тому, виникає необхідність в дослідженні теоретичних і практичних аспектів щодо розвитку аутсорсинга в Україні та світі, а також визначення доцільності переходу підприємства на аутсорсинг, визначення основних проблем та практичних аспектів вдосконалення даного явища.

Мета статті - дослідження аутсорсингу як інструменту скорочення витрат та підвищення доходності бізнесу, його форм та видів, джерел формування та розвитку, практики застосування аутсорсингу різними компаніями та можливості розвитку на вітчизняних підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на те що питання організації обліку в умовах аутсорсингу порушуються в працях науковців не один рік, все одно не дотримано конвенційності основних понять у даному напрямі, зустрічаються різні позиції щодо трактування поняття «аутсорсинг», визначення його суб'єктів та

видів. Так, під час надання послуг із ведення обліку на умовах аутсорсингу використовують досить багато понять, які начебто схожі за своїм значенням, зокрема «бухгалтерський аутсорсинг», «дистанційна бухгалтерія», «дистанційні бухгалтерські послуги» [1].

Так, Л.С. Скакун розкрила бухгалтерський аутсорсинг з економіко-правової (сукупність відносин, які виникають між замовником та виконавцем у процесі виконання умов договору про надання послуг із бухгалтерського аутсорсингу) та облікової (форма організації бухгалтерського обліку, яка полягає в передачі окремих бухгалтерських функцій або всього процесу ведення бухгалтерського обліку зовнішнім суб'єктам із метою підвищення якості та ефективності їх виконання) позицій [2, с. 10].

У міжнародному контексті цей термін визначає послідовність організаційних рішень, суть яких полягає в передачі деяких функцій, що раніше самостійно реалізовувалися організацією, або видів діяльності зовнішній організації або, як прийнято говорити, «третьої стороні». Слід наголосити, що на теперішній час при величезній практичній значущості проведених досліджень ще не сформовано єдиної теоретичної бази, яка б охоплювала увесь комплекс питань аутсорсингу при визначенні та тлумаченні цієї категорії. Станом на 2021 рік було визначено, що близько 90% сучасних підприємств використовують аутсорсинг хоча б одного бізнес-процесу. Toyota, Honda, Chrysler делегують стороннім підрядникам приблизно 70% бізнес-процесів, а компанія Nike віддала практично всі функції для спеціалізованих компаній, залишивши, лише розробку дизайну [3]. Американські економісти Р.Чампен і К. Енрейд стверджують, що термін «аутсорсинг» використовується як парасолька для визначення різних напрямів ділової активності [4]. Більшість визначень розкриває аутсорсинг частково, описуючи окремі аспекти, пов'язаних з аутсорсинговою діяльністю.

Інструментальний підхід розкриває аутсорсинг, як інструмент для зменшення витрат підприємства, посилення конкурентоспроможності, зосереджуючи увагу на бізнес-процесах підприємства Незважаючи на багатозначність та відсутність єдиного підходу до трактування економічної сутності поняття «аутсорсинг», вважаємо, що це поняття за суттю відповідає функціональному підходу і може трактуватися як процес передачі окремих функцій, бізнес-процесів іншій через укладання договору з метою зменшення операційних витрат.

До складу аутсорсерів належать аудиторські, консалтингові фірми, спеціалізовані (аутсорсингові фірми, фахівці з бухгалтерського обліку, зареєстровані як фізичні особи – підприємці, тощо) [6]. Не може бути аутсорсером фізична особа, оскільки вона в силу свого правового статусу у відносинах, які є господарськими або комерційними, не надає таку послугу. Фізична особа, відповідно до норм цивільного і господарського законодавства, не є учасником господарських відносин, якщо не зареєстрована в установленому законом порядку як суб'єкт госпо дарювання, а отже, не може мати найманих працівників для ведення своєї діяльності: таким правом наділена лише фізична особа – підприємець або юридична особа, які є суб'єктами господарської діяльності [7, с. 112]

М. Ф. Кук досить детально розкрив процес переходу на аутсорсинг з виокремленням у ньому 12 етапів [8]. У цій праці поряд з визначенням організаційних цілей та функцій наведено підходи до таких етапів: аналіз переваг та

недоліків від використання функцій аутсорсингу; аналіз можливостей та ризиків, пов'язаних із аутсорсингом; процеси підготовки пропозицій щодо вибору постачальника послуг; процедури узгодження умов договору про аутсорсинг. До внутрішніх організаційних процесів віднесено способи інформування про аутсорсинг відповідних підрозділів підприємства та управлінський інструментарій побудови взаємовідносин з працівниками організації, яка надає бухгалтерські послуги.

Укладання договорів щодо бухгалтерського аутсорсингу здійснюється на основі загальних засад цивільного законодавства, яке регулює аутсорсинг у контексті економічної взаємодії через укладання договорів суб'єктами підприємницької діяльності, що не заборонена законом: «сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості» [9, с. 11]. Згідно із Законом України «Про зайнятість населення», зазначено умови, які дозволяють «залучати до роботи працівників, що надають послуги з посередництва, подальшого виконання ними роботи на інших підприємствах, в установах та організаціях. Це передбачено умовою, коли у роботодавця протягом року проходить скорочення чисельності (штату) працюючих чи передбачається виконання робіт за основними професіями технологічного процесу основного виробництва» [10, с. 3].

Бухгалтерський аутсорсинг включає послуги з відновлення та ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності, оптимізації податкових платежів та інших відрахувань. Тобто бухгалтерський аутсорсинг втілює у собі комплексне бухгалтерське забезпечення компанії спеціалістами профільної сторонньої організації [11].

Залежно від типу функцій, які передаються на зовнішнє виконання, аутсорсинг можна поділити на аутсорсинг бізнес-процесів (ведення бухгалтерського обліку, логістика, маркетинг, реклама тощо); виробничо-технологічний (збирання комплектуючих, виробництво акумуляторів, технічне післяпродажне обслуговування та ін.); ІТ-аутсорсинг (розробка програмного забезпечення, впровадження інформаційних баз даних, обслуговування Web-серверів тощо).

На практиці бухгалтерський аутсорсинг може охоплювати часткове або повне делегування процесу ведення бухгалтерського обліку. До складу цих послуг входить, як правило, складання та подання фінансової публічної звітності, у яких акцент ставиться на проблематиці забезпечення релевантності інформації, що розглядається як гарантія якості ведення обліку. В теорії і на практиці бухгалтерський аутсорсинг розділяють на два види: ведення бухгалтерії повністю; виконання послуг з ведення окремих ділянок бухгалтерського обліку, наприклад облік доходів, розрахункових операцій, податків та ін [12].

Визначаючи порядок співпраці аутсорсера та підприємства-замовника (як передаватимуться документи, час їх отримання), приймається одне з найважливіших рішень щодо організації бухгалтерського обліку в умовах аутсорсингу, оскільки фактично за умови надання послуг дистанційно, виникає потреба в узгодженні технічного та програмного забезпечення в аутсорсера та підприємства-замовника.

За переліком робіт поділяємо бухгалтерський аутсорсинг на повний та

частковий. До повного аутсорсингу вдаються, як правило, невеликі підприємства, найчастіше – новостворені, з незначним обсягом операцій. Проте це не означає, що за таких умов на підприємстві-замовнику взагалі не буде облікових працівників. Якщо процедура передачі документів не автоматизована, то доцільно все ж таки у штатному розкладі передбачити посаду бухгалтера, який безпосередньо буде займатися реєстрацією документів. Щодо часткового аутсорсингу, то в даному разі передаються ті ділянки бухгалтерського обліку, які не є стратегічно важливими для підприємства, проте є доволі трудомісткими, наприклад розрахунок та нарахування заробітної плати. За умови передачі їх на аутсорсинг головний бухгалтер може приділити більше уваги питанням, які визначатимуть подальший розвиток підприємства.

Вибір виду аутсорсингу за переліком робіт безпосередньо впливатиме на організацію роботи облікового персоналу на підприємстві-замовнику [13].

Висновки. Аутсорсинг – це форма економічної кооперації, яка полягає у передачі основних чи обслуговуючих функцій компанією-замовником іншому суб'єкту (аутсорсеру), як правило на договірній основі, та використовується компанією-замовником з метою оптимізації витрат, а також підвищення якості кінцевого результату. Бухгалтерський аутсорсинг набуває дедалі більшого практичного впровадження на вітчизняних підприємствах, оскільки цей інструментарій об'єктивно містить у собі організаційні переваги та фінансові вигоди для підприємства замовника, прояв яких особливо стає очевидним в сучасних кризових умовах та поширення практики віддаленої роботи. Раціональність цього варіанту надання якісних бухгалтерських послуг зі сторони аутсорсерів має і практичні проблеми, які насамперед стосуються урахування специфіки функціонування конкретного підприємства. Однак, аутсорсингові операції пов'язані також з певними недоліками і ризиками як зовнішнього, так і внутрішнього походження. Тому, до питання про використання аутсорсингу у господарській діяльності підприємств необхідно підходити помірковано і зважено.

Список використаних джерел:

1. Ляхович Г. Бухгалтерський аутсорсинг підходи до трактування та класифікації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. 9. С.104-108
2. Скакун Л.С. Бухгалтерський облік в умовах аутсорсингу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.09 Житомир. держ. технол. ун-т. Житомир, 2010. 21 с.
3. Official web-site of the PricewaterhouseCoopers. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/about.html> (дата звернення 28.09.2022)
4. Косінова К. С. Аутсорсинг як засіб розвитку та зміцнення національної економіки України: URL <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/08/193-2041.pdf> (дата звернення 28.09.2022).
5. Leavy, B. Outsourcing Strategies: Opportunities and Risks. *Strategy & Leadership*. 32(6), 20-26.
6. Колодеева С. Субъекты ведения бухгалтерского учета в условиях аутсорсинга. URL: <https://eck.ru/blog/outsorsing/sub-ekty-vedeniya-buhgalterskogo-ucheta-v-usloviyah-outsorsinga/> (дата звернення 28.09.2022).
7. Єфименко М. Правова регламентація аутсорсингових відносин в США та Україні: порівняльно-правовий аспект. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2014. Вип. 1. С. 110–113.
8. Kuk M.F. Outsourcing funkcji personalnej, Oficyna Ekonomiczna. Krakow, 2003. P. 39.
9. Закон України «Про зайнятість населення». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.

10. Що таке хмарні обчислення? URL: <http://cbto.com.ua/library/cloudcomputing>.
11. Кто лучше, бухгалтер или аудиторская компания для аутсорсинга бухгалтерии? // АБА бухгалтерский аутсорсинг. 2014. <http://www.buhslugi.com.ua/ru/informatsiya/obshchayainformatsiya/bukhgalteriliauditorskayaorganizatsiya.htm> (дата звернення 28.09.2022).
12. Яремко І., Гузандрова В. Аутсоринг як інструмент ведення бухгалтерського обліку та його актуалізація у сучасних умовах. Економіка та суспільство, 2022. (37). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-6>.
13. Ляхович Г. Бухгалтерський аутсоринг підходи до трактування та класифікації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. 9. С.104-108.

Дубініна Світлана Дмитрівна, здобувач вищої освіти економічного факультету
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна

Янкович Олег Владиславович, здобувач вищої освіти економічного факультету
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна

ЩО ТАКЕ ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ І ЯК ВОНО ВИМІРЮЄТЬСЯ?

Економічне зростання - це збільшення виробництва економічних товарів і послуг за один проміжок часу в порівнянні з попереднім періодом. Його можна виміряти в номінальному або реальному (з поправкою на інфляцію) термінах. Традиційно сукупне економічне зростання вимірюється з точки зору валового національного продукту (ВНП) або валового внутрішнього продукту (ВВП), хоча іноді використовуються альтернативні метрики.

Простіше кажучи, під економічним зростанням розуміється збільшення сукупного виробництва в економіці, що в цілому проявляється в зростанні національного доходу. Часто, але не обов'язково, сукупні прирости у виробництві корелюють з підвищенням середньої граничної продуктивності. Це призводить до збільшення доходів, надихаючи споживачів відкривати свої гаманці і купувати більше, а значить, більш високу матеріальну якість життя і рівень життя.

В економіці зростання зазвичай моделюється як функція фізичного капіталу, людського капіталу, робочої сили та технологій. Простіше кажучи, збільшення кількості або якості населення працездатного віку, інструментів, з якими їм доводиться працювати, і рецептів, які у них є для поєднання праці, капіталу і сировини, призведе до збільшення економічного виробництва.

Фази економічного зростання

Економіка рухається через різні періоди діяльності. Цей рух отримало назву «діловий цикл». Він складається з чотирьох фаз:

Експансія – на цьому етапі зайнятість, доходи, промислове виробництво та продажі зростають, і спостерігається зростання реального ВВП.

Пік – це коли економічна експансія б'є по стелі. Це фактично переломний момент.

Скорочення – під час цієї фази всі елементи розширення починають зменшуватися. Вона стає рецесією, коли значне зниження економічної активності поширюється по всій економіці.

Дно – це коли економічне скорочення б'є по своєму найнижчому рівню.

Один діловий цикл датується від піку до піку або від дна до дна. Такі цикли, як правило, не є регулярними за довжиною, може бути період скорочення під час розширення і навпаки. Після Другої світової війни економіка США зазнала більше розширень, ніж скорочень. У період з 1945 по 2019 рік середнє розширення тривало близько 65 місяців, тоді як середнє скорочення становило лише 11 місяців. Однак Велика рецесія, з грудня 2007 року по червень 2009 року, тривала 18 місяців. За цим послідувало найдовше за всю історію спостережень розширення - 128 місяців, що тривало до 2020 року і прихід пандемії COVID-19. [2]

Як виміряти економічне зростання

Найпоширенішим показником економічного зростання є реальний ВВП. Це загальна вартість усього, як товарів, так і послуг, вироблених в економіці, з цією вартістю, скоригованою на усунення наслідків інфляції. Існує три різні методи погляду на реальний ВВП: [3]

1) Щоквартальне зростання річними темпами – розглядає зміну ВВП з кварталу до кварталу, яка потім об'єднується в річну ставку. Наприклад, якщо зміна одного кварталу становить 0, 3%, то річна ставка буде екстрапольована до 1,2%.

2) Темпи зростання за чотири квартали або рік за рік – порівнює ВВП за один квартал з двох послідовних років у відсотках. Він часто використовується підприємствами для компенсації наслідків сезонних коливань.

3) Середньорічні темпи зростання – це середнє значення змін у кожному з чотирьох кварталів. Наприклад, якби у 2022 році були чотириквартальні ставки 2%, 3%, 1,5% та 1%, середньорічні темпи зростання за рік склали $6 \cdot 7,5\% \div 4 = 1,875\%$.

Звичайно, виміряти вартість товару чи блага складно. Деякі товари і послуги вважаються більш цінними за інші. Наприклад, смартфон цінніше пари шкарпеток. Зростання має вимірюватися у вартості товарів і послуг, а не лише в кількості.

Інша проблема полягає в тому, що не всі фізичні особи розміщують однакову вартість на одних і тих же товарах і послугах. Обігрівач цінніше для жителя Аляски, в той час як кондиціонер більш цінний для жителя Флориди. Деякі люди цінують стейк більше, ніж рибу і навпаки. Оскільки цінність суб'єктивна, вимірювати для всіх людей дуже складно.

Загальним наближенням є використання поточної ринкової вартості. У Сполучених Штатах це вимірюється в перерахунку на долари США і додається все разом, щоб виробляти сукупні показники виробництва, включаючи ВВП.

Список використаних джерел:

1. Official website of the information resource Wikipedia [Електроний ресурс]. – URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/>.
2. Official website of the information resource [Електроний ресурс]. – URL: <https://www.investopedia.com/terms/e/economicgrowth.asp#citation-7>.
3. Bank of Canada. Official website of the information resource [Електроний ресурс]. – URL: <https://www.bankofcanada.ca/core-functions/monetary-policy/measuringeconomicgrowth/#:~:text=The%20most%20common%20way%20to,remove%20the%20effects%20of%20inflation>.

СЕКЦІЯ 2.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

Волгіна Ольга Володимирівна, здобувачка вищої освіти
факультету міжнародних відносин
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Пічкурова Зоя Володимирівна, канд. екон. наук,
доцент кафедри МЕН і Б ФМВ НАУ
Національний авіаційний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасному світі міжнародний туризм відіграє провідну роль в соціально-економічному житті. Неможливо розглядати міжнародну торгівлю послугами окремо від міжнародної торгівлі товарами. Сфера туризму не може існувати самостійно. Це комплексна галузь, яка складається із безлічі різних секторів, що мають взаємодіяти один з одним. Тобто, це галузь, яка виступає однією з форм зовнішньоекономічних відносин країни. Міжнародний туризм – це одна з галузей, що має дуже швидкі темпи розвитку. Настільки швидкий розвиток українського міжнародного туризму можна охарактеризувати тим, що країна багата на природничі та історичні об'єкти, український сервіс є одним з найкращих в світі, а туристичний ринок постійно розвивається, готельні та ресторани підприємства вводять інновації в свій сервіс та інтерпретують під етнічні особливості України. В Україні можна постійно відслідковувати інтенсифікацію попиту на послуги, тому посилення конкуренції України, як країни з розвиненою сферою туризму, постійно зростає.

Якщо розглядати історію розвитку міжнародного туризму в Україні, то можна прослідкувати, що український ринок зіштовхувався з безліччю різних криз, але все одно вистоявали та продовжували свій розвиток. До найбільш впливовіших ситуацій на галузь українського туризму можна назвати збройну агресію Росії проти України з 2014 року. Війна занадто сильно вплинула та продовжує впливати на соціальне і економічне життя українців. Терористичні дії, які Росія кожний день використовує проти громадян України, призводять до різних негативних факторів.

Діяльність туристичної галузі – це не лише підтримка бюджету країни, хоча така її функція є надзвичайно важливою, особливо в часи тривання військових дій. Вона також виступає в ролі способу хоч короткочасної, проте ефективної психологічної реабілітації [1].

Серед всіх галузей туризм за обсягами доходу займає третє місце у економіці країни. Прибуток з туристичних подорожей, і, відповідно, податки з них, складають вагомому долю бюджету. Саме туризм дає поштовх до розвитку різноманітних частин

інфраструктури, включаючи підприємства торгівлі. Він надає багато робочих місць та можливостей для заробітку, створює умови для функціонування компаній у галузях, що співпрацюють зі сферою туризму.

Згадуючи 2012 рік та всі заходи, які були спрямовані на підвищення популярності та туристичної привабливості України на Євро-2012, принесли свої плоди і в Україну у 2013 році завітало приблизно 24 млн чоловік. У 2014 році зменшились і показали стрімке падіння туристичних потоків через анексію АР Крим, окупацію Донецької та Луганської областей та збройну агресію між Україною та Росією. За свідченням Асоціації індустрії гостинності у 2014 році український уряд ніяким чином не підтримував розвиток міжнародного туризму і всі сили спрямував на оборону території України. Саме в 2014 році було ліквідоване державне агентство розвитку туризму та курортів.

Аналізуючи графік 1.1 можна побачити стрімке падіння в'їзду іноземців у 2014 році через військову агресію з боку Росії. Але ситуація почала потроху ставати кращою починаючи з 2015 до 2019 рр. Держава почала більше приділяти увагу туристичній сфері та розвивати її (рис. 1).

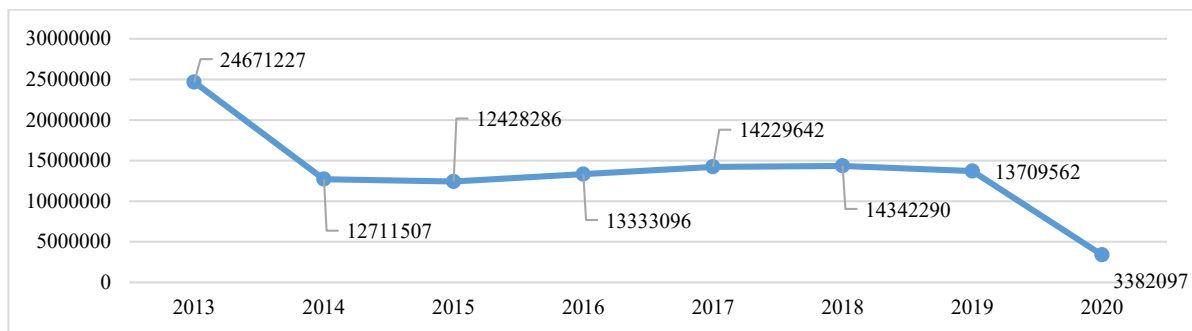

Рис. 1. В'їзд іноземців в Україну за даними Державної прикордонної служби України (осіб) [3]

Початок повномасштабного вторгнення перетворив сферу туристичного бізнесу на галузь, яка повинна виживати і яку потрібно зберегти для того, щоб в майбутньому туризм став економічною частиною, за допомогою якої український уряд зможе відновлювати Україну після закінчення бойових дій.

За перші 4 місяці 2022 року представники туристичної галузі України сплатили на 18% менше податків, ніж за аналогічний період 2021 року. Так, загальна кількість платників податків, які займаються туристичною діяльністю, за перші місяці війни в середньому скоротилася на 10 (рис. 2) [4].

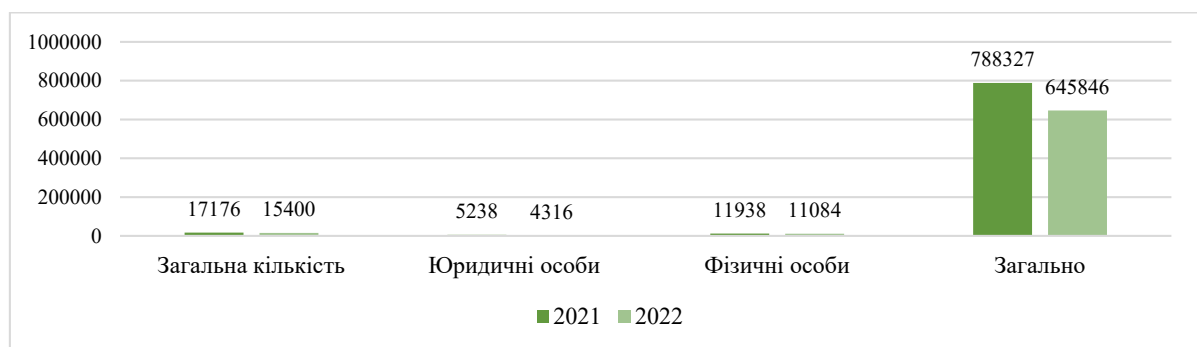

Рис. 2. Податки за 01.01 – 01.05.2022 року [4]

Державне агентство розвитку туризму випустило повідомлення про те, що навіть під час війни українці продовжують подорожувати Україною та виїжджають закордон з метою відпочинку. Актуальним також залишається замовлення наземного обслуговування — громадяни, які опинились в Європі бронюють готелі й обслуговування в українських туроператорів та добираються до місця відпочинку самостійно [1]. На сьогоднішній момент сфера туризму працює на 25% - 30%, а найпопулярнішим напрямком на сьогоднішній момент є туризм на захід України, де немає активних бойових дій.

Велика кількість видань впевнені в тому, що сфера міжнародного туризму має всі шанси повернутись до передвоєнних показників, тому що в Україні дійсно дуже багато туристичних місць. Тим паче, в сьогоднішніх умовах, весь світ зацікавлений подіями, які відбуваються в Україні. Однією з важливих речей для відновлення міжнародного туризму є влучна маркетингова кампанія. До маркетингових кампаній, які іноземці знають буквально по всьому світу можна віднести – «Be Brave Like Ukraine» (Будь сміливим, як Україна). Білборди з гаслом були розповсюджені майже по всьому світі, що зробило свою справу: по-перше, весь світ слідкував та продовжує слідувати за українцями та Україною; по-друге, велика кількість іноземців планує приїхати до України після закінчення війни. Важливим моментом є те, що маркетингова кампанія може переключити і змінити сприйняття іноземців з «країни, в якій зараз війна» на «країна, в якій мир та спокій». До програм відновлення Урядом потрібно внести і туристичну сферу. Все залежить від швидкості відбудови інфраструктури країни та підвищення загального рівня життя. Це більше вплине на виїзний туризм, але і в'їзний також буде повністю залежати від економічного добробуту громадян.

Отже, війна в Україні впливає на всі сфери життя країни, але найбільший негативний вплив отримує сфера міжнародного туризму. Український уряд повинен вже замислюватись над подальшим функціонуванням туристичної сфери, тому що туристична сфера – це одна з найбільш простіших сфер, за допомогою якої можна залучити інвестиції до країни. Налагодження діяльності важливіших економічних секторів – це найшвидший і найкращий спосіб повернення до звичайного довоєнного життя. Зміцнити авторитет держави та покращити міжнародний імідж допоможе стабільна ситуація, в якій не буде війни, та продовження євроінтеграційного шляху.

Список використаних джерел:

1. Сергій Кириченко. Подорожі та війна: якою буде туріндустрія після перемоги. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/21/689436/>.
2. Синевир. Туризм в умовах війни! [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.synevir.info/туризм-в-умовах-війни/>.
3. Державна прикордонна служба України. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://dpsu.gov.ua>.
4. ДАРТ. Через війну надходження до держбюджету від тургалузі скоротилися на 18%. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.tourism.gov.ua>.

Диса Катерина Петрівна, здобувач вищої освіти факультету управління та економіки

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Науковий керівник: Корюгін Андрій Валерійович, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

РЕАКЦІЯ НА ПОКУПКУ ТА ПІСЛЯКУПІВЕЛЬНИЙ ДИСОНАНС

Дисонанс після покупки – це явище, яке виникає, коли споживач відчуває дискомфорт або занепокоєння після покупки. Це відчуття викликане розбіжністю між очікуваним і реальним результатом покупки. Наприклад, споживач може відчутти дисонанс після покупки, якщо він купує нову машину, але вона працює не так добре, як він думав. Дисонанс після покупки також відомий як жаль після покупки, каяття покупця або когнітивний дисонанс після покупки. Це звичайне явище, з яким колись стикалися більшість людей.

Є кілька факторів, які можуть сприяти дисонансу після покупки. Один з них – це когнітивний дисонанс, коли дві ідеї конфліктують одна з одною. Наприклад, людина може відчувати когнітивний дисонанс, якщо купує продукт, вважаючи, що він принесе їй задоволення, а потім цього не робить. Іншим фактором є жаль, який може виникнути, якщо людина відчуває, що прийняла неправильне рішення, зробивши покупку. Це може статися, якщо людина вважає, що якість покупки не відповідає її стандартам або якщо вона вважає, що заплатила занадто багато.

На мою думку, існує кілька варіантів поведінки після покупки, які можуть виникнути після того, як споживач придбає продукт або послугу. Поведінка після покупки, яка може розвиватися, називається лояльністю до бренду. Лояльність до бренду – це коли споживач продовжує купувати той самий продукт або послугу тієї самої марки, незважаючи на наявність альтернатив. Лояльність до бренду можна розвинути з багатьох причин, включаючи якість продукту, задоволеність обслуговуванням клієнтів або зручність. Інша поведінка після покупки, яка може розвинути, називається відмовою від бренду. Відмова від бренду — це коли споживач вирішує не купувати продукт або послугу певного бренду. Це може бути через низьку якість, незадоволення обслуговуванням клієнтів або відсутність довіри до бренду.

Я вважаю, що важливо обговорити роль закупівель із високим рівнем участі у післякупівельному дисонансі. Покупка з високим ступенем участі визначається як покупка, яка вимагає значної кількості часу, грошей або зусиль. Наприклад, купівля будинку чи автомобіля буде вважатися покупкою з високим рівнем участі. Ці типи покупок часто пов'язані з вищим рівнем ризику, оскільки на карту поставлено більше [1].

Через суттєво вищий рівень ризиків і ставок, пов'язаних із цими типами покупок, споживачі, швидше за все, відчують дисонанс після покупки навіть із незначною розбіжністю між їхніми очікуваннями та фактичним результатом. Іншими словами, когнітивний дисонанс набагато частіше виникає при прийнятті

рішень із більшою залученістю, ніж у більш миттєвих рішеннях із низьким залученням.

Існує велика різноманітність потенційних причин дисонансу після покупки. У деяких випадках це може бути негативна оцінка після покупки через звичайну помилку, наприклад купівлю неправильного розміру чи кольору. В інших випадках причиною може бути більш складна проблема.

Стійкість товару — це ступінь можливості повернення або обміну товару. Наприклад, продукт, який не підлягає відшкодуванню та обміну, як-от автомобіль чи будинок, матиме високу довговічність. Продукт, який підлягає поверненню та обміну, наприклад одяг, матиме низьку довговічність. Висока стійкість продукту може легше призвести до дисонансу після покупки через те, що покупець застряг у продукті, якщо він не задоволений. Низька стійкість продукту все ще дозволяє покупцеві вийти з угоди, якщо він не задоволений.

Вартість продукту – ще одна потенційна причина дисонансу після покупки. Дорогий продукт, такий як ювелірна прикраса або яхта, є набагато більшою інвестицією, ніж недорогий продукт, такий як книга. Тому, якщо дорогий продукт не відповідає очікуванням покупця, у нього набагато більше шансів відчувати дисонанс після покупки.

Труднощі у виборі варіантів є ще однією потенційною причиною дисонансу після покупки. Якщо споживачеві пропонується занадто багато варіантів, йому може бути важко вибрати, який варіант найкращий. Ця складність у виборі може призвести до дисонансу після покупки, якщо обраний варіант не відповідає очікуванням споживача. Вони можуть думати про інші варіанти, які вони не обрали, і про те, чи було б їм краще.

Є кілька простих і складних методів, якими споживачі користуються, щоб уникнути дисонансу після покупки. Відкладення рішення про покупку є відносно простим методом, який використовують споживачі, щоб уникнути дисонансу після покупки. Це можна побачити в ситуаціях, коли споживач не визначився з покупкою і відкладає прийняття рішення на деякий час. Відкладаючи прийняття рішення, споживач зменшує шанси відчувати дисонанс після покупки, оскільки він ще не прийняв рішення [2].

Створення правил прийняття рішень є більш складним методом, який використовують споживачі, щоб уникнути дисонансу після покупки. Це можна побачити в ситуаціях, коли споживач має набір критеріїв, які він використовує для прийняття рішення. Наприклад, у споживача може бути правило, згідно з яким він купує автомобіль, лише якщо він коштує менше певної чітко встановленої суми. Це правило допомагає уникнути дисонансу після покупки, оскільки зменшує ймовірність прийняття споживачем рішення, про яке він шкодує.

Якщо ви власник магазину, то для того щоб зменшити шкоду після покупки потрібно:

- розуміти що саме призводить до дисонансу після покупки для клієнтів. Варто знайти час, щоб переглянути будь-які погані відгуки, негативні опитування клієнтів і записи про обслуговування клієнтів, щоб дізнатися про все, що призводить до того, що клієнти шкодують про свої покупки. Потрібно відповідати на негативні відгуки чи коментарі вдумливими повідомленнями;

- надавати клієнтам усю інформацію, необхідну для зважених покупок;

- не варто забувати про клієнтів після того, як вони здійснили покупку;
- потрібно регулярно перевіряти веб-сайт, щоб переконатися, що вся інформація актуальна. Застаріла інформація може стати тривожним сигналом для клієнтів, які можуть подумати, що ви не регулярно обслуговуєте свій магазин.

Отже, з вищесказаного можна зробити висновок, що післякупівельний дисонанс це звичайне явище, яке може виникнути у будь-якої людини після здійснення певної, важливої для неї, покупки. У зменшенні дискомфорту або занепокоєння після покупки зацікавленні як покупці так і продавці. Кожен з них користується власними методами задля забезпечення найбільшого рівня задоволення від покупки.

Список використаних джерел:

1. Котлер Ф. Маркетинговий менеджмент : підручник / Ф. Котлер, К.Л. Келлер, А.Ф. Павленко та ін. – К. : Видавництво «Хімджест», 2018. – 720 с.
2. Вплив когнітивного дисонансу на купівельну поведінку споживачів URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/25758/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97%202018.pdf#page=253> (дата звернення: 11.11.2022).

СЕКЦІЯ 3.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

Petrova Viktoriia, applicant for higher education of the Faculty of Accounting and Tax Management
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine

ORGANIZATION OF ACCOUNTING OF REVENUES OF BUDGETARY INSTITUTIONS IN ACCORDANCE WITH UKRAINIAN ACCOUNTING STANDARDS

As a result of the legislative changes, the accounting of budgetary institutions has been brought closer to the generally accepted principles of international practice. However, certain issues arising from the application of the new provisions remain unresolved. This also applies to the accounting of revenues as one of the most complex and responsible categories in the accounting process of a budgetary institution. The solution of these problems will contribute to the harmonization of the regulatory framework of accounting both in the context of individual public sector institutions and in the context of the International Public Sector Accounting Standards. The process of reforming the accounting of budgetary institutions is only at the initial stage.

In the information society, the concept of income has gained great importance and wide discourse in the works of scientists and researchers, but the economic content and classification for accounting purposes should meet the needs of all users of information. All issues related to the peculiarities of revenue accounting of budgetary institutions and the reflection of the results of the implementation of estimates, rational and efficient use of funds are relevant in the context of legislative changes. The organization of revenue accounting covers areas that affect both the preparatory stage of revenue accounting - their planning, and the accounting process itself. The process of planning the revenues of the future activities of the institution is carried out by the planning, economic and accounting department (if they are separated in the general structure of the institution) or financial or economic department with the participation of the chief accountant and chief economist. The main financial and planning document of budgetary institutions is the estimate, one of the components of which is the general fund. It should be noted that the institution, regardless of the form of organization of accounting, which it has chosen, makes individual estimates and plans of allocations for each budget program or function it performs. Today, issues related to the accounting of revenues of budgetary institutions are regulated by NP (C) BUDS 124 "Revenues" [4]. This standard contains information on the methodological basis for the formation of accounting data on revenues from exchange and non-exchange transactions of public sector institutions, on the classification of revenues and their recognition and measurement.

Until now, there were no primary documents on revenue accounting, which made it impossible to conduct effective work of the accounting service of the budgetary institution.

Memorial orders and analytical accounting cards were developed on the basis of the outdated legislative framework and the Plan of accounts in the public sector, so these documents needed to be revised. Revenues are accounted for on a cumulative basis from the beginning of the budget year to its end on liability accounts of Class 7 "Revenues". These subaccounts do not have a balance, as at the end of the reporting period the closure of revenue accounts is reflected in the account 5511 "Financial result of the implementation of the budget of the reporting period". The information base for the analysis of income and expenditures on exchange and non-exchange transactions is financial statements, in particular the Report on financial results (form No. 2-public sector) [1].

Thus, according to the income statement, it is necessary to analyze revenues by areas:

- structural and dynamic analysis of income from exchange and non-exchange transactions;
- dynamic analysis of expenditures of budget funds administrators in the context of codes of functional classification of expenditures and budget lending;
- structural and dynamic analysis of cost elements of exchange operations;
- the ratio of income from exchange operations to expenditures on exchange operations, in order to determine the efficiency of the use of budgetary resources [2].

Equally important is the issue of reflecting transactions in primary documents. Therefore, it is necessary to develop forms of memorial orders and analytical accounting cards as soon as possible to improve the efficiency of accounting. I believe that it is necessary to start applying a unified methodology of revenue accounting, as this will allow to analyze the activities of various public sector institutions and identify problematic issues.

References:

1. Public sector accounting and control in the context of modernization of public finance management: in 2 vols. Vol. 1: Reforming public sector accounting in accordance with international standards / L.G. Lovinska, N.I. Sushko, S.V. Svirko et al. Kyiv: DNNU "Academy of Financial Management", 2013. 568 c.
2. Solovyova N. V. Accounting for the implementation of estimates of the main administrators of budget funds. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. 2017. Issue 14, part 2. C. 133-137.
3. Lemishovskiy V.I. Budgetary institutions: accounting and taxation: textbook / Ministry of Education and Science of Ukraine, National University "Lviv Polytechnic"; ed. by V.I. Lemishovskiy - 3rd ed.
4. National Regulation (Standard) of Accounting in the Public Sector 124 "Revenues", approved by Order No. 1629 of 24.12.2010 (as amended and supplemented on 24.01.2017). [Electronic resource]. - Access mode: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11>.

Круглий Владислав Володимирович, здобувач вищої освіти економічного факультету ОПМ
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», Україна

Науковий керівник: Абесінова Олена Костянтинівна, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», Україна

БІЗНЕС-ДІАГНОСТИКА ПІДПРИЄМСТВ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Корпоративні інституції справляють суттєвий вплив на розвиток економіки України. Вони сприяють економічній безпеці держави, підтримують здорову конкуренцію, розвиток управлінських і підприємницьких здібностей; мають можливість акумулювати значні засоби для збільшення інвестицій і розвитку підприємства, зменшення економічних ризиків. Характеристика системи управління підприємствами корпоративного сектору наведено на рис.1.

Рис.1. Основні характеристики управління корпоративним бізнесом за [1]

В Україні сформувалась змішана система корпоративного управління через низьколіквідний ринок цінних паперів, нерозвинуту фондову інфраструктуру та переважно велику кількість дрібних власників корпоративних цінних паперів. При цьому, залишається недостатньо дієвою система моніторингу діяльності менеджерів та існуючі тенденції до зростання концентрації власності. Така комбінація елементів сучасних моделей корпоративного управління є однією з визначальних рис української моделі.

Основні завдання корпоративного управління – це:

– створення і забезпечення діяльності ефективного механізму аналізу, поточного і стратегічного управління, прийняття управлінських рішень та контролю

за діяльністю підприємства;

- забезпечення справедливого ставлення до всіх акціонерів та можливість захисту своїх прав у разі їх порушення;
- збалансування інтересів акціонерів, менеджерів, працівників, клієнтів, партнерів та постачальників.

Поєднання організаційного та економічного механізмів управління дозволяє узгодити інтереси різних учасників щодо шляхів управління розвитком і зростанням рівня ринкової капіталізації акціонерного товариства.

До основних задач економічного механізму належать: забезпечення прибуткової діяльності корпорації; налагодження взаємовигідного співробітництва бізнес-одиниць; взаємовигідне співробітництво бізнес-одиниць шляхом інтеграції їх діяльності, яка збільшує їхній потенціал окремо та акціонерного товариства загалом.

Бізнес-діагностика є універсальним інструментом управління за допомогою своєчасної та якісної інформації шляхом постійного спостереження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або початковим припущенням. Метою бізнес-діагностики є виявлення найбільш важливих проблем і пріоритетів ведення господарської діяльності та розробка програми короткострокових і довгострокових заходів, які дозволять поліпшити ефективність та фінансові показники діяльності підприємств. Результатом комплексної бізнес-діагностики діяльності підприємств є розробка заходів щодо розвитку системи управління та фінансового оздоровлення підприємств, підвищення реальної керованості підприємств та її ринкової привабливості.

Прикладний аспект бізнес-діагностики визначається: 1) як інформаційна система, що постійно оновлюється завдяки безперервності відстеження певного об'єкта управління за виділеними параметрами та критеріями їхнього оцінювання на основі систематичного збирання, обробки, зберігання (в електронній базі даних) достовірної, об'єктивної та актуальної інформації та фактів, які характеризують досліджуваний об'єкт, оцінку, системний і систематичний аналіз інформації; 2) як розрахунок відхилень від заданих планових показників розвитку об'єкта та аналіз причин їх виникнення; 3) як прогнозування майбутнього стану об'єкта.

Інформаційна система комплексного бізнес-діагностування повинна надавати інформацію стосовно:

1. Характеристики напрямів та етапів розвитку підприємства;
2. Основних тенденцій зовнішнього середовища функціонування підприємства та його конкурентів;
3. Діагностики результативності діяльності підприємства (структуру активів, джерел їх формування, ефективність використання капіталу, показники фінансового стану, інтегральні оцінки ймовірності банкрутства тощо)
4. Аналіз джерел фінансування розвитку підприємства.

Після проведення комплексної діагностики діяльності підприємства його керівництво повинно відповідно відреагувати на виявлені можливості та загрози через здійснення відповідного управлінського впливу.

Алгоритм прийняття ефективного управлінського рішення передбачає здійснення дев'яти етапів: визначення мети і напрямку в розв'язанні проблемної ситуації; встановлення критеріїв рішення; розподіл критеріїв; розроблення

альтернатив; порівняння альтернатив; оцінювання ризику; вибір альтернативи; складання плану реалізації рішення; аналіз плану реалізації рішення[2].

В сучасних умовах значна частина таких завдань перекладається на автоматизовані системи. Така заміна рутинної мануальної праці співробітників набором алгоритмів та сервісів, які використовуються для досягнення важливих операційних та фінансових цілей дозволить оптимізувати та координувати їх роботу. 93% бізнесу та ІТ-лідерів впевнені в тому, що смарт-технології можуть суттєво змінити шлях управління компаніями, автоматизувавши якийсь бізнес-процес або навіть цілий сегмент роботи [3]. HubSpot, LeadFeeder, Adobe Experience Cloud, Agile CRM – це багатоцільові інструменти, які мають декілька рішень і можуть бути інтегровані в єдину систему під запит клієнта.

Програмне забезпечення дійсно має значення, однак значну частину успіху автоматизації визначають ті, хто її реалізує.

Список використаних джерел:

1. Корпоративне управління в системі економічної безпеки: навч. посібник / З. Б. Живко, О. Р. Сватюк, М. І. Копитко; за заг. ред. З. Б. Живко. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 456 с.
2. Швиданенко Г. О., Дмитренко А. І. Бізнес-діагностика підприємства : навч. посіб. [Електронний ресурс] / Г. О. Швиданенко, А. І. Дмитренко. — К. : КНЕУ, 2013. — 448 с.
3. <https://snov.io/glossary/ua/business-process-automation-ua/>.

Войтюк Дмитро Сергійович, здобувач вищої освіти факультету управління, підприємництва та права
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут, Україна

Науковий керівник: Нікольчук Юлія Миколаївна, канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут, Україна

КЛЮЧОВІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

На сьогодні Україна має тяжкий соціально-економічний стан та політичну нестабільність, а це у свою чергу впливає як на діяльність суб'єктів господарювання, так і на суспільство загалом. Несприятлива економічна ситуація та військовий стан в країні стримує розвиток підприємств, що призводить до постійної загрози закриття, а саме до їх неплатоспроможності та неконкурентоздатності. Через це суб'єкти господарювання повинні так будувати свою діяльність, щоб мати в майбутньому фінансову надійність, як для себе так і для своєї країни. Перш за все потрібно навчитися реально оцінювати свої можливості та враховувати можливі зовнішні та внутрішні загрози.

В даній ситуації, яка склалась в країні страховий ринок посідає одне з найважливіших місць, адже страховики є інституційними інвесторами, зокрема кошти страхової компанії можуть бути джерелом впровадження державних проектів. Державна влада у свою чергу зобов'язана покращувати економічне забезпечення суспільства, цим даючи людям змогу заощаджувати. Але для того, щоб населення мало довіру та дійсно могло передати відповідальність за своє життя чи майно страховим компаніям, для досягнення цього страховики повинні приділити значну увагу своїй фінансовій стійкості.

Фінансова стійкість є важливим фактором функціонування страхової діяльності, тому що правильний розрахунок використання коштів дасть змогу в майбутньому відшкодувати страхові виплати страхувальникам при настанні страхового випадку, а цим самим уникнути банкрутства та отримати прибуток. Механізм страхування забезпечує захистом юридичних та фізичних осіб від різних небезпек (ризиків). При невідповідному рівні платоспроможності та фінансової стійкості страховика, який може призвести до невиконання гарантій щодо страхових виплат страхувальникам втрачається сенс в самому страхуванні. Однією з особливостей роботи страхової компанії є отримання «грошей наперед» задля надання гарантій страхувальникам з боку страховика.

Отже, дана тема є актуальною як з боку страхової компанії, задля того щоб бути конкурентним гравцем, так і з боку держави, задля покращення економічного стану.

Студіювання наукових джерел дозволяє трактувати поняття «фінансова стійкість» як ряд заходів (фінансових, а головне інвестиційних), що являють ефективний розрахунок витрат страхової компанії як внутрішніх (утримання самої страхової компанії), так і зовнішніх (страхові виплати страхувальникам при настанні страхового випадку), в результаті виконання цих заходів страхова

компанія має стабільний прибуток та постійний розвиток. Головною ознакою фінансової стійкості страховиків є платоспроможність – це здатність страхової компанії виплачувати страхові виплати вчасно та у повному їх розмірі.

Більшість авторів у своїх працях виділяють майже однакові умови забезпечення фінансової стійкості страхової компанії, до яких можна віднести: достатній розмір власного капіталу, оптимальну тарифну політику, збалансованість страхового портфеля, система перестраховування, достатній розмір страхових резервів для здійснення майбутніх виплат, оптимальну інвестиційну політику та високий рівень платоспроможності страхової компанії [1, 2, 3].

Ми погоджуємося з думкою вітчизняних вчених-економістів щодо доцільності поділу факторів впливу на фінансову стійкість на внутрішні та зовнішні. Це пояснюється тим, що страхова компанія виступає одночасно і об'єктом, і суб'єктом економічних відносин.

Зовнішні фактори – це фактори, які не пов'язані та не залежать від роботи та продуктивності страхової компанії. До зовнішніх факторів можна віднести: економічні (рівень інфляції, економічна та політична ситуація країни, конкуренція на страховому ринку, грошово-кредитна політика країни); соціальні (рівень смертності населення, рівень захворюваності); психологічні (репутація страховиків); екологічні (навколишнє середовище, яке впливає на рівень захворюваності).

Також важливим зовнішнім фактором є політична ситуація, адже політична нестабільна в країні не дасть змогу нормального функціонування як окремих страхових компаній так і в страхового ринку в цілому.

Внутрішні фактори – це фактори, які впливають на діяльність страхової компанії безпосередньо всередині компанії. Їх можна поділити на фінансові та не фінансові. До фінансових належить: статутний капітал; перестраховування; ефективна тарифна політика; інвестиційна політика; страховий портфель.

Не фінансові фактори у свою чергу можна поділити на управлінські та загальні. До управлінських факторів відноситься: маркетинг, кадрова політика та комунікація як керівництва з працівниками, так і працівників з клієнтами. Тобто саме обслуговування страхувальника, відношення до нього та надання повного переліку всіх нюансів майбутнього співробітництва буде відігравати значну роль при виборі страхувальником страховика.

До загальних факторів відноситься організаційна структура, склад робітників та засновників, а також фінансове становище засновників.

Звісно, що охопити та контролювати всі фактори страхової компанії надто складно, тому робота та розвиток буде залежати безпосередньо від тих факторів, які страховик визначить пріоритетними. Головними мають бути внутрішні фактори, адже зовнішні фактори страховики не можуть контролювати [2].

Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній в умовах поглиблення світових інтеграційних процесів в економіці та посилення взаємозалежності учасників страхового ринку є надзвичайно важливим завданням. Фінансова стійкість страхових компаній виступає одним з основних критеріїв при виборі страховика потенційними страхувальниками, а також основою успішного її функціонування й розвитку. Серед основних умов забезпечення фінансової стійкості страховика можна відмітити: достатній розмір власного капіталу,

оптимальну тарифну політику, збалансованість страхового портфеля, система перестраховання, достатній розмір страхових резервів для здійснення майбутніх виплат, оптимальну інвестиційну політику та високий рівень платоспроможності страхової компанії та стратегія компанії стосовно витрат шляхом впровадження технологічних інновацій [4].

Підводячи підсумок, потрібно зазначити, що у одній страховій компанії деякі фактори мають більш вагоме значення, а у другій компанії – інші фактори, тобто це все індивідуально. Тому вплив факторів на фінансову стійкість потрібно аналізувати в кожній компанії окремо. Для цього потрібно використовувати набір аналітичних показників, якими можна охарактеризувати фінансову стійкість страхових компаній. Дослідження методичних підходів до аналізу фінансової стійкості страхових компаній і визначення основних етапів аналізу і складу показників для аналізу буде подальшим напрямком досліджень.

Список використаних джерел:

1. Бойко А.О. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»: збірник наукових праць. 2010. № 7 (25). Ч. 4. С. 36–50.
2. Герасимова І. Ю. Система фінансових важелів та її вплив на фінансову стійкість страхових компаній в умовах глобалізації. Економічний простір. 2015. № 103. С. 118-128.
3. Журавльова О. Є. Особливості впливу факторів на фінансову стійкість страхових компаній. Ринок цінних паперів України. 2013. № 1–2. с. 39 – 45.
4. Insurance Technology: 11 Disruptive Ideas to Transform Traditional Insurance Company with Machine Learning, APIs, Blockchain, and Telematics. 2018. URL: <https://www.altexsoft.com/blog/finance/insurance-technology-7-disruptive-ideas-to-transform-traditional-insurance-company/> (дата звернення: 12.11.2022).

Кизюн Вікторія Миколаївна, здобувач вищої освіти факультету податкової справи, обліку та аудиту
Державний податковий Університет, Україна

НАПРЯМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

На сьогоднішній день питання з вдосконалення діяльності підприємств на основі «цифровізації» процесу виробництва і управління є надзвичайно актуальним. Адже світ не стоїть на місці і постійно розвивається, і на сьогодні цифрові пристрої оточують нас всюди: комп'ютери та портативна електроніка, смартфони і стільниковий зв'язок, банкомати і термінали самообслуговування, каси в супермаркетах, бортовий комп'ютер в автомобілі та багато іншого. І з кожним роком перелік цифрових "розумних" девайсів зростає. Підприємствам же для їх нормального функціонування, підтримки конкурентоспроможності необхідно залучатись до цієї течії цифрових технологій, саме які і зможуть значно спростити діяльність підприємства і вивести їх на новий рівень на ринку.

«Цифровізація» або «діджиталізація» - це процес оцифрування інформації (документація, фото-, відео-, аудіоматеріали) для її подальшого зберігання чи розповсюдження [1]. Цифровізація дозволяє зберігати і обробляти великі обсяги даних, спрощуючи роботу з ними. Якщо розглядати «цифровізацію» підприємства, то простими словами – це те, що потрібно, щоб зробити виробництво більш гнучкими, пристосованим до реалій сучасності конкурентоспроможним в «цифровому світі», що зараз зароджується.

Цифровізація може стати потужним інструментом у розвитку підприємницької діяльності. Так, наприклад, поєднуючи інформацію про місцезнаходження користувача і його уподобання, туроператори можуть запропонувати тур, який з високим ступенем ймовірності йому підійде. На фінансових біржах давно вже використовують ботів для торгівлі цінними паперами. Як показує практика, вони справляються з цим завданням краще ніж люди. Поки боти лише дають рекомендації і прогнозують ринкові коливання, проте, можливо в недалекому майбутньому процес купівлі-продажу біржових товарів перейде на бот-платформу [2].

Багато компаній, від малих до транснаціональних, протягом декількох років успішно використовують цифрові технології в операційній діяльності. Так Walmart - один з лідерів ритейлу в США - постійно впроваджує інноваційні інструменти машинного навчання, інтернету речей і великих даних, завдяки чому останні кілька років займає 2-у позицію в списку найбільших компаній електронної комерції в Штатах.

Нещодавно Walmart запустив послугу Pick-up Towers в деяких своїх магазинах, що представляють собою кіоски розміром 5х3м в яких видають онлайн-замовлення. Покупцеві потрібно всього лише просканувати штрих-код з онлайн-квитанції і протягом 45 секунд придбані ним продукти з'являться на конвеєрній стрічці. Клієнти мережі залишають позитивні відгуки про цю послугу. Ще в компанії мають намір підвищити якість обслуговування клієнтів за допомогою послуги "ScanandGo". У супермаркеті за допомогою смартфона покупці можуть

просканувати і оплатити товари, заощадивши час на черзі в касу, і, замінивши цим самим звичайний спосіб оплати.

Подібний механізм використовує в своїх оффлайн-магазинах компанія Amazon: на вході в магазин покупець сканує код за допомогою смартфона, вибирає товари та залишає супермаркет. Система, заснована на машинному навчанні та комп'ютерному зорі, самостійно розпізнає придбані товари, а пізніше списує гроші з рахунку покупця.

GooglePay або ApplePay - це системи безконтактного платежу. Тобто програма, в яку можна додати всі свої картки з різних банків і оплачувати покупки через термінали по телефону. Працює система за принципом безконтактної банківської картки. В Україні розплатитися з телефону можна на касі в супермаркеті, в аптеках, в кафе, деяких кавових автоматах, на заправках. і навіть у частині громадського транспорту. Київський метрополітен тут серед лідерів. На кожній станції є, як мінімум, один турнікет для оплати безконтактно - картою або по телефону.

Зараз особливо цікаво стежити за цифровізацією сільського господарства. Вона дозволить збільшити ефективність використання землі та інших ресурсів, при зменшенні людської праці. Сюди можна віднести і роботизовану техніку, і довгострокові метеопрогнози, і моделювання ефективності використання місцевості [3].

Цифровізація не обмежується додаванням нового функціоналу до існуючих каналів, продуктів або сервісів. Вона охоплює і призначений для користувача досвід, який пішов в «цифру», і бізнес-процеси. Включаючи як співробітників компанії, клієнтів, так і продукти, бізнес-моделі, партнерів, технології та інфраструктуру. Найбільш швидко адаптуються фінанси і ритейл, подорожі і туризм, медіа та розваги.

Індустрії, в яких цифровізація відбувається повільніше - сільське господарство, енергетика, охорона здоров'я, промисловість і держсектор. Це пояснюється декількома факторами, включаючи швидкість прийняття рішень, витрати на цифровізацію, можливості на експерименти і час, необхідний на адаптацію до змін.

Переваги цифровізації величезні: шляхом зацифрування процесів з інтенсивним використанням інформації витрати можуть бути скорочені до 90%, а час обробки - в кілька разів. Наприклад, один британський банк при оформленні іпотеки зацифрував процес прийняття рішення про видачу кредиту. В результаті, витрати на новий іпотечний кредит скоротилися на 70%, а час до попереднього схвалення - від декількох днів до однієї хвилини.

Крім того, заміна паперових і ручних процесів програмним забезпеченням дозволяє компаніям не тільки автоматизувати, але і, як наслідок, оптимізувати діяльність всередині компанії[4]. Також використання цифрових технологій дозволяє автоматизовано збирати дані, які в подальшому можна використовувати для підвищення продуктивності праці, оптимізації витрат і мінімізації ризиків. Звітність в режимі реального часу дозволяє менеджерам вирішувати проблеми до того, як вони стануть критичними.

Технічний прогрес нестримний, він проникає в усі сфери життя, змінює способи спілкування і організації праці, форми навчання і дозвілля. Цифровізація в тій чи іншій мірі торкнулася кожної галузі бізнесу, і це тільки початок. Підприємства, націлені на успіх і розвиток, зобов'язані сприймати виклики сучасної

економіки - тільки в такому випадку вони зможуть стати лідерами. Саме в цьому їм і допоможе цифровізація.

Список використаних джерел:

1. Краус Н. М. Інституціоналізація інноваційної економіки: глобальні та національні тенденції : автореф. дис.на здобуття наук. ступеня докт. економ. наук : спец. 08.00.01 “Економічна теорія та історія економічної думки” / Н. М.Краус. – К. : Знання, 2017. – 40 с.
2. Айзексон В. Інноватори: як група хакерів, геніїв та гіків здійснила цифрову революцію. – Київ. – Видавництво “Наш формат”. – 2017. – 488 с.
3. Криворучко О. С. Імперативи формування та доміанти розвитку цифрової економіки у сучасному парадигмальному контексті / О. С. Криворучко, Н. М. Краус // Парадигмальні зрушення в економічній теорії ХІХ ст.:зб. наук. пр. за матеріалами ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф., 2–3 лист. 2017 р. – Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. – С.681–685.
4. Цифрова адженда України – 2020 (“Цифровий порядок денний” – 2020). Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи, проекти “цифровізації” України до 2020 року. НІТЕСН office.– грудень 2016. – 90 с.

Павлик Соломія Олександрівна, здобувач вищої освіти
факультету торгівлі та маркетингу
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Кузуб Михайло Віталійович, старший викладач
кафедри обліку та оподаткування
Державний торговельно-економічний університет, Україна

НАРАХУВАННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ В УМОВАХ ФОРС-МАЖОРУ ТА ВІЙНИ

Актуальність проблеми формування резерву сумнівних боргів як дієвого метода управління дебіторською заборгованістю, яка є однією з найважливіших складових фінансових ресурсів підприємств, в сучасних умовах є беззаперечною.

В статті 7 П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» вказано, що поточна дебіторська заборгованість потрапляє до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю, тобто зменшується на суму резерву сумнівних боргів. Резерв сумнівних боргів (далі – РСБ) – це сума витрат, що дорівнює сумі дебіторської заборгованості, погашення якої підприємство вважає сумнівним. Сумнівний борг — це поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує непевність в її погашенні боржником (п. 4 НП(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість").

Дебіторська заборгованість, на суму якої необхідно створювати резерв, має відповідати вимогам, що наведено у п. 7 П(С)БО 10:

- 1) це поточна заборгованість, тобто до її погашення менше 12 місяців;
- 2) заборгованість не отримана шляхом придбання й не призначена для продажу;
- 3) заборгованість є фінансовим активом, тобто погашається грошовими коштами або їх еквівалентами чи інструментами власного капіталу.

Наразі в Україні війна. ТПП України листом від 28.02.2022 р. № 2024/02.0-7.1 для всіх суб'єктів підприємництва засвідчила наявність форс-мажору з 24.02.2022 р. до закінчення воєнних дій. Такі обставини є підставою розгляду всіх заборгованостей дебіторів — резидентів України щодо "сумнівності". Окрім цього, не слід забувати і про інші ознаки "сумнівності" такі як порушення графіка платежів, наявність судових розглядів, порушення справ про банкрутство та ін.

У НП(С)БО 10 описано аж чотири способи розрахунку резерву сумнівних боргів. Однак насправді всі їх можна звести до двох методів:

- «експертний» — метод абсолютної суми заборгованості. Резерв визначається на основі аналізу платоспроможності конкретного дебітора;

- «статистичний» — метод коефіцієнта сумнівності. Резерв визначається на основі статистичної інформації з минулих періодів. Резерв – це певний % від загальної дебіторської заборгованості. Це може бути на основі питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході, середньої питомої ваги у загальній дебіторській заборгованості, а також з урахуванням класифікації заборгованості по строкам погашення. [2].

Методи визначення величини РСБ підприємство обирає самостійно. Проте метод коефіцієнта сумнівності ґрунтується на аналізі даних минулих періодів. В

умовах воєнних дій для більшості суб'єктів господарювання України наявні форс-мажорні обставини, що практично позбавляє сенсу аналізувати дані минулих періодів. Отже, з врахуванням воєнного стану і форс-мажору для розрахунку РСБ доцільно застосовувати метод абсолютної суми сумнівної заборгованості. Проте він є трудомістким, оскільки передбачає розгляд кожного окремого дебітора. Для полегшення розрахунку РСБ можливо провести групування дебіторів у певні групи, щоб встановити вплив найсуттєвіших чинників. А вже потім, враховуючи групу, аналізувати окрему сумнівну заборгованість, зважаючи на інші обставини та умови. Стандарт НП(С)БО 10 не передбачає порядку застосування методу абсолютної суми. Саме тому застосування вище описаної процедури не суперечить його вимогам.

Чинниками, покладеними в основу групування, можуть бути:

- сума заборгованості. Доцільно розподілити заборгованості за групами залежно від величини — особливо великі, великі, середні, несуттєві;
- географічний район, де перебуває бізнес дебітора;
- вид бізнесу дебітора. Усілякі види бізнесу в умовах воєнного стану зазнають різноманітного ризику, і що він вище, то більшою має бути величина РСБ;
- інші чинники, наприклад, порушення графіка платежів у попередніх періодах. [1].

За загальним правилом визнаний форс-мажор дозволяє списати дебіторську заборгованість як безнадійну. Однак для цього потрібний сертифікат Торгово-промислової палати (ТПП), який виданий безпосередньо такому дебітору. Тому в більшості випадків варто не списувати таку заборгованість, а нарахувати резерв сумнівних боргів. Для списання доведеться чекати закінчення воєнного стану, адже платоспроможність дебітора ще може відновитися.

Список використаних джерел:

1. Ольга Булгакова. Резерв сумнівних боргів в умовах форс-мажору. Все про бухгалтерський облік. URL: <http://gazeta.vobu.ua/archives/20789> (дата звернення 10.11.2022 р.).
2. Онищенко Віктор. Резерв сумнівних боргів 2022. Головбух. URL: https://buhplatforma.com.ua/article/7246-rezerv-sumnvnih-borgiv#anc_7 (дата звернення 10.11.2022 р.).
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: наказ Міністерства фінансів України від 08.10.99 р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення 10.11.2022 р.).

Гурін Дмитро Петрович, здобувач вищої освіти факультету податкової справи, обліку та аудиту
Державний податковий університет, Україна

Науковий керівник: Занько Борис Михайлович, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та консалтингу
Державний податковий університет, Україна

НОВА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ: ОЧІКУВАННЯ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

Сьогодні вітчизняний бізнес працює в умовах низької стабільності, війни, невизначеності та відсутності справедливого управління рухом фінансових ресурсів і переживає одні з найтяжчих своїх років за час Незалежної України. Саме такі аспекти унеможливають проведення довгострокового планування розвитку підприємництва в Україні. На таке планування також негативно впливають процеси достатньо складного діагностування перспектив соціально-економічного зростання як окремих господарюючих суб'єктів, так і національної економіки держави загалом. Реформування податкової сфери пов'язане з потребою у вирішенні питань раціоналізації нарахування і стягнення податкових платежів, забезпечення справедливого оподаткування. Саме тому основними передумовами реструктуризації податкової системи України є [1]:

1. Потреба у протидії ухиленню від оподаткування та забезпеченні справедливого оподаткування діяльності юридичних осіб. В умовах євроінтеграції вітчизняна податкова система повинна відповідати тим критеріям, які визначені міжнародними стандартами. Мають вдосконалюватись і аналітичні інструменти управління податковими платежами платників.

2. Потреба у вдосконаленні управління системою оподаткування в Україні, зокрема: необхідність покращення та автоматизації робочих процесів та процедур Державної податкової служби України (далі — ДПС); необхідність розвитку системи внутрішнього контролю в частині оновлення моделі функціонального та структурного забезпечення ДПС;

3. Потреба у проведенні ребрендингу податкової служби в контексті створення іміджу ДПС як сервісної служби європейського зразка з високим рівнем довіри у суспільстві та бізнес середовищі.

Аналізуючи інформацію, яка перерахована вище, можна зробити висновок, що передумови здійснення реформування у вітчизняній податковій сфері підтверджують існування сукупності проблем, які досі залишаються не вирішеними та заважають розвитку підприємництва в Україні. Серед основних потреб суб'єктів підприємництва (особливо представників малого і середнього бізнесу) є: — зниження податкового тиску шляхом справедливого перерозподілу податкового тягаря між суб'єктами підприємництва, унеможливлення використання схем мінімізації податкового зобов'язання, особливо великими суб'єктами господарювання; — формування прозорого конкурентного середовища задля створення рівних умов для розвитку підприємницької діяльності кожного із суб'єктів господарювання; — впорядкування процесів використання природних

ресурсів. Саме тому вітчизняний законодавець вирішив виправити прогалини законодавства шляхом виокремлення нагальних проблем та створення проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень» №5600 [2], за допомогою якого він намагався виправити ці проблеми. У процесі аналізу інформації [2] було виокремлено новації, що запроваджувалися законопроектом:

1. Ведення мінімального податкового зобов'язання (далі – МПЗ). Ведення МПЗ на земельні ділянки с/г призначення за межами населених пунктів фактично можна визначити введенням нового податку, сплата і адміністрування якого тягнуть за собою додаткові адміністративні витрати, пов'язані із потребою у поданні нових форм звітності і Додатків до них, що мають містити детальні розрахунки.

2. Зміни в частині оподаткування ФОП – фермерських господарств. Урядом було визначено нові види діяльності, які не дають права перебувати на спрощеній системі оподаткування, сплачуючи при цьому єдиний податок у складі IV групи. Поряд з цим, для фермерів та аграріїв зменшено мінімальний розмір площі сільгоспугідь до 0,5 гектара, що є умовою сплати єдиного податку у складі IV групи.

3. Зміни в частині нарахування і сплати рентної плати. Було прийнято рішення розширити базу оподаткування за рахунок забезпечення єдиного підходу до визначення об'єкта оподаткування шляхом класифікації видобутої мінеральної сировини згідно з галузевими вимогами.

4. Зміни в частині нарахування, сплати і адміністрування податку на прибуток. Запроваджено нове обмеження для великих платників, вони матимуть право зменшити фінансовий результат до оподаткування не більш, ніж на 50% непогашеної суми від'ємного значення об'єкта оподаткування минулих податкових (звітних) років. Окрім того, передбачено нову податкову різницю, коригування фінансового результату на суму безповоротної фінансової допомоги, наданої пов'язаній особі, якщо та за минулий період задекларувала збитки.

5. Зміни в частині нарахування екологічного податку. Підвищено ставки екологічного податку за викиди двоокису вуглецю (CO₂) з 10 грн/т до 30 грн/тонну та за відходи для підприємств гірничої промисловості з 0,49 грн до 1,5 грн/тонну.

6. Зміни в частині нарахування, сплати і адміністрування акцизного податку. Запроваджено нові правила видачі та анулювання ліцензій для виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах.

7. Зміни в частині нарахування і сплати ПДВ. Було змінено строки по включенню до податкового кредиту зареєстрованих до 365 днів податкових накладних. Звільнено від ПДВ друге та наступне постачання тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються для електронних сигарет, для яких встановлені максимальні роздрібні ціни. Продовжено до 2025 року пільги щодо розстрочення ПДВ при ввезенні обладнання.

Таким чином, теоретична концепція та ідеологія реформування відрізняється від практики реалізації змін. Це зумовлено не лише переважно суперечливими нормами законопроекту №5600, а й існуванням негативних факторів, як-от: високий рівень корупції та бюрократії, відсутність прозорості у роботі органів публічного управління, низька гармонізація роботи між інституціями, що реалізують державну

політику у сферах управління фінансами, в тому числі податками. Також значного впливу на реформування податкової сфери завдала повномасштабна війна з російською федерацією, яка докорінно змінила та призупинила її активне реформування. Аналізуючи довоєнну Бюджетну декларація на 2022—2024 [5] роки можна сказати, що забезпечення росту доходів держави було заплановано досягати переважно за рахунок збільшення податкових надходжень на 7,3% у 2022 році у порівнянні із відповідним періодом 2021 року, а також на 11,4% — у 2023 році в порівнянні із відповідним періодом 2022 року. Проте, дослідивши остаточний варіант проєкт Державного бюджету на 2023 рік, слід зазначити наступне: за загальним фондом передбачено збільшення: - по податку та збору на доходи фізичних осіб на 15 млрд грн (за рахунок перегляду макропоказників та удосконалення підходів в прогнозуванні ПДФО); - ПДВ із ввезених товарів на 27 млрд грн (за рахунок підвищення ставок в оподаткуванні пального з 7 % до 20 %); - коштів, що перераховуються НБУ, на 35,5 млрд грн (у зв'язку із врахуванням уточненої інформації Національного банку про суму прибутку). При цьому за загальним фондом планується зменшення: - податку на прибуток на 21 млрд грн (через зменшення прибутку прибуткових підприємств); - рентної плати за видобування природного газу на 23 млрд грн (у зв'язку із змінами в оподаткуванні природного газу щодо бази оподаткування); - ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування на 6 млрд грн (за рахунок зміни макропоказників та зменшення споживчих витрат). За спеціальним фондом передбачено збільшення: - акцизного податку з пального на 7 млрд грн (за рахунок повернення довоєнних ставок оподаткування). Тому, аналізуючи інформацію, яка зазначена вище, можемо сказати, що вітчизняний законодавець планував збільшити тиск на підприємства шляхом прийняття довоєнного законопроєкту №5600, який ігнорував принципи стабільності, можливості довгострокового планування й прогнозованості державної політики. Проте, впроваджений Державний бюджет України на 2023 рік показує деякі покращення щодо підприємництва в Україні та надає можливість підприємствам простіше здійснювати свою діяльність через спрощення процедури його оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Стратегічний план Державної податкової служби України на 2022—2024 роки: Наказ Державної податкової служби України від 22.11.2021 № 965. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/396505.html> (дата звернення: 06.11.2022).
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень: Проект Закону України від 02.06.2021 року №5600. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2_5_1_J?ses=10010&num_s=2&num=5600 (дата звернення: 06.11.2022).
3. Бечко П.К., Бечко В.П., Лиса Н.В., Пташник С.А. Податковий менеджмент у системі податкового адміністрування. Економіка та держава. 2021. № 11. С. 79—83.
4. Синчак В.П. Податковий механізм як фінансово-управлінська категорія. Accounting & Finance. 2020. № 87. С. 129—138.
5. Бюджетна декларація на 2022—2024 роки. Міністерство фінансів України, 2021. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/p_DB.pdf (дата звернення: 03.01.2022).

Гурін Дмитро Петрович, здобувач вищої освіти факультету податкової справи, обліку та аудиту
Державний податковий університет, Україна

Науковий керівник: Колісник Олена Пилипівна, канд. екон. наук, доцент, в.о. завідувача кафедри обліку та консалтингу
Державний податковий університет, Україна

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Організація роботи будь-якого підприємства та облікового процесу розпочинається з формування його облікової політики. Ретельно продумана облікова політика забезпечує ефективну фінансово-господарську діяльність підприємства та максимальний результат від ведення обліку.

Основою для прийняття рішень щодо облікової політики має бути повна, достовірна, правдива інформація, що максимально ефективно дозволила б розкрити дані про діяльність підприємства для зацікавлених осіб-користувачів.

Зазвичай, більшість бухгалтерів сприймають облікову політику як документ, що обов'язково повинен бути на підприємстві, проте особливого значення як інструменту забезпечення облікового процесу не надають. Даний документ формується поверхово, не враховуючи особливостей певного підприємства. Тобто не має ні чіткого процесу формування, ні алгоритму проведення. Якщо ж обліковці намагаються розробити облікову політику ґрунтовно, то їм стають на перешкоді безліч проблем.

Відповідно до Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» пункту 3 [2] «облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності» [1]. За Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» облікова політика – «конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансових звітів» [3].

Тому, аналізуючи вищезазначене, можемо дійти висновку, що під обліковою політикою підприємства слід розуміти реалізацію підприємством методів бухгалтерського обліку задля виконання фінансово-господарських цілей підприємства на основі принципів бухгалтерського обліку, з урахуванням норм діючого законодавства.

Облікова політика застосовується з урахуванням принципу послідовності, що передбачає постійне (із року в рік) застосування прийнятої стабільної облікової політики [4].

Слід зазначити, що після аналізу вітчизняного законодавства в сфері облікової політики, а саме Листа Міністерства фінансів «Про облікову політику» [5] та Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства [4] було

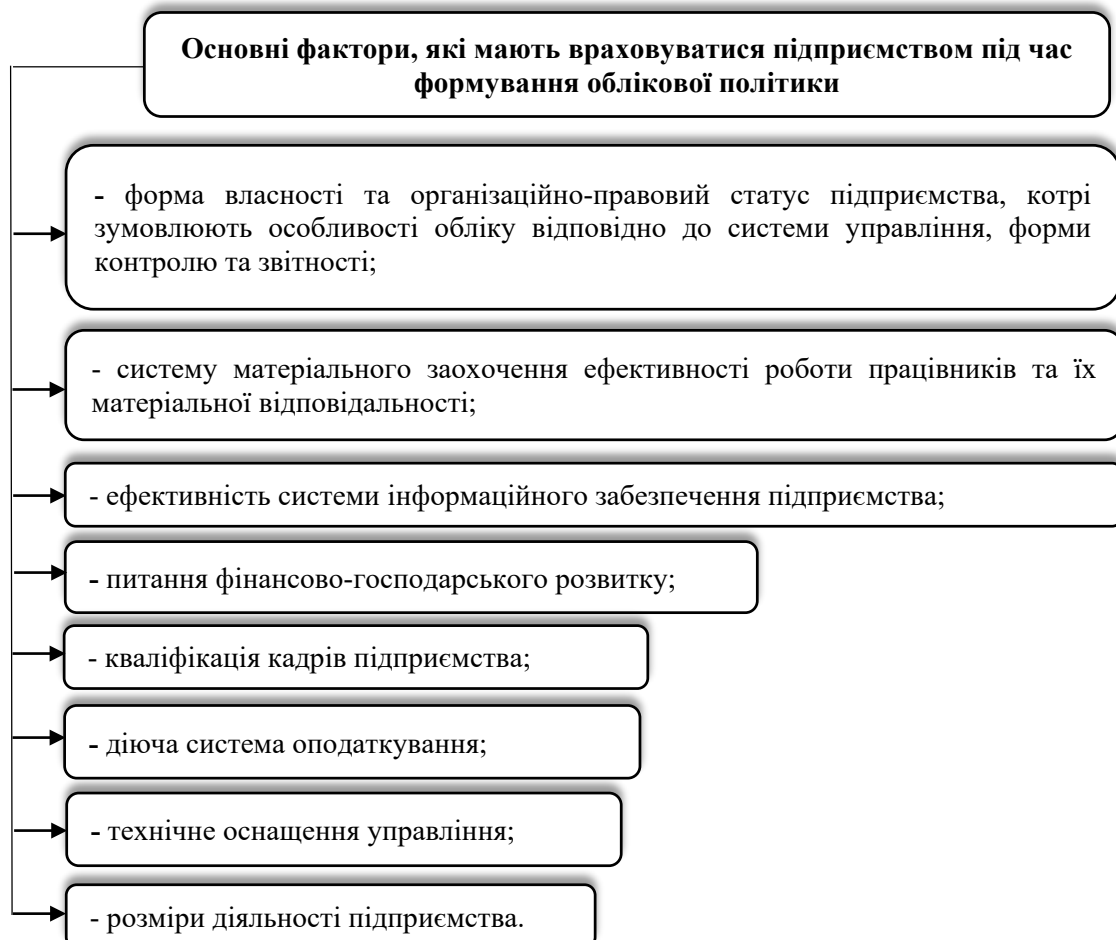
з'ясовано, що визначена облікова політика оформлюється документально у вигляді Наказу про облікову політику, який передбачає, в основному, наявність таких розділів:

1. Організація роботи бухгалтерської служби;
2. Методика бухгалтерського обліку;
3. Організаційно-технічні аспекти організації обліку.

Наказ про облікову політику є розпорядчим та впливає на фінансовий результат господарської діяльності підприємства, йому притаманні такі основні ознаки: формулювання та прийняття даного документу з дотриманням певних правил; має документальне закріплення, визначає правила поведінки для певних осіб, в ньому сформульовано методи оцінки та визначає умови їх реалізації [4].

Задля визначення облікової політики слід використовувати проектні матеріали бухгалтерського обліку: графіки документообігу, посадові інструкції, проекти автоматизованого обліку, плани щодо організації бухгалтерського обліку. Важливе значення набуває використання установчих документів, в яких зазначені основні засади побудови господарської та організаційної діяльності підприємства.

Проте, аналізуючи вітчизняне законодавство та НП(С)БО підприємство під час формування облікової політики повинно враховувати фактори, що зображені на рис. 1.

Рис. 1. Основні фактори, які мають враховуватися підприємством під час формування облікової політики

Джерело: систематизовано автором, опрацювавши джерела [2, 4, 5].

Аналізуючи інформацію, що наведена на рис. 1. можемо сказати, що формування облікової політики сприяє уникненню помилок у фінансовій звітності, особливо якщо підприємство складається з значної кількості структурних підрозділів, тому формування методики облікової політики актуальне.

Під час проведеного дослідження було встановлено, що сьогодні формування облікової політики на підприємствах України має низку проблем. Проблеми беруть свій початок ще з самого початку створення підприємства - моменту визначення пріоритетних напрямків побудови бухгалтерського обліку, в яких керівник підприємства може мати на меті різні цілі, які впливатимуть на розробку документа.

Слід зазначити, що під час дослідження питання формування облікової політики на підприємствах України було встановлено наступне:

через недопрацьованість нормативно-правової бази виникають певні проблеми її застосування. Це можна побачити навіть в обмеженості нормативної бази. Існуюче бухгалтерське та податкове законодавство, яке визначає принципи, методи, прийоми бухгалтерського обліку недосконале та вузько направлене, що не дозволяє вирішити велику кількість питань за допомогою облікової політики;

в існуючій нормативній базі немає рекомендацій щодо відображення в обліку і звітності окремих господарських ситуацій - рішення, які приймаються на підприємстві не мають об'єктивного підґрунтя, не всі питання можуть вирішуватися за допомогою облікової політики, оскільки не входять до її завдань. Прикладом вищезазначеного може бути розкриття у фінансовій звітності положень облікової політики, зміна облікових оцінок.

Щодо напрямів удосконалення облікової політики, то варто зазначити, що її удосконалення має беззаперечно ґрунтуватися з урахуванням МСФЗ. Удосконалення облікової політики має рухатися шляхом актуалізації облікової політики та підвищення її якості. Актуалізація облікової політики є нічим іншим як приведення її у відповідність із законодавством, що змінюється та бізнесовими процесами. Щодо якості облікової політики, то необхідно її підвищувати за такими критеріями: економічна доцільність, повнота, неупередженість облікової політики, несуперечливість законодавчій базі, раціональність методів обліку, відповідність цілям компанії та автоматизації обліку.

Керівництво повинне постійно здійснювати контроль за дотриманням облікової політики, а також її вдосконалювати, що потребує додаткового навчання осіб, які відповідальні за застосування облікової політики, необхідно простежувати зміни в законодавстві, інформувати працівників про зміни в обліковій політиці, та інші заходи.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України №996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14/ed19990716#Text> (дата звернення: 05.11.2022 р.).
2. Національне положення стандарт бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. №87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 05.11.2022 р.).
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_020#Text (дата звернення:

- 05.11.2022 р.).
4. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затв. Наказом Міністерства фінансів України 27.06.2013 № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text> (дата звернення: 05.11.2022 р.).
  5. Лист Міністерства фінансів України від 21.12 2005 р. №31-34000-10-5/27793 «Про облікову політику». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2779201-05#Text> (дата звернення: 05.11.2022 р.).
  6. Івченко Л.В. Концептуальні засади облікової політики. Фінанси, облік і аудит. Збірник наукових праць. 2009. № 14. с. 246- 256.

Шепеленко Вероніка Сергіївна, здобувач вищої освіти економічного факультету Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

РЕФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ

Досвід міжнародних криз показав, що система гарантування вкладів є значущим важелем ефективного функціонування банківського сектору будь-якої держави. Вона слугує механізмом впливу на стабільність фінансової системи, її здатність подолати наслідки кризи, зокрема запобігаючи паніці вкладників та швидкому виходу з ринку неплатоспроможних банків та інших фінансових інституцій.

В чинному українському законодавстві визначено термін «система гарантування вкладів фізичних осіб» як сукупність відносин, що виникають у зв'язку зі створенням і функціонуванням Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, виведенням неплатоспроможних банків з ринку та їхньою ліквідацією [1].

В Україні історія Фонду гарантування вкладів фізичних осіб починається 10 вересня 1998 р. Указом Президента України №996/98 «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб-вкладників комерційних банків України». Законодавчою основою функціонування Фонду став Закон України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб». Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», прийнятий 23 лютого 2012 р., значно розширив повноваження Фонду.

Підставою для створення Фонду стала неплатоспроможність декількох великих банків, в яких були зосереджені значні фінансові кошти, які зрештою не змогли компенсувати. Тому, орієнтуючись на досвід зарубіжних країн щодо гарантування вкладів фізичних осіб, було запроваджено дану фінансову інституцію.

Розглянемо таблицю 1, щоб простежити динаміку зміни розміру відшкодування ФГВФО.

Таблиця 1

Динаміка зміни розміру відшкодування ФГВФО, 1998-2012 рр.

Дата	Розмір відшкодування, грн.
09.1998	500
10.2001	1 200
01.2003	1 500
10.2003	2 000
03.2004	3 000
20.04.2004	5 000
18.02.2006	8 000
05.06.2006	15 000
26.02.2007	25 000
11.09.2007	50 000
31.10.2008	150 000
21.02.2012	200 000

Таким чином, за період діяльності ФГВФО гарантована сума відшкодування змінювалась більше десятка раз і у вартісному вимірі зросла в 400 разів. Однак,

чимало вчених продовжують вказувати на те, що це незначні суми гарантії, які не можуть повністю подолати проблему довіри громадян до банківської системи.

Розпочата в 2014 році російсько-українська війна мала наслідки не лише на сході України, а у фінансовій системі країни. Криза призвела до так званого «банкопаду», тобто до масового банкрутства десятків вітчизняних банків, які роками обходили вимоги НБУ.

Нинішні події в Україні викликали ще одну хвилю паніки клієнтів українських банків щодо безпеки коштів на їх рахунках. Однак, занепокоєння виявились марними: за час війни збанкрутував лише «Мегабанк», але рішення щодо його ліквідації було прийнято до початку бойових дій.

Заради захисту стійкості депозитної системи, було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб». Закон передбачає оновлені умови роботи системи гарантування вкладів. Серед основних законодавчих змін варто виділити наступні:

1. Підвищення гарантій вкладникам банків: запровадження відшкодування вкладів фізичних осіб в повному обсязі на період воєнного стану та протягом трьох місяців після його завершення, а також подальше збільшення гарантованої суми відшкодування коштів за вкладами з 200 тис. грн. до 600 тис. грн.

2. Реструктуризація боргів ФГВФО: строк погашення заборгованості було подовжено до 2032 року. Цей строк має відношення безпосередньо до основної суми заборгованості (45 млрд. грн.). Що стосується нарахованих відсотків, виплата боргу буде здійснюватись шляхом стягнення збитків з колишніх власників банків та пов'язаних осіб, діяльність яких призвела до банкрутства цих установ. Вказаний механізм має зменшити фінансове навантаження Фонду та забезпечити можливості для виплати вкладникам збільшених гарантованих сум.

3. Надання АТ «Ощадбанк» статусу учасника Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Дотепер депозити, що залучались АТ «Ощадбанк», гарантувались державою в повному обсязі. Однак зараз на АТ «Ощадбанк» будуть розповсюджуватись ті самі гарантії, які розповсюджуються на інших учасників. Положення щодо АТ «Ощадбанк» спрямовані на створення конкурентних умов серед усіх банків України [2].

Фактори, які спричинили реформування системи гарантування вкладів:

1. Рух України шляхом євроінтеграції - стратегічною метою Фонду є адаптація європейських норм, зокрема підвищення суми до 100 000 євро.

2. Покриття за сумою вкладів - згідно з світовою практикою воно має перевищувати 50-60%. Зараз в Україні цей показник складає 40%. Після підвищення до 600 тис. грн. – буде складати понад 60%, залежно від динаміки і структури депозитів.

3. Фінансовий стан Фонду – на 2021 р. залишок боргу перед державою складав 46,94 млн. грн [3].

Прийнятий закон дає нам мотиви стверджувати, що уряд підтримує економіку та банківську систему в умовах війни, намагається створити нові додаткові гарантії для українських вкладників, чим подолати панічні настрої та забезпечити нові надходження до українських банків, а разом з тим до економіки нашої держави.

Варто проаналізувати доцільність збільшення гарантованої суми вкладів.

Існуюча система відповідає мінімальним світовим стандартам – розмір відшкодування відповідає розміру середнього вкладу у банку. Однак, такий розмір відшкодування не буде враховувати інтереси абсолютної більшості вкладників.

Зважаючи на світові тенденції та практику, можна виділити наступні заходи щодо подальшого реформування системи гарантування вкладів:

- Перехід до диференційованої ставки розміру відшкодування залежно від суми вкладу;
- Максимальний розмір відшкодування повинен визначатись виходячи з обсягу ресурсів власне ФГВФО та інтересів кожного вкладника;
- Визначити мінімальний та максимальний розмір відшкодування у твердій грошовій сумі;
- Затвердити виплату відшкодування з коригуванням його на розмір інфляції [4].

Отож, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб є тим інститутом, який є запорукою стабільності банківського сектору, стримуючи відтік коштів з рахунків клієнтів та заспокоюючи їх панічні настрої. Прийнятий Закон має забезпечити активність депозитних операції на момент війни та можливої кризи, яка послідує за нею. Подолавши кризу, уряд не повинен зупинятися на досягнутих результатах, а продовжити реформування системи гарантування вкладів.

Насамперед, в Україні має бути запроваджена прогресивна шкала відшкодування за вкладами з одночасним встановленням мінімального та максимального розміру відшкодування у твердій грошовій сумі. При цьому, мінімальний розмір відшкодування повинен відповідати розміру середнього вкладу по державу, а визначена сума відшкодування за вкладами – коригуватись на рівень інфляції.

Список використаних джерел:

1. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 року № 4452-VI URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Як українцям будуть відшкодовувати 100% вкладів під час війни –керівниця Фонду гарантування / Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/18/685882/>.
3. Система гарантування вкладів фізичних осіб в умовах воєнного стану / LCF. URL: <https://lcf.ua/thought-leadership/litigation/sistema-garantuvannya-vkladiv-fizichnih-osib-v-umovah-voennogo-stanu/>.
4. Мазур Т.В. Реформа системи гарантування вкладів через зміну розміру відшкодування. Правничий вісник Університету КРОК. 2010. Випуск 5. С. 58-63.

Шелега Маріна Миколаївна, здобувач вищої освіти
факультету управління та економіки

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Науковий керівник: Ткачук Наталія Миколаївна, канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БАНКІВ: МІКРО- ТА МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

На сучасному етапі розвитку банківської системи України одним із пріоритетних завдань є забезпечення стабільного функціонування та розвитку. У зв'язку з цим особливої важливості набуває питання сутності фінансових ресурсів банківських установ і формування їх в достатньому розміру для забезпечення держави достатніми грошовими ресурсами, прискореного зростання економіки та забезпечення високих і стабільних темпів розвитку виробництва. Головні недоліки діяльності банків сьогодні пов'язані переважно з формуванням і використанням ресурсної бази окремих банків та їх системи в цілому: недостатній рівень капіталізації банків, відсутність надійного механізму залучення додаткових коштів для підтримання їх ліквідності, ризиковість розміщення банками мобілізованих ресурсів тощо.

У цих умовах важливе значення для кожного банку має питання формування збалансованого портфеля фінансових ресурсів, який він може використовувати при здійсненні активних операцій. Від якісного вирішення цього питання з використанням науково обґрунтованих, перевірених світовою практикою методів банківського менеджменту залежить успішна діяльність банківських установ на ринку фінансових послуг [1].

В даний час в економічній літературі немає однозначного визначення поняття банківських ресурсів при одночасному збереженні єдиного підходу до цього поняття. Банки, як і будь-який інший суб'єкт господарювання для забезпечення своєї діяльності, повинні володіти певним обсягом фінансових ресурсів. В умовах утвердження ринкової економіки, банки є основними інструментами, що забезпечують поступальний розвиток реального сектору економіки. Вагоме місце банківського сектору як провідного інвестора вітчизняної економіки визначає управління фінансовими ресурсами банку. Фінансові ресурси банківських установ є основою діяльності будь-якого банку, оскільки процеси їх утворення і надання позик банками є взаємопов'язаними. Від ефективного формування фінансових ресурсів банківських установ залежать масштаби діяльності банку та обсяги отримуваних ними прибутків. Відтак розуміння сутності фінансових ресурсів банків, знання проблем, пов'язаних із їх формуванням і управлінням є надзвичайно важливим сьогодні.

Загалом, фінансові ресурси являють собою сукупність доходів, надходжень, які перебувають в розпорядженні суб'єктів ринку або держави і спрямовуються на задоволення суспільних потреб з метою розширеного відтворення та зростання матеріального добробуту населення.

В економічній літературі ресурси банку, як і інших суб'єктів господарювання, характеризуються як складова система ресурсів, що знаходяться у взаємозв'язку та взаємозалежності. Традиційно в ресурсне забезпечення включали матеріали, трудові, фінансові та технічні ресурси. За сучасних умов у систему ресурсів додатково включені такі елементи, як інформаційні (тобто наявність відповідних даних про внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на ефектне проведення банківської діяльності), організаційні та просторові ресурси (які відповідно являють собою наявність заходів з організації банківської діяльності і відповідної мережі банківських установ та філій).

Не вдаючись в глибоке дослідження поняття фінансових ресурсів і враховуючи вищевикладене вважаємо, що під фінансовими ресурсами банківських установ слід вважати матеріальний вияв сутності фінансових відносин банків в процесі їхнього функціонування, а оскільки останні є в повній мірі самостійними господарюючими суб'єктами, то фінансові ресурси банку можна трактувати в подальших дослідженнях особливостей їх оцінки та управління як банківські ресурси. Саме цей термін є найбільш поширеним у банківській практиці та теорії банківського менеджменту.

Фінансові ресурси окремо взятої банківської установи – це кошти, якими розпоряджається банк і використовує для забезпечення своєї діяльності на комерційних засадах, згідно з вимогами регулятивних органів задля одержання прибутку. Фінансові ресурси ж усієї банківської системи – це особливе економічне поняття, що виражає сукупність економічних відносин із приводу створення, розподілу і використання коштів банківською системою на макроекономічному рівні. Наявність мультиплікаційного ефекту при створенні фінансових ресурсів банківських установ, діяльність центральних банків з емісії платіжних засобів роблять досить проблематичним визначення сукупних фінансових ресурсів банківської системи країни шляхом простого арифметичного підсумовування фінансових ресурсів окремих банків [2].

На наш погляд, фінансові ресурси банківської установи в мікроекономічному аспекті можливо охарактеризувати як акумульовані банком за допомогою емісії цінних паперів або отримані в тимчасове користування на грошовому ринку кошти суб'єктів економіки на основі зобов'язальних правовідносин, а також кошти внутрішньобанківського походження, у тому числі й результати фінансової діяльності банку, що використовуються для подальшого розміщення згідно визначених банком напрямків з метою одержання прибутку, забезпечення ліквідності, зміцнення матеріально-технічної бази банку тощо.

У макроекономічному аспекті фінансові ресурси є сукупністю ресурсів усієї банківської системи країни, які є джерелом задоволення різноманітних потреб домогосподарств, джерелом інвестицій для господарюючих суб'єктів та самих банківських установ, фінансування потреб держави, взагалі важливим важелем економічного зростання і структурної перебудови економіки.

Більш глибоко і конкретно сутність фінансових ресурсів банківської установи можна розкрити через аналіз джерел їх формування і відповідної їм структури. Джерела формування фінансових ресурсів банківських установ визначаються особливим місцем їх у ринкової системі: як провідних посередників грошового ринку, як комерційних структур, що працюють заради прибутку; як економічних суб'єктів, що піддаються більшим фінансовим ризикам, порівняно з іншими суб'єктами ринку.

Завдяки цим особливостям банківські установи формують свої фінансові ресурси на основі таких засадах [2]:

- накопичення власного капіталу як бази для забезпечення економічної самостійності і фінансової відповідальності банку за його зобов'язаннями;

- приймання грошових коштів від юридичних і фізичних осіб на зберігання згідно з посередницьким призначенням і особливим статусом банків; в теорії й на практиці цю засаду називають залученням капіталу банками, хоча така назва не зовсім точно виражає сутність цієї засади, оскільки ініціаторами розміщення цих коштів є їх власники, а не банківські установи;

- позичення коштів в інших банків та економічних суб'єктів, що в кінцевому результаті формує позичений капітал банку.

Слід відмітити, що друга та третя засади дуже споріднені і це зумовило використання спільної для них назви – «зобов'язання банку», а діяльність банків з формування ресурсів на цих трьох засадах називають пасивними операціями.

Роль фінансових ресурсів в банківській діяльності є визначальною. Це проявляється перш за все в тому, що від обсягу і структури ресурсів залежать масштаби і види активних операцій, а, отже, розміри доходів і прибутків банків. Зростання обсягів фінансових ресурсів сприяє й розвитку банків в цілому. Розвиток фінансових ресурсів сприяє посиленню ролі банків як емітентів платіжних засобів через підвищення коефіцієнта грошово-кредитного мультиплікатора і як учасників систем розрахунків в економіці. Збільшення обсягів банківських ресурсів, при одночасному використанні банками різноманітних видів рахунків, дозволяє підвищити рівень контролю та довіри учасників розрахункових операцій при здійсненні процесів оплати продукції, робіт, послуг споживачами, оптимізувати структуру грошового обігу шляхом збільшення частки безготівкових розрахунків, підвищувати стабільність та керованість курсу гривні, а також стимулювати використання пластикових карток при розрахунках, що відповідає завданням залучення до користування ними як можна більшої кількості суб'єктів економіки.

Формування фінансових ресурсів банків позитивно впливає і на суб'єктів господарювання та домогосподарства. Збільшення оборотності ресурсів суб'єктів економіки робить можливим одержання ними більшого прибутку, викликає зростання зацікавленості в збільшенні обсягів виробництва, підвищенні рівня добробуту [2].

Фінансові ресурси банківських установ мають важливе значення для стабілізації банківської системи, підвищення рівня ліквідності і керованості банків, що створює важливі передумови для розвитку економіки країни. Ресурси банків в Україні є також і важливим, якщо не провідним, джерелом інвестування економіки, оскільки стабілізація економіки та підвищення добробуту економічних суб'єктів, при посиленні їх впевненості в сталості грошової одиниці та надійності банківської системи, сприяють зростанню заощаджень, які є ключовим джерелом інвестиційних ресурсів в економіці України. Досить важлива роль фінансових ресурсів банків і в забезпеченні фінансової незалежності окремих територій та регіонів.

Список використаних джерел:

1. Дзюблук О.В., Галіцейська Ю.М. Теоретичні та прикладні аспекти реалізації банками ресурсної політики Тернопіль, 2012, Вектор. 208 с.
2. Варцаба В. І., Заславська О.І. Сучасне банківництво: теорія і практика: навч. посіб. Держ. ВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород : Говерла, 2018. 363 с.

Савчук Анна Сергіївна, здобувач вищої освіти спеціальності
072 Фінанси, банківська справа та страхування
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Науковий керівник: Стащук Олена Володимирівна, д-р. екон. наук, професор
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних економічних та політичних умовах, що спричиняють нестабільність у функціонуванні вітчизняних підприємств, виникає нагальна потреба у формуванні та прийнятті нових, швидких та ефективних управлінських рішень з проблем фінансування суб'єктів господарювання та відновлення їх фінансової стійкості й платоспроможності. Проблема формування фінансових ресурсів підприємствами є особливо актуальною в умовах введеного в Україні воєнного стану та повномасштабного вторгнення на територію України окупаційних військ.

Проблематика управління фінансовими ресурсами підприємства є предметом дослідження багатьох науковців та практиків, серед яких варто виділити: М. Бердар [1], О. Близнюк П. [2], А. Горпинченко [2], О. Євтух [3], А. Кравцова [4], О. Кравченко [8], П. Марич [5], М. Сипко [8], О. Терещенко [6], Павловський С. [6], Н. Ярошевич [7] та інші. Проте, умови воєнного стану спричиняють необхідність подальших досліджень проблематики управління фінансовими ресурсами з урахуванням нових ризиків та загроз.

Метою нашої роботи є виявлення особливостей управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах воєнного стану та розробка напрямів вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства на основі узагальнення теоретичних та оцінки практичних аспектів досліджуваної проблематики.

Досвід розвинених країн, запровадження вартісного підходу до управління фінансами суб'єктів господарювання на вітчизняних підприємствах свідчать, що пріоритетною метою розвитку суб'єктів господарювання є максимізація їх вартості. В цьому контексті одне з важливих місць належить ефективному управлінню фінансовими ресурсами підприємства, що в умовах дії воєнного стану має бути спрямоване на мінімізацію фінансових ризиків з метою зниження ймовірності банкрутства, мінімізацію втрат внаслідок дії негативних чинників на фінансову діяльність суб'єктів господарювання, підтримка вартості суб'єктів господарювання, забезпечення зростання прибутку та рентабельності підприємства, підтримка рівня його інвестиційної привабливості, забезпечення формування грошових потоків з внутрішніх джерел.

В контексті управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах воєнного стану варто звернути увагу на джерело їх формування. Зокрема, управління фінансовими ресурсами повинно традиційно враховувати три напрямки: управління власними фінансовими ресурсами, управління позиченими фінансовими ресурсами та управління залученими фінансовими ресурсами на підприємстві.

Управління власними фінансовими ресурсами підприємства в умовах воєнного стану зумовлене необхідністю подолання тих ризиків й загроз, які негативно впливають на формування й використання таких їх джерел фінансування, як чистий прибуток, статутний та резервний капітал суб'єкта господарювання, амортизаційні відрахування. Зокрема, найбільший вплив умови воєнного стану здійснюють на формування чистого прибутку, що, передусім, пов'язано із такими чинниками: зміна системи логістики, неможливість провадити фінансово-господарську діяльність підприємства в умовах окупації або повного знищення підприємства, потреба й можливості релокації бізнесу, відтік робочої сили тощо. Усе це знижує доходи суб'єктів господарювання та підвищує витрати на ведення ними господарської діяльності, що, в свою чергу, призводить й до зниження прибутковості й рентабельності підприємства (або до їх збитковості), а також знижує обсяги податкових надходжень до бюджету.

В умовах воєнного стану складним залишається питання кредитування суб'єктів господарювання для забезпечення подальшого здійснення ними фінансово-господарської діяльності. Нині держава усіляко сприяє зниженню боргового навантаження на підприємства шляхом використання таких інструментів, як зниження відсоткових ставок за кредитом, заборона на нарахування штрафів та пені, а також основної суми боргу внаслідок виникнення непереборних обставин, впровадження кредитування суб'єктів господарювання за ставкою «0%». Проте, варто відзначити й неабияку роль визначення потреби у позикових коштах підприємства з метою розробки стратегії управління фінансовими ресурсами підприємства. Для підприємств завжди є актуальною проблема співвідношення власних, позикових і залучених фінансових ресурсів. Від ступеня оптимальності їхньої структури залежить можливість реалізації фінансової стратегії підприємства [8].

Для формування механізму якісного та ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства, необхідно дотримуватися принципів системності та комплексності, що стає особливо актуальним у зв'язку із економічною та політичною нестабільністю у світі, глобалізацією бізнесу, збільшенням підприємницьких ризиків та жорсткістю конкуренції. Рівень фінансового потенціалу й умови фінансових ринків розширюють або обмежують можливості формування підприємствами достатнього обсягу фінансових ресурсів [2]. Все це зумовлює необхідність розробки ефективної політики управління фінансовими ресурсами як одного з найважливіших елементів в загальній стратегії діяльності та розвитку підприємств [3].

Управління фінансовими ресурсами підприємств є одним з ключових чинників організації виробничо-господарської діяльності підприємства, одним з найважливіших факторів забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства в сучасних умовах, діяльність, що спрямована на оптимізацію фінансового механізму підприємства, координування фінансових операцій, забезпечення їх впорядкування та точного «балансування». На основі проведеного дослідження можна стверджувати про актуальність подальшої розробки форм, методів та інструментів підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. Зокрема, одним із таких способів є застосування ситуативного управління із

розробкою стандартів рішень по виходу із окремих ситуацій, встановлення критичних параметрів окремих показників фінансової діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бердар М.М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 5. С. 133-138.
2. Близнюк О.П., Горпинченко А.П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства. Вісник Міжнародного слов'янського університету. Сер.: Економічні науки. 2013. Т.15, № 2. С. 52-58.
3. Євтух О.Т., Євтух О.О. Фінансовий менеджмент для магістрів і не тільки. Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2011. 408 с.+ CD.
4. Кравцова А.М. Фінансові ресурси підприємств: механізм формування та ефективного використання. Монографія. Вінниця, 2011. 219 с.
5. Марич П.М. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Навч. посібник. Львів, 2011. 250 с.
6. Терещенко О.О., Павловський С.В. Удосконалення фінансового механізму антикризового управління підприємством. Фінанси України. 2016. № 6. С. 108-123.
7. Ярошевич Н.Б. Фінанси підприємств. Навч. посібник. К.: Знання, 2013. 341 с.
8. Кравченко О. О., Сипко М. Ю. Управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах зростання невизначеності. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/10.pdf (дата звернення 01.11.2022).

Туровська Анна Сергіївна, здобувач магістерського освітнього ступеня факультету обліку та оподаткування

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Абесінова Олена Костянтинівна, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Україна

ФІНАНСОВЕ ПРОГНОЗУВАННЯ. СУТНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ВПЛИВ НА УПРАВЛІННЯ КОРПОРАЦІЯМИ

На сьогоднішній день економічний стан країни доволі нестабільний та важкий для успішного розвитку підприємств. На основі цього підприємства банкрутують, конкурентоспроможність падає. Отже, щоб стабілізувати ситуацію та знову розвиватися, виникають питання, як оптимізувати процеси підприємства, мінімізувати витрати, передбачити вплив майбутніх подій на компанію та уникнути наслідків.

Для сучасних компаній надважливо мати точні фінансові прогнози та розподіляти свої ресурси, щоб вони ефективно впливали на становище компанії. Деякі корпорації навіть мають спеціалізовані команди фінансового прогнозування.

Тему фінансового прогнозування, його сутності, перспектив розвитку в Україні та світі, а також впливу на управління корпораціями досліджувало ряд вчених. Наприклад, Юлія Набатова та Ксенія Малачевська, розглядали фінансове прогнозування зі сторони його автоматизації. Актуальність пояснюється стрімкою трансформацією бізнесу, яка має на увазі використання інформаційних технологій для оптимізації бізнес-процесів, Одним із важливих чинників успішного впровадження зазначають підвищення кваліфікаційних навичок [1]. Станимира Мінева наголошує, щоб подолати існуючі проблеми у використанні прогнозування успіху компанії, необхідно переосмислити принципи, покладені в основу моделювання динаміки економічного середовища в регіоні та країні. Тому дослідження фінансового прогнозування полягає у розробці системних підходів аналізу та прогнозування сучасних тенденцій та циклів змін економічної ситуації та факторів, які на неї впливають [2].

Головною метою цього дослідження є визначення сутності та основних елементів фінансового прогнозування, шляхи його вдосконалення та його вплив на управління в корпораціях.

Фінансове прогнозування це насамперед процес, який включає аналіз історичних даних та минулих результатів діяльності, поточних бізнес-тенденцій та факторів, які мають вплив. До прикладу випуск нових технологій, які докорінно можуть змінити функціонування галузі або ланки підприємств. Аналіз фінансових прогнозів це своєрідна дорожня карта, щоб бачити шляхи досягнення поставлених бізнес-стратегій. Отже без нього ви не можете об'єднати діяльність та цілі. Воно має ряд своїх переваг таких, як: виявлення проблемних зон, зниження ризиків, більша привабливість для інвесторів (за рахунок того, що видно контрольованість ситуації, є бізнес-план та можливо побачити рентабельність вкладень), встановлення

реалістичних бізнес-цілей.

Основними елементами фінансово прогнозування є звіт про прибутки та збитки, балансовий звіт та звіт про рух грошових коштів. Але такі звіти будуть побудовані на основі припущень та гіпотетичних даних, тобто дані, які компанія очікує побачити в майбутньому. Припущення формуються на різних етапах аналізу. Фінансове прогнозування має такі етапи:

1. Визначення мети – обрання показників та факторів, які слід враховувати для виконання.

2. Збирання історичних даних та записів на основі яких будуть формуватися майбутні дані.

3. Вибір часових рамок. Рішення, як далеко дивитися в майбутнє. Зазвичай компанії роблять прогнози на один фінансовий рік, але в умовах економічної невизначеності буде точніше робити прогноз в короткостроковій перспективі ніж у довгостроковій.

4. Вибір методу фінансового прогнозування. Кількісний, який побудований на минулих результатах, надійних закономірностях, та якісний, який аналізує думки та настрої експертів щодо ринків та компанії.

5. Контроль результатів. Документування результатів, особливо після великих подій, та оновлення прогнозів, які будуть відображати реальність ситуації.

Точність фінансових прогнозів може бути вирішальним фактором у тому чи виживе бізнес у найекстремальніших умовах або буденних непередбачених подіях.

Одним із перспективних шляхів розвитку фінансового прогнозування є його діджиталізація. Така необхідність обумовлена рядом причин, а саме:

- Постійне зростання об'ємів інформації, яку потрібно проаналізувати та визначити важливість.

- Швидкість реагування на інформації, під впливом постійного створення та генерування нових чинників.

- Фільтрація інформації. Багато джерел, які вимагають перевірки достовірності та зіставлення даних, щоб забезпечити якість.

- Великі об'єми які можна об'єднувати та структурувати.

Отже виникає потреба у автоматизованій системі, яка могла б в режимі реального часу оновлювати прогнозувати та існуючі плани на основі фактичних даних. Це також забезпечить збір усіх даних і ключових показників в одному середовищі, до якого зможуть мати доступ усі зацікавлені сторони, а отже набагато пришвидшить та зробить більш точними процеси прогнозування та перепрогнозування. Прикладами автоматизації може бути: - автоматизований інструмент закупівель, який надасть детальну картину витрат та полегшить прогноз майбутніх витрат, оптимізує вибір постачальників та поставок, проаналізувавши історію операції з ними та їх діяльність.

На даний момент розвиток фінансового прогнозування саме в Україні полягає у зміні стратегій підходів. А саме підприємства повинні створювати кілька сценаріїв - оптимістичний, нейтральний та застережний, на основі обмежених даних. Постійно оновлювати прогнози на основі останніх новин та тенденцій. Зосередити пріоритети на найважливіших показниках для короткострокового успіху. Сформувати команду зі спеціалістів інших ключових відділів, окрім фінансового, зокрема відділів маркетингу, продажів, поставок та кадрів. Погляд спеціалістів на

подій та надання практичної інформації може внести вагомі корективи в формування майбутніх прогнозів.

Під час економічної невизначеності виникає ризик неточностей в аналізі фінансового прогнозу. Припущення такі, як наприклад стабільність економіки, валютних ринків або платоспроможність постачальників, кредиторів, можуть сильно коливатися та бути ненадійними. Але планування майбутньої діяльності не стає від цього марною та безнадійною діяльністю, адже компанія все одно повинна розуміти, як на неї впливають різні фактори, чи може вона виходити на нові ринки або запускати нове виробництва, аналізувати витрати та оптимізувати на основі прогнозів свою діяльність. Тому провівши дослідження, можна прийти до висновку, що перспективним шляхом розвитку фінансового прогнозу повинна стати діджиталізація процесів аналізу, переваження змінних, а також розширення переліку випадків, які можуть мати вплив. В штат підприємства рекомендовано ввести посаду кризи-менеджеру, а також сформувати команду з провідних спеціалістів відділів, щоб мати чіткішу картину поточного стану та фінансового прогнозу.

Список використаних джерел:

1. Набатова Ю. А., Малачевська К. О. Автоматизація аналізу та прогнозування фінансових результатів підприємства. Ефективна економіка. 2020. № 12. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8405> (дата звернення: 10.11.2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.12.80.
2. Mineva, S. (2022). MODELING AND FORECASTING THE FINANCIAL MANAGEMENT OF THE COMPANY. KNOWLEDGE - International Journal, 52(1), 57–63. URL: <https://ikm.mk/ojs/index.php/kij/article/view/5164> (дата звернення: 10.11.2022).

СЕКЦІЯ 4.

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Zakharchenko Maryna, student, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Scientific advisor: Heraimovych Violeta, PhD of Economics,

Associate Professor of Marketing and International trade Department

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

THIRD PARTY COOKIES: CHANGES IN THE MARKET INTERNET ADVERTISING

A cookie is a small file used by most web analytics tools to track user activity on a website. If a person deletes their cookies or uses a different web browser, web analytics tools will see them as a different user (even though they are the same person). As an example, Google uses cookies to save language settings, show users the most relevant ads, count the number of visitors to a web page, help with registration in Google services, remember data and adjust advertising [1].

Principles of work. Among the main functions of the service or website, it is possible to highlight the choice of language, optimization of the element to facilitate the adjustment of the functioning of the service, saving information about the time spent on the site of the user and his actions. Some cookies help save settings. For example, web browsers have files, which are used to remember preferences and other information, including the language selected, the number of search results to be displayed on a page, and the settings of the Google SafeSearch filter. And cookies called PREF are used by YouTube to store information such as selected page settings and playback options. YouTube Music also stores volume, repeat, and autoplay settings. There are also cookies that improve the quality of Google services. For example, a CGIC file improves search results suggestions by automatically completing search queries based on what the user begins to type.

Application in advertising. Cookies are used for advertising to place, process and personalize the ad, limit the number of impressions, hide those that are undesirable for viewing, and to evaluate the effectiveness of the ad. Google reported that it conducted a study of the effectiveness of advertising that uses cookies (to track the behavior of consumers on the Internet) and advertising without them. As a conclusion, advertising without cookies earns advertiser's half as much money. Advertising effectiveness and conversion rates can also be evaluated with the help of some cookies. Yes, Google Analytics is the source of cookies that start with the "code" `_gcl_`. Their goal is to help advertisers determine the number of users who clicked on an ad or performed a certain action on the site. Conversion rate cookies are not used to personalize advertising [2].

Types of cookies:

1. First party cookies. They are created and used only by the site the user is visiting.

2. Second party cookies. This is data that one company transfers to another as part of cooperation.

3. Third party cookies. Third-party cookies that are created and used by third-party sites (for example, AdTech platforms) and may include information from various sites.

What changes to expect? For First party cookies, the storage time of files will be reduced: the data will be stored for only one day and after that it will be automatically deleted. The storage time will be limited by the browser, and the settings of the site that sets the cookie will not be able to affect it. Third party cookies will wait for global changes: the use of files will be blocked by the browser. This means that third-party cookies will stop working.

In 2023, the share of conversions from direct traffic is expected to increase. If the business is not one of the services in hot demand (tow truck, repair of large household appliances, etc.), users are more likely to visit the site more than once before leaving a request. In fact, they will make a few visits and then convert. Therefore, after the introduction of restrictions, it will seem that the user came to the site from an unknown place, but in fact the advertiser has already spent money to attract him through the site. Also, the number of multi-channel sequences available for analysis will decrease, since cookies will only be stored for a day. Less data to analyze means less accurate conclusions about the effectiveness of marketing channels. The cost of customer acquisition is expected to increase. Specialists will not be able to definitively determine which channels are "warming up" and which lead to sales, because the data will only show the last link in the chain. By giving up certain channels, with the same advertising budget, the business will receive fewer customers. Due to limitations in the work of cookies, the chain of customer interaction with the site will be broken, and the business will receive a higher cost of attracting a customer. Also, specialists will no longer have access to the interests of the audience because they work on the basis of third-party cookies. Accordingly, advertising will "miss" more often: experts will not know to whom to show which content. Creatives will be less relevant, and this will increase the cost of customer acquisition [3].

How will the changes affect marketers and advertisers? Since data will no longer be stored for more than a day, and third-party cookies will be blocked, the changes will have a significant impact on those who measure performance through end-to-end analytics. Some experts believe that such innovations from Google will only partially be reflected in the activities of advertising agencies. The basic servers will remain, although there may be changes in the tools. However, agencies whose business models are based on retargeting should already consider the integration of most tools that use first-party data today. Regarding advertisers: after the disappearance of third-party cookies, it will be impossible to configure audience and frequency targeting for 99% of users. It is likely that non-personalized advertising will become more widespread on the Internet and ROAS (performance of advertising campaigns) will decrease [4].

So, summarizing the above, it can be concluded that the new phase-out will undoubtedly lead to uncertainty in the digital advertising industry, and publishers will likely feel the full impact due to the reduced ability of advertisers to accurately target users on their websites. However, some believe that once third-party cookies disappear, publishers will likely launch their own advertising solutions. With such rich databases and so much information about their audience, online publishers will surely find a way to survive in a world without cookies. [5].

References:

1. Analysis of the dictionary of web analytics. – Google Digital Garage. - 4 s. [Electronic resource]. - Access mode: <https://learndigital.withgoogle.com/static/pdf/Webanalyticsjargonbuster.pdf>.
2. HOW GOOGLE USES COOKIES. – Google: Privacy and Terms. - [Electronic resource]. – Access mode: <https://policies.google.com/technologies/cookies?hl=uk>.
3. Rejection of third-party cookies: what will change in the Internet advertising market and how to continue working. – 2021. [Electronic resource]. – Access mode: <https://ppc.world/articles/otkaz-ot-storonnih-cookies-cto-izmenitsya-na-rynke-internet-reklamy-ikak-dalshe-rabotat/>.
4. A world without cookies. What will be the new reality for the advertising industry. – Marketing Media Review. – 2021. [Electronic resource]. – Access mode: <https://mmr.ua/show/svit-bez-cookies-ya-koyu-budenova-realist-dlya-reklamnoyi-industriyi>.
5. What Does the Phasing Out of Third-Party Cookies Mean for Your Website? – 2022. [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.silverdisc.co.uk/blog/2022/06/24/what-does-phasing-out-third-party-cookies-mean-your-website>.

Прийдун Ірина Юріївна, студентка магістратури
факультету економіки та управління
Західноукраїнський національний університет, Україна

МЕТОДИЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

На сьогодні проблеми логістики залишаються актуальними, адже успішне функціонування будь-якої організації та її конкурентоспроможність безпосередньо залежать від грамотної взаємодії усіх підсистем підприємства, у тому числі і логістичної. Введення карантину через пандемію змусило економіку переналагодитися на інший режим роботи. Проте є сфери (зокрема, медицина, виготовлення та реалізація товарів першої необхідності), які не можуть повністю перейти у дистанційний режим. Повністю діджиталізуватися поки що не може і логістика. Поряд із переходом на максимально можливий дистанційний режим роботи, продовжує здійснюватися доставка вантажів, персональних замовлень споживачів, що актуалізує проблеми пошуку шляхів удосконалення логістичної діяльності підприємств.

Логістична діяльність як система повинна функціонувати і розвиватись в напрямку досягнення визначеної для неї менеджментом організації цілі і досягати її не зважаючи на наявність дестабілізуючих чинників середовища її функціонування.

Логістична діяльність – це інтегрована та логічно упорядкована відносно цілей скоординована в просторі та синхронізована в часі сукупність логістичних активностей, які спрямовано суб'єктом на формування та перетворення матеріальних і супутніх потоків для досягнення довгострокового успіху за рахунок максимального задоволення вимог споживачів, мінімізації витрат, узгодження інтересів учасників діяльності та ефективного захисту від дестабілізуючих чинників логістичного середовища [1, с. 77].

На думку І. Пальчик, «логістичне управління – це процес або діяльність, яка підпорядкована наперед окресленим цілям, здійснюється у логічній послідовності, може бути організована на стратегічному та тактичному рівнях, здійснюється безперервно і включає планування, організацію, реалізацію та контроль товаропросування – руху сировини, матеріалів і напівфабрикатів, готової продукції (швидкості руху, об'ємів руху, адаптивності) на виробництво, у процесі виробництва та до споживача на основі формування логістичної системи товаропросування та логістичної сітки» [2].

Особливими характеристиками логістичного управління, як і управління загалом можемо окреслити наступні: один із специфічних видів діяльності, що відрізняє його від інших видів діяльності; головною формою логістичного управління виступає вплив відповідних суб'єктів управління (керівників) на його об'єкт (логістичну систему); вид діяльності, що здійснюється безперервно у часі та просторі; здійснюється як процес, що відбувається у чіткій структурно-логічній послідовності окремих його етапів; завжди підпорядкований визначеним цілям та завжди характеризується певним результатом; управлінська діяльність потребує раціонального використання необхідних ресурсів та відбувається в умовах ризику і невизначеності [3].

Науковою базою логістичного управління – є: теорія управління та методологія управління. Сучасна теорія логістики в концептуальному плані базується на чотирьох методологіях: системного аналізу; кібернетичного підходу; дослідження операцій; прогностики.

Констатуємо, що методологія логістичного управління інтерпретується через спектр наступних підходів

- 1) системний підхід;
- 2) програмно-цільовий підхід;
- 3) проектний підхід;
- 4) маркетинговий підхід, орієнтований на споживача;
- 5) кібернетичний;
- 6) інформаційний;
- 7) гуманістичний підхід;
- 8) інтеграційний;

9) мережевий підхід.; пріоритетами; засобами управління; обмеженнями; критеріями тощо [4].

Окрім того підходами логістичного управління можуть бути: лінійне програмування; теорія черг; імітаційне моделювання; експертні оцінки; транспортні матриці; теорія керування запасами; мережні моделі; математична оптимізація; методи прогнозування попиту. Відповідно для реалізації методології логістичного управління слід долучати такі наукові та теоретичні положення: з математики, економічної кібернетики, технічної кібернетики, системного аналізу, проектного управління, прогностики, менеджменту загалом та ін. Функціональними галузями сучасного логістичного управління – є: закупівельна логістика; виробнича логістика; розподільча логістика; транспортна логістика; логістика запасів; логістика складування; логістика сервісу; інформаційна логістика [5].

Отже, слід зробити висновки, що удосконалення логістичної діяльності вкрай важливими є наявність та використання підприємством сучасних інформаційних технологій та платформ, а також оптимальних моделей управління, що необхідні для оптимізації руху товарів та послуг, ресурсів та інших об'єктів. З появою нових платформ, систем, та інформаційних технологій стає можливим розроблення різних математичних методик спрощення логістичних завдань та їх практична реалізація.

Список використаних джерел:

1. Алькема В.Г. Парадигма управління логістичною діяльністю сучасних організацій. Вчені записки Університету «КРОК». 2022. № 2 (66). С. 73-86.
2. Пальчик І.М. Логістичне управління підприємством – теоретико-методичний аспект. Ефективна економіка. 2014. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3442>.
3. Поканевич Ю. В. Управління, як складна багатовимірна категорія. URL: <http://www.eztuir.ztu.edu.ua/2185/1/44.pdf>.
4. Методологія управління і її компоненти. URL: <http://www.onlymyfacts.in.ua/economy312.html>.
5. Мельник О. В. Нові концептуальні підходи в логістиці. Ефективна економіка. 2013. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

СЕКЦІЯ 5.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Євченко Дар'я Сергіївна, здобувач вищої освіти факультету міжнародної торгівлі та права

Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Хмурова Вікторія Валентинівна, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту

Державний торговельно-економічний університет, Україна

HR-ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ

Події останніх років довели всім і кожному наскільки актуальною і важливою є тема діджиталізації суспільства та економіки, що напряду стосується всіх бізнес-процесів. Новітні технології не можуть повністю замінити людські ресурси, адже цими самими автоматизованими процесами має керувати людина. Від того, наскільки ефективно працюватиме кожен співробітник компанії, залежатиме успішність та швидкість досягнення поставлених цілей. Саме тому, при впровадженні інновацій підприємства чимала увага приділяється розвитку процесів управління персоналом.

Діджиталізація управління персоналом, або HR-діджиталізація, передбачає впровадження технологій, які націлені на пошук, відбір та найм нових працівників, процес їхнього навчання та розвитку. Окрім того, менеджер з персоналу відповідальний за залученість персоналу, мотивацію, а також керує відпустками та лікарняними, веде статистику та проводить опитування серед співробітників тощо [1]. Автоматизувати більшість пунктів із цього списку допоможе HRM-система. Такі системи забезпечують легкість і швидкість в управлінні, адже HR відділ пов'язаний з багатьма іншими підрозділами компанії, а використання таких систем має на меті задоволення всіх потреб в єдиній програмі. Це дозволяє бачити цілісну ситуацію, що відбувається в компанії.

До найпоширеніших HRM-систем в Україні відносяться Hurma System, Workable, BambooHR тощо. Такі системи включають в себе комплекс послуг з управління персоналом, а також процес рекрутингу і багато іншого. Деякі HRM-системи мають більш вузьку спеціальність: SuccessFactors використовується для оцінювання співробітників, а також запровадження систем мотивації у вигляді певних бонусів; PeoplePulse застосовується для проведення опитувань серед персоналу; PeopleTime спрямовано на аналіз та регулювання робочого часу працівників [2].

Кожне підприємство працює з величезною кількістю інформації та документів. Коли більшість документів та справ є оцифрованими, виникає необхідність зберігати їх. З цим питанням менеджерам допомагають хмарні технології. Використання інтегрованих хмарних програм є досить актуальним, оскільки така

цифрова інфраструктура підприємства забезпечить легкість праці з будь-якого куточку світу, а також швидкість передачі необхідних даних між працівниками, або навіть підрозділами підприємства [3].

У пошуці кандидатів на вакантне місце допомагають сайти з пошуку роботи, а також соціальні мережі. Такі джерела пошуку роботи є найпопулярнішими для більшості компаній та шукачів роботи. Такі українські сайти працевлаштування, як Work.ua та Robota.ua є досить традиційними, оскільки полягають в тому, що роботодавці складають опис вакансії, а кандидати надсилають свої резюме. Соціальні мережі не сильно відрізняються в цьому випадку від сайтів. Актуальності набирає платформа Telegram, де можна знайти безліч каналів і ботів для працевлаштування.

Було проведено опитування серед тих, хто вже користується цифровими технологіями, і зроблено висновки щодо необхідності діджиталізації управління персоналом. Різниця в скороченні часу на рутинні кадрові процеси – 93,5% опитаних погоджується з цим. Понад 50% респондентів зазначило, що точність і деталізованість даних стала вищою, покращились процеси адаптації та навчання персоналу, а також помітне зменшення певних витрат завдяки автоматизації. Також було згадано про легкість у взаємодії з колегами, розвиток бренду та іміджу компанії. Що ще немало важливо, оцифрування процесів сприяє певній прозорості усіх процесів, що в свою чергу зменшує ризик корупції [4].

Висновок. Діджиталізація управління персоналом значно полегшує роботу HR-менеджера, а також прискорює та підвищує ефективність роботи підприємств. Сучасні технології дозволяють автоматизувати кадрові процеси за допомогою HRM-систем, мобільних додатків та інтернет-сайтів, а також хмарних технологій. Вибір технологій залежить від того, чому компанія надає пріоритет і своєму розвитку. Безперечно, діджиталізація – це вихід на новий рівень розвитку бізнесу, економіки та суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Автоматизація HR – модний тренд чи необхідність? Дія.Бізнес - Головна сторінка. URL: <https://business.diiia.gov.ua/cases/sistematizacia-biznes-procesiv/avtomatizacia-hr-modnij-trend-ci-neobhidnist> (дата звернення: 12.11.2022).
2. HRM система управління персоналом. All-in-One human resources (HR) software - PeopleForce. URL: <https://peopleforce.io/uk> (дата звернення: 12.11.2022).
3. Що таке хмарні технології і як вони можуть допомогти вашому підприємству? Дія.Бізнес - Головна сторінка. URL: <https://business.diiia.gov.ua/cases/tehnologii/so-take-hmarni-tehnologii-i-ak-voni-mozut-dopomogti-vasomu-pidprijemstvu> (дата звернення: 12.11.2022).
4. Діджиталізація HR-процесів у сучасних реаліях / Н. Данилевич та ін. Галицький економічний вісник, 17 квіт. 2020 р. Київ. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/32485/2/GEB_2020v64n3_Danylevych_N-HR_processes_digitization_147-156.pdf.

Семенюк Руслана Миколаївна, здобувачка вищої освіти
факультету управління та економіки

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Науковий керівник: Корюгін Андрій Валерійович, канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ВПЛИВ МЕТОДІВ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧІВ

Цифровий маркетинг, як і будь-який інший вид маркетингу, має свої способи комунікації з потенційними споживачами. Перш за все ці методи спрямовані на те, щоб сформувані у споживача уявлення про продукт і зацікавити його в покупці товару. [2] Також варто зазначити, що ці методи використовуються для побудови самого бренду. Де бренд являє собою комплексне поняття, яке узагальнює сприйняття людьми певного продукту чи послуги.

Основними методами цифрового маркетингу є:

1. пошукова оптимізація та маркетинг;
2. маркетинг в соціальних мережах;
3. оптимізація для соціальних мережах;
4. цифрова реклама;
5. розсилка e-mail повідомлень;
6. мобільний маркетинг;
7. розсилка SMS повідомлень;
8. маркетинг в додатках.

Якість присутності підприємств в мережі Інтернет та якість цифрових методів маркетингу визначає онлайн поведінку споживачів. Для хорошого цифрового маркетингу компанії повинні розуміти потреби та мотиви, купівельну поведінку споживачів у цифрових каналах.

Зростання цифрового маркетингу призвело до формування багатоканальних стратегій маркетингу, що передбачають інтеграцію різних каналів просування продукції в процес прийняття рішень споживачами. Це також забезпечує прийняття рішень підприємствами щодо розвитку того чи іншого виду цифрового методу маркетингу. З розвитком мобільних технологій і соціальних мереж «багатоканальні покупки» трансформовані у процес вибору, придбання продукту споживачем, що потребує розробки моделей поведінки та прийняття рішень споживачами. [1]

Пошук інформації в Інтернеті може в кінцевому підсумку призвести до знецінення брендів через можливість отримати майже ідеальну інформацію про продукт на етапі пошуку в процесі прийняття рішень. Інтернет змінив поведінку споживачів, надавши докладні джерела інформації практично про кожен продукт, що спонукає споживачів відмовлятися від продуктів, які вони вибрали б раніше. Відповідно це спонукає компанії до використання та інтеграції різних цифрових каналів та методів маркетингу в цілях вивчення поведінки споживачів та підвищення рівня продажів.

Серед основних напрямків використання методів цифрового маркетингу варто

виділити: залучення клієнтів у розвиток або інновацію товарів та послуг, співпрацю з діловими партнерами, обмін думками або знаннями всередині компанії, презентація чи реклама підприємства, отримування відгуків клієнтів або надання відповідей на їх запитання, аналіз поведінки споживачів та цифрові комунікації. [3]

Таким чином, основні особливості використання методів цифрового маркетингу полягають у трансформації традиційних моделей поведінки споживачів через розвиток цифрових методів маркетингу та зростання ролі непрофесійних джерел інформації про продукт. Як наслідок, в Україні відбувається інтеграція соціальних медіа, хмарних технологій та аналізу великих даних в діяльність та маркетинг зокрема для вивчення поведінки споживачів, формування унікальної торгової пропозиції, яка впливає на прийняття рішення про покупку.

Список використаних джерел:

1. Дунас Н. В. Розвиток комунікаційних стратегій маркетингу електронних банківських послуг для фізичних осіб. *Фінанси та банківська справа*. 2017 № 1. 344-350 с.
2. Міщенко В. І., Міщенко С. В. Маркетинг цифрових інновацій на ринку банківських послуг. *Міжнародний науково-практичний журнал «Фінансовий простір»*. 2018. № 1. 75-79 с.
3. Перетяцько А. М. Цифровий маркетинг – як засіб комунікації в банківському бізнесі. Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку економіки і банківської системи: тези доповідей учасників, 2019. 169 с.

Рибалка Яна Русланівна, здобувач вищої освіти економічного факультету
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Матросова Людмила Миколаївна, доктор економічних наук, професор кафедри економіки та менеджменту
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ

Останнім часом стає дедалі очевиднішим те, що корпоративна культура відіграє суттєву роль на підприємствах. Сьогодні все більше керівників та HR менеджерів замислюються про необхідність цілеспрямованого формування корпоративної культури в організації. При цьому не всі компанії, які вирішили створити корпоративну культуру, уявляють, що це таке.

Корпоративна культура компанії – це обіцянка, яку ми даємо своїм співробітникам і кандидатам про те, що насправді означає працювати у нас. Про корпоративну культуру потрібно думати як про обличчя організації. Вона відображає спільні переконання та поведінку, які визначають, як члени команди взаємодіють та приймають рішення. [2]

Зрозуміло, що корпоративна культура підприємства має велике значення. Працівники вважають, що особлива корпоративна культура на робочому місці важлива для успіху бізнесу. Також визначають, що типи корпоративної культури на робочому місці, які створюють компанії, є більш важливими, ніж саме місце розташування робочого місця, додаючи, що віддалена робота створила низку викликів у підтримці корпоративної культури.

Важливість управління корпоративної культури для товариств полягає у підвищенні їх конкурентоспроможності та економічної ефективності завдяки забезпеченню:

- належної уваги до інтересів акціонерів;
- рівноваги впливу та балансу інтересів учасників корпоративних відносин;
- фінансової прозорості;
- запровадження правил ефективного менеджменту та належного контролю.

Важливість формування корпоративної культури як частини корпоративного управління обумовлена її впливом на соціальний та економічний розвиток країни шляхом:

- сприяння розвитку інвестиційних процесів, забезпечення впевненості та підвищення довіри інвесторів;
- підвищення ефективності використання капіталу та діяльності товариств;
- урахування інтересів широкого кола заінтересованих осіб, що забезпечує здійснення товариствами діяльності на благо суспільства та зростання національного багатства.

У наш час все чіткішою спостерігається наступна тенденція: ефективні підприємства мають набір чітких цінностей і керівних принципів. На менш успішних підприємствах або взагалі про це не згадують, або уявлення про корпоративні цінності не узгоджують із керівними принципами.

В українських наукових і ділових колах єдиної думки про корпоративну

культуру і її значення поки ще немає. Також не можна навести приклади повномасштабних вітчизняних досліджень, присвячених її впливу на життєдіяльність підприємств. Але Україна – досить молода держава, і тому, описуючи ці процеси в нашій країні, можна опиратися лише на певні вибіркові дослідження.

Українці вже здобули певний досвід у впровадженні на своїх фірмах цієї культури. Роботи соціологів свідчать:

- 55% сучасних українських керівників вважають, що в ідеалі корпоративна культура має бути на підприємстві;
- 40% наших підприємців намагаються сформувати корпоративну культуру за допомогою західних технологій;
- 35 % визнають потребу корпоративній культурі, але для цього в них не вистачає ні часу, ні ресурсів;
- 25% взагалі вважають корпоративну культуру непотрібною. [1]

Формуючи стійкі зв'язки і комунікації у середині підприємства, корпоративна культура створює його внутрішній потенціал, командний дух персоналу, його відданість підприємству та розвиток (за рахунок високої кваліфікації робітників та власних інноваційних розробок).

Корпоративна культура підприємства відіграє важливу роль у механізмі функціонування ринкової економіки та повинна відображатись у якісній та безпосередній підтримці зовнішньої та внутрішньої діяльності підприємства. Саме тому, будь-які зміни на підприємстві, локального або глобального масштабу, будуть неефективними без зміни корпоративної культури. Формування корпоративної культури передбачає врахування багатьох факторів зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. Важливе значення під час формування корпоративної культури є врахування стадії життєвого циклу підприємства.

Отже, корпоративна культура – це важливий інструмент в управлінні підприємством. Для підтримки стабільного розвитку підприємства й підвищення ефективності його діяльності керівники повинні своєчасно формувати та вдосконалювати корпоративну культуру. Вона має стати центром уваги менеджерів, адже дозволяє досягнути ефективних результатів діяльності підприємства через наближення інтересів керівництва і персоналу. Формування високого рівня корпоративної культури надає змогу покращити конкурентоспроможність підприємства та його продукції. [3]

Список використаних джерел:

1. Шершньова З. Е., Оборська С. В. Стратегічне управління. — К.: КНЕУ, 1999. — С. 409.
2. Скуратівський А. Правова культура у контексті особливостей розвитку соціального буття українського суспільства та національного характеру українців // Вісник УАДУ при Президентіві України. — 2002. — № 1.—С. 255-261.
3. Е. Тарвер. Визначення корпоративної культури: Пояснення характеристик та значення. – 2021.

Величко Ліна Станіславівна, здобувач вищої освіти економічного факультету
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Пуртов Володимир Федорович, канд. екон. наук,
доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ В СУЧАСНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

На сучасних підприємствах України все більшого значення набуває такий важливий аспект як мотивація праці. Розробка заходів, щодо стимулювання працівників, виявлення мотивів спонукання, використання їх практично в умовах конкуренції залишається актуальним питанням. Історично склалось, що основним фінансовим джерелом доходу є людська праця, люди за сучасних умов задовольняють не тільки власні потреби, а й забезпечують процвітання компанії та генерують їх конкурентоспроможність.

Проблематику мотиваційного забезпечення на підприємстві розглядають такі науковці: Азарова А.О., Заєць К.Д., Коритко С.В., Перевозчикова Н.О., Рогатюк О.В., та інші. Проте, незважаючи на низку вже відомих теоретично доказових матеріалів відомих знавців, проблема мотивації праці робітників на підприємствах залишається не до кінця дослідженою.

Метою нашої роботи є аналіз та узагальнення поглядів на проблему мотивації трудової діяльності та розробка альтернативних напрямів покращення її з використанням практичних рекомендацій в сучасних умовах господарювання для забезпечення безперервного та ефективного функціонування промислових підприємств.

Спираючись на теоретичні засвідчення, щодо поняття мотивації на підприємстві, ми формуємо її так: це заходи спрямовані на забезпечення максимального обсягу виконання роботи при підвищеній ефективності для забезпечення цілей компанії.

До основних функцій мотивації нами віднесено: формування суспільного поняття та значення мотивації у кожного працівника підприємства, навчання персоналу психологічним основам внутрішньо організаційного спілкування, формування у керівників демократичних підходів до управління персоналом з використанням сучасних методів інструментів мотивації.

Основною мотивацією працівників українських підприємств залишається матеріальна. Це пов'язано з низкою проблем в нашій країні: скорочення робочих місць, виклики воєнного стану, невеликий рівень прибутковості більшості з підприємств, застарілі засоби праці, тощо. З початком повномасштабного вторгнення частина з українців втратили робочі місця, а компанії - кваліфікованих працівників. Тому в такі складні періоди для країни та економіки одним із важливих мотивуючих факторів є наявність роботи як такої. Тому співробітники дорожать своїми посадами та позиціями.

Скорочення доходів та скрутне становище штовхає людей шукати додаткову

зайнятість, а у випадку самозайнятих - набирати більшу кількість замовлень, ніж вони могли виконати раніше. Деякі респонденти розповідали, що готові братися майже за будь-які підробітки, аби забезпечити собі та своїй сім'ї мінімальні засоби для виживання, адже пошук роботи під час війни є вкрай важким завданням. Тому будь-яка копійка є мотивуючим фактором для більшості українців.

Крім того, залишається значущою нематеріальна мотивація. Людям завжди складно адаптуватися до змін, а коли вони настільки кардинальні та болючі — особливо. Невпевненість у завтрашньому дні, страх за близьких, побоювання втратити роботи — далеко не повний список фобій українських працівників. Підвищений рівень тривожності та постійний стрес негативно впливають на якість та ефективність праці.

Традиційно до методів нематеріальної праці відносять: офіційне визнання заслуг, зміна статусу працівника, збагачення змістовності праці та створення умов для творчості, гуманізація праці, стимулювання працівників вільним часом і гнучким режимом роботи та ін. Проте за наших умов праці такі стимулюючі заходи не завжди є дієвими. Зараз як ніколи відчувається єднання і підтримка, спеціалісти допомагають одне одному і стараються по-максимуму вкластися у спільний результат. Керівництво зі свого боку поєднує вимогливість до якісного виконання робочих завдань та професійного розвитку з турботою про моральний стан кожного співробітника. Так було до війни, так буде і після нашої перемоги.

Робота у стані кризи мобілізує людей, змушує їх робити надзусилля задля досягнення результатів. Зовнішні проблеми стимулюють колег до згуртованості, мотивують командну роботу. Співробітники розуміють, що від злагодженості їхньої роботи залежить майбутнє компанії.

На основі досліджуваних фактів та статистичних даних [1-3] запропоновано низку напрямів, які підвищать ефективність використання трудового потенціалу шляхом мотиваційного аспекту на підприємствах:

- з початком повномасштабної війни, актуальним та дієвим стимулом буде залучення психолога, який допоможе з'ясувати кому яка допомога може бути потрібною;

- створення санітарно-гігієнічних умов та можливості підвищення кваліфікаційної компетентності працівника;

- через вторгнення РФ кількість висококваліфікованих працівників покинули країну, зокрема жінки з дітьми, тому надання працівнику наставника забезпечить мотивацію до розуміння викликів, труднощів тієї сфери роботи, які доведеться виконувати.

Таким чином, ефективна діяльність будь-якого підприємства так чи інакше буде залежати від дієвих розроблених заходів стимулювання праці персоналу. Через ситуацію, яка склалась в нашій країні, традиційні методи стимулювання праці повинні доповнюватись більш потрібними зараз.

Керівникам доцільно враховувати високе емоційне тло, в якому знаходяться колеги. Тому не потрібно загострювати увагу на несуттєвих дрібницях. Потрібно всіляко підтримувати колег, приділяти увагу нематеріальним мотиваційним факторам. Це певні часові труднощі, з якими ми впораємося та повернемося до

звичних умов праці, а поки пристосовуємось до існуючих.

Список використаних джерел:

1. М. С. Дороніна. Механізм мотивації управлінського персоналу. Наукове видання. Харків - 2010. 250с.
2. Менеджмент: простір варіантів : навчальний посібник / за заг. ред. Г. О. Дорошенко. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 520 с.
3. Бойко О.В. Роль мотивації праці в сучасному менеджменті підприємства. Наукове видання. 2010. 385с.
4. Трубич С. І. Мотиваційний механізм використання трудового потенціалу. Науковий збірник. Тернопіль, 2005. 290с.

Шевченко Анна Олександрівна, здобувач вищої освіти економічного факультету
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Пуртов Володимир Федорович, канд. екон. наук,
доцент кафедри економіки та менеджменту
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

НАСЛІДКИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

На сьогодні навколо нас все більше і більше інформатизації, вона повсюди, адже з кожним днем розвивається всесвіт, тому без цього ми наразі не можемо обійтися, а, навпаки, потрібно йти в ногу, щоб не відставати, тому для ефективного функціонування публічного управління необхідно впроваджувати інновації, проте вони несуть за собою як позитивні, так і негативні наслідки.

По-перше, за умови використання цифрових технологій у публічному управлінні необхідність безпосереднього контакту з представниками владних структур буде зведена до мінімуму, що значно знизить рівень корумпованості державного апарату. У свою чергу деперсоналізація у відносинах між громадянином і державним службовцем дозволить уникнути персонального контакту та забезпечить більш якісне виконання службових зобов'язань представниками влади, адже їхня праця буде комп'ютеризована, більш ефективна та досить прозора, тобто її зможе проконтролювати не лише керівник державної установи, а і будьякий громадянин [1].

По-друге, наразі в Україні діє електронне урядування, яке економить час громадян, адже люди можуть зайти на портал і ознайомитися з усім через інтернет. стимулювання попиту на послуги електронне урядування шляхом більш повного задоволення потреб громадян в більш ефективному та швидкісному доступі до послуг державної влади, рівноправного входження громадян України у світове інформаційне середовище, прискорення розбудови в Україні громадянського суспільства та здійснення адміністративної реформи на засадах широкого запровадження ІКТ [2].

Проте інформатизація має і свої негативні наслідки, а саме зниження свободи людини, адже впровадження інформаційних технологій у публічному управлінні потребують особисті дані громадян, а тому потрібен надійна система, яку не зможуть зламати, з цього випливає, що держава виступає як "наглядач". Розширення державної бюрократії, посилення влади завдяки знанням, а також маніпуляції людьми [3].

По-третє, розширення інформатизації у публічному управлінні породжує безробіття, адже на заміну основної праці приходять штучний інтелект, через це люди втрачають роботу, вимоги до роботодавців стають більш вибагливими, щоб вони були спроможними показати, що не відстають від інновацій, а навпаки, розвиваються разом з ними.

Формування сучасної інформаційно-аналітичної та програмно-технічної систем підтримки управлінських рішень надасть можливість органам державної влади і органи місцевого самоврядування повно і оперативно аналізувати та

оцінювати ситуацію в усіх сферах і галузях діяльності суспільства. Для цього необхідно здійснити інтеграцію вже існуючих інформаційних систем органів державної влади і органів місцевого самоврядування та інформаційних ресурсів, тобто створити єдину інформаційно-телекомунікаційну систему збору, обробки та передачі даних, необхідних для прийняття стратегічно важливих рішень у сфері економіки, внутрішньої та зовнішньої політики [4].

Отже, з вищевикладеного можемо сказати, що впровадження інформатизації у публічне управління є вкрай важливим, адже так ми розвиваємося, йдемо вперед, проте воно має як і позитивні, так і негативні наслідки, але при комплексному вивченні цієї системи та при правильному підході можна винести з цього більше користі для людей.

Список використаних джерел:

1. Олександр Берназюк Роль та місце цифрових технологій у сфері публічного управління. Інформаційне право. 2017. №10. С. 166-169.
2. Семенченко А.І. Концептуальні засади розвитку електронного урядування в Україні. Київ. 2009. С. 76-79.
3. Інформатизація суспільства. URL: <https://stud.com.ua/53291/informatika> (дата звернення 16.02.2018).
4. Болотіна Є. В., Акуленко А. В. Інформатизація державного управління: сучасні проблеми. Науковий вісник. Донецьк. 2017. №2. С. 139-141.

СЕКЦІЯ 6.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Піковський Руслан Степанович, слухач магістратури ННІМЕВ ім. Гаврилишина
Західноукраїнський національний університет, Україна

Науковий керівник: Уніят Алла Володимирівна, канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнський національний університет, Україна

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА СТАН МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Згадки про коронавірус (COVID-19) все рідше трапляються у новинах. Увагу світу привертають інші кризи та їхні руйнівні наслідки. Однак COVID-19 став медичною та економічною кризою століття, що спричинила серйозні невдачі та збої. З моменту спалаху пандемії Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) повідомила про понад 6,2 мільйона смертей від COVID-19. Однак загальна кількість загиблих, ймовірно, набагато вища, оскільки з того часу записи показують, що надмірна смертність була надзвичайно високою.

На жаль, COVID-19 ще не знаходиться під повним контролем і далеко не закінчений.

Вплив COVID-19 значно більший, ніж попередні спалахи пандемій, включаючи ВІЛ, Ебола, ГРВІ або MERS в останні роки, і дуже нагадує вплив іспанського грипу 1918-2020. Варто підкреслити, що пандемія іспанського грипу тривала три роки і мала три характерні пандемії.

Ефекти безпосереднього впливу COVID-19 на торгівлю пов'язані:

- з прямими перебоями в постачанні, що заважають виробництву (локальні / регіональні блокування та примусові зупинки виробництва),

- з збільшенням транспортних витрат завдяки впровадженню жорсткіших правил,

- з ефектом зараження ланцюгів поставок, який посилив прямі шоки постачання (виробничим секторам у менш постраждалих країнах було важче та дорожче придбати необхідну імпорتنу сировину від постраждалих країн) і, нарешті,

- зі зривами через зменшення сукупного попиту (рецесія), а також запобіжними заходами чи очікуваними затримками купівлі (відстрочені покупки та інвестиції).

Відповідно до звіту ЮНКТАД про глобальну торгівлю, обсяг світової торгівлі зріс до рекордних 7,7 трлн доларів США в першому кварталі 2022 року, збільшившись приблизно на 1 трильйон доларів порівняно з першим кварталом 2021 року [1].

Зростання, яке становить приблизно 250 мільйонів доларів США порівняно з четвертим кварталом 2021 року, зумовлене зростанням цін на сировинні товари, оскільки обсяги торгівлі зросли набагато меншою мірою.

Хоча очікується, що зростання торгівлі залишиться позитивним, протягом

другого кварталу 2022 року зростання торгівлі продовжувало сповільнюватися.

З моменту спалаху пандемії COVID-19 членами та спостерігачами СОТ було впроваджено 436 торгових і пов'язаних із торгівлею заходів у сфері товарів. З них 288 (66%) мали характер сприяння торгівлі, а 148 (34%) обмежували торгівлю. Експортні обмеження становлять 82% усіх торговельних обмежень, пов'язаних із COVID-19. Приблизно 73% (89 із 122) експортних обмежень було поступово скасовано, тобто станом на середину травня 2022 року 33 експортні обмеження все ще діяли. Розрахункове охоплення торгівлі заходами щодо спрощення торгівлі через COVID-19, які все ще діють (149,7 мільярда доларів США), є більшим, ніж торговельні обмеження (99,8 мільярда доларів США) [2].

Війна в Україні починає впливати на міжнародну торгівлю, головним чином через зростання цін. Підвищення процентних ставок і згортання пакетів стимулювання економіки, ймовірно, негативно вплинуть на обсяги торгівлі до кінця 2022 року.

Нещодавно суворі обмеження в Китаї, спрямовані на стримування поширення хвороби, знову призвели до перебоїв у виробництві та торгівлі в той час, коли тиск на постачання, здавалося, зменшився. Подальші обмеження можуть призвести до відновлення дефіциту проміжних і кінцевих товарів, погіршуючи проблеми з ланцюгом поставок і посилюючи інфляційний тиск.

Список використаних джерел:

1. Global trade hits record \$7.7 trillion in first quarter of 2022. URL: <https://unctad.org/news/global-trade-hits-record-77-trillion-first-quarter-2022>.
2. WTO members show restraint in trade-restrictive measures despite economic uncertainty. URL: https://www.wto.org/english/news_e/news22_e/trdev_27jul22_e.htm.

СЕКЦІЯ 7.

ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Вознюк Олег Ігорович, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Патерило Ірина Володимирівна, д-р. юрид. наук,
професор, професор кафедри цивільного, трудового та господарського права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ЮРИСДИКЦІЇ СПОРІВ СТОРОНОЮ ЯКИХ Є БОРЖНИК У СПІВВІДНОШЕННІ З ПРАВОВИМИ НОРМАМИ КОДЕКСУ УКРАЇНИ З ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА

Проблема правового регулювання, визначення юрисдикції спорів стороною яких є боржник, стосовно якого відкрите провадження у справі про його банкрутство займає одне із основних місць у визначенні судьями господарських судів правильного застосування процесуальних норм як Господарського процесуального кодексу та Кодексу України з процедур банкрутства введеного в дію у 2019 році.

Метою дослідження є визначення юрисдикції спорів стороною яких є боржник у співвідношенні з правовими нормами Кодексу України з процедур банкрутства.

Боржником у процедурі банкрутства відповідно до приписів Кодексу України з процедур банкрутства є юридична особа або фізична особа, у тому числі фізична особа - підприємець, що визнана господарським судом неспроможною виконати свої грошові зобов'язання, строк виконання яких настав, інакше ніж через застосування до нього процедури санації, реструктуризації або ліквідаційної процедури [1].

Згідно із частиною 1 статті 20 Господарського кодексу України господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності та інші справи у визначених законом випадках, зокрема:

.... 8) справи про банкрутство та справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, у тому числі справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, за винятком спорів про визначення та сплату (стягнення) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також спорів про визнання недійсними правочинів за позовом контролюючого органу на виконання його повноважень, визначених Податковим кодексом України;

9) справи за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутства...[2].

Додатково, частиною 13 статті 30 Господарського процесуального кодексу України визначено, що справи, передбачені пунктами 8 та 9 частини першої статті 20 цього Кодексу, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням

боржника, тобто є справами виключної юрисдикційної підсудності [2].

Таким чином, процесуальний закон встановив імперативне правило виключної підсудності справ про банкрутство та справ у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство [п. 42, 3].

Окрім того, з моменту відкриття провадження у справі про банкрутство, боржника починає перебувати в особливому правовому режимі, передбаченому Кодексом України з процедур банкрутства, який регулює питання щодо предметної, суб'єктної та територіальної юрисдикції (підсудності) господарських судів у співвідношенні з приписами статті 7 Кодексу України з процедур банкрутства.

Відповідно до частини 2 статті Кодексу України з процедур банкрутства, господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи вирішує всі майнові спори, стороною в яких є боржник; спори з позовними вимогами до боржника та щодо його майна; спори про визнання недійсними результатів аукціону; спори про визнання недійсними будь-яких правочинів, укладених боржником; спори про повернення (витребування) майна боржника або відшкодування його вартості відповідно; спори про стягнення заробітної плати; спори про поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника; спори щодо інших вимог до боржника [2].

Верховний Суд неодноразово зауважував, що з моменту порушення стосовно боржника справи про банкрутство він перебуває в особливому правовому режимі, який змінює весь комплекс юридичних правовідносин боржника, що викладено у постанові Верховного Суду у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду від 22.09.2021 у справі № 911/2043/20 [7].

Банкрутство, що здійснюється в межах спеціалізації господарського судочинства, є судова процедура, яка регламентує правовідносини, що виникають внаслідок нездатності боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів через процедури санації чи ліквідації, які визначені спеціальним Кодексом України з процедур банкрутства, прийнятим відповідно до Закону України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII та введеним в дію з 21 жовтня 2019 року. Цей Кодекс встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника - юридичної особи або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи, передбачаючи ряд процесуальних норм, які регулюють порядок здійснення судочинства у цих процедурах [п. 29., 4].

До того ж системний аналіз змісту приписів статті 7 Кодексу України з процедур банкрутства у сукупності із зазначеними нормами Господарського процесуального кодексу України щодо предметної та територіальної юрисдикції (підсудності) приводить до висновку, що принцип концентрації в межах справи про банкрутство майнових спорів, стороною яких є боржник, є універсальним та не містить виключень залежно від суб'єктного складу сторін спору.

Чітке визначення процесуальними нормами територіальної, суб'єктивної та предметної юрисдикції майнових спорів стороною яких є боржник, щодо якого відкрито провадження у справі про його банкрутство, дає можливість учасникам судового процесу усунути правову невизначеність і захистити свої права як кредитора, який може за умови своєчасного звернення реалізувати свої права й отримати задоволення своїх кредиторських вимог, про що звернула увагу Велика Палата Верховного Суду у постановках від 12.06.2019 у справі № 289/233/18, від

19.06.2019 у справах № 289/718/18.

У Кодексі України з процедур банкрутства встановлено конкретний механізм систематизованого регулювання правил підсудності, що також визначені у Господарському процесуальному кодексі України. Установлено, що матеріали справи, в якій стороною є боржник, щодо майнових спорів з вимогами до боржника та його майна, провадження в якій відкрито до відкриття провадження у справі про банкрутство, надсилаються до господарського суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, який розглядає спір по суті в межах цієї справи.

Наведене вище свідчить, про те що законодавець захищає не лише права банкрута, а й права інших осіб, які мають вимоги до банкрута. Захист таких осіб полягає у тому, що інші суди, незалежно від юрисдикції, які розглядали справи за позовами до відповідача, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство після відкриття провадження в інших справах, не закривають таке провадження, а передають справу до належного суду для розгляду по суті. При цьому таким належним судом є виключно суд господарської юрисдикції, який здійснює провадження у справі про банкрутство відповідача [3].

Частиною 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини закріплено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом [5].

Отже, правове врегулювання визначення юрисдикції спорів стороною яких є боржник щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство, встановлює дотримання основних засад господарського судочинства, а саме: рівності, змагальності, диспозитивності, що в свою чергу сприяє закінченню розгляду справи належним судом, дотримання юрисдикції справи та підсудності спорів господарськими судами, що акумулює усі кредиторські вимоги заявлених сторонами спору, щодо боржника стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство.

Таким чином, судова практика в українському законодавстві щодо визначення юрисдикції спорів стороною яких є боржник у співвідношенні з нормами Кодексу України з процедур банкрутства вже понад три роки збагачується різними думками та рішеннями у судових справах. Існують ще певні протиріччя, які в обов'язковому порядку повинні бути уточнені та вирішені на законодавчому рівні, і в подальшому часі і в судовій практиці.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України з процедур банкрутства. № 2597-VIII, редакція від 12.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#n1255>.
2. Господарський процесуальний кодекс України. № 1798-XII, редакція від 06.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#n1492>.
3. Постанова Верховного Суду від 14 липня 2022 року у справі №910/1065/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106226680>.
4. Постанова Верховного Суду від 21 вересня 2021 року у справі № 905/2030/19 (095/1159/20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100359355>.
5. Європейська конвенція з прав людини ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
6. Постанова Верховного Суду від 28 квітня 2021 року у справі № 428/2376/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96631728>.
7. Постанова Верховного Суду від 22 вересня 2021 року у справі № 911/2043/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100456027>.

Безкостенко Артур Олександрович, здобувач вищої освіти
юридичного факультету

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Науковий керівник: Канарик Юлія Сергіївна, канд. юрид. наук,
доцент кафедри цивільного та господарського права

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИДИ ШЛЮБУ В РИМСЬКОМУ ПРАВІ

Сім'я починається з шлюбу. Римські юристи приділяли багато уваги правовим питанням шлюбних відносин, вивчивши та проаналізувавши, дали відповідні оцінки їх різновидам.

Архаїчне римське суспільство намагається ідеалізувати сім'ю. Римські юристи досить ідеалістично визначали шлюб. Наприклад, Модестін писав: «Шлюб є союз чоловіка і жінки, спільність всього життя, єднання божественного і людського права» (Д.23.2.1). Між тим в усі часи рабовласницької держави дружина, жінка ніколи не займала рівного з чоловіком, а завжди знаходилася в залежності від батька, чоловіка, брата, опікуна тощо. Йдеться не про традиційну моральну чи фактичну залежність, а про правову нерівність... [2, ст. 55]

Римському праву відомі два види шлюбу: законний римський шлюб (*matrimonium iustum*) і шлюб, що укладався між перегрінами та іншими вільними, які не мали права вступати до римського законного шлюбу. Римський законний шлюб, в свою чергу, історично поділявся на два види: шлюб з чоловічою владою (*cum manu*) і шлюб без чоловічої влади (*sine manu*). [2, ст. 55-56]

Правильний римський шлюб укладався відповідно до норм цивільного права і допускався лише між римськими громадянами, які володіли *jus conubii*. Цей шлюб укладався в спеціальних, визначених законом формах і породжував усі передбачені правом особисті та майнові відносини між подружжям. Неправильним шлюбом визнавався союз між партнерами різного права (між римським громадянином і жінкою іншого громадянства, між перегрінами). [1, ст.43]

У тих випадках, коли між чоловіком і жінкою існував постійний союз, але вони не володіли необхідними особистими якостями щодо визнання їх сімейного союзу правом, римляни вважали, що такий союз становить собою конкубінат (*concupinatus*) — природний шлюб. [1, ст. 43]

Конкубінат практично не мав ніяких правових наслідків. Конкубіна не могла поділяти становище свого співмешканця. Діти, народжені в конкубіті, набували статусу матері. За певних умов вони мали право на утримання батька і могли успадкувати частину його майна. Вони не вважалися законними. Проте відрізнялися від незаконних і називалися природними дітьми (*liberi naturales*). [1, ст.43]

У ранній період римської історії правильний (законний) римський шлюб називався *cum manu mariti* (шлюб з чоловічою владою). За цим шлюбом жінка була повністю залежною від чоловіка чи домоволодільця, якщо чоловік сам був під владою батька. Вона була на становищі дочки у батьків свого чоловіка, втрачала родинні зв'язки зі своїми батьками і родичами. Влада чоловіка в цьому шлюбі була

безмежною. [1, ст.44]

Давнім способом або давньою формою укладення шлюбу за згодою була коемпція (*coemptio*), або купівля чоловіком дружини. [1, ст.44]

Другою, передбаченою законом, формою укладення шлюбу була так звана конфареація (*confarreatio*). Це була релігійна форма. [1, ст.44]

Найпоширенішою і найпростішою формою укладання шлюбу був *usus*, тобто шлюб внаслідок безпосереднього проживання жінки у будинку чоловіка протягом року... дружина не підпадала під повну владу чоловіка. [1, ст.44]

Відносини подружжя в шлюбі *cum manu* істотно відрізнялися від відносин у шлюбі *sine manu*. У шлюбі з чоловічою владою жінка повністю підпорядковувалася владі свого чоловіка, вона підлягала юридично необмеженому праву чоловіка. Жінка була позбавлена правоздатності у галузі майнових відносин, тому не могла самостійно укладати цивільно-правові угоди та виступати в суді. Все майно жінки, яке вона мала до шлюбу та набула за час шлюбу, автоматично ставало власністю чоловіка. Шлюби *sine manu* були типовими у класичний і післякласичний періоди розвитку римського права. Укладання такого шлюбу не впливало на правоздатність та дієздатність жінки. При шлюбі *sine manu* принцип підлеглості поступився місцем принципу рівності. [3, ст. 24]

Підсумовуючи, вище зазначене, можна сказати, що римські юристи приділяли багато уваги шлюбним відносинам. Римське право надає чітке роз'яснення про шлюб та його види, а також про способи укладення шлюбу.

Отже, опрацювавши матеріал, можна зазначити, що в римському суспільстві принцип підлеглості жінки чоловікові у шлюбі поступається принципу рівності.

Список використаних джерел:

1. Основи римського приватного права: курс лекцій Р.А. Калюжний, Ю.В. Ящуринський. К.: ДП «Вид.дім «Персонал», 2011. 184 с.
2. Основи римського приватного права: навчально-методичний посібник за ред.. Є.О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2019. 296с.
3. Римське приватне право: Практикум для студентів напряму підготовки 6.030401 «Правознавство». Уклад В.М. Вовк, Р.А.Калюжний, К.Р. Калюжний, Л.О.Шапенко. - К.: ТОВ «МП Леся»,2015.

Москальова Валерія Сергіївна, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Науковий керівник: Канарик Юлія Сергіївна, канд. юрид. наук,
доцент кафедри цивільного та господарського права
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ БАТЬКІВСЬКОЇ ВЛАДИ У РИМСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

Насамперед слід відмітити, що батьківська влада – це питання, яке є надважливим у будь-який час, адже виховання дітей займає чи не найвагоміше місце в житті людини, тому в Римській державі цій темі юристи приділили неабияку увагу, чітко визначивши усі права та повноваження батьків відносно своїх дітей.

Ми вже знаємо, що в Римі головою родини був батько – *pater familias*, його влада була необмеженою, отже діти повністю йому підпорядковувалися. Слід уточнити, що батьком дитини вважався чоловік її матері, доки не буде доведено протилежне.

Аналізуючи шляхи встановлення батьківської влади, ми можемо сказати, що в основному батьківська влада встановлювалася над дітьми, народженими в законному шлюбі, або ж, як їх називали, *закононародженими дітьми*. Такий статус одержували діти, що народилися в законному шлюбі, а також ті, що народилися зі сплином 181 дня після одруження і не пізніше 300 днів після смерті чоловіка. [1, с.49].

Другим способом встановлення батьківської влади в Римській державі було *узаконення від конкубіни*. Конкубіною вважалася жінка, що живе з чоловіком у відкритому й зазвичай тривалому сексуальному зв'язку. Узаконення – це встановлення батьківської влади над дітьми, народженими поза шлюбом. Воно могло відбуватися укладенням шлюбу батьками дитини, або ж на підставі імператорського рескрипту, виданого на прохання батька, якщо одруження було неможливим і при відсутності в батька своїх дітей. [1, с. 50] Узаконені діти набували статусу законних.

І третім, останнім, способом встановлення батьківської влади було *усиновлення*. Усиновленням вважалася встановлення батьківської влади над чужими дітьми. Воно могло відбуватися у формі *argratio* – усиновлення осіб свого права, тобто повнолітніх і самостійних в правовому розумінні, або ж *adoptio* – усиновлення осіб чужого права, тобто тих, які перебували під владою домовладки. [1, с. 50]

Відповідно до римських прав, як узаконення, так і усиновлення прирівнювалося народження дітей в законному шлюбі, отже на таких дітей повноцінно поширювалася батьківська влада, вони отримували правовий статус, ім'я усиновителя та право взаємного спадкування.

Визначивши, як у Римі відбувалося встановлення батьківської влади, слід звернутися й до причин та способів її припинення.

Ми вже зазначували те, що влада *pater familias* була необмеженою, тобто

батько мав право життя і смерті своїх дітей, він міг продати новонароджену дитину в рабство, карати своїх дітей на власний розсуд, але коли голова родини порушував свої обов'язки, наприклад триразовий продаж в рабство, то його лишали батьківської влади шляхом примусово-правового акту. [2, с. 26] Це було однією із причин та способів припинення влади батька. Наступними причинами є смерть домовладки, втрата ним статусу волі або римського громадянства, у таких випадках *pater familias* ставав старший син. Ще один спосіб припинення батьківської влади є вивільнення, або добровільний акт домовладки (*manumissio*), який за своєю формою прирівнювався до звільнення раба на свободу. [2, с. 26] Також, син мав право викупитися з-під влади або реально, або шляхом символічного судового процесу, якщо батько відмовляв у добровільній *manumissio*. Ще існувало таке поняття, як емансипація (*emancipatio*), що означало звільнення сина самим батьком. [3, с. 63] Щодо дочок, то вони не могли купувати ні особистої, ні майнової самостійності – вони мали право лише перейти під владу іншого *pater familias*. [3, с.64] Однією з нечастих форм припинення батьківської влади є придбання підвладними деяких почесних звань (жрецьких звань, посади консула, претора, патриція тощо). [3, с. 63]

Підсумовуючи усе вище сказане та проаналізоване, ми можемо стверджувати, що римські юристи дійсно дуже детально дослідили питання встановлення та припинення батьківської влади. Римське приватне право надає чітке розуміння процесуальності цих подій, отже, опрацьовуючи відповідний матеріал, ми можемо сформулювати ясне бачення того, як функціонувала батьківська влада над своїми дітьми.

Список використаних джерел:

1. Основи римського приватного права: курс лекцій Р. А. Калюжний, Ю. В. Ящурицький. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 184 с.
2. Римське приватне право: Практикум для студентів напряму підготовки 6.030401 «Правознавство». Уклад. В. М. Вовк, Р. А. Калюжний, К. Р. Калюжний, Л. О. Шапенко. – К. : ТОВ «МП Леся», 2015. 68 с.
3. Основи римського приватного права : навчально-методичний посібник за ред. Є.О. Харитонова. Одеса : Фенікс, 2019. 296 с.

Фоменко Валерія Сергіївна, здобувачка вищої освіти факультету юстиції
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Асірян Сюзанна Рафіківна, канд. юрид. наук,
асистент кафедри права Європейського союзу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ «ДЕФІЦИТУ ДЕМОКРАТІЇ» В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

23 червня 2022 року було прийнято історичне рішення Європейського союзу (ЄС), завдяки якому Україна набула статусу кандидата на членство в ЄС, а тому дослідження різних аспектів його функціонування наразі видається доволі актуальним. Без перебільшень, ЄС є унікальним наднаціональним інтеграційним утворенням, своєрідним економічним, політичним та соціальним центром сучасного світу. Однак, не слід забувати про те, що і у ньому існують певні проблемні питання. Одним із таких питань є саме «дефіцит демократії», який залишається центральною проблемою політико-правової природи ЄС.

Проблему дефіциту демократії вперше охарактеризував французький юрист Жорж Ведель у свої Доповіді про необхідність розширення законодавчих повноважень Європейського парламенту, а вже після цього зазначення поняття почало активно використовуватися у науковій літературі та увійшло до практичного вжитку [1].

Як зазначає Забокрицький І.І.: «критика демократії в Європейському Союзі проявляється в різних аспектах – починаючи з його інституційної організації і того факту, що законодавчі пропозиції може подавати Європейська комісія, яка не є безпосередньо обраним органом громадянами ЄС, і закінчуючи невисокою явкою на виборах до Європарламенту» [2, с.33]. Проте, слушною видається думка Трагнюк О.Я., яка підкреслює, що наявність окресленої проблеми не свідчить про недемократичність політичної системи ЄС як такої, а лише відображає труднощі, які виникають через спроби розвитку демократії на наднаціональному рівні, а не в рамках окремої держави [3].

Найбільш чітко проблема дефіциту демократії спостерігається саме у процесі створення та функціонування основних інститутів ЄС, зокрема, Європейського парламенту. Протягом останнього часу спостерігається байдужість громадян до політики Союзу, що призводить до низького відсотку участі у виборах [4, с.12]. Серед причин такої байдужості виокремлюють: значну різноманітність всередині ЄС, невіру громадян у їх здатність вплинути на значущі події, недостатню обізнаність громадян у політиці та програмі Союзу, а також програмах окремих партій. Згідно Р. Далю демократія потребує політичних інститутів, які забезпечують громадян можливостями політичної участі, впливу та контролю, і це, в свою чергу, припускає, що громадяни мають бути зацікавленими та інформованими про політичні рішення, і що політична еліта має бути включена у громадські дебати та обговорення альтернативних шляхів [5]. Вважаю, що недовіра та скептичне ставлення громадян до Європарламенту все ж таки впливає на ступінь легітимності останнього та, загалом, на якість демократичності.

Крім того, зазначається, що Європейський Парламент належним чином не відображає рівень представництва громадян ЄС на наднаціональному рівні, адже інтереси півмільярдного населення представляють лише 705 депутатів [6, с.500]. Дана думка видається доволі обґрунтованою, оскільки один парламентар відображає інтереси понад 600 000 виборців, і звісно ж ми не можемо заперечувати, що за таких обставин доволі складно ретельно дослідити та згодом репрезентувати вектори діяльності та розвитку ЄС, які хотів би бачити кожен із зазначених виборців.

Наступним проблемним аспектом, на який неодноразово звертали увагу науковці є те, що роль Європарламенту, у порівнянні із Європейською Комісією та Радою ЄС, є доволі слабкою. Вказану проблему пропонується вирішити двома шляхами: розширення повноважень Європарламенту у сфері законодавчої ініціативи та посилити його роль у законодавчому процесі. Посилення ролі передбачає можливість Європарламенту кваліфікованою більшістю голосів відхилити позицію Ради ЄС за наявності позитивного висновку Єврокомісії дала би змогу врівноважити їхні законодавчі можливості та посилити роль Парламенту як єдиної легітимно створеної на демократичних засадах інституції ЄС [6, с.500].

Також у науковому вимірі панує думка про те, що Європейська комісія – найменш легітимний орган ЄС. Такий погляд склався через те, що її формування і діяльність є віддаленими від виборчих процесів, бо рішення про призначення Комісії приймається Європейським Парламентом за згодою держав-членів, а тому у ній панує бюрократія та технократія.

Однак, А. Моравчик заперечує проти вказаної тези з огляду на те, що посадові особи у межах ЄС підлягають суттєвому контролю з боку держав-членів, мають фіскальні та адміністративні обмеження вимоги щодо транспарентності та діють у рамках системи стримувань і противаг [7, с. 333–334]. А тому, на думку науковця, зазначений елемент дефіциту демократії є міфом.

Варто також зазначити, що експерти, які вважають, що «дефіцит демократії» у ЄС все ж таки наявний, вбачають різні способи його подолання. Наприклад, П. Кільмансег вважає, що він буде мати місце доти, доки не сформується загальноєвропейська ідентичність, загальноєвропейський демос, спільна для всієї Європи «колективна пам'ять» [8]. А от А. Фолесдаль і С. Хікс впевнені, що проблему можна розв'язати за допомогою реформування інститутів ЄС.

Лісабонський договір 2007 р. був першим кроком для вирішення цієї проблеми, оскільки ввів певні новели задля посилення демократії ЄС. Серед них: посилення ролі Європарламенту, який прямо обирається громадянами та наділений більш широкими повноваженнями; залучення національних парламентів до роботи ЄС, з метою реалізації принципу субсидіарності, запровадження права на громадянську ініціативу та гарантування прав людини та громадянських свобод за Хартією ЄС [9, с.283].

Отже, можемо зробити висновок, що «дефіцит демократії» - багатоаспектне явище, яке полягає у існуванні такого інституційного механізму, який недостатньо репрезентує громадян ЄС та є доволі сепарованим від населення, слабкій позиції Європарламенту, бюрократизмі та технократії. А тому, зазначена проблема є однією з найсуттєвіших у механізмі функціонування ЄС. Перші спроби щодо її подолання були впровадженні Лісабонським договором 2007 роком, який значно покращив

становище, проте не викоринив проблему остаточно. Однак, сьогодні велика увага приділяється окресленому питанню та засобам її подолання, тому труднощі, які мають місце сьогодні, будуть неодмінно подолані.

Список використаних джерел:

1. Report of the Working Party examining the problem of the extension of the powers of the European Parliament of 25 March 1972. URL: [tp://www.cvce.eu/obj/vedel_report_25_march_1972-en-a4f5b134-99b9-41b3-9715-41769dfea12a.html](http://www.cvce.eu/obj/vedel_report_25_march_1972-en-a4f5b134-99b9-41b3-9715-41769dfea12a.html) (дата звернення: 20.10.2022).
2. Забокрицький І.І. Демократія як цінність, на якій побудований Європейський Союз: сучасні тенденції у світлі питання «дефіциту демократії» у Європейському Союзі. Порівняльно-аналітичне право. Вип. №1. – 2019. – с. 31-35. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/35718/1/%D0%94%D0%95%D0%9C%D0%9E%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%86%D0%AF%20%D0%AF%D0%9A%20%D0%A6%D0%86%D0%9D%D0%9D%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC.pdf> (дата звернення: 19.10.2022).
3. Трагнюк О.Я. Деякі правові засоби подолання дефіциту демократії в Європейському Союзі (на прикладі інституту громадянської ініціативи в ЄС). Держ. буд-во та місц. самоврядування. 2011. Вип. 22. С. 86–95.
4. Шельчук Т.С. проблема дефіциту демократії у Європейському Союзі. Економіка, фінанси, право. Вип. №12/3. – 2019. – с. 11-13. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-article/226> (дата звернення: 20.10.2022).
5. Dahl R. Can International Organizations be Democratic? A Sceptic's View / R. Dahl // Shapiro I. and Hacker-Cordon C. Democracy's Edges. – Cambridge: Cambridge University Press. – 1999. – P. 19 – 36.
6. Асірян С.Р., Белей О.В., Дулепа В.П. «Дефіцит демократії» у Європейському Союзі: сучасний стан і шляхи вирішення. Юридичний науковий електронний журнал. Вип. №8. – 2020. – с. 499-501. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2020/126.pdf (дата звернення: 20.10.2022).
7. Moravcsik Andrew. The myth of Europe's Democratic Deficit. Intereconomics : Journal of European Public Policy. 2008, November–December. P. 331–340. URL: http://www.princeton.edu/~amoravcs/library/myth_european.pdf (дата звернення: 20.10.2022).
8. Kielmansegg P. Integration und Demokratie / P. Kielmansegg // Jachtenfuchs M., Kohler-Koch B. (Hrsg.) Europäische Integration. Leverkusen. 1996.
9. Вовк С.О. Проблема «дефіциту демократії» та її подолання у Європейському союзі. «Молодий вчений». Вип. №11 (87). – 2020. – с.281-285. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/203/197> (дата звернення: 19.10.2022).

Войтюк Дарія Володимирівна, студентка 3 курсу, 7 групи факультету прокуратури та кримінальної юстиції
НЮУ імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Галкіна Наталія Миколаївна, канд. юрид. наук, доц., доц. кафедри трудового права
НЮУ імені Ярослава Мудрого, Україна

ОКРЕМІ ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ПРАЦІ ЖІНОК

Сьогодні в Україні у зв'язку з необхідністю створення повноцінної системи соціального захисту підвищена увага приділяється такій особливій категорії працівників, як жінки.

Інститут охорони праці жінок набуває підвищеної соціальної значущості. Так, необхідність охорони праці жінок зведена міжнародно-правовими стандартами до статусу загальновизнаного принципу.

Законодавство про працю встановлює рівні права жінки і чоловіка у трудових відносинах (при прийомі на роботу, в оплаті праці), але, враховуючи фізіологічні особливості жіночого організму, соціальну роль матері, - передбачає пільги для працюючих жінок. Ця рівність вбачається у статті 21 Кодексу Законів про працю України, де тлумачиться, що дискримінація у сфері праці не має бути допущена та має зберігатися рівність трудових прав громадян України [1].

Ч. 1 ст. 10 Закону України «Про охорону праці» забороняється застосовувати працю жінок на важких роботах і роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних фізичних роботах, а також залучати жінок до піднімання і переміщення вантажів, маса яких перевищує встановлені граничні норми [2].

Багато пільг надає держава вагітним жінкам і жінкам, які мають неповнолітніх дітей. Так, забороняється залучати вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до 3 років, до нічних, надурочних робіт, робіт у вихідні дні, направляти їх у відрядження.

Крім того, наразі велика кількість науковців та фахівців у галузі права досліджують особливості праці жінок. На нашу думку, необхідно звернути увагу на проєкт Закону України «Про працю», метою якого є правове регулювання трудових та пов'язаних з ними відносин, встановлення державних мінімальних гарантій у сфері праці. З нашої позиції, необхідно більш логічно та структурно розмістити блок охорони праці жінок у нормах цього законопроєкту, оскільки це питання набуло неабиякої актуальності та не є врегульованим належним чином [3].

Принцип соціальної держави, політика якої спрямована на створення умов, що забезпечують гідне життя та вільний розвиток людини, зобов'язує публічну владу належним чином здійснювати охорону праці та здоров'я людей, державну підтримку сім'ї, материнства, батьківства та дитинства, встановлювати державні пенсії, виплати та інші гарантії соціального захисту. Так, стаття 24 Конституції України передбачає відсутність обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками

в наданні їм рівних конституційних прав і свобод [4].

Мета охорони праці жінок – попередження травматизму, професійних, інфекційних захворювань та захворювань, пов'язаних з умовами їхньої праці. Недотримання норм охорони праці призводить не тільки до порушення здоров'я жінок (включаючи переривання вагітності та втрату здатності до репродуктивної функції та дітонародження), а й здоров'я майбутніх дітей, тому що в період годування дітей груддю вплив шкідливих професійних факторів може порушити лактацію, а деякі хімічні речовини через материнське молоко здатні проникати у організм дитини.

Сьогодні очевидно, що шляхи покращення стану умов та охорони праці працюючих жінок лежать не в обмеженні трудової діяльності, наданні встановлених видів компенсацій та збільшенні їх розмірів, а в усуненні технічних, технологічних та організаційних причин, що породжують несприятливі умови праці, захворювання, виробничі травми та їх наслідки.

Зважаючи на те, що вищевказаними правовими нормами врегульовано загальні поняття захисту праці жінок, на сучасному етапі було б доцільним ухвалити новий конкретизований закон про правове регулювання охорони праці жінок.

У цьому законі можна внести положення щодо повної заборони використання праці жінок на важких виробництвах, заборони на направлення у службові відрядження жінок, які заміжні та (або) мають дітей, скорочення на одну годину робочого часу для вагітних жінок. Ці положення кардинально полегшать працю жінки у сучасних умовах.

На сучасному етапі українське законодавство у сфері охорони праці жінок перебуває на стадії розвитку. Воно намагається належним чином забезпечити безпеку здоров'я жінки, її репродуктивну функцію, оскільки ця функція для суспільства є дуже важливою. Однак не всі реформи спрямовані на покращення становища жінок у сфері праці. Залишається ще багато невирішених проблем у цьому питанні, які й доведеться надалі розглянути законодавцю.

Тільки комплексний підхід до проблеми, планомірне здійснення технічних, організаційних та соціально-економічних заходів дозволить забезпечити успішне вирішення питань покращення умов та охорони праці жінок, підтримання їх працездатності, збереження здоров'я самих працівниць та майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю затверджений законом УРСР: закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 30.10.2022).
2. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 30.10.2022).
3. Проект Закону України «Про працю». URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=43600842-3772-427f-a725-39e35ae3adb8&title=ProektZakonuUkrainiproPratsiu> (дата звернення: 30.10.2022).
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.10.2022).

Мартиненко Каріна, студентка 8 групи 4 курсу Факультету юстиції
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Асірян С.Р., канд. юрид. наук, асистент кафедри
права Європейського союзу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИХОДУ ДЕРЖАВ З ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

На сьогоднішній день не існує детальної єдиної та врегульованої процедури виходу держави-члена з Європейського Союзу. Проблема також полягає в тому, що до виходу Великої Британії взагалі складно було уявити ситуацію, в якій країна виявить бажання залишити ЄС та скористається процедурою виходу.

Стаття 50 ДЄС говорить, що держава як суверен по факту тільки приймає рішення про вихід з ЄС. Усі процедурні питання щодо виходу вирішуються в рамках ЄС на основі його права. Таким чином, успіх будь-якої ініціативи щодо виходу залежить не тільки від наміру члена, але і від виконання процедурних вимог ст. 50 ДЄС, а також від відповідності держави-члена ЄС правилам і принципам, які лежать в основі ЄС [1, с. 2]

Проаналізувавши сказане, можна провести аналогію процесу виходу з ЄС із процесом вступу. На відміну від процедури вступу, держава-член не може «накласти вето» на угоду про вихід. Європейському Парламенту також потрібно схвалити угоду. Рішення приймається простою більшістю із діючих членів парламенту, враховуючи членів Парламенту із держави, що виходить, оскільки на цьому етапі воно все ще формально буде частиною ЄС. [2, с. 9]

Також досить складно визначити причини виходу держави-члена. Однак проаналізувавши досвід Великої Британії можна встановити загальні проблеми, які нині склалися в ЄС і які можуть бути потенційними причинами виходу інших держав-членів в майбутньому. Тому можна виділити зокрема такі причини: політика відкритих кордонів і збільшення кількості мігрантів, законодавство ЄС, що гальмує розвиток національного бізнесу, великі членські внески, втрата національної ідентичності та негативні наслідки глобалізації, перспективні ринки збуту за межами Європи, надмірне втручання ЄС у прийняття важливих політичних рішень [3]. Звичайно, даний список не є вичерпний, але може бути як основа підстав виходу.

Успішним завершенням процедури виходу є підписання між державою, що виходить, і ЄС угоди про вихід. Проте ніде не закріплено та не визначено, які саме положення угода про вихід повинна містити про майбутні відносини між ЄС і державою-членом, що виходить. Будь-які деталі щодо відносин між державою, котра виходить, і ЄС повинні бути включені в окрему угоду, яка повинна бути обговорена разом із угодою про вихід [4, с. 10]. Таким чином, єдиний законний спосіб виходу з ЄС – застосування ст. 50 ДЄС [4]. Звичайно, існує можливість вийти з ЄС в односторонньому порядку – просто скасувавши національне законодавство, яке надає чинності законодавству ЄС – проте це було б грубим порушенням

міжнародного права та законодавства ЄС [4 с. 14].

Вихід із ЄС здійснюється через підписання угоди. Відповідно до ч. 3 ст. 50 ДЄС [5] фактично встановлюється дворічний строк для підписання угоди, проте якщо цього часу не вистачило і домовленостей не було досягнуто, як це трапилося з Великою Британією виникає питання чи можливо продовжити цей строк. Може виникнути ситуація неодноразового продовження строку, що з погляду ефективності процедури може виявитися не дуже зручним.

Також ст. 50 ДЄС закріплює, що держава, яка виходить має можливість повторного вступу. Проте вихід ускладнюється тим, що країні необхідно здійснити розрахунки з ЄС і фактично заново укласти договори зі своїми майбутніми партнерами, а це може стати стримуючим фактором для деяких держав-членів.

Отже досліджуючи питання виходу держав з ЄС, можна зробити висновок, що ст. 50 ДЄС визначає лише загальну процедуру, не деталізуючи її. Таким чином, багато процедурних питань можуть вирішуватися безпосередньо між державою та ЄС на стадії переговорів. Першим вдалим прикладом застосування процедури виходу є ситуація з Великою Британією [6]. Аналізуючи можливі причини виходу держав з ЄС вважаю, що найбільш впливовими факторами є така політика ЄС, яка суперечить національним інтересам держав-членів, втрата національної ідентичності, великі розміри членських внесків і недосягнення тих цілей, на які розраховувала кожна держава-член у момент її вступу до ЄС.

Список використаних джерел:

1. Christophe Hillion. Leaving the European Union, the Union way. A legal analysis of Article 50 TEU. European Policy Analysis. No 8. 2016. URL: <https://euagenda.eu/upload/publications/untitled-63097-ea.pdf>.
2. The process for withdrawing from the European Union. HM Government. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/503908/54538_EU_Series_No2_Accessible.pdf.
3. Максимов И., Рокоссовская А. Brexit: почему Великобритания выходит из ЕС и к чему это приведет. URL: <https://rg.ru/2020/01/31/brexit-pochemu-velikobritaniia-vyhodit-iz-es-i-k-chemu-eto-privedet.html>.
4. The process for withdrawing from the European Union. HM Government. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/503908/54538_EU_Series_No2_Accessible.pdf.
5. Договір про Європейський Союз від 07 лютого 1992 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.
6. Степанов Д.Д. Питання про вихід держав з Європейського Союзу: досвід Великобританії. Міжнародний науковий журнал «Інтер- наука». No 9 (49). Т. 3. 2018. С. 80–83.

Тарасова Аліна Андріївна, Юридичний факультет, 3 курс
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Науковий керівник: Ковальова С.С., канд. юрид. наук, доцент
кафедри адміністративного та фінансового права
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ САМОВІЛЬНОГО ЗАЙНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ТА САМОВІЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА

Стаття 14 Конституції [1] встановлює: «Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону». Відповідно до цього визначається і суспільна небезпечність посягань на землю. Запорукою виконання цих конституційних положень є встановлення державою ефективного механізму забезпечення права на землю, важливою складовою якого повинні бути і кримінально-правові засоби, які будуть передбачати відповідальність за порушення права на землю.

Саме одним із таких засобів є ст. 197-1 КК України [2], кримінальної відповідальності за два пов'язані між собою злочини – самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці. На нашу думку, це було безумовно необхідним кроком законодавця, спрямованим на забезпечення неухильного дотримання конституційних положень щодо гарантування права на землю, забезпечення належного порядку передання земельних ділянок у власність і надання у користування, дотримання належного порядку в сфері будівництва будівель і споруд.

Здійснюючи самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці (ч.ч. 3, 4 ст. 197-1 КК України), особа не лише порушує право власності на земельну ділянку, яку вона без будь-яких правових підстав займає для подальшої забудови, але й посягає на встановлений порядок управління у сфері будівельних відносин, оскільки здійснює будівництво без відповідних документів, які дають право виконувати будівельні роботи, що, своєю чергою, порушує вимоги планування, забудови і розвитку територій.

А отже, фактична безкарність призвела до того, що земельну ділянку стало простіше і вигідніше самовільно зайняти і тривалий час безоплатно використовувати, ніж оформляти права на неї. Тому кримінально-правова охорона прав власників і законних володільців земельних ділянок є необхідною і логічною в умовах завершення земельної реформи.

Практика застосування ст. 197-1 Кримінального кодексу України «Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво» відзначається достатньою активністю. Так, за інформацією Верховного Суду, лише протягом 2018–2019 рр. за вчинення злочинів, передбачених цією статтею КК, засуджено 109 осіб. Однак аналіз матеріалів судової практики засвідчує наявність і деяких інших, уже менш вітшних тенденцій. Ідеться, зокрема, про те, що при кримінально-правовій оцінці

відповідних діянь правозастосувачі зіштовхуються з низкою дискусійних питань, викликаних неоднозначністю як положень самої ст. 197-1 КК, так і пов'язаних із нею приписів регулятивного законодавства. Уніфіковану позицію стосовно вирішення багатьох із цих питань не вдалося виробити й дотепер, що негативно позначається на передбачуваності КК, нерідко призводить до закриття кримінальних проваджень, скасування судових рішень та, як наслідок, до зниження запобіжного потенціалу аналізованої кримінально-правової заборони.

Законодавче визначення земельної ділянки (ч. 1 ст. 79 Земельного кодексу України) [3] ґрунтовно проаналізовано представниками земельно-правової доктрини, в результаті чого сформульовано основні ознаки вказаного поняття, зокрема:

1) її виокремлення в аспекті землевпорядкування за місцем розташування та розміром площі у складі однієї з категорій земельного фонду;

2) визначення правового титулу належності земельної ділянки конкретній особі та закріплення прав останньої щодо неї.

Головною рисою земельної ділянки фахівці називають (щоправда, з певними застереженнями, які загалом не мають кримінально-правового значення) її індивідуалізованість.

З погляду інкримінування ст. 197-1 КК з-поміж інших ознак найбільше значення мають площа, межі та місце розташування земельної ділянки, адже саме вони враховуються при визначенні шкоди, завданої самовільним зайняттям земельної ділянки. Тому неточне встановлення зазначених ознак може бути підставою для неприйняття як доказу висновку експертизи щодо визначення шкоди, завданої розглядуваним злочином, та, як наслідок, виправдання особи.

Водночас у практиці застосування ст. 197-1 КК зустрічаються протилежні випадки, коли суддями ігнорується потреба належного встановлення зазначених ознак земельної ділянки.

Тож, є чимало проблем, пов'язаних із застосуванням ст. 197-1 КК України у практичній діяльності. Так, відсутній єдиний підхід до кваліфікації самовільного будівництва за сукупністю із самовільним зайняттям земельної ділянки. По-різному здійснюється кваліфікація дій особи, яка користується земельною ділянкою після закінчення строку користування нею. Досі невирішені питання криміналізації самовільного заволодіння земельною ділянкою без її подальшого використання, про віднесення самовільного зайняття земельної ділянки до триваючих злочинів. Виникають труднощі у розмежуванні самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва із суміжними складами злочинів і відмежуванні від подібних адміністративних деліктів. Це свідчить про необхідність визначення чітких критеріїв застосування кримінальної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво і зумовлює необхідність удосконалення законодавства у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2147а-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 30.10.2022).
3. Земельний кодекс України : Закон України 25 жовтня 2001 року № 2768-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення 30.10.2022).

Кульчицький Віктор Вікторович, аспірант кафедри адміністративного та фінансового права
Національний університет біоресурсів і природокористування, м. Київ, Україна

ЩОДО ВИДІВ НЕТРАДИЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Поряд із традиційними результатами інтелектуальної діяльності, що охороняються нормами авторського, патентного законодавства та законодавством про засоби індивідуалізації підприємців, існують так звані нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності. До нетрадиційних об'єктів прав інтелектуальної власності відносять: наукові відкриття, селекційні досягнення, породи тварин, топології інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції, комерційні таємниці. Всі об'єкти інтелектуальної власності є результатами інтелектуальної діяльності що виражаються в об'єктивній формі [1].

Відповідно до статті 420 Цивільного кодексу України об'єктами права інтелектуальної власності є:

- літературні та художні твори;
- комп'ютерні програми;
- компіляції даних (бази даних);
- виконання;
- фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення;
- наукові відкриття;
- винаходи, корисні моделі, промислові зразки;
- компонування напівпровідникових виробів;
- раціоналізаторські пропозиції;
- сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення;
- комерційні таємниці [2].

Як ми бачимо Цивільний кодекс не поділяє об'єкти інтелектуальної власності на групи, але вітчизняна правнича думка схиляється до поділу таких об'єктів на чотири групи:

1. Об'єкти авторського права та суміжних прав. До цієї групи можна віднести літературні та художні твори, комп'ютерні програми, бази даних, виконання, фонограми, відеограми, програми організацій мовлення.

2. Об'єкти патентного права, корисні моделі та промислові зразки. Об'єднання цих об'єктів в одну групу пояснюється тим, що всі вони охороняються наявністю патенту.

3. Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту і продукції, яка ними виробляється: комерційні найменування, торговельні марки, географічні зазначення. Загальною для цих об'єктів інтелектуальної власності функцією є забезпечення індивідуалізації виробників та їх товарів (робіт або послуг). Їх цінність як об'єктів інтелектуальної власності, не в тому, що вони є результатом інтелектуальної праці, а в тому, що вони пов'язані з конкретним суб'єктом господарювання або товару.

4. «Нетрадиційні» об'єкти інтелектуальної власності. До них належать: наукові відкриття; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні таємниці.

До четвертої групи віднесені об'єкти що не схожі за правовим регулюванням, але наукові відкриття та решту «нетрадиційних» об'єктів не можна віднести до груп, які ми зазначили вище, через їх виражені особливості порівняно з усіма іншими об'єктами інтелектуальної власності.

Специфічними об'єктами права інтелектуальної власності є веб-сайти. Вони розглядаються як комплекс різнорідних об'єктів інтелектуальної власності, з погляду їх наповнення і технічних характеристик.

Отже, до нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності відносяться: наукові відкриття, компонування (топографія) інтегральних мікросхем, раціоналізаторські рішення, сорти рослин, породи тварин, комерційні таємниці [3].

Серед дослідників аспектів правової охорони нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності найбільш відомі: Андрощук Г.П., Дроб'язко В.С., Дроб'язко Р.В., Крайнев П.П., Підопригора О.А.. На нашу думку, сьогодні дослідження та систематизація ряду положень щодо цих об'єктів інтелектуальної власності є необхідним, адже єдиного розуміння стосовно поділу об'єктів інтелектуальної власності не існує. За думкою автора тези, найбільш вдалим є поділ П.М. Цибульова. Науковець поділяє їх на три групи: об'єкти промислової власності, нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності, об'єкти авторського права і суміжних прав. До нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності П.М. Цибульов відносить породи тварин, сорти рослин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, наукові відкриття та раціоналізаторські пропозиції [4].

Права на ці об'єкти не можуть охоронятись за допомогою традиційних інститутів права інтелектуальної власності – авторським та патентним правом.

Безперечно, що кожен із нетрадиційних результатів інтелектуальної діяльності має значні особливості щодо всіх інших. Разом з тим спроби виділити в самостійні правові інститути правила щодо кожного з особливих об'єктів інтелектуальної власності на сьогоднішній день навряд чи були б виправданими через обмеженість правового матеріалу щодо ряду об'єктів.

Список використаних джерел:

1. Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. / В. Р. Кравець, В.Г. Олюха, О. М. Стець та ін.; за заг. ред. Кравця В. Р., Олюхи В. Г. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 270 с.
2. Цивільний кодекс України. Електронний ресурс - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – 208 с.
4. Цибульов П.М. Основи інтелектуальної власності. [Електронний ресурс] / Розділ 1. – К., 2005. – 11 с.
5. Ястремська О.О. Інтелектуальна власність : навчальний посібник / О.О. Ястремська. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. – 124 с.

СЕКЦІЯ 8.

ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

Гуденко Софія Іванівна, здобувач вищої освіти юридичного факультету спеціальності 081 «Право»

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Титаренко Олена Юріївна, канд. іст. наук,
доцент кафедри публічного права

Інститут гуманітарних і соціальних наук Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», Україна

АКЦЕНТИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Проблема розбудови громадянського суспільства, демократичної правової держави є безпосередньо пов'язаною із розвитком правової свідомості і правової культури. Саме правова культура та правове виховання населення є соціальною гарантією дії верховенства правового закону в суспільстві.

Поза сумнівом, студентська молодь повинна мати високий рівень правової культури, бути обізнаною у законодавстві, знати свої права і обов'язки, а також механізм їх забезпечення. Адже незабаром студенти поповнять ряди національної еліти, прямо чи опосередковано впливатимуть на процес державотворення в Україні, від їхнього вибору значною мірою залежатиме, чи бути Україні дійсно демократичною, соціальною, правовою державою.

Особливу увагу варто звернути на засвоєння майбутніми юристами фундаментальних історико-теоретичних юридичних дисциплін. Студенти повинні мати теоретичні знання і виявляти практичні навички із соціальної культури, етики та психології, оскільки досконале знання і навички із цих дисциплін дають змогу належно професійно зорієнтувати їх у подальшій діяльності.

Не випадково в європейських країнах, де сьогодні проблема захисту прав людини остаточно і безповоротно утвердилася як найвища цінність, надзвичайно зростає роль і значення гуманітарних наук, тобто тих наук, які допомагають становленню духовного світу людини. Це виражається, перш за все, в збільшенні кількості годин, які відводяться на дисципліни соціально-гуманітарного циклу. Так, наприклад, у Великобританії на початку 90-х років в змісті освіти гуманітарних наук відводилося близько 32% навчального часу, в Німеччині – близько 30%, у Франції – 27%. В країнах СНД – 10%, а в Україні – 12%. У даний час європейські країни б'ють на сполох, доводячи необхідність збільшення цих відсотків з тим, щоб можна

було активніше формувати духовні якості студентів, інтенсивніше розвивати у них цінні властивості цілісного бачення світу [2, с.23]. Адже без зміни структури цінностей людини, без формування його духовності, спираючись тільки на його технічні знання, вважають вчені, неможливо вирішувати проблеми сучасності.

Постійне спілкування з людьми, необхідність прямого втручання і участі в їх долях, захисту її прав зобов'язує представників окремих професій виконувати моральні норми завжди і скрізь. Це спеціалісти, від непродуманих слів і рішень яких можуть настати незворотні наслідки (наприклад, позбавили волі невинного). Це важливо, якщо людина за збігом обставин попадає під владу посадової особи, від якої залежить її подальша доля. За таких обставин на перший план виступають властивості морального характеру, що притаманні цій посадовій особі, її моральні принципи і ставлення до конкретних обставин [1, с.382].

На жаль, сьогодні у вищих навчальних закладах існує практика ставлення до етики як до другорядної навчальної дисципліни. Проте треба пам'ятати: якщо спеціальні дисципліни надають правовий інструментарій, то етичні знання є духовним інструментом правника у виконанні професійних обов'язків перед суспільством. Саме тому для вдосконалення системи вищої юридичної освіти, покращення якості професійної підготовки правників є обов'язкове вивчення юридичної етики. Це зумовлено проголошенням в нашому суспільстві найвищої цінності – життя й здоров'я, честі та гідності, безпеки та недоторканості людської особистості [4, с.17].

Можна визначити такі особистісні якості юриста: широкий світогляд, розвинений інтелект, творче мислення, аналітичний склад розуму, вміння прогнозувати та виділяти головне у справі, розвинена інтуїція та уявлення, вміння знайти компроміс у спілкуванні, почуття гумору та адекватна самооцінка, самоконтроль над емоціями та поведінкою, а також – високий рівень професійної правової свідомості, чесність, дисциплінованість, здатність адекватно реагувати на різні події. Юрист повинен знати не тільки законодавство, йому ще необхідно знати норми моралі, релігії, звичаї, традиції, корпоративні норми тощо, тобто зміст усіх регуляторів, які існують в суспільстві задля того, щоб забезпечувати кваліфікований захист прав громадян.

Особливе значення юридичної етики зумовлене специфікою професійної юридичної діяльності, а також важливими соціальними функціями, які виконують юристи. До такої специфіки належить:

1. основні юридичні професії включають наявність влади над іншими людьми і вирішення їх доль.

2. крім того, функціонування однієї з гілок влади, а саме судової, повністю забезпечують юристи. Переоцінити соціальне значення суду важко, оскільки суд – це основний орган, де повинна бути відновлена справедливість.

3. повноваження, закріплені за посадами, які обіймають юристи, є досить широкими, а відповідно породжують серйозні моральні, матеріальні та правові наслідки.

4. рішення винесені окремими посадовими особами (наприклад, судді) виносяться від імені України, а тому неправомірне або несправедливе рішення, по-перше шкодить особі, щодо якої воно прийняте, по-друге, дискредитує не тільки самого юриста, але і державу в цілому.

5. робота юристів – це постійний розгляд і вирішення міжособистісних

конфліктних ситуацій, де зіштовхуються діаметрально-протилежні інтереси, і їх вирішення має бути справедливим. Оскільки незаконне, несправедливе розв'язання конфлікту – це причина виникнення нового.

6. спілкування з людьми під час здійснення професійних обов'язків дуже часто відбувається в критичних ситуаціях в режимі підвищеної психологічної напруги (слідчий – обвинувачений, суддя – засуджений). Проблема в тому, що в нервовому напруженні значно важче дотриматися моральних норм.

7. важливою особливістю професії юриста є гласність, «прозорість» процесу роботи, можливість об'єктивної оцінки діяльності посадової особи. Це зобов'язує юриста контролювати емоції, тому що кожне промовлене слово має свої наслідки, і йдеться не тільки про зміст слів, але й про манеру висловлюватись [3, с.72].

Важливою подією на шляху міжнародного визнання правової етики як діючого фактору в захисті прав людини була поява документа «Основні принципи, що стосуються ролі юристів», прийнятого на VIII Конгресі ООН із запобігання злочинності та правопорушень, що відбувся в серпні 1990 р., і називає етичні принципи юриспруденції. Зокрема, ст. 12 підсумкового документа в розділі «Функції й обов'язки» проголошує, що «Юристи за всіх обставин зберігають честь і гідність, властиві їхній професії, як відповідальні співробітники в галузі здійснення правосуддя». Захищаючи права своїх клієнтів і відстоюючи інтереси правосуддя, юристи повинні «сприяти захисту прав людини й основних свобод, визнаних національним і міжнародним правом, й у всіх випадках діяти незалежно і сумлінно, відповідно до закону, визнаних норм етики юриста» [5].

В умовах коли людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека проголошені Конституцією України найвищою соціальною цінністю, на перший план висуваються проблеми забезпечення та захисту її прав і свобод. Тому вивчення моральних аспектів і проблем юридичної професії сьогодні стає не менш значущим, ніж знання конкретних законів і механізмів їх застосування, необхідних кожному правнику, який прагне до глибокого опанування професійними навичками, усвідомлення гуманістичного сенсу та покликання юридичної професії. Адекватне сприйняття етичних особливостей юридичної діяльності, засвоєння етичних знань молодими юристами допоможе їм у вирішенні завдань по забезпеченню суворого дотримання законності і правопорядку, розбудови основ правової, демократичної державності, і зрештою – у розумінні меж бажаного, припустимого і неприпустимого у складній сфері життєдіяльності суспільства та людини.

Список використаних джерел:

1. Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология Учебник. – Харьков: Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2002. – 596 с.
2. Барно О. М. Шляхи формування духовного світу сучасного юриста. Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. Педагогічні науки. 2012. Вип.2 (88). С.20-27.
3. Бондарев А. А. Профессиональное правосознание сотрудников ОВД: теоретико-правовые аспекты функционирования и формирования // Проблемы правознавства та правоохоронної діяльності. – Донецьк: Дон. ін.-т внутрішніх справ при ДНУ, 2000. № 2. С. 138.
4. Голосніченко І. Правосвідомість і права культура у розбудові української держави // Право України. 2005. № 4. С. 25.
5. Основные принципы, касающиеся роли юристов / [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_313.

Червань Алла Миколаївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Право»

ПВНЗ «Академія рекреаційних технологій і права», Україна

Науковий керівник: Хлистік Мирослава Андріївна, старший викладач кафедри права та економіко-фінансової безпеки

ПВНЗ «Академія рекреаційних технологій і права», Україна

ПРИНЦИПИ АДВОКАТУРИ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

В основі адвокатської діяльності, як і будь-якої іншої професійної, лежать принципи – основні вихідні положення, керівні ідеї, на яких вона ґрунтується. Кожен адвокат, відданий своїй професії та покликанню, обов'язково дотримується цих основних засад та співвідносить свої дії з ними.

Бакаєнова Н.М. сформувала такі групи ознак основних принципів адвокатури: 1) принцип адвокатури містить (виражає) у собі певну ідею (погляд) щодо адвокатури, яка становить його зміст; 2) таку ідею (принцип адвокатури) прямо чи опосередковано закріплено у нормативно-правових актах (як актах загального характеру, так і актах законодавства про адвокатуру); 3) принцип адвокатури повинен мати загальне значення для інституту адвокатури, її побудови та функціонування; 4) принцип визначає типові ознаки адвокатури і може мати винятки; 5) принципи адвокатури характеризуються значною стійкістю та стабільністю у порівнянні зі звичайними нормами права; 6) принципи адвокатури не повинні дублювати одне одного, однак вони становлять певну систему, в якій один із принципів може впливати з іншого або бути його гарантією [1, с. 16].

У статті 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» до принципів здійснення адвокатської діяльності віднесено: верховенство права, законність, незалежність, конфіденційність та уникнення конфлікту інтересів [2]. У Правилах адвокатської етики у розділі II «Основні принципи адвокатської етики» також розкривається зміст основних засад адвокатської діяльності та міститься дещо розширений перелік: дотримання законності; пріоритет інтересів клієнта; неприпустимість конфлікту інтересів; конфіденційність; компетентність та добросовісність; повага до адвокатської професії; чесність та добропорядна репутація [3].

Принцип *верховенства права* для адвокатів означає абсолютний і безумовний пріоритет права у суспільних відносинах, пріоритет прав і свобод людини і громадянина, свідоме визнання конституційного пріоритету у правозастосувальних діях фізичних і юридичних осіб. За своє суттю цей принцип є головною підвалиною, «фундаментом» адвокатури як незалежного професійного правозахисного інституту України.

Принцип *законності (дотримання законності)* тісно переплітається з попереднім. Для адвоката законність є тим мірилом, яке він використовує у своїх професійній діяльності щоденно, оцінюючи на відповідність закону як власні дії, так і дії клієнтів, діяльність правоохоронних органів, державних структур, інших фізичних та юридичних осіб, з якими доводиться мати справи. Адвокат, який

покликаний захищати права та законні інтереси клієнтів, насамперед, сам у своїй професійній діяльності повинен користуватися виключно законними способами та методами захисту, тобто такими, які не суперечать чинному законодавству.

Адвокатську діяльність не можливо уявити без існування такого принципу, як принцип *незалежності*, відповідно до якого адвокат є незалежним у своїй професії від держави, органів державної влади чи місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, правоохоронних органів, інших суб'єктів, а за незаконний вплив та тиск на нього передбачено юридичну відповідальність [4, с. 39]. У статті 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» так і вказано, що «адвокатура України - недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також *самостійно* вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом» [2]. Незалежність адвоката – це також свобода процесуальних дій, вільний вибір засобів захисту та власної позиції (звичайно, у межах закону). Єдиний, з ким адвокат зобов'язаний узгоджувати свої дії у межах конкретної справи, – це клієнт, інтереси якого він захищає. Отже, професійна незалежність адвоката не є абсолютною, вона обмежена інтересами клієнта та законом.

Стаття 10 Правил адвокатської етики, яка присвячена принципу *конфіденційності*, за обсягом є найбільшою у Розділі II «Основні принципи адвокатської етики», оскільки дотримання цього принципу – необхідна і щонайважливіша передумова довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання професійної правничої допомоги, здійснення захисту та представництва [3]. Вказаний принцип зобов'язує адвоката зберігати та не розголошувати без згоди клієнта будь-яку інформацію, яка входить до складу адвокатської таємниці та стала відома йому при наданні клієнтові правової допомоги. При цьому, навіть якщо інформація або документи втратили статус адвокатської таємниці за згодою клієнта, адвокат з метою захисту своїх професійних прав та гарантій адвокатської діяльності має право продовжити зберігати інформацію та документи в статусі адвокатської таємниці [3].

Пріоритет інтересів клієнта та уникнення конфлікту інтересів (неприпустимість конфлікту інтересів) – тісно пов'язані між собою принципи, які зобов'язують адвоката виходити з переваг інтересів клієнта та здійснювати адвокатську діяльність виключно в цих інтересах, та у разі, коли внаслідок різних обставин виникне конфлікт інтересів адвоката чи його рідних та близьких з інтересами клієнта, або інтересів клієнтів між собою, адвокат повинен усунути цей конфлікт в порядку, передбаченому законодавством [4]. Відповідно до статті 9 розділу II Правил адвокатської етики під конфліктом інтересів слід розуміти «суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи не вчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності» [3]. Адвокат не може представляти одночасно двох і більше клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими, без їхньої письмової згоди, так само як без письмового погодження з клієнтом не може надавати йому професійну правничу допомогу, якщо інтереси клієнта суперечать власним інтересам адвоката.

Принцип *компетентності та добросовісності* вимагає від адвоката наявності належного рівня професійної підготовки, ґрунтовного знання законодавства, вміння його застосування, володіння відповідною тактикою та методикою адвокатської діяльності, вміння ораторського мистецтва, відповідального ставлення до своєї роботи та ретельної підготовки до виконання професійних завдань. Адвокат, який дбає про свою репутацію та професійний ріст має постійно підвищувати свою кваліфікацію, слідкувати за змінами у законодавстві та судовою практикою, вивчати сучасні методики та прогресивні приклади адвокатської діяльності.

Як у професійній роботі, так і в інших сферах своєї діяльності адвокат повинен дотримуватись принципу *поваги до адвокатської професії* – професії, представником якої він є, яку уособлює перед іншими. Щоб не заплямувати сутність та суспільне призначення адвокатури як правозахисного інституту, головне покликання якого – захист прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, адвокат з повагою має ставитись до своїх колег, до їхньої честі, гідності, ділової репутації, престижу адвокатури в цілому, дотримуватись загальноприйнятих норм ділового етикету, правил чесної професійної конкуренції, що у свою чергу не позбавляє адвоката права на здорову справедливу критику діяльності органів адвокатського самоврядування.

Принцип *чесності та добропорядної репутації* означає виконання адвокатом своїх професійних обов'язків гідно, чесно, дотримуючись наданих обіцянок та не використовуючи неправдиву інформацію, дбайливе ставлення не лише до своєї ділової репутації як адвоката, а й просто як людини.

Принципи адвокатури тісно взаємопов'язані між собою та в сукупності визначають основні засади адвокатської діяльності, вони є головними орієнтирами для адвокатів, які дбають про свою ділову репутацію та професійний ріст.

Список використаних джерел:

1. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юр. наук: 12.00.10. Одеса, 2017. 46 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7640/Bakayanova_AKD.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 10.11.2022).
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 10.11.2022).
3. Правила адвокатської етики, затверджені 09 червня 2017 року Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року, зі змінами, затвердженими 15 лютого 2019 року З'їздом адвокатів України 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17> (дата звернення: 10.11.2022).
4. Бочуляк Н. І. Принципи адвокатури як основоположні засади діяльності адвокатського самоврядування. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки». 2019. Том 6, № 911 (21). С. 34-41. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2019.911.034>.

СЕКЦІЯ 9.

АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

Олексієнко Іван Юрійович, здобувач вищої освіти
інженерно-технологічного факультету
Полтавський державний аграрний університет, Україна

Науковий керівник: Канівець Олександр Васильович, канд. техн. наук,
доцент, доцент кафедри агроінженерії та автомобільного транспорту
Полтавський державний аграрний університет, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ВІБРАЦІЇ В УМОВАХ РЕМОНТНОГО ВИРОБНИЦТВА

У нових умовах сучасного господарювання необхідно збільшувати темпи технічного переозброєння різних галузей агропромислового комплексу. У зв'язку з цим, важливе значення має підвищення якості та надійності машин, рівня їх технічного обслуговування та ремонту [1].

Одним із факторів зниження затрат є висока якість ремонту машин. У разі підвищення якості ремонту потреба в ньому зменшуватиметься і затрати у сфері експлуатації та поточного ремонту машин знижуватимуться.

Покращення якості ремонтних робіт можна досягти завдяки модернізації застарілого ремонтно-технологічного обладнання та вдосконаленням технологій ремонту, а також шляхом збільшення кількості агрегатів і машин, що мають близькі за характером дефекти та конструктивно-технологічні властивості, і поглиблення професійної спеціалізації.

У системі заходів щодо зниження затрат на ремонт важливе значення мають діагностування і технічне обслуговування машин. У господарствах доцільно створювати ремонтно-діагностичні ланки з діагностичними та ремонтними засобами, агрегатами, вузлами та запасними частинами, які відповідали б за підвищення коефіцієнта технічної готовності та зниження ремонтних затрат на одиницю продукції.

Необхідно мати на увазі, що в систему технічного обслуговування необхідно вводити додаткові ресурсозберігаючі операції (очищення олив гідросистем, інтенсивного очищення дизелів під час зміни картерних олив, розкоксування форсунок і поршнів без розбирання, гідромеханічного очищення паперових елементів очисників повітря, мембранного очищення пального), які дають змогу зменшити затрати часу на обслуговування машин та витрати фінансових ресурсів.

Ремонтне виробництво, на відміну від виробництва нових виробів, характеризується наступними особливостями: значним об'ємом розбирально-мийних і очисних робіт, складною дефектацією деталей, кількома технологічними маршрутами ремонту деталей одного найменування, нестабільністю технічного стану ремонтного фонду, необхідністю його технічного прийому і транспортування до місця ремонту. Певні труднощі створює збирання агрегатів і машин, які

складаються із деталей таких груп, як придатних після розбирання, відремонтованих та нових.

Розробка і впровадження нових високопродуктивних методів обробки поверхонь, зокрема вібраційної, сприяє вирішенню завдання щодо ефективної механізації та автоматизації ремонтних операцій [2, 3]. Це, безсумнівно, вимагає подальшого всебічного дослідження процесу вібраційної обробки для розв'язання цілої низки питань щодо конструювання машин та обладнання, створення та перевірки ефективних робочих середовищ нових різновидів вібраційних методів.

Список використаних джерел:

1. Дудник В. В., Беловод О. І., Дудніков І. А., Канівець О. В. До питання зносостійкості відновлених робочих органів сільськогосподарських машин. *Наукові нотатки*. 2011. Вип. 31. С. 33 – 36.
2. Чубик Р.В., Ярошенко Л.В. Керовані вібраційні технологічні машини: Монографія. Вінниця : *ВНАУ*, 2011. 355 с.
3. Бовсуновський А. П. Вібраційна діагностика втомних пошкоджень у конструктивних елементах газотурбінних двигунів на стадії ремонту. *Вібрації в техніці та технологіях*. Вінниця, 2021. № 3 (102). С. 5 – 14. DOI: 10.37128/2306-8744-2021-3-1.

Спиця Максим Андрійович, здобувач вищої освіти
інженерно-технологічного факультету
Полтавський державний аграрний університет, Україна

Науковий керівник: Канівець Олександр Васильович, канд. техн. наук,
доцент, доцент кафедри агроінженерії та автомобільного транспорту
Полтавський державний аграрний університет, Україна

ВІБРАЦІЙНІ КОЛИВАННЯ В ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСАХ ПОВЕРХНЕВОГО ЗМІЦНЕННЯ

Одним із найважливіших завдань сучасного машинобудування є підвищення якості, надійності, довговічності та точності машин. Успішне його розв'язання безпосередньо пов'язане з удосконаленням технології виготовлення деталей машин і, зокрема, створенням необхідних показників якості поверхні та поверхневого шару [1].

Умови роботи деталей машин у багатьох випадках характеризуються високими механічними і тепловими навантаженнями, наявністю в спряженому просторі хімічно агресивних або абразивних середовищ, що зумовлює необхідність розробки конструкційних матеріалів типу високолегованих сталей і сплавів або розробку прогресивних методів поверхневого зміцнення з нанесенням покриття з певними властивостями, що мають чітко задані характеристики, або створення мікрогеометрії поверхневого шару.

Використання високоміцних матеріалів для відповідальних деталей конструкцій забезпечує зниження маси і підвищення техніко-економічних показників сучасних машин. Але отримання високої статичної міцності металів супроводжується різким сповільненням зростання границі їхньої міцності. Використання високоміцних сталей нерідко ускладнюється їх підвищеною чутливістю до концентрації напружень і різного роду дефектів (тріщин).

Руйнування деталі в процесі експлуатації, як правило, починається з поверхневого шару. Це пояснюється тим, що поверхневі шари виявляються найбільш напруженими, є межею поділу фаз і піддаються активному впливу зовнішнього середовища. Звідси виникає необхідність покращення фізико-механічних характеристик металу і геометрії робочих поверхонь деталей.

Важливе місце в підвищенні довговічності та надійності роботи механізмів машин відводиться процесам зміцнення деталей методами поверхневого пластичного деформування (ППД), що забезпечують стабільні та сприятливі, з погляду експлуатаційних показників, характеристики якості поверхні та поверхневого шару.

Велика кількість робіт дослідників присвячена вивченню наявних і створенню нових методів ППД [2]. Найбільший ефект зміцнення від використання ППД досягається для циклічно навантажуваних деталей із конструктивними або експлуатаційними концентраторами напружень. Використання методів ППД показало свою ефективність і по відношенню до деталей, що зазнають під час експлуатації зносу [3].

На основі аналізу наявних методів ППД можна зробити висновок, що серед

широкої гама методів ППД, окрім обробки кулько-стрижневим зміцнювачем (КСЗ), тільки віброобточування, вібровигладжування, карбування та ультразвукова обробка дають змогу поряд зі зміцненням регулювати мікрорельєф поверхневого шару. Завдяки таким перевагам дробоструминної обробки, як можливість інтенсивного локального впливу на оброблювану поверхню, КСЗ значно простіше і дешевше, дає змогу проводити обробку вручну. З іншого боку, можливе встановлення КСЗ на верстати токарної та фрезерної груп дає йому змогу успішно конкурувати з вигладжуванням та вібронакочуванням. КСЗ являє собою невеликий віброверстат, в якому середовище за допомогою проміжного агента - стрижнів впливає на порівняно невелику зону великої деталі. Порівняльний аналіз методів оздоблювально-зміцнювальної обробки динамічним поверхнево-пластичним деформуванням показує, що кулько-стрижневий зміцнювач є найбільш універсальним за низької вартості, конструктивної простоти і досить високої продуктивності.

КСЗ дає змогу обробити галтелі малої кривизни, неглибокі згладжені уступи, згладити макро- і мікроступи та западини. При цьому також відбувається явище поверхневого зміцнення і зниження залишкових розтягувальних напружень, що додатково підвищує втомні і триботехнічні показники оброблених виробів. Таким чином, даний інструмент має досить серйозні передумови для його широкого використання в машинобудуванні.

Список використаних джерел:

1. Дудніков А.А., Дудник В.В., Бурлака О.А., Канівець О.В., Кривонос С.М. Відновлення деталей поверхневим пластичним деформуванням. Вісник ПДАА. 2020. № 4. С. 251-258. doi: 10.31210/visnyk2020.04.32.
2. Дудніков А.А., Дудник В.В., Біловод О.І., Канівець О.В., Бурлака О.А. Підвищення ресурсу зернопосівних машин. Інженерія природокористування. Харків, 2020. № 4. С. 183-192.
3. Дудніков А. А., Дудник В. В., Бурлака О. А., Канівець О. В. Зміна характеристик матеріалу деталей при вібраційному зміцненні. Вібрації в техніці та технологіях. Вінниця, 2020. № 4 (99). С. 54-65. DOI: 10.37128/2306-8744-2020-4.

Кошелевський Богдан Сергійович, здобувач вищої освіти
інженерно-технологічного факультету
Полтавський державний аграрний університет, Україна

Науковий керівник: Канівець Олександр Васильович, канд. техн. наук,
доцент, доцент кафедри агроінженерії та автомобільного транспорту
Полтавський державний аграрний університет, Україна

ВПЛИВ ВІБРАЦІЇ НА ЕЛЕМЕНТИ РАМИ СЕПАРУВАЛЬНИХ МАШИН

Вібраційні машини широко використовуються у різних технологічних операціях промисловості та агропромислового комплексу таких як, дозування сипучих матеріалів, їх змішування, ущільнення, поверхневого зміцнення [1, 2], а також поділу сипучих матеріалів на різноманітні фракції. Вібраційні сепаруючі машини використовують для збагачення корисних копалин, сепарування різного виду порошків, підготовки сировини в технологічних процесах виробництва будівельних матеріалів і харчових виробництв, сепарування зерна на елеваторах, підготовці насіння в АПК.

Найскладнішими за технологічними вимогами є сепарувальні процеси під час очищення зерна. Складність обумовлюється великою кількістю фізико-механічних властивостей вихідних компонентів, а також високими вимогами до готового продукту. Високі технологічні вимоги до якості сепарування призвели до різноманітності, складності конструкції та приводів подібних машин. Незважаючи на це, такі ж конструктивні та кінематичні схеми містять і сепарувальні машини суміжних галузей техніки, які використовують вібраційне розділення сипучих сумішей.

Стабільність протікання технологічного процесу на вібраційних сепарувальних машинах визначається точним дотриманням кінематичного режиму руху ситових поверхонь.

Для забезпечення технологічного процесу сепарування необхідні зворотно-поступальні рухи ситових корпусів, які здійснюються від приводного механізму через ексцентриковий вал. Коливальні рухи ситових корпусів через опорні деталі приводу передаються на загальну раму, яка являє собою просторову стрижневу конструкцію.

Коливання рами накладаються на коливання ситових корпусів, що призводить до погіршення загального оптимального режиму роботи машини. Підвищена вібрація несучої конструкції дестабілізує роботу всієї потокової технологічної лінії і є причиною зниження якості сепарування до 20%.

Додаткові вібрації рами негативно позначаються на якості технологічного процесу сепарування та надійності деталей приводного механізму. Для їх зменшення необхідно підвищити жорсткість конструкції рами. Даного ефекту можна досягти завдяки збільшенню моментів інерції окремих елементів рами, що в цілому призводить до збільшення маси віброуючих елементів.

Теоретичні дослідження із даної проблеми проведені недостатньо і не дають змоги на стадії проектування об'єктивно врахувати вплив шкідливої вібрації

несучої конструкції на якість сепарування. Відсутність таких знань призводить до розбіжностей у рекомендаціях різних учених [3] щодо оптимального режиму роботи сепарувальної поверхні та отримання залежностей для їх визначення.

Таким чином, проблема зменшення вібрації несучих конструкцій сепарувальних машин потребує подальших досліджень, що включають оптимізацію самої конструкцій та параметрів приводних механізмів із урахуванням вимог до якості виконання технологічного процесу сепарування.

Список використаних джерел:

1. Дудніков А. А., Дудник В.В., Канівець О.В., Дрожчана О.У. Зміцнення деталей вібраційним пластичним деформуванням. Луцький національний технічний університет : Наукові нотатки. 2019. № 65. С. 74–79.
2. Dudnikov, A., Dudnik, V., Kanivets, O., Bilovod, O., & Burlaka, O. (2018). Investigation of the influence of vibration oscillations in the processes of strengthening processing of machine parts. *Technology Audit and Production Reserves*, 1(1(45), 4–9. <https://doi.org/10.15587/2312-8372.2019.157827>.
3. Омелянов О. М. Експериментальна оцінка енергетичних параметрів об'ємної вібросепарації сипкої продукції. Вібрації в техніці та технологіях. 2021. №4 (103). С. 61– 67.

СЕКЦІЯ 10.**ВЕТЕРИНАРНІ НАУКИ**

Smulska A.A., student of faculty of veterinary medicine
National University of Life and Environmental Science of Ukraine, Kyiv, Ukraine

CANINE PARVOVIRAL ENTERITIS

Canine parvoviral enteritis is one of the most common causes of morbidity and mortality in young dogs worldwide. Canine parvovirus belongs to the genus *Protoparvovirus*, family *Parvoviridae*, a single-stranded DNA virus that infects rapidly dividing cells of the gastrointestinal tract, bone marrow, lymphoid tissue, and cardiac myocytes^[1].

Severe clinical disease typically occurs in dogs younger than 6 months of age, adults with insufficient immunity may potentially be affected. Breed predisposition and seasonal prevalence of the disease are subject to considerable geographic variation. CPV-2 is ubiquitous and can survive in the environment for more than a year, enabling exposure of susceptible dogs to infected feces, vomitus, or fomites. The incubation period following natural or experimental exposure ranges from 4 to 14 days, and virus shedding starts a few days prior to the occurrence of clinical signs, progressively declining 3–4 weeks postexposure.

The principal pathogenetic fact in CPV-2 infection is the virus-induced destruction of rapidly dividing cells, including crypt intestinal epithelial cells, thymus, lymph nodes, and bone marrow precursor cells. As a result, intestinal mucosal barrier disruption, villous atrophy, and malabsorption occur, along with profound leukopenia (mainly neutropenia and/or lymphopenia), leading to profuse diarrhea and vomiting, severe dehydration/hypovolemia, metabolic acidosis (or alkalosis), bacterial translocation with subsequent coliform septicemia and endotoxemia, systemic inflammatory response syndrome (SIRS), hypercoagulability, multiorgan dysfunction, and death. Comorbid conditions (eg, parasitic, viral, or bacterial intestinal pathogens) or stressors (eg, weaning, overcrowded and unsanitary conditions) may precipitate or exacerbate the disease. Because of the widespread vaccinations and/or the natural exposure of the adult animals, clinically relevant CPV-2-induced myocarditis is now an extremely rare manifestation in the clinical setting, unless infection occurs in utero or in puppies born to unvaccinated bitches.

Clinical signs

The clinical manifestations of CPV-2 infection are nonspecific or referable to enteritis, commonly including anorexia or lethargy, weakness, depression, foul-smelling diarrhea, which may range from mucoid to purely hemorrhagic, vomiting, dehydration, and fever. Due to intestinal dysmotility, intussusception may occur, an uncommon but potentially fatal complication of PVE. Several dogs demonstrate evidence of SIRS on admission, which may herald a poor prognosis. Rarely, dogs may be presented with congestive heart failure, neurological signs, or erythema multiforme. Subclinical infections are thought to occur commonly in adult unvaccinated dogs; however, severe

fatal disease may also occur. Vomiting and depression or lethargy on admission were found to prolong the duration of hospitalization in one study.

Clinicopathologic abnormalities

Leukopenia due to neutropenia and/or lymphopenia is the prominent hematological abnormality in canine PVE due to the destruction of bone marrow precursors, the depletion of lymphoid tissues, and the increased demands of the massively inflamed intestinal tract. Anemia, thrombocytopenia or thrombocytosis, pancytopenia, neutrophilic leukocytosis, and monocytosis may also occur. The prognostic significance of total or differential leukocyte counts on admission or over time in PVE has been assessed previously. Lack of significant leukopenia ($\geq 4,500/\mu\text{L}$) or lymphopenia ($\geq 1,000/\mu\text{L}$) at 24 hours postadmission had a 100% positive predictive value for survival. Glickman et al did not find any association between leukopenia upon admission and outcome, as opposed to leukopenia and/or lymphopenia and neutropenia, that decreased the chances for survival. Lymphopenia ($< 1,000/\mu\text{L}$) on admission was found to be significantly associated with prolonged hospitalization time in another study. Although nonspecific, serum biochemistry abnormalities consistently include hypoproteinemia, hypoalbuminemia, hypoglycemia (or mild-to-moderate hyperglycemia) reflecting an interplay among severe malnutrition, septicemia, and/or the stress-induced activation of catecholamines, hypocalcemia, and electrolyte abnormalities such as hypokalemia, hyponatremia, hypochloremia, and hypomagnesemia. Prerenal azotemia may also occur, while less frequently, liver damage induced by hypoperfusion and/or SIRS may be denoted by increased liver enzyme activities or hyperbilirubinemia.

Diagnosis^[3]

Presence of characteristic clinical and laboratory findings frequently lead to a presumptive diagnosis of CPV-2–associated disease. Infection can be documented by demonstrating the viruses in feces by electron microscopy, virus isolation, fecal antigen tests, or PCR assay of feces or blood. Fecal antigen assays and PCR assays are used most frequently in clinical practice. Recent administration of modified live vaccines containing CPV-2 can lead to transient positive results in both types of assays. Severe necrosis can lead to false-negative results in fecal antigen tests. Whether this occurs with PCR assay results has not been proven. It was recently shown that one currently available fecal antigen ELISA detects both CPV-2b and CPV-2c.

Treatment

Clinical disease for CPV-2 infection is primarily supportive with administration of replacement fluids and electrolytes being paramount. Antiemetics are often indicated and antibiotics with a Gram-negative and anaerobic spectrum are usually administered to puppies with clinical evidence of bacteremia or sepsis. Other therapies, like interferons, passive immunotherapy, colony-stimulating factors, and oseltamivir, are administered by some clinicians and in some small studies with inconclusive results. Other GI supportive therapies, like bland diets and probiotics, are often prescribed during the recovery period.

Prognosis

The prognosis with CPV-2–associated GI disease can be poor. However, with rapid and appropriate supportive care many puppies will survive.

Prevention and Public Health Considerations

Avoiding exposure to CPV-2 is the best form of prevention until puppies have been fully vaccinated. However, the organisms are ubiquitous in areas frequented by dogs and

exposure is common. Inactivated and attenuated live CPV-2 containing vaccines are available and appropriate vaccination results in sterilizing immunity in normal dogs and may be persistent for life. The AAHA supports the use of attenuated live, high-antigen mass vaccines in most situations. There has been concern that the CPV-2b-containing vaccines do not cross protect against the more newly emergent CPV-2c. However, recent studies show that cross protection induced by CPV-2b-containing vaccines is likely. To date, there is no evidence of zoonotic transmission of CPVs to humans.

Conclusion

Canine parvoviral enteritis is a leading cause of morbidity and mortality in dogs younger than 6 months of age, despite the availability of safe and highly efficacious MLVs. Although the diagnosis of the disease is usually straightforward (compatible clinical and hematological abnormalities in a suboptimally vaccinated puppy, with or without a positive fecal viral antigen test), treatment and prevention strategies are ever evolving in an attempt to decrease the incidence of this life-threatening disease. Future studies should try to optimize the clinical management of the affected dogs by 1) improving the monitoring tools during hospitalization (eg, establishment of more robust noninvasive markers of the disease severity and prognosis), 2) establishing the best fluid therapy strategy (eg, to substantiate the beneficial role of and refine the most effective colloid solutions), and 3) suggesting more cost-effective antiemetic and antiviral treatments. On the other hand, further research may be warranted in elucidating to which extend the apparent vaccination failures in the clinical setting are vaccine-associated (eg, vaccines with reduced immunogenicity against the new field variants) or vaccination policy-associated (eg, level of herd immunity in an area, schedule of primary vaccination series, booster timing)^[1].

References:

1. Elisa M. Mazzaferro, MS, DVM, PhDa,b,* «Update on Canine Parvoviral Enteritis» – 2020 Sep 2.
2. Mathios E Mylonakis, Iris Kalli, and Timoleon S Rallis «Canine parvoviral enteritis: an update on the clinical diagnosis, treatment, and prevention» – 2016 Jul 11.
3. Buddington RK. Structure and functions of the dog and cat intestine. Recent advances in canine and feline nutritional research. Proceedings of the 1996 Iams International Nutrition Symposium 61, Wilmington, OH, 1996.

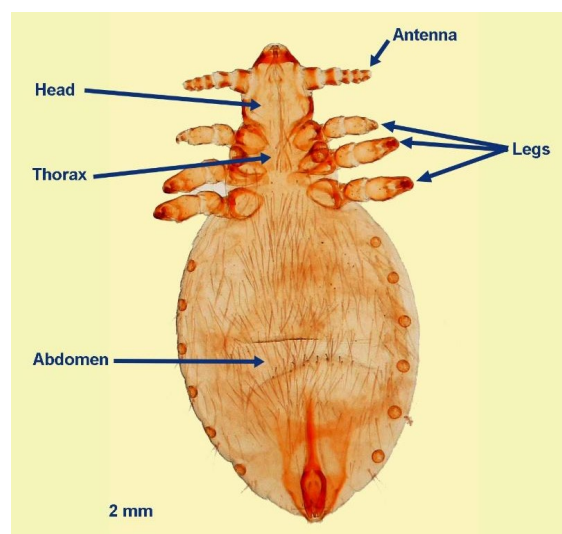
Smulska A.A., student of faculty of veterinary medicine
National University of Life and Environmental Science of Ukraine, Kyiv, Ukraine

LINOGNATHUS SETOSUS IN DOGS

Lice are an occasional ectoparasite of dogs worldwide, but appear to be particularly common in colder climates including in the Scandinavian countries. Lice are often the most common ectoparasites in these countries where the climate is less hospitable for fleas and ticks and, thus flea and tick parasiticides are not routinely used. In other geographical areas lice infestations occur sporadically, typically on dogs held in outdoor kennels.

Lice are highly host-specific ectoparasites and differentiated between biting lice, feeding on epidermal tissue debris and sebaceous secretions, and sucking lice, feeding on blood. They spend their entire life on one host, and several lice species prefer specific locations on the host's body. Predilection sites for lice are the head including ears, neck and back of the dog. Lice are usually unable to survive off the host animal for more than 2 days. Thus, lice are mainly spread by direct physical contact between individuals; contaminated brushes or combs can also transmit these parasites.

The most common louse species causing canine pediculosis are the sucking louse *Linognathus setosus* and the chewing or biting louse *Trichodectes canis*. Both species are flattened dorsoventrally and are easy to diagnose and differentiate, as the adults and their eggs (so-called «nits») are visible to the naked eye. The biting lice feed on skin scurf and other organic material on the skin. In contrast, the sucking lice feed on blood. Sucking lice are generally larger than biting lice and are grey to dusk red, depending upon the quantity of blood in their intestines. The head of sucking lice is narrower than the thorax and has elongated protrusible piercing mouthparts. Biting lice have blunt heads that are wider than the thorax, are often of yellow color and move rapidly, while sucking lice move more slowly and may be seen head down close to the skin surface or actually feeding. In Sweden and Finland the sucking louse *L.setosus* is the most prevalent louse species leading to heavy infestations usually seen during the winter months.

Lice are highly active and heavy infestations can cause severe skin irritation and debilitation with erythema, scaling, crusting, papules and pruritus. The heavy itching

(pruritus) and associated scratching leads to traumatic skin damages including alopecia and secondary bacterial infection (pyoderma). Affected animals are often restless. However, even heavy infestation can be clinically innocuous, while in some dogs the mild infestation leads to relentless itching through hypersensitivity reaction. Anemia is possible, especially in young or immune-suppressed animals, caused by blood loss due to heavy *L.setosus* infestations^[1].

Stages

In the canine sucking louse (*L.setosus*), the head is narrower than the thorax due to needle-like mouthparts adapted for sucking blood and tissue fluids. The antennae are short, stout, three-segmented, and fully exposed. Each leg has only one claw. The abdomen is oval and has six pairs of spiracles on the lateral edges of each abdominal segment.

Eggs (nits) are operculate and glued to the hair shafts^[2].

Life Cycle^[4]

The entire life is spent on the host. Adult female chewing and sucking lice lay individual eggs, called nits, and cement these to hair shafts. During her lifetime a single female may lay around 30–60 eggs. Nymphal stages, which are largely identical but smaller than adults, emerge from the eggs after approximately 1-2 weeks; they then go through up to five moults before reaching the adult stage, with the entire life cycle taking approximately 4-6 weeks.

Clinical signs

Heavy louse infestations are usually characterised by a poorly groomed coat and the presence of eggs or «nits» on the hair, or adult lice within the hair coat. Heavy infestation may cause eczema with crusts and alopecia. For *L.setosus* which is a frequent blood feeder, skin lesions such as excoriation, urticaria-like lesions and even necrotic skin lesions have been described. Louse infestations are generally highly irritating due to the wandering activities of the lice and infested animals can be restless, bad tempered and show excessive itching and rubbing.

Direct skin damage due to louse infestation is rarely serious, while it can be severe if complicated by secondary bacterial infections. For example, some cases of pyotraumatic dermatitis have been linked to louse infestation.

Severe infestation with sucking lice may result in anaemia, particularly in young puppies.

Diagnosis

Louse infestation can be diagnosed by close inspection and detection of lice or their eggs (nits) within the hair coat. Microscopic examination of adult lice from dogs allows identification of the louse species present.

Treatment of an existing infestation

Louse infestations can be treated with insecticides effective against lice. While there are a number of licensed products with efficacy claims against chewing lice, there are no European products with claims against the canine sucking louse *L. setosus*. This is mainly due to the difficulty of finding enough cases to meet the registration guidelines from the European agency for veterinary medicine. It is likely that a product effective against chewing lice will also be effective against sucking lice.

One treatment may be all that is necessary if the product has a persistency beyond the egg to egg development time of lice. In case of a short persistency of the insecticide, reapplication after 10 to 14 days is required to treat larvae (nymphs) hatching from the

eggs (nits).

Prevention and ongoing control

Bedding and grooming equipment should be washed and the environment and any other possible contact areas checked to prevent transmission to other animals.

References:

1. Heike Kohler-Aanesen, Seppo Saari, Rob Armstrong, Karine Péré, Janina Taenzler, Eva Zschiesche & Anja R Heckerth «Efficacy of fluralaner (Bravecto™ chewable tablets) for the treatment of naturally acquired *Linognathus setosus* infestations on dogs» – 18 September 2017.
2. Akucewich LH, Philman K, Clark A, Gillespie J, Kunkle G, Nicklin CF, Greiner EC. 2002. Prevalence of ectoparasites in a population of feral cats from north central Florida during the summer. *Veterinary Parasitology*. 109: 129-139.
3. Arther RG (2009) Mites and lice: biology and control. *Veterinary Clinics of North America Small Animal Practice* 39: 1159-1171 (photo).
4. ESCCAP UK & Ireland «*Linognathus setosus*».

Сергєєв Данііл Сергійович, студент 3 курсу факультету ветеринарної медицини
Державний біотехнологічний університет, Україна

Науковий керівник: Шевченко Оксана Борисівна, канд. с.-г. наук, доцент
кафедри генетики розведення та селекційних технологій в тваринництві
Державний біотехнологічний університет, Україна

АНОМАЛІЇ РОЗВИТКУ. СПАДКОВІ ХВОРОБИ СОБАК

Спадкові хвороби — захворювання, зумовлені порушеннями в процесах збереження, передачі та реалізації генетичної інформації. З розвитком генетики тварини, встановлена спадкова природа багатьох захворювань і синдромів, що вважалися раніше хворобами з невстановленою етіологією. Аномалії розвитку тварин, спадкові захворювання, обумовлені генотипом або проявом мутацій, причому в основу покладений принцип органної локалізації. Деякі описані захворювання можуть виникати і у здорових, спадково необтяжених тварин, внаслідок травми чи з інших причин. [1-3]

Спадкові хвороби, аномалії діляться на:

- 1) Генні – зміни на рівні окремих нуклеотидів.
- 2) Геномні – зміни кількості хромосом.
- 3) Хромосомні – внутрішньо і міжхромосомні перебудови.
- 4) Мультифакторіальні – вплив генів та факторів наколишнього середовища.

Вивчення механізмів розвитку спадкових захворювань вкрай ускладнене у зв'язку з необхідністю отримання достатньої кількості матеріалу ранніх стадій розвитку і неможливістю в більшості випадків проведення експериментального аналізу дії гена. Для вивчення механізмів їх розвитку можуть бути використані мутантні лінії тварин, що мають схожі аномалії. [2-3]

Вважається, що більшість спадкових аномалій і хвороб у тварин підлягає лікуванню. Однак з впевненістю можна говорити про відомі запобіжні засоби і практичне здійснення попереджувальних і лікувальних заходів у боротьбі із спадковими захворюваннями тварин.

Основні відомості про спадкових хвороб у собак та в інших тварин це:

- 1) Передаються від батьків та предків потомству.
- 2) Зумовлені дефектами у генетичному матеріалі.
- 3) Не завжди виявляються відразу після народження.

У собак зустрічаються різні спадкові аномалії, або захворювання, які вражають різні системи організму,

Спадкові проблеми з опорно-руховим апаратом **частіше зустрічаються у породистих тварин**. Це зворотня сторона селективної роботи, адже разом зі специфічними робочими характеристиками, тварина передає своєму потомству і **схильність до певних захворювань**.

1. Дисплазія кульшового суглобу.
2. Вроджене розщеплення хребта.

Дисплазія кульшового суглобу – це спадкове захворювання, при якому тварина народжується з недорозвиненою вертлюжною западиною й голівкою

стегнової кістки, що надалі проявляється порушеннями опорно-рухової функції тазових кінцівок. Дисплазія кульшового суглоба полягає в тому, що форма чашечки кульшового суглоба не відповідає суглобовій голівці, крім того спостерігається неправильний кут входження шийки стегнової кістки.

Постійне тертя і надмірний тиск призводить до руйнування кісткових тканин, розшарування або уплощенню суглобів.

Діагностика включає загальний клінічний огляд, ортопедичний огляд та рентген. Знімки робляться, коли собака знаходиться під загальною анестезією та займає конкретне положення. Отримані рентген-знімки ветеринарний лікар аналізує, проводить виміри кутів та підраховує індекси, дає оцінку стану головки стегна та суглобової западини, після чого робить висновок про наявність чи відсутність хвороби та ступінь тяжкості. Собаки з підтвердженою дисплазією кульшового суглоба виключаються із розведення, оскільки хвороба зумовлена генетично.

Рис. 1. Рентген знімок дисплазії кульшового суглобу

Лікування цієї хвороби залежить від ступеня розвитку. Існує 2 методи лікування:

1. Консервативний.
2. Хірургічний.

На ранніх стадіях цього захворювання частіше використовують консервативний метод лікування. Введення хондропротекторів у суглоб та протизапальних препаратів.

А при більш тяжкому перебігу хвороби використовується хірургічний метод лікування. видалення голівки стегна, потрійна остеотомія, установка ендопротеза.

Профілактика дисплазії кульшового суглобу - правильна селекційна робота. Слід правильно вирощувати цуценя великої породи. Правильне харчування, регулярні прогулянки, підтримання ваги в нормі, адекватне фізичне навантаження за віком. [5]

Вроджене розщеплення хребта – ця патологія пов’язана з порушенням розвитку хребта. Це вроджене захворювання у цуценя з моменту його народження. Під час цього захворювання жодних очевидних клінічних симптомів немає, але в деяких випадках може виникнути низка ускладнень. Вони варіюються від слабкості задніх кінцівок, або викривлення хребта до болю в ньому. Генетична природа незарощення половини хребця цілком можлива, хоча успадкування цього захворювання навряд чи просте, оскільки вона виникла в результаті

цілеспрямованої селекції за квадратним форматом. Діагностика цього захворювання робиться за допомогою рентген дослідження для того щоб виявити місцезнаходження патології [3].

У випадках звуження хребетного каналу і декомпресії спинного мозку необхідно хірургічне втручання. Якщо вчасно провести операцію, можна уникнути наслідків компресії спинного мозку.

Також часто дрібні тварини, у тому числі собаки хворіють на спадкові хвороби очей, такі як:

1. СЕА(аномалія очей коллі)
2. Прогресуюча атрофія сітківки.

СЕА - вроджене, білатеральне захворювання, характерне точковим крововиливом в оці та порушення зору, що варіюється від легкі через гемералопію (куряча сліпота) до повної сліпоти. Зниження зору не завжди прогресує, але може несподівано розвинутих при відшаруванні сітківки. При досліджуванні 7000 довгошерстних коллі, виявилось що 90% мають СЕА. Мутація передається аутосомно-рецесивним наслідуванням. Захворювання проявляється у особин, які отримали мутований ген від обох батьків.

Діагностика проводиться офтальмоскопом і при деяких випадках цієї аномалії у собак виявляється колобома – це своєрідна дірка в оптичному диску.

Прогресуюча атрофія сітківки - дефект ока, при якому спостерігається постійна дегенерація зорової оболонки.

Існують форми цієї хвороби:

- 1) Генералізована.
- 2) Центральна.

Генералізована – розвивається поступово. Спочатку спостерігається розширення зіниці у сутінках та повна сліпота у темряві. На другій стадії захворювання відзначається явна гемералопія з різким ослабленням сутінкового зору. Судинна оболонка блідне через скорочення числа капілярів, набуваючи сірого відтінку, а сітківка стоншується. На останній стадії собака все більше втрачає денний зір і сліпне.

Центральна - не викликає нічної сліпоти, навпаки, найчастіше уражені тварини при тьмяному освітленні бачать навіть краще, ніж при яскравому світлі. При спостереженні через офтальмоскоп на шар сітківки, помітні окремо розташовані цятки коричневого пігменту. Дегенерація розвивається у центрі сітківки. Розширення зіниці спостерігається лише на останніх стадіях хвороби. [4]

Діагностика проводиться за допомогою *скринінгового тесту*.

Ефективного лікування атрофії сітківки немає, однак дослідження цієї хвороби переходить до генної терапії, яка може принести свої плоди.

Отже, аномалії можуть бути різної природи залежно від того, передаються вони у спадок чи ні. Генетичними (спадковими) вважають ті, які детермінуються спадковістю, генотипом. Такі відхилення виникають і поширюються породах внаслідок використання виробників носіїв шкідливих генів. Найчастіше цьому сприяє застосування близьких споріднених, інбридингу. Успіхи сучасної генетики визначають розвиток приватної генетики тварин, у тому числі генетики собак, та розвиток селекції на науковій основі. Знання закономірностей генетики дозволяє тваринникам успішно вдосконалювати породи та усувати спадкові аномалії. [6]

Список використаних джерел:

1. Баранов В.С. Генная терапия-медицина XXI века // Соросовский образовательный журнал. — 1999. — № 3.
2. Генетика сільськогосподарських тварин / Коновалов В.С., Коваленко В.П., Недвига М.М. та інші. – К.: Урожай, 1996. – с. 166-170.
3. Мальколм Б. Уиллис. Генетика собаки. М., 2000.
4. Що таке прогресуюча атрофія сітківки? Які види? І як ці види проявляються?: веб-сайт. URL: <https://mydocx.ru/10-16683.html> (дата звернення: 10.11.2022).
5. Що таке дисплазія кульшового суглобу? Які методи лікування та профілактики?: веб-сайт URL: <http://poradu24.com/dim/doglyad-za-tvarynamy/displaziya-kulshovix-suglobiv-u-sobak-prichini-i-likuvannya.html> (дата звернення: 10.11.2022).
6. Князев С. П. «Службове собаківництво». Природа генетичних аномалій тварин. Розвиток сучасної генетики. Закономірності генетики: веб-сайт. URL: <https://egida.by/wiki/50-1-0-1155> (дата звернення 10.11.2022).

СЕКЦІЯ 11.**ХІМІЯ, ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ**

Данілова Вікторія Вадимівна, здобувач вищої освіти медсестринство
Черкаська медична академія, Україна

Науковий керівник: Головка Ірина Ігорівна, викладач
Черкаська медична академія, Україна

**МІСЦЕ ДИСПЕРСНИХ СИСТЕМ У ЖИВІЙ ПРИРОДІ
ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЖИВИХ ОРГАНІЗМІВ**

Всім відомо, що існують однорідні й неоднорідні суміші. Суміші не мають сталого складу (на відміну від хімічних сполук), і їх можна розділити на індивідуальні речовини, якщо не відбувається необоротних хімічних процесів. Суміші, в яких одна речовина розподілена в іншій, як, наприклад, дим, туман, молоко, називають дисперсними системами (від латин. *dispergo* — розсіювати, подрібнювати).

Дисперсні системи відрізняються тим, які частинки (тверді, рідкі, газоподібні) розподілені в якому середовищі. Найпоширенішими в природі є дисперсні системи, в яких частинки твердої речовини розподілені в рідкому середовищі (воді). [1]

Практично будь-яка рідина або тканина організму людини являє собою колоїдно-дисперсну середу. Такими є, наприклад, лімфа, молоко вміст шлунково-кишкового тракту, жовч, спинномозкова рідина, сеча. Сеча є гідрофільний золь, що складається з міцел уратів, фосфатів і оксалатів. Молоко грудних залоз і лімфа це поєднання емульсії з білковим золем. Сполучнотканинні волокна це гелі.

При патологічних змінах в організмі в колоїдному стані знаходяться білки набряклої рідини (транссудати) або білки в запальних ексудатах. Порушення колоїдних властивостей вищевказаних середовищ організму приводять в крові до утворення тромбів, і як наслідок розвиток інсультів та інфарктів. У жовчі та сечі при цьому утворюються камені, в суглобовій тканини - випадання солей сечової кислоти (подагра). [2]

Таким чином, колоїдні системи - основа хімічного стану всіх речовин, з яких побудовані клітини, тканини і органи організму людини. Цим і обумовлено різноманіття функцій, які забезпечують в організмі колоїдні системи.

Застосування колоїдів знаходить все більше застосування в медичній практиці. Від використання простих колоїдних золів для місцевої терапії та застосування солей алюмінію і магнію для зниження кислотності шлунку до використання гідроксиалюмінію в якості стабілізатора та носія лікарських речовин і далі до використання ліпосом та нанокапсул.

Дисперсні системи набули значного поширення в природі та практичного застосування в людській діяльності. За їх участю відбувається зміна структури та властивостей ґрунтів, утворення туману, хмар, вивітрювання гірських порід тощо. Їх застосовують під час технологічних процесів у хімічній, харчовій і

фармацевтичній промисловості, медицині, парфумерії. Зокрема, у хімічній промисловості — під час виробництва штучного шовку (віскозного, ацетатного) і синтетичних волокон (капрону, лавсану тощо), лаків і фарб, клеїв, пластмас, гуми. У сільському господарстві з використанням дисперсних систем виготовляють композиційні добрива, що ефективно діють на ріст, розвиток і врожайність сільськогосподарських культур. [3]

На використанні властивостей різних суспензій та емульсій ґрунтується виробництво цементу, гіпсу, бетону, будівельних композиційних матеріалів. Змінюючи дисперсність, покращують якість багатьох матеріалів.

Фармацевтична промисловість виробляє значну кількість лікарських речовин у формі тонких суспензій або емульсій, мазей, паст, кремів. У природоохоронній індустрії дисперсні системи використовують для очищення природних і стічних вод, повітря, а також інших заходів.

Значення дисперсних систем для життєдіяльності людини найрізноманітніше. Крім зазначеного, це й виробництво лаків і фарб, паперу, сажі, синтетичних каучуків, смол, клеїв, зубної пасти, продуктів харчування, видобуток і переробка нафти. [2]

Список використаних джерел:

1. Аналітична хімія: підручник для студентів напряму «Фармація» і «Біотехнологія» вищих навчальних закладів / Н.К. Федущак, Ю.І. Бідниченко, С.Ю. Крамаренко, В.О. Калібабчук [та ін.]. – Вінниця: Нова Книга, 2012. – 640 с.: іл. – ISBN 978-966-382-372-0.
2. Медична хімія: підручник/ Гомонай В. І., Мільонович С.С.- Вінниця: Нова книга, 2016.-672с.
3. Мороз А. С., Ковальова А. Г. Фізична та колоїдна хімія. — Львів : Світ, 1994. — 278 с.

СЕКЦІЯ 12.

ХАРЧОВЕ ВИРОБНИЦТВО ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Мосейчук Анастасія Русланівна, здобувач магістерського освітнього ступеня факультету інтегрованих технологій
Херсонський національний технічний університет, Україна

Науковий керівник: Рацук Марія Євгенівна, канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри хімічних технологій, експертизи та безпеки харчової продукції
Херсонський національний технічний університет, Україна

ВИДІЛЕННЯ ВАНІЛІНУ З РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ

Харчові ароматизатори - це добавки до харчових продуктів. Вони являють собою індивідуальні ароматичні речовини або суміші таких речовин, з розчинником чи сухим носієм або без них, що вводяться в продукти з метою покращення їх аромату та смаку. Промисловість ароматизаторів пропонує безліч речовин, що дозволяють зробити продукти смачними та доступними для широких верств населення. Основними споживачами ароматизаторів є виробництва безалкогольних напоїв, морозива, жувальної гумки, кондитерських та лікєро-горілочаних виробів, а також молочних та м'ясопродуктів, маргаринів, сиропів тощо.

Залежно від джерел отримання всі ароматичні речовини можна розподілити на 3 категорії:

- екстракти з рослинних та тварин тканин;
- ефірні олії рослинного походження;
- хімічні речовини, отримані із простих природних сполук або синтетичним шляхом.

Натуральні ароматизатори вилучаються фізичними способами з вихідних матеріалів рослинного та тваринного походження.

Для виділення ароматичної фракції з трав, фруктів, харчових продуктів та напоїв використовуються різні методи: перегонка з водяною парою, надкритична рідинна екстракція, твердофазна екстракція, екстракція рідкими розчинниками, холодне пресування, відгін парової фази, вакуумна дистиляція, екстракція у процесі перегонки.

Ванільний аромат є одним з найбільш популярних в харчовій промисловості. Тому відповідні ароматизатори широко використовуються при виробництві кондитерських виробів, молочних продуктів. Основним запашним компонентом ванільного аромату є ванілін (4-гідрокси-3-метоксибензальдегід).

В роботі вивчено можливість виділення ваніліну з хвойної сировини, а саме з шишок та кори ялини та сосни, лужно-окислювальною варкою за наступною методикою. Подрібнений рослинний матеріал поміщають в конічну колбу з сумішшю етанолу з бензолом у співвідношенні 1:1 на одну добу при температурі 20-25°C для видалення жиру-воскових речовин. Далі видаляють екстрагент,

рослинну сировину промивають чистим розчинником та висушують на повітрі. Досліджуваний матеріал переносять в конічну колбочку, додають необхідну (до рН 10,5-11,5) кількість 2 н розчину їдкого натру NaOH та окисник - пероксид водню. Колбочку нагрівають на пісчаній бані протягом 4 г. Після цього робочий розчин фільтрують, осад на фільтрі промивають гарячим розчином лугу. Фільтрат разом з промивними водами нейтралізують сульфатною кислотою (25-35%) до рН 4,5 [1].

Отже, надалі ванілін потрібно виділити з кислого розчину, який має дуже інтенсивне коричневе забарвлення, що значно ускладнює процес ідентифікації та кількісного визначення ваніліну безпосередньо після процесу екстракції. До того ж одержаний розчин крім ваніліну містить ряд інших екстрагованих сполук, які заважатимуть визначенню ваніліну. Тому одержаний ароматизатор необхідно екстрагувати за допомогою органічних розчинників.

Відомі два основні способи екстракції ваніліну: неполярними розчинниками з кислих розчинів і нижчими аліфатичними спиртами з лужних. Перевага першого підходу полягає у відносно високому коефіцієнті розподілу ваніліну, а недоліки пов'язані з випаданням осадів лігнокислот при підкисленні реакційної маси, що ускладнює розшарування фаз і знижує коефіцієнт розподілу.

Переваги останнього способу, навпаки, полягають у відсутності осаду лігнокислот та пов'язаних з ним ускладнень процесу екстракції, а недолік - у малих значеннях коефіцієнтів розподілу ванілату натрію, що не перевищують одиниці [2].

В роботі буде проведено дослідження можливості екстракції ваніліну з кислих водних розчинів наступними розчинниками: бензол, толуол, ацетооцтовий етер, ізобутиловий спирт, пентанол, петролейний етер.

Список використаних джерел:

1. Рацук М. Е. Получение ванилина из растительных отходов / М. Е. Рацук // Вестник Херсонского национального технического университета. – 2015. - №1 (52). – С. 123-128.
2. Тарабанько В.Е. Каталитические методы получения ароматических альдегидов из лигнинсодержащего сырья / В.Е. Тарабанько, Н.В. Коропачинская // Химия растительного сырья. – 2003. - №1. – С. 5-25.

СЕКЦІЯ 13.**КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА
ІНЖЕНЕРІЯ**

Мякшин Андрій Сергійович, здобувач вищої освіти
факультету комп'ютерної інженерії
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Аксак Наталія Георгіївна, д-р. техн. наук, професор,
професор кафедри комп'ютерних інтелектуальних технологій
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

**ОГЛЯД ШАБЛОНІВ ПАРАЛЕЛЬНОГО
ПРОГРАМУВАННЯ**

Паралельне програмування є досить трудомістким процесом, тому саме структурування дозволяє більш ефективно побудувати план вирішення задачі та відповідно реалізувати його. Скелети та шаблони програмування дозволяють забезпечити це структурування. Одним з таких шаблонів має назву «Розділяй і володарюй».

Концепція «розділяй і володарюй» має дуже велику сферу застосування: від класичних алгоритмів до досить складних програм.

У свою чергу паралелізація — це процес розділення обчислень, що призводить до кількох завдань. Ці завдання можна розв'язувати паралельно, а потім агрегувати (об'єднати) результат цих завдань.

Так як частину проблеми можна розв'язувати незалежно одна від одної, розпаралелювання шаблону «розділяй і володарюй» є доволі простим.

У обчисленнях «розділяй і володарюй» вирішення кожної проблеми чи окремих її частин можна розглядати як завдання [1]. Однак те, як ці завдання ідентифікуються, а також створюються, залежить від характеру проблеми. В шаблоні «розділяй і володарюй» декомпозиція (тобто розклад завдання на незалежні фрагменти) може здійснюватися або за допомогою розділення даних, або перетворення даних.

Найпоширенішим застосуванням принципу «розділяй і володарюй» є завдання, де підзавдання ідентифікуються шляхом декомпозиції вхідних даних, які в свою чергу мають агрегований тип. Це можуть бути списки, масиви, набори, дерева тощо [2].

Процес декомпозиції починається з розкладу завдання на підзавдання об'єднаних даних, а потім відбувається пов'язування обчислення з кожною з отриманих частин розділу. Застосування моделі «розділяй і володарюй» можна розкласти на три важливі етапи [3]:

1. Розкладання (поділ).
2. Застосування функції декомпозиції.
3. Базове обчислення (застосування базової функції).

4. Агрегація.

Через точки синхронізації визначення перед кожною операцією комбінування накладається шаблон «Розділяй і володарюй». На додаток до цих неявних точок синхронізації, модель виконання може вказати додаткові. Це може бути обумовлено необхідністю забезпечення узгодженості під час використання спільних даних.

Якщо має місце випадок коли розділення даних не призводить до диз'юнктивних наборів даних та використовується спільна пам'ять, синхронізація має важливе значення для забезпечення коректності. Для уникнення такої синхронізації простим рішенням є реплікація даних, яка все ще може збільшити складність простору.

Якщо розглядати загальну ефективність алгоритму «розділяй і володарюй», то вона дуже залежить від ефективності, з якою проблему можна розділити на частини, та ефективності, з якою рішення частин можна поєднати, для того щоб отримати загальне рішення [5]. Зазвичай потрібні великі структури даних, для того щоб представити дані проблеми або рішення проблеми.

Це може призвести до необхідності ретельного аналізу способів розділення та об'єднання цих структур даних. У конкретних реалізаціях це може означати передачу даних, яка має дуже важливий вплив на загальну ефективність.

На основі огляду шаблону «Розділяй і володарюй» з точки зору інструменту вирішення задач паралельного програмування можна сказати, що цей шаблон можливо узагальнити таким чином, щоб охопити багато інших шаблонів.

Приймаючи до уваги те, що у цих шаблонах мають місце такі ситуації, вирішення яких може бути пов'язане саме з принципом «розділяй і володарюй», його використання є доцільним та досить ефективним.

Також варто відзначити, що разом із відповідним аналізом еквівалентності шаблонів та оптимізованими моделями виконання формується забезпечення, корисне на семантичному рівні, та на рівні реалізації.

Список використаних джерел:

1. Niculescu V., On Generalizing Divide and Conquer Parallel Programming Pattern. *Mathematics*, 2022, 3925 P.
2. Martínez M.A., Fraguera B.B., Cabaleiro J.C., A Parallel Skeleton for Divide-and-conquer Unbalanced and Deep Problems. *Int. J. Parallel Program.* 2021, 820–845 P.
3. Soares F., Augusto L., Nobre C., Neri H.C., Parallel programming in computing undergraduate courses: a systematic mapping of the literature. *IEEE Latin America Transactions*, 2019, 1371-1381 P.
4. Таненбаум Э., Бос. Х., Современные операционные системы. 4-е изд. – СПб.: Питер, 2015. – 1120 с.
5. Rauber T., G. Runger, *Parallel Programming: for Multicore and Cluser Systems*. Springer, 2010, 455 P.

СЕКЦІЯ 14.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

Чайка Денис Андрійович, магістр-науковець факультету цивільної інженерії та екології

Держаний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Україна

Науковий керівник: Шибко Оксана Миколаївна , канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри комп'ютерних наук, інформаційних технологій та прикладної математики

Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Україна

APPLIED PROBLEMS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE SYSTEMS

For thousands of years man has been trying to understand how he thinks. In the field of artificial intelligence, an even more responsible task is being solved: specialists in this field are trying not only to understand the nature of intelligence, but also to create intellectual entities, therefore, an independent direction was formed, called "expert systems "(ES). The goal of ES research is to develop programs that, when solving problems that are difficult for a human expert, obtain results that are not inferior in quality and efficiency to the solutions obtained by an expert.

Software tools (ST), based on the technology of expert systems, or knowledge engineering (we will use them as synonyms in the future), have become widespread in the world. The importance of expert systems is as follows:

- the technology of expert systems significantly expands the range of practically significant tasks solved on computers, the solution of which brings a significant economic effect;
- ES technology is the most important tool in solving the global problems of traditional programming: the duration and, consequently, the high cost of developing complex applications;
- high cost of maintenance of complex systems, which often exceeds the cost of their development by several times; low level of program reusability, etc.;

The combination of ES technology with traditional programming technology adds new qualities to software products due to:

- ensuring dynamic modification of applications by the user, and not by the programmer; greater "transparency" of the application; better graphics; interface and interaction.

According to leading experts, in the near future, ES will find the following applications:

ES will play a leading role in all phases of design, development, production,

distribution, sales, support and service delivery;

ES technology, which has received commercial distribution, will provide a revolutionary breakthrough in the integration of applications from ready-made intelligently interacting modules.

ES are designed for so-called non-formalized tasks, i.e. ESs do not reject or replace the traditional approach to program development focused on solving formalized problems.

Non-formalized tasks usually have the following features:

- fallacy, ambiguity, incompleteness and inconsistency of the source data;
- fallacy, ambiguity, incompleteness and inconsistency of knowledge about the problem area and the problem being solved;
- large dimension of the solution space, i.e. the search for a solution is very large;
- dynamically changing data and knowledge.

It should be emphasized that non-formalized problems represent a large and very important class of problems. Many experts believe that these problems are the most widespread class of problems solved by computers.

Expert systems and artificial intelligence systems differ from data processing systems in that they mainly use a symbolic (rather than numerical) representation, symbolic inference and heuristic search for a solution (rather than executing a known algorithm).

Expert systems are used to solve only difficult practical (not toy) problems. In terms of the quality and efficiency of the solution, expert systems are not inferior to the solutions of a human expert. Solutions of expert systems have "transparency", i.e. can be explained to the user at a qualitative level. This quality of expert systems is ensured by their ability to reason about their knowledge and conclusions. Expert systems are able to replenish their knowledge in the course of interaction with an expert. It should be noted that at present the technology of expert systems is used to solve various types of problems (interpretation, prediction, diagnostics, planning, design, control, debugging, instruction, management) in a wide variety of problem areas, such as finance, oil and gas industry, energy, transport, pharmaceutical production, space, metallurgy, mining, chemistry, education, pulp and paper industry, telecommunications and communications, etc. [2].

Список використаних джерел:

1. Афонин, В.Л. Интеллектуальные робототехнические системы [Текст]: курс лекций / В.Л. Афонин, В.А. Макушкин. - М.: Интернет-Ун-т Информ. Технологий, 2009. - 199 с.
2. Соловьёв, А.В. Когнитивная психология и искусственный интеллект: науч. аналит. обзор [Текст] / А.В. Соловьёв; Рос. акад. наук, Ин-т науч. информ. по обществ. наукам. М.: [б. и.], 1992. - 77 с.

Берковський Денис Сергійович, здобувач вищої освіти факультету
Інформаційно-аналітичних технологій та менеджменту
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Кузьомін Олександр Якович, доктор технічних наук,
професор, професор кафедри інформатики
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ ЗАХВОРЮВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ГЛИБИННОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

З розвитком комп'ютерних технологій вони почали розповсюджуватися в усі сфери нашого життя, медицина не виняток.

ВСТУП

У цьому дослідженні доведена спроба, що проливає світло на алгоритми штучних нейронних мереж (ШНМ) згорткової нейронної мережі, які реалізовані для системи охорони здоров'я. Аналіз даних проводився на ліцензованому Stata IC 12.1. Рання діагностика захворювання та забезпечення лікування є ключовим принципом охорони здоров'я.

Штучний інтелект (ШІ) використовується у різних застосуваннях системи охорони здоров'я. Основними областями ШІ є раннє виявлення, діагностика та лікування з наступним прогнозуванням та оцінкою прогнозу. Прогноз будь-яких захворювань здійснюється за алгоритмами ANN та CNN. Алгоритми машинного навчання (ML), а саме регресійного аналізу, довели, що вони аналізують логістичний та довірчий інтервали захворювання. Алгоритмам машинного навчання в основному потрібні деякі дані для використання у якості навчального набору [1]. Для прогнозування та лікування аналіз захворювань проводили за допомогою ML [2]. ANN використовується для прогнозування захворювань з відомими та невідомими симптомами. У цьому дослідженні наведені результати дослідження діабетичної ретинопатії (ДР) з використанням Inception та CNN. Також було реалізовано приклад виявлення пухлини за допомогою CNN. Методи DL були реалізовані для аналізу біосигналів та використанні більшого числа додатків для класифікації [3]. Методи DL використовуються у охороні здоров'я, промисловості та наукових дослідженнях [4]; та використовуються для класифікації зображень, виявлення різних об'єктів, сегментації, реєстрації та інших завдань [5]. Дослідження включають області застосування, такі як нервова, сітчаточна, легенева, цифрова патології, молочної залози, серцевої, черепної порожнина та дослідження опорно-рухового апарату.

Заснована на правилах структура, представлена у [6]. Структура показана на (Рис.1).

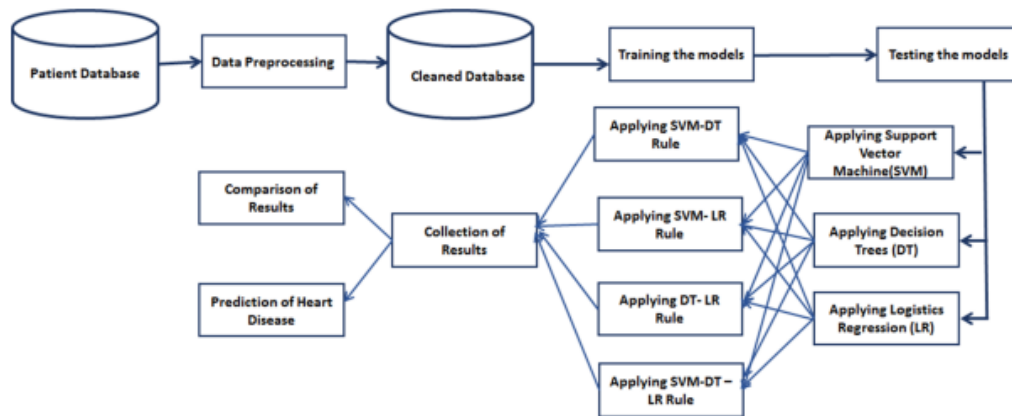

Рис. 1. Структура для прогнозування захворювань серця [6]

Для прогнозування серцево-судинних захворювань з використовувались дерева рішень SVM для логістичної регресії. Метод заснований на шести модулях, включають попередню обробку, навчання, тестування на окремих моделях, правила застосування та порівняння результатів для прогнозування серцевих захворювань. База даних була зібрана з репозиторію Cleveland Heart Disease Dataset UCI з 13 ознаками, такими як вік, стать, тип болю в грудях, артеріальний тиск у спокої, рівень холестерину в сироватці в мг/дл, рівень цукру в крові натще > 120 мг/дл, результат електрокардіографії у спокої, максимум досягнута частота серцевих скорочень, стенокардія, спричинена фізичним навантаженням, депресія сегмента ST, спричинена фізичною навантаженням, у порівнянні зі станом спокою, нахил пікового сегмента ST фізичного навантаження та кількість великих судин (0-3), пофарбовані при рентгеноскопії. Всі ці функції допомагають прогнозувати захворювання та навчають необхідну модель, тут будується регресійна модель та модель дерева рішень. Результати показали, що існує потреба в більш складних моделях та комбінаціях моделей для покращення продуктивності та підвищення точності прогнозування серцево-судинних захворювань. Система буде відома як інтелектуальна з величезним обсягом даних, які завантажуються в системну базу даних.

ANN ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ХВОРОБ

Венг[7] пише про нейронну мережу, яка успішно допомагає в діагностиці різних хвороб. Значне покращення завдяки навчання кінцевої кількості нейронних мереж для здатності до узагальнення систем навчання та отриманих результатів. [8] у їхньому випадку дослідження реалізувало алгоритм ML під назвою класифікатор ANN, який класифікував інфекційні та неінфекційні захворювання з 24-годинного безперервного запису температури барабанної перетинки пацієнта. Було проведено дослідження на 103 хворих з недиференційованою гарячкою. Класифікатор ANN зміг дати точність 91,31. Мантзаріс[9] у своєму прикладі досліджував моделі ШНМ для ефективності класифікації в ортопедичних захворюваннях. Були багаточарові перцептрони (MLP) і ймовірнісні нейронні мережі (PNN). Це використовувалося для прогнозування факторів ризику остеопорозу. MLP та PNN є мережами прямого зв'язку; і PNN допомагала фахівцям у прогнозуванні остеопорозу, уникаючи непотрібного подальшого тестування кісткової денситометрії. Селві [10] у своїй роботі реалізували модель ШНМ під назвою BIONET для діагностики захворювань.

BIONET є багаторівневою прямою нейронною мережею з кількістю прихованих вузлів. Проектування та розробка і модель, діагностика захворювань і стратегія вирішення проблеми XOR.

ГЛИБОКЕ НАВЧАННЯ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ ОЧЕЙ ПРИ ДІАБЕТІ (ДІАБЕТИЧНА РЕТИНОПАТІЯ)

У дослідженні діабетичної ретинопатії (DR) Гулсхан [11] використав алгоритм оптимізації, який називається зворотним поширенням, алгоритм глибокого навчання для виявлення DR [12]. Відомо, що ця хвороба є однією з найшвидше зростаючих випадків сліпоти серед хворих на діабет. Зараз майже 415 мільйонів людей хворі на цукровий діабет у всьому світі. Це захворювання, яке піддається лікуванню; інакше це також може призвести до необоротної сліпоти. Автори отримали 128 000 зображень із бази даних різних лікарень як набір даних, оцінений 3-7 офтальмологами (ОР) із групи з 54 ОР. Цей набір даних використовувався для навчання глибокого алгоритму NN для виявлення реферального DR. Зображення наборів валідації були оцінені за ОР щодо наявності DR, діабетичного макулярного набряку та якості зображення за допомогою інструменту анотації.

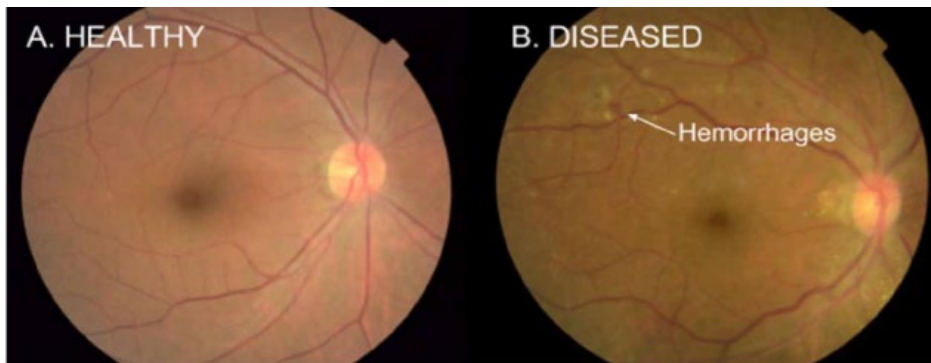

Рис. 2. Діабетична ретинопатія

Нейронна мережа глибокого навчання (DL) обробляє велику математичну функцію з мільйонами параметрів для виконання заданого завдання. Для навчання цієї функції потрібен великий набір зображень, з ступінню серйозності DR, який називається навчальний набір. Кожне зображення задається функцією зі ступенем серйозності та порівнюється з відомим ступенем із навчального набору, а параметри функції змінюються, щоб зменшити помилку на цьому зображенні. Процес повторюється для кожного зображення в навчальному наборі багато разів, і функція вчиться точно обчислювати серйозність DR на основі інтенсивності пікселів зображення для всіх зображень у навчальному наборі. Безперервне число від 0 до 1 для DR і інші класифікації DR генеруються навченою NN. Побудова робочих кривих приймача була обрана шляхом варіювання порогу спрацьовування та набору прояву та 2 робочих точок. Перша робоча точка оцінює специфічність ОР на основі виведення набору для виявлення реферального DR (приблизно 98%), і було виявлено, що продуктивність алгоритму дає кращі результати. Друга робоча точка відповідала чутливості 97% для виявлення реферативної DR, оскільки висока чутливість є необхідною умовою для потенційного інструменту скринінгу. При оцінюванні алгоритм базується на глибокому машинному навчанні, що забезпечує високу чутливість і специфічність для виявлення реферального DR.

ВИСНОВОК

Прогнозування різних захворювань може здійснюватися алгоритмом ANN і алгоритмом CNN. Діабетична ретинопатія легко виявляється за допомогою нейронної мережі Convolution. Ці методи популярні в охороні здоров'я і відіграють ключову роль в аналізі різних захворювань і допомагають лікарю-спеціалісту в діагностиці. Автори дійшли висновку, що регресійні моделі створені для розуміння R-квадрату, ймовірності F та p-значення будь-яких захворювань у сфері охорони здоров'я. ANN може передбачити та діагностувати хворобу швидше, крім того, ANN аналізує, чи відповідають вхідні дані лінії регресійної моделі.

Список використаних джерел:

1. Granville, V. (n.d.). Difference Between Machine Learning, Data Science, AI, Deep Learning, and Statistics. Data science central. <https://www.datasciencecentral.com/profiles/blogs/difference-between-machine-learning-data-science-ai-deep-learning>.
2. Artificial intelligence in healthcare: past, present and future/ F. Jiang та ін. Stroke and Vascular Neurology. 2017. Т. 2, № 4. С. 230–243. URL: <https://doi.org/10.1136/svn-2017-000101>.
3. Ganapathy N., Swaminathan R., Deserno T. Deep Learning on 1-D Biosignals: a Taxonomy-based Survey. Yearbook of Medical Informatics. 2018. Т. 27, № 01. С. 098–109. URL: <https://doi.org/10.1055/s-0038-1667083>.
4. Bengio Y., Courville A., Goodfellow I. Deep Learning. MIT Press, 2016. 800 с.
5. A survey on deep learning in medical image analysis / G. Litjens та ін. Medical Image Analysis. 2017. Т. 42. С. 60–88. URL: <https://doi.org/10.1016/j.media.2017.07.005>.
6. A Heart Disease Prediction Model using SVM-Decision Trees-Logistic Regression (SDL) / М. Т. та ін. International Journal of Computer Applications. 2013. Т. 68, № 16. С. 11–15. URL: <https://doi.org/10.5120/11662-7250>.
7. Weng C.-H., Huang T. C.-K., Han R.-P. Disease prediction with different types of neural network classifiers. Telematics and Informatics. 2016. Т. 33, № 2. С. 277–292. URL: <https://doi.org/10.1016/j.tele.2015.08.006>.
8. Classification of Infectious and Noninfectious Diseases Using Artificial Neural Networks from 24-Hour Continuous Tympanic Temperature Data of Patients with Undifferentiated Fever / P. H. Dakappa та ін. Critical Reviews in Biomedical Engineering. 2018. Т. 46, № 2. С. 173–183. URL: <https://doi.org/10.1615/critrevbiomedeng.2018025917>.
9. Mantzaris D. H., Anastassopoulos G. C., Lymberopoulos D. K. Medical disease prediction using Artificial Neural Networks. 2008 8th IEEE International Conference on Bioinformatics and BioEngineering (BIBE), м. Athens, Greece, 8–10 жовт. 2008 р. 2008. URL: <https://doi.org/10.1109/bibe.2008.4696782>.
10. Thamarai Selvi S., Arumugam S., Ganesan L. BIONET: an artificial neural network model for diagnosis of diseases. Pattern Recognition Letters. 2000. Т. 21, № 8. С. 721–740. URL: [https://doi.org/10.1016/s0167-8655\(00\)00027-1](https://doi.org/10.1016/s0167-8655(00)00027-1).
11. Development and Validation of a Deep Learning Algorithm for Detection of Diabetic Retinopathy in Retinal Fundus Photographs / V. Gulshan та ін. JAMA. 2016. Т. 316, № 22. С. 2402. URL: <https://doi.org/10.1001/jama.2016.17216>.
12. Yalcin N., Alver S., Uluhatun N. Classification of retinal images with deep learning for early detection of diabetic retinopathy disease. 2018 26th Signal Processing and Communications Applications Conference (SIU), м. Izmir, 2–5 трав. 2018 р. 2018. URL: <https://doi.org/10.1109/siu.2018.8404369>.

Шибко Дмитро Олексійович, здобувач вищої освіти факультету інформаційних технологій та механічної інженерії
Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Україна

Науковий керівник: Шибко Оксана Миколаївна , канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри комп'ютерних наук, інформаційних технологій та прикладної математики
Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РОБОТОТЕХНІКИ

Науково-технічний розвиток України в останні десятиліття характеризується:

- 1) відсутністю обґрунтованого довгострокового прогнозування та планування,
- 2) відсутністю прив'язки до геополітичних цілей країни.

Останнє насправді важливе. Не скажеш, що спроб довгострокового прогнозування немає. В останні п'ять років міністерство практикується використання методик типу Форсайт. Проте, вони не дають більш-менш значних результатів прогнозування на горизонті понад 5 років. Крім того, Форсайт вимагає також наявності постійної групи аналітиків, що спеціалізуються на застосуванні цієї методики, відстежують результати передбачень та виявляють причини невідповідності прогнозу реальності, як це робиться, наприклад, в Англії та Японії [1].

Робототехнікою на Заході, насамперед у США, серйозно почали займатися з кінця 1990-х, коли було взято курс на цифровізацію збройних сил і було прийнято програму "Армія майбутнього". На розробку військової робототехніки в рамках цієї програми було виділено величезну суму 22,5 млрд. дол. Японія позначила робототехніку як один із семи національних пріоритетів, поставивши за мету стати світовим лідером у галузі домашньої робототехніки, останнім кілька років тому в цю гонку вступив Євросоюз, який прийняв багатомільярдну програму з військової робототехніки [1].

Сама по собі робототехніка (robotics) є міждисциплінарною наукою, яка поєднує такі напрямки:

- побутова (домашня) робототехніка (home robotics), мета створення домашніх роботів;
- медична робототехніка (medical robotics), мета створення медичних роботів. Більшість проведених медичних операцій виконуватимуть роботи. Їх впровадження дозволить, зокрема, вирішити проблему поширення вірусів та інфекцій самими лікарями та запобігання захворюванню медпрацівників;
- персональна робототехніка (personal robotics), мета розробки персональних роботів невеликих, недорогих, простих і зручних у використанні. Це може бути, наприклад, спеціальний вібротактильний костюм, за допомогою якого можна навчити людину будь-яким руховим навичкам або прискорити одужання пацієнтів, які проходять реабілітацію після різних неврологічних травм або універсальний особистий слуга-гуманоїд (humanoid robot, personal robot).
- планетарна робототехніка (planet exploration robotics), мета проектування

роботів дослідження планет;

морські роботи (unmanned maritime system, UMS) автоматично керований (роботизований) морський транспортний засіб; Роботи цього класу (переважно військового призначення) поділяються на надводні та підводні (UUV).

- телеробототехніка (telerobotics), мета створення телероботів (роботів, що дистанційно керуються телеоператором). Роботи для МНС, МО тощо;

- промислова робототехніка (industry robotics), мета розробка промислових роботів (industrial robot), кількість видів яких перевищує три десятки. Лідером тут є Японія вона має парк, що налічує понад 350 тис. індустріальних роботів. Загалом у світі у 2021 р. налічується 1,1 млн. індустріальних роботів та близько 17 млн. роботів інших видів;

- еволюційна робототехніка (evolutionary robotics), мета вивчення методів еволюційних обчислень (evolutionary computation) розробки штучних нервових систем роботів;

- польова робототехніка (field robotics), мета дослідження та створення автономних рухомих роботів для виконання тих чи інших робіт у природних, іноді (часто) екстремальних умовах;

- біометрична робототехніка (biometric robotics), мета дослідження та створення роботів з біометричними можливостями, наприклад, з реакцією на дотик;

- біологічна робототехніка (biological robotics), мета дослідження та проектування біологічних роботів (біороботів, або біоботів); повністю біологічні роботи не мають у своїй основі кремнієвих компонентів, являють собою штучний інтелект на базі органічної субстанції, здатні зростати за рахунок появи нових мікроорганізмів, що розмножуються під впливом світла, тепла та поживних речовин, можуть вирішувати деякі обчислювальні та логічні завдання. У перспективі можливе створення складніших біороботів, здатних самоорганізовуватися, працювати у військовій, виробничій та медичній сферах;

- мікроробототехніка (microrobotics), мета розробки надмініатюрних робототехнічних пристроїв;

- наноробототехніка (nanorobotics), мета створення нанороботів пристроїв розміром одиниці і десятки нанометрів, які зможуть самостійно маніпулювати окремими атомами речовини. Наноробототехніка входить до науки про наносвіт, нанонауки;

- нейроробототехніка (neurobotics), міждисциплінарний напрямок на стику штучного інтелекту, біомеханіки, неврології, робототехніки, біо- та психофізики, мета дослідження проблем зв'язку між центральною нервовою системою та м'язовою активністю людини, розробка біонічних інтерфейсів, створення штучних частин тіла (протезів), вживлення в організм замість втрачених і управління ними, створення допоміжних пристроїв (наприклад, екзоскелетів, external skeleton) для реабілітації після травм і розширення фізичних можливостей людини [2].

Зараз все частіше говорять про появу напряму "спостережної" робототехніки (робополіцейські, роборегулятори і т. п.). Планується, що цей вид робототехніки активно використовуватиметься на вокзалах, в аеропортах, медичних та навчальних закладах.

На думку засновника корпорації Microsoft Білла Гейтса, у найближчому майбутньому на робототехніку очікують революційні зміни, порівняні з проривом

у обчислювальній техніці, що стався понад 30 років тому. Microsoft зараз також активно працює у цьому напрямі [2].

З робототехнікою пов'язано щонайменше сотні інших науково-технічних напрямів, насамперед штучний інтелект (ІІ), з урахуванням якого виробляється система управління роботами. В ІІ також входить півтора десятки наукових напрямів, у тому числі машинний зір.

Хоча торік робототехніка включена до списку національних технологічних платформ, але її роль як мегапроекту в модернізації економіки країни явно недооцінена.

Важливо відзначити, що за західними оцінками саме робототехніка в найближчі роки буде основним споживачем продукції напівпровідникової промисловості, ніж свого часу були персональні комп'ютери. Крім того, розвиток цієї галузі можливість підтягнути виробництво точної механіки та механотроніки, датчиків та ін.

Роботи в галузі військової робототехніки в Україні ведуться, окремі результати відповідають світовому рівню, проте в цілому поточний рівень робіт недостатній, особливо в галузі військових роботів, що в період зміни покоління озброєнь, що проходить у світі, викликає велике занепокоєння.

Без переходу на використання робототехніки Україна залишиться заручником демографічної ситуації, що погіршується, і не зможе суттєво підняти продуктивність праці та якість продукції в промисловості. Розвиток домашніх, соціальних та медичних роботів дозволить вирішити проблеми обслуговування людей похилого віку. Тут видно велику соціальну складову цього напрямку.

Висновок. Враховуючи все вищесказане, можна сказати, що необхідно:

- виділити робототехніку в один із ключових напрямів модернізації економіки України;
- створити у рамках Комісії з модернізації Робочу групу з робототехніки;
- відкрити за Президента України "Інститут стратегічного планування науково-технічного розвитку України".

Зрозуміло, що це початкові кроки подальші мають бути розроблені ІТ-спільнотою та зазначеними структурами.

Список використаних джерел:

1. Шевченко А.І. Світові тенденції та практичні досягнення у проблемі штучного інтелекту. Стан та перспективи розвитку інформатики в Україні. 2010. – С. 561 – 572.
2. Ямпольский Л.С. Промышленная робототехника. - Киев: Техника, 1984. - 264 с.

СЕКЦІЯ 15.

ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

Глова Ірина Андріївна, студентка факультету іноземних мов (англійська мова)
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Науковий керівник: Мочернюк Наталія Дмитрівна, доктор філологічних наук,
доцент, професор кафедри української літератури
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

«CURRICULUM VITAE» М. СПАРК: СПЕЦИФІКА ЖАНРУ

Стійкий інтерес до документалістики спостерігається в літературознавстві вже віддавна, і це віщує перспективу великої культурної присутності жанрів non-fiction у найближчому майбутньому. В українському літературознавстві теорії і практиці документальної літератури присвятили свої ґрунтовні дослідження такі вчені, як О.Галич, Н.Колошук, Г.Мазоха, О.Рарицький, М.Федунь та інші.

Жанрами літератури non-fiction, різновиду письменства, що перебуває на межі художності і документальності, є щоденник, автобіографія, біографія, мемуари, сповідь, листи тощо. З одного боку, такі твори претендують на визнання в їхніх текстах суб'єктивної правди автора про нього самого; з іншого, лише читач може або назвати певний текст документальним, цілковито довіряючи авторові, або ж визнати наявність у творі поетичності й вимислу, визнавши пріоритети художності. Документалістика зосереджена на відтворенні реальних подій минулого через фіксацію, осмислення та розкриття внутрішньої природи фактів і явищ. Документальна сила, ретроспектива, різні часові виміри, зв'язок науково-дослідницького й художньо-естетичного – такі складові мемуаристики й документальної літератури. Як слушно пише О.Скнаріна, документальне домінування означає відтворення атмосфери того часу, узгодження зображуваного з реальними подіями та документальними фактами [2, с. 201–207].

Ретроспективність, інша магістральна жанровою особливістю документалістики, передбачає звернення в минуле, обов'язково наявну часову дистанцію. О.Галич щодо цього зазначає дуже цікаву думку: спогади завжди потребують певної дистанції, розмежування чи вагомого відрізка в часі. Власне довжина цього відрізка не має практичного значення, адже це може бути і п'ять років, і тридцять, і навіть вісімдесят. Однак не в кожному випадку наявність такої дистанції може слугувати гарантією правильного, безособистісного та правдивого осмислення описуваних подій [1, с. 35–36].

Характерними для творів документально-біографічної прози є й розбудова різних часових рамок та асоціативний аналіз. Варто зауважити, що в мемуарній прозі хронотопні операції роблять несвідомо (завдяки законам функціонування пам'яті та певним психологічним рисам письменника), а у художньо-біографічній прозі перетин часових відрізків є втіленням конкретної авторської ідеї, яке

відбувається цілком свідомо.

На нашу думку, найґрунтовніший аналіз документально-художньої прози належить саме Олександрові Галичу. Дослідник зазначив, що під час написання біографічного твору важливе задіювання двох протилежних, але суворо необхідних позицій – дослідницької та естетичної, інакше ні про яку документально-біографічну прозу не може йтися [3, с. 5–6]. Важливо зауважити, що лише гармонійне поєднання особистого й документального, суб'єктивного й об'єктивного може створити талановитий літературний твір у мемуарах та біографіях.

Звернемося до творчості Мюріел Спарк, щоб на прикладі твору «Перебіг життя» («Curriculum Vitae») продемонструвати художні механізми документально-біографічної прози.

Мюріел Спарк (Muriel Sarah Spark, 1918–2006) – британська письменниця, драматургиня, поетеса і літературна критикиня шотландського походження, представниця сатиричного напрямку в літературі; вона опублікувала низку біографій літераторів XIX століття, зокрема «Дитя світла: переоцінка Мері Шеллі» (Child of Light: A Reassessment of Mary Shelley, 1951), «Джон Мейсфілд» (John Masefield, 1953) та «Емілі Бронте: її життя та творчість» (Emily Brontë: Her Life and Work, 1953). [4, с. 56 – 60]

Не дивно, що однією з цікавих, однак мало аналізованих робіт Мюріел Спарк були її власні мемуари «Curriculum Vitae». Народжена від батька-шотландця та матері-англійки, письменниця змальовує своє дитинство в Единбурзі 1930-х років, почасти викладаючи спогади як короткі анекдоти. В одному з них вона згадує улюблену шкільну вчительку Крістину Кей, яку пізніше використає як прототип міс Джин Броді. Спарк розкуто розповідає про свій невдалий перший шлюб із Сіднеєм Освальдом Спарком (його ініціали S.O.S.): йому тридцять два, їй лише дев'ятнадцять, за ним вона пішла до Родезії (тепер Зімбабве) і кинула його, щоб повернутися до Англії. У розпал Другої світової війни Мюріел Спарк працювала в кампанії дезінформації британської секретної служби, одержуючи інформацію від німецьких військовополонених для боротьби з нацистською пропагандою. Пізніше вона перейшла до Лондонського Поетичного Товариства, де спілкувалася з літераторами та іншими інтелектуалами, дружила з деякими (наприклад, Грем Грін був прихильником її творчості) та змагалася з іншими. У мемуарах можна відчути невгамовну радість М. Спарк від публікації її першого роману «Розрадники» (The Comforters), несподіванки від заздрості інших письменників. Матеріали «Curriculum Vitae» дають посутній аналіз становлення видатної фатальної жінки в англійській літературі XX століття. Варто зазначити, що мемуари містять 20 чорно-білимих фотографій, які виступають доказом та супроводом написаного.

На жаль, Спарк обриває цю автобіографію (написану у середині сімдесятих) 1958 роком, коли їй було лише сорок. Слава й багатство, які вона здобуде після публікації «Міс Джин Броді в розквіті» (The Prime of Miss Jean Brodie, 1961) і які, на думку деяких, є найцікавішою частиною її життя, не були описані у мемуарах, адже це все сталось декілька років після написання «Curriculum Vitae». Виглядає так, ніби вона свідомо відмовляється розповісти читачам справді цікаву частину свого життя, про яку вони б хотіли прочитати найбільше. Проте насправді, це не так, адже найкращі романи М. Спарк, хоч й написані після 1958 року, здебільшого

натхненні її попереднім життям. Ці книги розповідають про її шкільні роки в Единбурзі, про кінець війни, про боротьбу за заробіток у Лондоні наприкінці сорокових, про період поетичних спроб. Деякі з цих книг також описують період 50-х років, коли вона працювала у видавництві та редагуванні поетичних журналів.

Хоча сюжет «Curriculum Vitae» часто вільний і розлогий, стиль письма Спарк стриманий і лаконічний. Авторка ніби навмисне уникає будь-якої глибини емоцій. Припускають, що на її стиль вплинув досвід роботи редактором. Письменниця ретельно вибирала те, що переробить у художню літературу (прикметно, що ні колишній чоловік, ні син ніколи не фігурують у її романах, а ті з її героїв, які стали прототипами людей з реального життя, рідко розкривають свої глибокі почуття).

Отже, матеріали цього твору варто актуалізувати при вивченні документально-художньої літератури, позаяк вони дають чимало інформації до вивчення специфіки non-fiction жанру.

Список використаних джерел:

1. Галич О. Українська документалістика на зламі тисячоліть: специфіка, генеза, перспективи. Луганськ: Знання, 2001. 246 с.
2. Скнаріна О. Ю. Документальна домінанта в мемуарній і біографічній прозі кінця ХХ ст. Вісник ЛНПУ. 2006. № 10 (105). С. 201–207.
3. Ігнатів Н. Є. Жанрові пошуки художньої документалістики 1970–1990-х років: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.06 / Дніпропетр. держ. ун-т.– Дніпропетровськ, 1998. 19 с.
4. Massie A. Muriel Spark: An Odd Capacity for Vision / A. Massie. Edinburg: Ramsey Head Press, 1979. 130 с.
5. Muriel Spark: The Biography by Martin Stannard [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/books/2009/aug/02/muriel-spark-biography-review>.

Маринчук Наталія, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність: Середня освіта. Англійська мова і література
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна

Науковий керівник: Христич Ніна Сергіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна

NEOLOGISMS AND OCCASIONALISMS IN THE FASHION BLOGS

Statement of the problem. Based on new technologies, blogger communication is becoming increasingly popular nowadays, providing the users with unique opportunities for communication, learning, research, and even doing business. Some bloggers are well-known people like celebrities. The average people follow their fashion style and taste. For many target customers social media is becoming a very popular focus for advertising campaign as it can be a very easy way to reach many different users. Virtual communication has become a part of cultural communication. It means more than simply communicating the name, price or address of business, product or service to potential buyers.

Blogger's communication is an effective way of promoting the brand or image, as well alert customers to the benefits their offer. It is used the digital technology to insert virtual images into a live or pre-recorded programs. Like fashion, social media is fast moving. Brands that want to harness the power of Instagram need to monitor and analyze the latest online trends to ensure they stay ahead of the curve and continue to meet consumer needs. Social listening and watching are the most valuable tools for any brand. From identifying the most relevant and popular hashtags to engaging with niche communities and micro-influencers, this insight can optimize and drive a brand's Instagram activity forward.

Analyses of recent studies and publications. In the 21st century, the fashionspeak has become the subject of research interest of N. Khrystych (Khrystych 2019a, Khrystych 2019b), P. Thomas (Thomas 2007), R. Rubinstein (Rubinstein, 1998), T. Vasques (Vasques 2018) et al.

According to Khrystych (Khrystych 2019a, 49), «the speaker builds up the fashionspeak message in which each element has its certain function the most important of which is a nominative function as in the given examples (*a male style, a feminine style, etc.*). Moreover, fashionspeak phenomenon in communicative paradigm is an interactive interpersonal communication, requiring linguistic and cultural skills». «The codes of clothing get the names, in semantics which lay down both the requirements for clothing, and the idea of the situation in which this clothing should be worn, for example, classic wear, formal wear, street wear, bridal, business, casual, business casual, casual tailored, bon chic, bon genre, tailored, untailored, etc.» (Khrystych 2019b, 128–129).

The aim of the article is to make linguistic description of neologisms and occasionalisms in fashionspeak.

Results. Mass communication has two forms: 1) interpersonal communication; 2) media communication. In recent years, television is not very popular because of fashion

blogging and YouTube videos that have become a major outlet for spreading trends and fashion tips, creating an online culture of sharing fashion styles. In this age of multiple mediums, blogging is everywhere – whether it is a pop-up campaign with people dancing at the train station (T-Mobile) that serves a multitude of platforms from television to the web, or a home-video-type commercial that is posted on YouTube. In the over-saturated media world where marketers are grasping at any opportunity to regain authenticity and trust with users, consumers and the public, influencers have buoyed their way to the top of the market. Today's social media influencers have accumulated followings by the millions and hold the power to launch, change, or help to establish a brand's message with proven success.

The scientists try to explain FASHION as a concept and to explore the lexical units of its semantic field. We understand FASHION concept not only as CLOTHING but also as ACCESSORIES, MAKEUP, HAIRSTYLE, FOOTWEAR, etc. In the 21st century fashion spread from dress to various complementary accessories and other elements that constitute style and image.

A word 'speak' is very productive compounding itself, e.g., *airspeak, birdspeak, fashionspeak, seaspeak, teenspeak*. In social network there are a lot of neologisms such as *Google, blog* and their derivatives: *to google, blogger*.

To google – e.g., *You can google this word and find out.*

Blogger. The easiest way of describing a blogger is someone who is known primarily for their website – it might be photo-based like Tommy Ton or The Sartorialist – or written, such as Susannah Lau of Style Bubble or Chiara Ferragni of The Blonde Salad. When they first emerged over a decade ago, it marked a huge milestone in terms of democratising the fashion industry. Fashion bloggers have a point of view, a certain taste and a unique way of presenting and documenting fashion – whether visual or written.

In the field of «fashionspeak» we found the following neologisms: *fair-use, influencer, peplum, pop-up shop, vanity sizing, bespoke, cable-knit, trickle-up trend, glamazon*.

Fair-Use. Some material protected by copyright may be reproduced without permission of the copyright holder if it meets certain qualifications (editorial, educational, etc.); for example if an image is being used in a creative context, to illustrate a point, show a trend or something you like (and it's credited).

Influencer. A broad and fairly new term, used to describe a person, perhaps a blogger, celebrity or social media personality who has the power to inspire trends or purchases. Influencers don't typically have blogs or their own platforms outside of social media. In the past they would have been called 'It girls' – they are paid to attend fashion shows, designer dinners and fashion parties because it earns the brand kudos to have them there. Currently, the worth of an influencer is rooted in how many followers they have and who their followers are – if his or her Instagram Insights indicate that their following is loyal, wealthy and aged between 25 and 35.

Peplum. A short flared, gathered, or pleated strip of fabric attached at the waist of a woman's jacket, dress, or blouse to create a hanging frill or flounce.

Pop-up Shop. A temporary store, either stand-alone or within another store; could be hosted by a boutique, a brand, a gallery or an online.

Vanity sizing. Also it is a size inflation when the same clothing size becomes larger over time.

Bespoke. A made-to-order garment, usually a suit, could also apply to shoes or a wedding dress; tailored specifically to the customer's measurements and specifications.

Cable-knit. Usually refers to a sweater, knit with a type of stitch that produces a twist that resembles a two-ply cable.

Trickle-up trend. Fashion trends that start 'on the street' and make their way into high fashion.

Glamazon: Originally used to describe supermodels in the 1980s – a combination of glamorous and Amazon.

Neologisms with the second component *person*: *pressperson*, *blogperson*, *mediaperson* is evidence of a new tendency to use the word 'person' instead of the words 'man', 'woman' or suffixes *-esse*, *-ine*, *-ette*: *actress authoress*, *editrix*, *poetess*, *proprietress*, *sculptress*, *suffragette* to convey the notion of a kind of nouns, or rather, to unify this concept. The impetus for their appearance is the further emancipation of women in solving various, common, socio-political, and other spheres of modern society. Some of these words, such as the *editrix* continue to be actively used, although many women prefer the neutral words (*editor*).

Conclusions. On the basis of the analysis of neologisms and occasionalisms, we have implemented the task of describing their pragmatic peculiarities and clarifying the inherent contextual features of fashionspeak during the most intensive development of social connection and fashion technology, namely, the complication of all spheres of socioeconomic and cultural life of the English-speaking community. We presume the semantic analysis of fashion vocabulary in the paradigm of fashion discourse.

References:

1. Khrystych N. Semiotics of fashionspeak. International journal. Research Trends in Modern Linguistics and Literature. Lutsk. 2019. Volume 2. pp. 38–50.
2. Khrystych N. Semiotics of feminine fashionspeak. Теоретична і дидактична філологія : зб.наук. пр. Серія. Філологія. Вип. 29. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська В.М., 2019. С. 125–133.
3. Rubinstein R. The Language of Clothes. London : Routledge, 1998. 288 p.
4. Thomas P. Theories of Fashion Costume and Fashion History. London : Routledge, 2007. 162 p.
5. Vasques T. (2018). A Look At Modern Day Androgynous Women. URL : <https://www.everydayhealth.com/healthy-living/look-modern-day-androgynous-women/> (Accessed on: 1st November 2022).

Vlasiuk Liya, Faculty of Journalistics, 1-st year Master student
National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”,
Ukraine

WORKING JOURNALISTIC: DIGITAL PLATFORMS FOR JOURNALISTS TO KEEP UP WITH THE EVOLUTION OF THE DIGITAL LANDSCAPE

Lack of digital skills is a serious threat to credible news. Reuters Institute for the Study of Journalism at Oxford mention that 75% [2] of the world population seeks for the news and different information on social media networks as YouTube, Twitter, TikTok and Meta (that include Instagram, Facebook and WhatsApp). Digital platform as social media network are becoming the main source of finding information, and this trend is accelerating.

Journalists are people who bring information from the world to people. Often associations with journalists arise when people talk about a newspaper, news or morning show. However, this is not always the same. Often it is journalists who do not have time to keep track of various new trends and quickly relearn, so they have to stay where they are and be professional in this area. This is increasingly true for the older generation, as the younger generation is already taking full advantage of all the digital advantages of the world. However, in order to find the right balance between experience, knowledge and training on the one hand and digitalization, speed of adaptation and activity on the other, it is necessary for different generations to unite and work as one team.

Digitization is changing everything rapidly, and every new opportunity it creates also creates a risk of people getting left behind. When digitization is coupled with the requisite skills it unlocks the opportunity for all people to become engaged and productive in work and society [1]. When experience, skills and understanding are combined with digitalization, it is the best combination and direction for development. There are various platforms where you can develop these skills and improve them.

1. YouTube. A common platform where you can find a lot of information. This platform is useful for journalists because they can learn and teach others and work at the same time. Here you can find all the necessary information on the use of various online platforms. It is also a good place to conduct interviews, create channels where there will be information on various or specific topics and much more. This platform is used by a lot of people around the world, so it is developing rapidly and it is popular.

2. ZOOM. Very often this platform is associated with training, studying or work meetings. However, it can also be used for the benefit of journalists. First, this platform is known in many countries and is very easy to use. Secondly, it contains many different advantages and technologies that can make interviews or other types of communication between journalists and people more qualitative. Thirdly, this platform is already a step towards digitalization, and is much more valuable than just a conversation recorded on a tape recorder or phone.

3. TikTok. Many people know this platform or at least heard about it. We often heard

only negative comments that it is a toy for teenagers and a waste of time. However, if you approach it wisely and use it to your advantage, the opinion may change. On this platform, there are useful things and also something that waste your time, but it is the same everywhere. Using TikTok as a platform for information, development and learning will open a new way for journalism. On this platform, journalists can understand the audience and what interesting for them. Understanding the audience will allow the journalist to choose the path (topic) and direction in which to develop and which will be interesting for people. Upload short video reports, clippings from interviews or just transferring information from the scene are a good opportunity for a journalist to develop his skills.

4. Meta (Instagram and Facebook). This platform is well known to everyone. The question may be how can a journalist develop or use it here? The answer - simple. This platform is used by almost every person. It will be both easy and difficult to promote news here. Since this is a platform where various news is constantly updated, you can't just upload articles and that's it. Here it is necessary to make a squeeze out of all the information, that is, to present information briefly and interestingly, and to give information so that it captured the reader and left with the journalist. This requires good presentation and writing skills that have a very good impact and develop a journalist. There is also the possibility of posting videos where you can practice speaking on camera. And another opportunity is live shows. That is, when a journalist talks or gives some information live, there is no possibility to re-record the video if you said something wrong or you need to change close, this teaches a journalist to do everything right the first time.

5. Reddit. The name "Reddit" is a play on words in English, a modified phrase "read it", which is consonant with the phrase "I read it on Reddit". It is a network of communities where people can dive into their interests, hobbies and passions. A platform that is somewhat similar to Meta, but has certain differences. One of the differences is that it is less known than Instagram or Facebook, but it also has its advantages. By posting information there, the journalist allows others to evaluate it, therefore he learns and develops. It is based on the principle of "topics", that is, topics that are interesting and more used by people will be covered most often. The journalist can communicate with others and thus develop more in a certain topic and improve his skills.

So we see that there are different platforms where journalists can start to develop and learn more about digitalization. The media is often studied as either institutional news work or social media activity. However, on digital platforms, journalists increasingly blur the lines between personal and professional, institutional and independent, and reporting and commentary. Opportunities to monetize online content, connect with new audiences, and pursue creative and multimedia projects expand the ways in which journalists can piece together their careers. The media industry will continue to evolve, and journalists will continue to experiment with new tools, ideas, and career paths. While each development brings challenges, unanticipated impacts, and controversies, the journalists in our study remain committed to their work. Some even find hope within the complexity and failure of these supposed media solutions. As one reporter remarks: "It's good a lot of people are experimenting...the industry is now being fully shaken up" [3].

References:

1. How can journalists keep pace with an evolving digital landscape? [Electronic resource] // World Economic Forum. – 2022. – Removed from: <https://www.weforum.org/agenda/2022/07/journalists->

- evolving-digital-landscape/.
2. Nic Newman with Richard Fletcher, Craig T. Robertson, Kirsten Eddy, and Rasmus Kleis Nielsen. Reuters Institute Digital News Report 2022 / Nic Newman with Richard Fletcher, Craig T. Robertson, Kirsten Eddy, and Rasmus Kleis Nielsen // Reuters Institute for the Study of Journalism. – 2022. – С. 164. Removed from: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2022-06/Digital_News-Report_2022.pdf.
  3. Shira Z. Digital Platforms and Journalistic Careers: A Case Study of Substack Newsletters [Electronic resource] / Zilberstein Shira // Columbia Journalism Review. – 2022. – Removed from: https://www.cjr.org/tow_center_reports/digital-platforms-and-journalistic-careers-a-case-study-of-substack-newsletters.php.

Шершень Вікторія, студентка 4 курсу, спеціальність Реклама
і зв'язки з громадськістю
ХНЕУ ім. С.Кузнеця, Україна

Науковий керівник: Просяник Оксана, доктор філологічних наук,
професор кафедри управління соціальними комунікаціями
ХНЕУ ім. С.Кузнеця, Україна

ІНСТРУМЕНТИ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ ДЛЯ РИНКУ АВТОМОБІЛЬНИХ ПОСЛУГ

Вступ та постановка проблеми. Усе більше українців здійснює покупки товарів і послуг через інтернет. Наприклад, за даними дослідження Smart Shopper 2021, яке проведено на замовлення компанії Google, за період пандемії зросла частка мобільних покупок. Найбільше українці стали використовувати мобільні пристрої для покупки товарів споживчої електроніки (40%) і категорії «Мода» (46%). Дослідження показало, що частка онлайн-покупок зросла у всіх вікових категоріях, особливо серед Покоління Z (18-24) – до 43%, і українців віком від 45 до 54 років – також до 43% [5]. Ця тенденція не обійшла і ринок автомобільних послуг.

Розміщення товару або послуги в соціальних мережах, на сайтах, а також реклама на різних майданчиках – це вже необхідність для бізнесу незалежно від сфери діяльності. Інформаційні технології дають змогу зменшити затрати на виконання маркетингових функцій компанії та розширити застосування Інтернет-інструментів у маркетинговій діяльності підприємства. Система технологій просування товарів чи послуг в Інтернеті включає десятки гнучких у налаштуванні й ефективних в роботі механізмів. Також слід зазначити, що інформаційні технології та мережа Інтернет зменшують витрати на виконання маркетингових функцій [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність Інтернет-маркетингу, його основні інструменти, проблеми та тенденції застосування в електронному бізнесі досліджуються зарубіжними та вітчизняними науковцями, а саме:

– особливості застосування Інтернету в маркетинговій діяльності висвітлювали теоретики та практики: Д. Еймор, С. Кадулін, Р.А. Костяєв, О.Ю. Паньковецький, В.Л. Плєскач, Я. Фенвік, А.В. Юрасов та ін.;

– проблемні питання специфіки функціонування та тенденції розвитку Інтернет-маркетингу розкривали у своїх працях Ф. Котлер, В. Холмогоров, І. Успенський, І. Литовченко, І. Бойчук та ін.;

– особливостям віртуального простору, ефективним маркетинговим підходам до бізнесу в Інтернеті та принципам застосування Інтернет-маркетингу присвячено дослідження А. Хартмана, У. Хенсона та ін.

– специфіці інтернет-маркетингу та його інструментів досліджено у роботах Ю. Соколової, А. Бабіч, О. Златової, О. Костюк, О. Савича та інших науковців.

Метою роботи є обґрунтування актуальності використання Інтернет-маркетингу на ринку автомобільних послуг, дослідження й аналіз методів та інструментів Інтернет-маркетингу для зазначеної сфери бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Удосконалюючи класичне

поняття автомобільного маркетинга Ф. Котлера, Ю. Соколова і А. Бабіч запропонували таке визначення автомобільному маркетингу: «соціальний та управлінський процес, спрямований на задоволення потреби у вільному пересуванні особистим транспортним засобом найбільш комфортним способом з демонстрацією соціального статусу» [6].

Інтернет-маркетинг автомобілів найбільш розвинений в США та Німеччині. В цих країнах, автовиробники найбільше витрачають на цифрові ресурси стимулювання продажів, але структура розподілу активності різна, так в Німеччині – більше спрямованість на рекламу на спеціалізованих автомобільних сайтах та форумах, а в США, автовиробники віддають перевагу просуванню через контекстну рекламу в загальних ресурсах, таких як Yahoo, Google, MSM [4].

За статистикою, в США як найбільш цифровій країні тільки 4% автомобілів продається через сайт, тобто задачами інтернет-маркетингу на автомобільному ринку є – це інформація, комунікація, лояльність та привабити [3].

За результатами опитування глобальних автомобільних корпорацій станом на 2007-2008 роки, ефективність інструментів інтернет-маркетингу пропорційно розділялася так: 60% - це контекстна реклама та SEO, 20% - E-mail та СМС розсилки, 10% - соціальні мережі, 5% - інтернет відео та зображення (YouTube зокрема), 4% - банерна реклама, 1% - інше [2]. За більше ніж 15 років багато чого змінилося, однак ці всі інструменти залишаються провідними. Однак важливо враховувати, що ці результати не можуть точно описати загальну картинку, адже тут немає точного опису за країнами, а також за товарами чи послугами.

Якщо ми говоримо про ринок купівлі-продажу автомобілів, зокрема маючи на увазі офіційних дилерів, то контекстна реклама та SEO безумовно залишаються в лідерах, однак на рівні з ними постає банерна реклама в інтернеті та дещо менше значення (хіба що роль додаткової комунікації) мають соціальні мережі. Відтак зазначимо, що YouTube значно підвищив свою важливість, адже останніми роками за соціальними та політичними передумовами набув особливої популярності, про що свідчить і те, що в Україні з'явилися блогери, що активно висвітлюють автомобільні теми: купівля-продаж, моніторинг цін (особливо євроблях та американських «битків»), автопідбір (коли потенційні покупці звертаються до людини із певними технічними знаннями та навичками, щоб той за певну ціну зробив діагностику автомобілю та допоміг визначитися із покупкою авто – це все зафільмовується на камеру), огляди автоновинок, послуги, зокрема дитейлінг, тонування, мийка, розбір, ремонт тощо. Цікаво, що окрім монетизації контенту, блогери ще отримують кошти за рекламні інтеграції, наприклад, майже на кожному автомобільному каналі присутня реклама страхової компанії для автомобілів «HotLine» і перевірки історії автомобіля за він-кодом «CarVertical». Якщо говорити про майже усі названі царини, окрім купівлі-продажу і ремонту авто від офіційних дилерів (хоча, як зазначалося раніше, вони теж використовують соціальні мережі), в топи виходить Instagram і Tik-Tok.

Можна чітко відслідкувати, що для дорогих товарів і послуг інтернет-маркетинг та його інструменти все ж мають на меті ознайомити потенційного клієнта, комунікувати з ним, нагадувати про себе (здебільшого реклама контекстна і банерна, СМС і E-mail розсилки), у той час як менш вартісні товари та послуги, які часто можуть стати імпульсивними покупками, і основними споживачами яких є не

тільки консерватори та звичайні покупці, але й суперноватори та новатори (що в свою чергу обумовлене тим, що вже й «покоління Z» стало споживачами послуг і товарів автомобільного ринку), можуть бути вільно здійснені і за допомогою соціальних мереж, зокрема через рекламні інтеграції в контенті лідерів думок цієї сфери.

Висновки. Отже інтернет-маркетинг є необхідним для ринку автомобільних товарів і послуг, меншою чи більшою мірою задіяні всі інструменти залежно від цільової аудиторії і категорій покупців, а також самих товарів і послуг. Подальшого дослідження потребують питання, пов'язані з оцінюванням ефективності окремих інструментів інтернет-маркетингу, зокрема реклами, стимулювання збуту щодо співвідношення витрат на ці інструменти та отриманого результату, прибутку та зростання продажів – усе це залежно від товару/послуги та її цільової аудиторії.

Список використаних джерел:

1. Ваврик А. МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Т. 1, № 22. С. 44–47. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22_1_2018ua/11.pdf.
2. Голік В. С. Ефективність Інтернет-маркетинга у бізнесі / В. С. Голік. – М.: Дикта, 2008. – 412 с.
3. Об'єм продаж та доля продажів через Інтернет в США по групам товарів [Електроний ресурс] // Forrester US.
4. Савич О. ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛІВ. ЕКОНОМІКА: реалії часу. 2014. № 16. С. 77–81. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2014/No6/77-81.pdf>.
5. Сідельнікова А. Українці стали частіше здійснювати покупки в Інтернеті – дослідження. URL: <https://mind.ua/news/20231864-ukrayinci-stali-chastishe-zdijsnyuvati-pokupki-v-interneti-do-slidzhennya>.
6. Соколова Ю., Бабіч А. СПЕЦИФІКА МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОДИЛЕРІВ. Держава та регіони. 2019. Т. 6, № 111. С. 91–96. URL: http://www.econom.stateandregions.zr.ua/journal/2019/6_2019/19.pdf.

Хавалюк Мар'яна Михайлівна, здобувачка вищої освіти факультету української філології та літературної творчості ім. А. Малишка
Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Україна

Науковий керівник: Погребенник Володимир Федорович, доктор філологічних наук, професор
Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Україна

КОМПОЗИЦІЙНЕ ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ДОБИ У ТРИЛОГІЇ «ВОЛИНЬ» УЛАСА САМЧУКА

– Великий авторитет принесла У. Самчуку велика проза, насамперед епопеї «Волинь» і «Ост», соціально-психологічний роман-хроніка «Марія», екзистенціалістський «бандерівський» роман «Чого не гоїть вогонь».

– «Волинська сага», як називає трилогію «Волинь» У. Самчука В. Шевчук, складається з частин: «Куди тече ріка» (1928-1933), «Війна і революція» (1929-1935) і «Батько і син» (1935-1937). Літературні критики іноді епопею називають тетралогією, оскільки II том також має внутрішній поділ на «Війну» і «Революцію».

– Перша частина «Куди тече та річка», опублікована в 1932 році, складається з сімнадцяти розділів, кожен з яких має свою назву: «Велика битва», «День Бога», «Святий тихо...», «Будні», «За землю», «Купи мені прем'єру», «На Різдво» та ін. Автор спокійно розповідає про родинний уклад Довбенків, знайомить читачів із представниками різних поколінь. щоденні турботи, болі й радощі селян. Причому, за словами С. Пінчука, У. Самчук не впадав в ідеалізацію цього середовища, він хотів би, щоб «каторська праця селянина не була непосильною каторгою для багатих, а як засіб особистого й родинного (але не національного) самоствердження в цьому творі, як форма вираження свого обличчя й суспільного престижу» [2, 8].

– Метафорична назва «Куди тече та річка» висвітлює процес свідомого входження сільського жителя Володьки Довбенка у своє середовище, починаючи від батьківської хати та господарства й простягаючись на простори України. Завдяки установці на висвітлення характеру героя тут відводиться особлива роль Волині: «Село маленьке. Немає кращого місця на землі, як це. Трава широка та зелена, і круглі сріблясті верби, і ніжні вільхи, і дика ожина, і ожина, і кущі осоки. Той ставок. Там були ті темні стіни темної. шелестить зелений очерет, а річка, прозора жовтувата вода звивається крізь траву, вкриту густою високою осокою, цвітуть квіти, співають пташки...». [10, I, 144-145].

– Перша частина — найяскравіша з трилогії, залита сонцем і радощами життя. У ньому опоетизовано світ дитинства, могутній національний гімн землі людини і природи. У цьому плані «Куди тече та річка» У. Самчука типологічно схожа з непересічною кіноповістю О. Довженка «Зачарована Десна» (1942-1955).

– Другий том «Волині» під назвою «Війна і революція» вперше побачив світ у 1935 році. У ній відображено історичні події, які вплинули на долю земляків Володька Довбенка. Це були полум'я Першої світової війни та революції, розквіт і занепад української державності, виступи більшовиків та окупація Польщі. Вони постають крізь призму сприйняття героя-підлітка, захопленого потоком нових вражень, якому, «здається, йому одному судилося побачити п'єсу, що лунає

століттями й тисячоліттями».

– У 1937 році вийшла остання частина трилогії — «Батько і син». Вона продовжила дослідження Самчука про те, як змінювалася психологія місцевих жителів під впливом нової розстановки влади. З одного боку, асиміляційна політика польських поневолювачів – не менш як великодержавників Російської імперії, з іншого боку, більшовизація, спричинена потужною пропагандою радянської України. Волиняни обрали свій шлях – глибше вкоренитися в землю країни та захистити духовне багатство, яке залишили предки.

– Зі сторінок «Волині» відкривається нескінченна панорама українського життя. Побут довбенківських селянських родин уособлює цей мальовничий старовинний край з його чарівною природою, звичаями та побутом. Як сказав С. Пінчук, «У своїй, здавалося б, м'якій Волині автор бачить більшу й глибшу правду – яка пробуджує великий суспільний лад української нації» [2, 7]. Такий укрупнений стереоскопічний погляд на свою «малу батьківщину» на тлі української долі потребував чималих творчих зусиль У. Самчука, митця, який зумів реалізувати свою працю як дослідника.

– У.Самчук і його доробок уже традиційно співвідносяться з найпомітнішими здобутками світової літератури в особі Ернеста Хемінгуей, Андре Моруа, Грехема Гріна, Сомерсета Моема, Уільяма Фолкнера, Джона Голсуорсі, Михайла Шолохова та інших прославлених авторів. За типом свого художнього мислення він найближче стоїть до тих українських митців, у колі яких визрівав його незрівнянний хист, – письменників Празької школи (особливо Олег Ольжич, О.Теліга, Є.Маланюк, Ю.Липа), та тих, що осяяли небосхил національного культурного відродження 20-х – початку 30-х рр. на підрадянській батьківщині (О.Довженко, М.Хвильовий, В.Підмогильний, М.Івченко, Б.Антоненко-Давидович, О.Слісаренко).

– У.Самчук лише кілька літ не дожив до здійснення своєї заповітної мрії – побачити Україну вільною і незалежною. Але це зробили його твори, що прийшли до нас через цілі десятиліття замовчування. Тепер ми маємо цілі доробки митця, що дасть змогу і дослідникам, і широкому колу читачів по-новому відкрити для себе і світу цей материк мистецької краси, болю і любові до людей, а головне – переосмислити цінність нашої рідної землі та волі.

Список використаних джерел:

1. Безхутрий Ю. Коні Уласа Самчука // Березіль.- 1996.- № 5-6.- С.164-179.
2. Волинські дороги Уласа Самчука: Збірник.- Рівне: Азалія,1993.
3. Жив'юк Андрій. Дерманські обереги Уласа Самчука // Слово і час.-1993.-№ 8.- С.81-82.
4. Історія української літератури ХХ століття: У 2 книгах /За ред. В.Дончика.- К.: Либідь, 1993-1995.- Кн.2.-Ч.І.- С.239-244.
5. Кудрявцев Михайло. Голод-33 в художній літературі // Слово і час.-1993.- № 10.- С.68-73.
6. Пінчук Степан. Улас Самчук // Слово і час.- 1995.-№ 2.- С.11-17.
7. Поліщук Ярослав. Література рідного краю.- Рівне: Азалія,1993.-С.41-47.
8. Садівська Валентина. Народознавчий аспект аналізу роману Уласа Самчука “Марія” // Дивослово.- 1996.- № 5-6.- С.43-46.
9. Самчук У. Віднайдений рай: Оповідання // Дзвін.- 1991.- № 1.-С.43-45.
10. Самчук У. Волинь: Роман у 3 частинах /Упорядник та автор післямови С. Пінчук.- К.: Дніпро,1993.- Тт. 1,2.
11. Самчук У. Марія. Хроніка одного життя: Роман /Підготовка тексту та післямова С.Пінчука.- К.: Радянський письменник,1991.
12. Самчук У. На білому коні: Спомини і враження.- Вінніпег: Волинь,1972.

13. Славутич Яр. Голодомор в українській літературі на Заході // Твори: У 5 томах.- К.: Дніпро; Едмонтон: Славута,1998.- Т.3.- С.462-483.
14. Слоньовська Ольга. Аве, Маріє!// Дивослово.- 1995.- №- 7.- С.41-49.
15. Солод Юлія. Українська література -XX (погляд у кінці тисячоліття): Навч.посібник за програмою 11 класу.- К.: Нора-прінт,1997.-С.289-297.
16. Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики XX ст.: У 4 книгах.- К.: Рось, 1994-1995.- Кн.2.- С.499-533.
17. Улас Самчук: До 90-річчя від дня народження письменника: Ювілейний збірник.- Рівне: Азалія, 1994.
18. Хрестоматія з української літератури XX століття: Для учнів 11 класу середньої загальноосвітньої школи /Упорядкували Петро Кононенко та ін.-К.: ТОВ “ДДЛ”,1999.- С.391-412.
19. Чернихівський Гаврило. “Народе мій! До тебе я ще верну...”// Друг читача.- 1993.-21 січня.
20. Шевчук В. Улас Самчук та його Волинська сага // УМЛШ.- 1992.-№ 11-12.- С.30- 33.
21. Немченко, Г.В. “Волинь” та “Марія” Уласа Самчука як зразки романного епосу/ Г. Немченко // Сучасний погляд на літературу: наук.зб.- Вип.9.- К., 2004.- С.102-120.

Ковальова А.І., здобувач вищої освіти факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, м.Київ, Україна

Науковий керівник: Крилова Тетяна Василівна, канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет, м.Київ, Україна

КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ДОДАТКУ В АНГЛІЙСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ М. ТВЕНА «ПРИГОДИ ТОМА СОЙЄРА»

«Пригоди Тома Соєра» - популярний твір Марка Твена, англійського письменника, який підкорив своєю творчістю дорослих і дітей. У 1876 році повість вийшла в друк. Дуже багато хто перекладав цю повість українською мовою (відомо не менше дев'яти версій). Найвдалішим і найчитальнішим вважається переклад, виконаний Корнеєм Чуковським, відомим літературним критиком і дитячим письменником.

Спочатку письменник думав, що створювана ним повість буде призначена виключно для дорослої аудиторії. Його знайомі та друзі, прочитавши лише найперші розділи, стали переконувати його в тому, що цей твір за смисловим навантаженням та сюжетами більше підходить для читання дітям. У наші дні ніхто не сперечається на тему того, для якої вікової категорії призначена повість: «Пригоди Тома Соєра» підкорили дитячі та дорослі серця.

Повість не втрачає своєї популярності та актуальності, тому що в ній немає жодних людських вад на зразок грубої брехні, неприродності. Вона сповнена гумору, жартів, душевних моментів, які переживають головні герої. Марк Твен у передмові зазначив, що значну частину пригод, що сталися з головними героями, було взято з життя. У головних героїв були справжні прототипи, які надихнули письменника з їхньої створення. Зацікавлені люди відзначили, що в образі Тома зібрані риси відразу кількох хлопчиків, з якими був знайомий письменник.

Гумор є одним з основних засобів вираження адаптації індивіда на ситуацію, що змінюється, представляє деякі смирення з ситуацією навколо. Важлива й манера передачі, отже, по-різному може сприйматися анекдот залежно від обстановки, де його вжили.

Вирізняються різні форми прояву гумору: високі, які включають художню літературу, і жартівливі форми, тобто анекдоти, жарти, карикатури. У кожної людини своє бачення цих жартів, своє почуття гумору чи здатність приймати його [1].

Особливе значення при вивченні особливостей гумору відводять метафорі, як засобу вираження гумору, яка привносить у текст експресивне забарвлення і служить для посилення комічного ефекту, крім того, вона збагачує наше уявлення про щось, набуває нового сенсу в художньому тексті, де автор намагається досягти максимальної індивідуалізованої конкретизації. Метафора має пізнавальне значення, залучаючи для предмета особливості нових явищ.

Приклади метафор:

«Oh, I dasn't, Mars Tom. Ole missis she'd take an' tar de head offn me. 'Deed she would».

(О, я не можу, Марс Том. Стара пані, вона б відірвала мені голову. Вона б так і зробила).

«It would have been music to his soul to hear the whisperings...»

(Для його душі було б музикою почути цей шепіт).

«He surveyed the fence, and all gladness left him and a deep melancholy settled down upon his spirit».

(Він оглянув паркан, і всяка радість відлетіла від нього, а дух поринув у глибоку тугу).

Каламбур створює гумористичний ефект, оскільки ґрунтується на багатозначності слова, і надає репліці неоднозначність.

While Tom was eating his supper, and stealing sugar as opportunity offered

Поки Том вечеряв, при кожній нагоді тягаючи з цукорниці шматки цукру [2].

Комічний ефект цієї фрази виражається у використанні за допомогою багатозначності дієслова «steal», що має кілька значень, як «робити щось, непомітно, потай або без дозволу», «добиватися чогось, оволодіти хитрістю, зухвалістю».

У повісті Марка Твена йде своєрідне протиставлення двох протилежних світів – дітей та дорослих. Світ дітей сповнений свободи, захоплюючих пригод та нестримних веселощів. А світ дорослим здається дуже нудним, в якому немає нічого, крім величезної кількості правил. Ставляться нудні уроки у шкільництві, у яких вчитель не докладає особливих зусиль, щоб хоч якось зацікавити учнів; нудні проповіді священика.

"Пригоди Тома Соєра" - це книга про особливу чарівну країну під назвою Дитинство. Письменник упевнений, що в усьому світі не знайти країни чудовіше, ніж ця. Але і вона має один недолік - як би тобі не хотілося, ти не зможеш жити в ній вічно. Рано чи пізно прийде той час, коли тобі доведеться подорослішати: серце стане черствішим, уява згасне і ти вже ніколи не будеш таким, яким був у дитинстві.

Марк Твен – американський письменник, журналіст та громадський діяч. Найбільшим внеском М. Твена в американську та світову літературу вважається роман «Пригоди Гекельберрі Фінна». У нашій країні найбільш популярний роман «Пригоди Тома Соєра», якому притаманний розмовний стиль. У розмовному стилі відсутній попередній відбір мовного матеріалу, використовується звичайна форма його реалізації – діалог. У своєму романі для більшої емоційності М. Твен використовує велику кількість фразових дієслів, фразеологізми, просторічні та емоційно забарвлені слова, слова з переносними значеннями та інші, тоді як К.І. Чуковський намагається прикрасити текст роману різними порівняннями та алегоріями [3].

Список використаних джерел:

1. Балдицин П. И др. РОЗКРИТТЯ ДИТЯЧОЇ ПСИХОЛОГІЇ В ПОВІСТІ «ТОМ СОЙЄР» МАРКА ТВЕНА //ББК 74я5. – С. 144.
2. Салюк Б. А. Проблема інтертекстуального прочитання роману Марка Твена Пригоди Тома Соєра //Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки. – 2016. – №. 245. – С. 230-236.
3. Філоненко Б., Христин Н. С. Особливості передачі характерів персонажів оповідання «Пригоди Тома Соєра» в українському перекладі : дис. – 2021.

Гусейнова Валерія Олексіївна, здобувач вищої освіти факультету іноземної філології та соціальних комунікацій
Сумський державний університет, Україна

Науковий керівник: Щигло Лариса Володимирівна, канд. філол. наук,
доцент кафедри германської філології
Сумський державний університет, Україна

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

Переклад – це суспільна функція комунікативного посередництва між людьми, що користуються різними мовними системами з реалізацією у процесі психофізичної діяльності білінгва задля відображення реальної дійсності на основі його індивідуальних здібностей інтерпретатора, що здійснює перехід від однієї семіотичної системи до іншої з метою еквівалентної, тобто максимально повної, утім, зазвичай часткового відтворення системи смислів від одного комуніканта іншому [1, с. 214].

Деякі учені влучно зазначають, що будь-який текст можна вважати текстом, утім, не кожен текст можна розглядати як дискурс. Також поняття «дискурс» розглядається в ширшому, навіть міждисциплінарному значенні, з урахуванням не лише власне текстового аспекту, а й самого адресата тексту. Вагомим показником якісного художнього перекладу є сприйняття перекладу представником іншої культури таким же чином, як сприймає оригінал людина культури початкової (культури автора) [2].

Обов'язковим елементом перекладацького процесу є використання лексичних та граматичних трансформацій. До лексичних трансформацій належить транскрипція і транслітерація, калькування, конкретизація, генералізація, модуляція або значеннєвий розвиток та антонімічний переклад. Лексичні трансформації застосовуються тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригіналу не можуть бути використані у перекладі з причин невідповідності з точки зору значення і контексту Використання граматичних трансформацій в художньому дискурсі зумовлює низка труднощів, що виникають при перекладі з однієї мови на іншу, оскільки наприклад, українська мова та англійська належать до різних мовних груп. Звідси – труднощі в перекладі граматичних конструкцій. Серед граматичних трансформацій розрізняють членування речення, об'єднання речень та граматичну заміну [3, с. 45].

Отже, основними особливостями художнього перекладу є співвідношення інформації, що намагався донести автор та інформації, яку зумів відтворити перекладач. До того ж відтворення бажаного емоційного впливу на читача спричиняє відповідні труднощі. Також задля адекватного перекладу художнього дискурсу, перекладач має не лише активувати мисленнєву діяльність, а й задіяти художнє мислення, основною функцією якого є осягнення навколишньої реальності шляхом її творчого відтворення.

Список використаних джерел:

1. Гарбовский Н. К. Теория перевода. М. : Изд-во Моск. ун-та, 2007. 544 с.
2. Зяблова Н. Дискурс и его отличие от текста. URL: <https://moluch.ru/archive/39/4650/> (дата звернення: 3.11.2022).
3. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Вінниця : НОВА КНИГА, 2003. 608 с.

Млинченко Юлія Володимирівна, здобувач вищої освіти факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Україна

Науковий керівник: Погребенник Володимир Федорович, доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Україна

ПОЕТИКА РОМАНУ «НЕ ОЗИРАЙСЯ І МОВЧИ» МАКСА КІДРУКА

У ХХІ столітті поширеною та найбільш читаною є масова література. Л. Костецька у своїй статті говорить про те, що «масова література пропонує сучасному читачеві часто високоякісний продукт, який давно позбавився стереотипного сприйняття чогось невдалого, антимистецтва. Українська література також засвоює правила якісного масового продукту і готова до конкуренції на світовому ринку. Це засвідчили комерційно успішні масові видання». [2, 134]

Панівним жанром у масовій літературі – романний. «Роман доби постмодернізму є унікальним синтезуючим, відкритим до змін і перетворень явищем, що, увібравши в себе й модифікувавши творчий, науковий та інтелектуальний досвід попередніх епох, формує абсолютно нову літературну дійсність». [4, 106]

Для охоплення більшої читацької аудиторії, письменники вдаються до експериментів, як у оформленні, так й на змістовому рівні. Відтак відбувається гібридизація жанрів та піджанрів літератури. Саме у романах можна простежити взаємопроникнення жанрів. Тому не можливо говорити про «чисті» жанрові параметри роману. Жанр може вбирати елементи іншого і, навпаки, віддавати свої. Сутність жанру зберігається, але водночас відбувається модифікація та поява у ньому нових ознак.

Т. Бовсунівська у своєму дослідженні зазначає, що можна говорити про певну стадіальність та етапи у видозміні жанрів – дифузія, асиміляції, трансформація: «Дифузія не є ані смертю, ані перетворенням жанру. Дифузний нахил є всезагальною властивістю жанру. Чистота жанру лишилась всього лише вимогою класицистичної теорії мистецтва. Реальна література ніколи не знала чистоти жанру. Найпримітивніша дифузія сприяє появі різних форм жанрових модифікацій... Жанрова асиміляція існує як постійна загроза, але без неї розвиток жанрів був би утруднений». [1, 510]

Одним із прикладів у сучасній українській літературі можуть бути романи Максима Кідрюка. Його творчість стала об'єктом дослідження для Т. Бондаренко, яка описала індивідуальний стиль письменника на прикладі творів «Бот», «Твердиня», «Навіжені в Мексиці», «Навіжені в Перу», «Трансфер». Дослідниця Л. Костецька у романі «Не озирайся і мовчи» окреслила жанр трилера та образи-символи. На матеріалі «Твердиня» О. Мороз розглянула оніми в художньому дискурсі М. Кідрюка; О. Огульчанська – своєрідність хронотопу в романі «Де немає Бога», Г. Овсяницька – жанровий симбіоз твору «Доки світло не згасне назавжди», І. Пасько – жанрові й стильові особливості романів «Бот» та «Бот: Гуаякільський

парадокс».

Більшість творів - це різні за жанрами романи: перші тяжіють до технотрилерів, адже Макс Кідрук вважається зачинателем цього жанру в сучасній українській літературі. Наступні - романи з жанровими модифікаціями, де можуть переплітатися фантастика, містика з пригодами, детективом, наукою.

На цьому етапі жанрової модифікації роману розглянемо «Не озирайся і мовчи» детальніше. Роман вийшов друком 2017 року у видавництві «Клуб сімейного дозвілля». На початку твору автор знайомить читача з сім'єю Грозанів, яка переїжджає до Рівного. Події розгортаються довкола восьмикласника на ім'я Марк Грозан. Юнак переводиться до нової школи, у якій стає об'єктом постійного булінгу. Єдиною розрадою для хлопця залишається наука. Марк багато читає та досліджує світ через книги. Одного дня він знайомиться з дівчиною на ім'я Соня, яка розказує про «паралельний світ». Хлопець не вірить у слова подружки й намагається пояснити все через наукові факти. Відтоді у житті Марка стартує ланцюг дивних подій.

Роман «Не озирайся і мовчи» насичений непередбачуваним динамічним сюжетом, в якому простежується дійсність, знайома більшості сучасним підліткам. Критики визначають жанр твору як містичний роман з елементами жахів і техно. Сам автор презентував його як «сюжетний роман, історію, де є елементи зубодробильної містики, ситуативного хоррору та техно. Поряд з тим – це історія з подвійним дном, яка зачіпає дуже багато важливих тем: тему підліткового булінгу (травлі підлітків у школах), проблема спілкування батьків і дітей, тему підліткового ескапізму, тобто, бажання втекти від реальності». [3, 502]

По-різному атрибуують жанрову природу цього роману. Більшість - жанр «сучасна українська проза», що є занадто обширним (Книгарня Є, Наш формат, Book24), «книга жанру трилер містичний трилер» (Yakaboo), «сучасна українська література, трилер, хорор, містика, фантастика» (Абук).

Ми можемо говорити про поєднання «адреналінових» та «інтелектуальних» жанрів у «Не озирайся і мовчи». Якщо взяти за основу умовний поділ популярних жанрів за «арреал», тобто «тяжінням та адресованістю» Джойс Дж. Серікса, до «адреналінових» належать саспенси, трилер, хорор, детективи та бойовики; до «інтелектуальних» зараховують детективи, психологічний саспенс, наукову фантастику. [6, 3-4] Для першої групи жанрів характерні події, що викликають у реципієнта гострі відчуття (гостросюжетність). У таких жанрах спостерігаються сцени переслідування, втечі, бійки, насильство. Що й можемо фіксувати у романі Кідрука, зокрема, переслідування, втеча Марка від істот з «потойбічного світу»; булінг, жорстке поводження однокласників та побиття головного героя. Характерною ознакою наявності та модифікацій «інтелектуальних» жанрів у романі – таємниці, загадки, що є в сюжеті твору, та можливість їх розплутувати. Наприклад, розслідування Марком історії життя Соломії Соль та її внучки (тіло якої не було захоронено, а безслідно зникло).

Наступне із спостережень - поєднання жанрів та піджанрів фантастики, зокрема фантастики жахів, містики, фентазі, паранормального фентезі, наукової фантастики, міського фентазі. Адже дії відбуваються у місті Рівному. Щоб досягти правдоподібності, Макс Кідрук дуже ретельно описує деталі та реалії міста (назви та вигляд вулиць, будинків, площ).

До того ж зміст заснований на міській міфології, історію походження місця по

той бік ліфта. Так чи інакше, можемо простежити детектив - Марк розплутує та шукає відповіді, щоб описати як утворився «паралельний світ». Він збирає інформацію, розмовляє з людьми, які можуть бути дотичними до цієї історії, досліджує документацію в архівах бібліотеки.

Роман можна розглядати як технотрилер та психотрилер. [5, 39-40] Вказуючи на технотрилер, можемо говорити про такі ознаки, як гостросюжетність, динамічність сюжету, ескейпізм. Твір насичений подіями, які з кожним разом посилюють напругу сюжету (смерть Тохи, самогубство Юлі Гришиної, побиття Марка в школі, дослідження світу за ліфтом, пошук невідомої Сониної гості тощо). Окрім того, використання документальності і наукових даних. Науковість у романі вкладено в уста дідуся Марка - Арсена (астрономія, якою захоплювався хлопець: *«Арсен Грозан узявся підкидати Марку науково-популярні книги. Спочатку прості – про техніку, Землю, Сонячну систему, в яких картинок було більше, ніж тексту, а згодом складніші – про розвиток науки, космологію, еволюцію, будову людського тіла та навіть теорію відносності»*). (курсив наш – Ю. М.) Усі події у життя Марк намагається пояснити з позиції науки, раціонально: *«Хлопець..мав бажання вдруге виступити руйнівником міфів і похизуватися логічними прийомами, котрих навчився від Арсена...»* (курсив наш – Ю. М.) Документальність з'являється, коли Марк шукає інформацію про Соломію Соль у архівних газетних номерах.

Роману «Не озирайся і мовчи» притаманний психологізм, тому твір також можна розглядати як психотрилер, що має свої риси: наявність психологічного й емоційного конфлікту (супротивником Марка виступає його оточення, адже булінг – це не тільки фізично (побиття), а й морально; конфлікт між батьками).

Отже, масова література змушена орієнтуватися на читацькі запити. Тому, соціокультурні тенденції ведуть до процесів жанрової модифікації та симбіозу жанрів у «масліті». На прикладі роману Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи» спостерігаємо змішування «адреналіновий» та «інтелектуальних» жанрів популярної літератури. У творі відбувається взаємопроникнення та взаємодії таких жанрів: трилер, хорор, детектив, фантастика, містика, наукова фантастика (техно). Це виражається як на змістовому, так і на формальному рівнях твору. Перспективою дослідження та Марком; внутрішній конфлікт; та прихований конфлікт – увесь паралельний). Перспективою дослідження є аналіз жанрових модифікацій інших романів з доробка Макса Кідрука.

Список використаних джерел:

1. Бовсунівська Т. Теорія літературних жанрів. Жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману: підручник. Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». Київ. 2009. – 519 с.
2. Костецька Л. Жанр трилера в творчості М. Кідрука. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Філологічні науки. 2015. С. 133-137.
3. Кідрук М. Не озирайся і мовчи : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 2017. – 512 с.
4. Кірячок М., Мельник А. Постмодерністський роман: специфіка жанру. «Закарпатські філологічні студії» Вип. 13. Том 3. Ужгород, 2020. С. 102-106.
5. Кіцелюк С. Трилер «Не озирайся і мовчи» М. Кідрука як жанр підліткової літератури: Українська література в просторі культури і цивілізації : збірник наукових праць студентів: Запорізький національний університет, Запоріжжя. 2018. – 89 с. Режим доступу: http://ukrlit-2017.blogspot.com/2018/02/blog-post_23.html.
6. Saricks Joyce G. The readers' advisory guide to genre fiction. USA: Chicago: American Library Association, 2009. – 387 p.

Федорова Вікторія Володимирівна, здобувач другого рівня вищої освіти факультету іноземних мов
Державний заклад «Південноукраїнський національний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

Науковий керівник: Демчук Ангеліна Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов
Державний заклад «Південноукраїнський національний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ПОНЯТТЯ “МОВНА ОСОБИСТІТЬ” У ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Актуальність аналізованої проблеми мовної особистості зумовлена антропологічною спрямованістю сучасної науки про мову, культуру, лінгвокультуру, комунікацію, людину та її свідомість. Саме такий ракурс дозволяє по-новому поглянути на проблему дослідження особистості того, хто говорить.

У лінгвістичних дослідженнях відображено багатоаспектне розуміння і тлумачення мовної особистості та її різновидів у світлі різних підходів: 1) лінгводидактична теорія мовної особистості (В.І. Богін); 2) лінгвокогнітивна теорія мовної особистості (Ю.Н. Караулов); концепція білінгвальної особистості (І.В. Ружицький, Є.В. Потьомкіна); 3) лінгвокультурологічна теорія національної особистості (В.В. Воробйов); концепція етносемантичної особистості (С.П. Воркачов); концепція словникової особистості (В.І. Карасік); концепція культурно-мовної особистості (І.В. Зикова); 4) соціолінгвістична теорія особистості людини (В.І. Карасік); 5) психолінгвістична теорія мовної особистості (І.А. Бубнова); 6) психолінгвокультурологічна теорія людини, що говорить (В.В. Красних).

У термінологічній енциклопедії аналізоване поняття трактується так: “Мовна особистість - іманентна ознака особистості як носія мови та комуніканта, який характеризує її мовну та комунікативну компетенцію і реалізацію їх у породженні, сприйнятті, розумінні та інтерпретації вербальних повідомлень, тексту в інтерактивній взаємодії дискурсу” [3]. Мовна особистість - це складний феномен, який включає в себе сукупність всіх комунікативних властивостей того, хто говорить. Індивідуальне у мовній особистості формується через внутрішнє ставлення до мови, через становлення особистісних мовних смислів [2].

Останніми роками мовна особистість досліджується в роботах Ю. М. Караулова, О. Й. Голованової з позиції її різновидів, що пов'язані з діяльністю людини. Виділяється професійна мовна особистість, яка визначає професійну особистість як сукупність інтелектуальних, соціально-культурних і морально-вольових якостей людини, сформованих в особливому професійно-культурному середовищі і відображених у властивостях її свідомості, поведінки та діяльності. Основними критеріями розвиненої мовної особистості нового типу є обов'язкове володіння різною мірою трьома - чотирма мовами, а також вміння оперувати концептами іншомовних когнітивних структур у просторі комунікативної культури рідної мови.

Відомі різні підходи до вивчення мовної особистості, що визначають статус її існування в лінгвістиці: полілектна та ідіолектна особистості, етносемантична особистість, елітарна мовна особистість, семіологічна особистість, мовна особистість, мовна та мовленнєва особистість, мовна особистість західної та східних культур [1].

Таким чином, особистість людини тісно пов'язана з її рідною мовою, культурою та лінгвокультурою, оскільки вона виявляє себе в мові, мовленні, тексті, комунікації та дискурсі. У цьому випадку національна культура і лінгвокультура виступають як необхідні умови для формування особистості того, хто говорить. Отже, мовну особистість визначаємо як складний феномен, який включає в себе сукупність всіх комунікативних властивостей того, хто говорить. При цьому мовна особистість, як носій певної мови, культури та лінгвокультури, має культурно-національні особливості та особливе світобачення та світорозуміння того чи іншого етносу.

Список використаних джерел:

1. Борисов В. А. Мовна особистість ученого в синхронному науковому дискурсі. *Репозитарій Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. 2014. №4. С. 132–134.
2. Голик С. В. Мовна особистість як об'єкт лінгвокультурологічних досліджень. *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови*. 2013. №21. С. 258–264.
3. Селіванова О. О. *Сучасна Лінгвістика : напрями та проблеми*. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.

Клімов Антон Валентинович, здобувач вищої освіти факультету математики, інформатики та фізики
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Україна

СИЛА СЛОВА В ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИЦІ

Філологія — сукупність (єдність) гуманітарних наук: мовознавства, літературознавства, фольклористики, текстології, джерелознавства, риторики, палеографії тощо, які вивчають духовну культуру певного народу чи цивілізації через мовний і стилістичний аналіз літературних та інших пам'яток. Головним предметом її досліджень є текст, а метою — його коментар та інтерпретація.

Філологія вивчає насамперед культуру доби Ренесансу й гуманізму.

Мовознавство — наука, що вивчає мову в усій складності її прояву.

Літературознавство — комплекс наукових дисциплін про сутність та функціонування в суспільстві художньої літератури.

Фольклористика — наука, що вивчає фольклор: його сутність, тематику, специфіку, закономірності, особливості та взаємозв'язок з іншими видами мистецтва.

Текстологія — історично-філологічна дисципліна, що вивчає пам'ятки писемності, твори літератури і фольклору для критичної перевірки і встановлення на підставі наявних варіантів автентичності текстів.

Джерелознавство (історичне джерелознавство) — галузь історичної науки, комплекс спеціальних історичних дисциплін, які вивчають походження історичних джерел, теорію та практику їх використання в історичних дослідженнях, структуру та функції джерельної бази.

Риторика, рідше красномовство — це мистецтво якісного висловлювання думок з метою переконання та впливу на аудиторію з урахуванням її особливостей.

Палеографія — історико-філологічна дисципліна, об'єктом дослідження якої є історія письма, його еволюція та характерні особливості на певних етапах розвитку.

Журналістика — соціальний інститут, створений з метою забезпечення всебічного й об'єктивного інформування всіх суб'єктів суспільного життя про соціальну дійсність, що необхідне для оптимального функціонування всіх інших соціальних інститутів і суспільства в цілому як саморегульованої системи.

Журналістика включає:

- Систему творів, підготовлених у певних жанрах і формах для розміщення у засобах масової інформації;

- Комунікаційний інститут суспільства, який організаційно складається з мережі профільних установ;

- Сукупність творчих професій, необхідних для збирання, відбору, опрацювання, творення, розповсюдження соціальної інформації масовій аудиторії.

- Спеціальні носії соціально-масової інформації (преса, телебачення, радіо, Інтернет).

Типи журналістики: цифрова, паперова, зображально-звукова, звукова, зображальна (комбінована).

Категорії журналістики:

- Конвергентна журналістика

- Мультимедійна журналістика

- Комп'ютерна журналістика

Види журналістики:

- Пресова (газетно-журнальна) (газети, журнали, бюлетені, альманахи)
- Телевізійна (канали, програми, передачі, фільми, інше)
- Радіожурналістика (канали, програми, передачі, інше)
- Інтернет-журналістика (інтернет-видання, інтернет-версія видання, сайт-видання, інше)

• Громадянська журналістика (новий підвид інтернетної журналістики, де репортером може стати будь-хто, хто розміщує суспільно-важливу інформацію у своєму блозі, публічному відео- чи фотосервері, профілі в соціальних мережах)

- Агентська (для інформаційних агентств)
- Фотожурналістика (таблоїди тощо)
- Кінематографічна (кіноканал, кінохроніка, кіножурнал, кінопрограма тощо)

Тематичні спеціалізації журналістики:

- соціальна журналістика;
- політична журналістика;
- ділова журналістика;
- комерційна;
- некомерційна;
- міжнародна журналістика;
- аграрна журналістика;
- спортивна журналістика;
- наукова журналістика;
- правова журналістика;
- медична журналістика
- військова журналістика
- релігійна;
- інша галузева журналістика

Аудиторні спеціалізації журналістики:

- Жіноча
- Чоловіча
- Молодіжна
- Дитяча
- Пенсійна

Журналістику можна поділити на:

- професійну (яку виконують журналісти) і непрофесійну;
- пресову (для газет і журналів), агентську (для інформаційних агенцій), фото-, радіо-, телевізійну та інтернет-журналістику;
- комерційну (спрямовану на отримання прибутків власниками медіа) і некомерційну (для громадських, державних і релігійних організацій);
- місцеву, загальнонаціональну і міжнародну;
- політичну, економічну, спортивну, культурну й іншу соціальну.

Список використаних джерел:

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>.
2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%96%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0>.

СЕКЦІЯ 16.

ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

Stelmatska Radmila, student of the Faculty of Foreign Languages
Kyryvi Rih State Pedagogical University, Ukraine

Scientific supervisor: Haponenko Larysa , candidate of pedagogic sciences,
 associate professor, Department of the English Language and Methods of its Teaching
Kyryvi Rih State Pedagogical University, Ukraine

PRACTICAL TIPS IN USING ANIMAL IDIOMS IN ENGLISH CLASSES

Exploring and teaching various English idioms contributes to the formation of socio-cultural competence of students, introduces and deepens knowledge about the culture and traditions of different countries, affects the development of communication skills and enrichment of vocabulary and stimulates the cognitive activity of students.

Translated from the Greek language, the term '**idiom**' means '*idiosyncratic*'. In the Cambridge Dictionary '**idiom**' has a definition: '*a group of words in a fixed order that has a particular meaning that is different from the meanings of each word on its own; the style of expression in writing, speech, or music that is typical of a particular period, person, or group*' [2].

A great example of demonstrating the variety and originality of idioms in English classes can be idioms related to animals. They are called the animal idioms. There a lot of popular English idioms with domestic and wild animals, for instance, with a dog, a cat, a horse, a pig, an ox, a sheep, a goat, a monkey, a hare, a bear, a wolf, a lion, etc.

Let us demonstrate some practical tips and examples of using animal idioms in secondary school according to the curriculum for 5-9 grades in Ukraine:

1. The topic '*Appearance and personality*' for 6 grades – demonstrating the use of animal idioms to describe a person's appearance and character traits, for instance, *as wise as an owl, as cunning (sly) as a fox, strong as an ox, as busy as a bee, as hungry as a wolf, as quiet as a mouse, as free as a bird, as brave as a lion, barber's cat, black swan, etc.*

2. The topic '*The animal world*' for 9 grades – studying the diversity of the animal world, show examples of idioms for each animal:

- horse idioms – *a dark horse, a horse opera, from the horse's mouth, to hold one's horses, to eat like a horse, to play the horses, etc.*

- elephant idioms - *to have a memory like an elephant, an elephant in the room, eat an elephant one bite at a time, a white elephant, an elephant in Cairo, to see/ to get a look at the elephant, etc.*

- lion idioms – *lion hearted, to roar like a lion, the lion's share, put your head in the lion's mouth, to fight like a lion, as strong as a lion, throw to the lions, a lion in the path/way, etc.*

- monkey idioms – *monkey business, more fun than a barrel of monkeys, cheeky monkey, monkey's uncle, monkey see, monkey do, etc.*

• bear idioms – *to give someone a bear hug, to take a bear by the tooth, bear in mind, as busy as a hibernating bear, a bear garden, to play the bear, a bear for punishment, like a bear with a sore head, etc.*

3. Quiz lesson for 7-9 grades ‘*Quiz Time: Guess an animal idiom*’ - learn different animal idioms in a playful way, using various forms of games and educational activities, for example, *using flashcards, performing grammatical and lexical tasks with matching the animal idioms and their definitions, completing sentences with animal idioms, doing puzzles, use of interactive learning technologies, etc.*

To sum up, idioms are integral part of the worldview of the people and their national culture. It is important to understand the content and metaphorical meanings of idioms to use them in communication or in writing. Learning animal idioms in English classes help to get students interested in English and activates cognitive and creative activities, enriches variety of vocabulary, improves speaking skills, brings closer to English culture and traditions, contributes to the formation of socio-cultural competence of students.

Idioms are in constant dynamic movement and continue to be actively formed in modern society.

References:

1. Barantsev, K. T. (2006). English-Ukrainian phraseological dictionary. Kyiv: Knowledge.
2. Cambridge Dictionary. Used <https://cambridge.org/dictionary/english/idiom>.
3. Dmytrenko, K. A. (2018). Ordinary jobs - a new approach: we develop key competencies. Kharkiv: Osnova.
4. Educational programs in foreign languages for 5-9 grades (2017). Used <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
5. Nikolayeva, S. Yu. (2013). Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice. Kyiv: Lenvit.

Оленюк Марія Миколаївна, здобувач вищої освіти факультету інформаційних систем і математики
 Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Науковий керівник: Кравчук Ольга Мусіївна, канд. пед. наук., доцент кафедри математичного аналізу та статистики
 Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

АНАЛІЗ ЗАДАЧ ЗНО З ТЕМИ «ПОХІДНА»

Постановка проблеми. Основне завдання Зовнішнього Незалежного Оцінювання полягає в отриманні об'єктивного результату про рівень володіння випускниками знаннями з курсу математики та з алгебри і початків аналізу у тому числі. За результатами оціночних процедур, по суті, можна виявити типові проблеми в математичній підготовці учнів, а значить продуматиметодичну систему роботи з учнями щодо недопущення або усунення таких проблем.

Метою даного дослідження є аналіз програми та завдань ЗНО на тему «Похідна» та виявлення найнижчого рівня знань з окремих питань, припущення типових помилок при виконанні завдань для узагальнення та відшукування причин таких результатів.

Результати дослідження. Проаналізувавши програму зовнішнього незалежного оцінювання з математики 2021 [1], затверджену Міністерством освіти і науки України, визначили, якими навичками з теми «Похідна та її застосування» потрібно володіти учневі для успішного проходження ЗНО. Ми бачимо, що до цих вимог входить не весь матеріал з теми «Похідна та її застосування», протеучню, все ж таки, необхідно мати значний обсяг умінь і знань, якими він вміє оперувати. А при вивченні теми вчитель може вказати, що ці навички відпрацьовуються й у складніших завданнях, як – от, наприклад, дослідження функції.

Звичайно, немає гарантії, що завдання, що відповідають зазначеним у програмі [1], знайдуться у ЗНО, тому ми також проаналізували завдання, які були у зовнішньому незалежному оцінюванні з 2010 по 2021 р. і переконалися, що вправи на застосування похідної обов'язково зустрічаються на рівні відкритої форми з короткою чи розгорнутою відповіддю, тобто, якщо учень претендує на високий бал, йому потрібно звернути увагу на тему «Похідна та її застосування». Також варто зауважити, що тестові завдання з вибором однієї правильної відповіді можуть містити вправи на відшукування похідної функції.

Розглянемо приклади завдань ЗНО на тему «Похідна та її застосування».

Завдання 1 (ЗНО – 2010). На рисунку 1 зображено графік функції $y = f(x)$, яка визначена на проміжку $(-6; 5)$. У кожній точці цього проміжку існує похідна $y = f'(x)$. Скільки всього коренів має рівняння $f'(x) = 0$ на проміжку $(-6; 5)$?

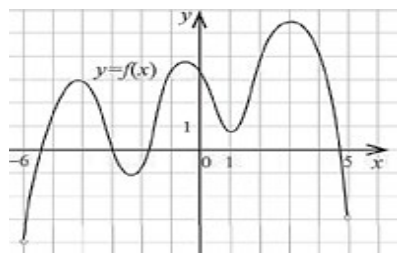

Рис. 1.

Для розв'язання цього завдання необхідно володіти поняттям «точка мінімуму/максимуму функції», знати достатню ознаку мінімуму/максимуму, знати, що таке «екстремум функції».

Учні успішно справляються із завданнями типу: знайдіть точки мінімуму/максимуму функції; знайдіть точки екстремуму і т.д. Але це ще не є свідченням того, що матеріал про точки мінімуму/максимуму засвоїли не формально. Саме поданий приклад контролюючого завдання орієнтує вчителя на використання у навчанні як базових завдань, так і завдань на засвоєння властивостей понять. Наприклад, необхідною умовою точки мінімуму є те, що у малому околі цієї точки (x_0) для всіх значень змінної x виконується нерівність: $f(x) > f(x_0)$. Це означає, що при переході через цю точку функція змінює напрямок монотонності. Звідки, на підставі ознаки мінімуму, отримуємо: якщо при переході через точку похідна змінює знак із «-» на «+», то ця точка є точкою мінімуму; в іншому випадку – точкою максимуму. Точки екстремуму – це і є точки мінімуму і максимуму, це внутрішні точки області визначення функції.

При виконанні такого типу завдань важливо знати теорему:

Теорема. Якщо x_0 є точкою екстремуму функції f , то або $f'(x_0) = 0$, або функція f не є диференційовною в точці x_0 .

Звідси, очевидно слідує, що на рисунку 1 ми бачимо 3 точки локального максимуму і 2 точки локального мінімуму, відповідно маємо 5 точок екстремуму, що означає: рівняння $f'(x) = 0$ має 5 коренів.

За опрацьованими результатами ЗНО, з цим завданням успішно справилися 28,04 % випускників, що свідчить про те, що поняття «екстремум функції» засвоєно формально, або зовсім не засвоєно.

Завдання 2 (ЗНО – 2021). Укажіть похідну функції $f(x) = 4x^3 + tg x$.

Для розв'язання даного завдання необхідно вміти знаходити похідні елементарних функцій, знати правила знаходження похідних. Дане завдання не має викликати труднощів, адже аналогічні завжди розв'язуються під час уроків, коли вчитель пояснює таблицю похідних та правила диференціювання.

За результатами ЗНО, з цим завданням успішно справилися 64,2 % випускників.

Елементарність даного завдання, порівняно з попереднім та наступним, можна пояснити тим, що саме в 2021 році вперше для випускників складання математики (на рівні стандарту) було обов'язковим.

Завдання 3 (ЗНО – 2017). Задано функцію $f(x) = x^2 + 3x - 10$.

1. Визначте координати точок перетину графіка функції f з осями координат.
2. Побудуйте графік функції f .
3. Знайдіть похідну функції f .
4. Визначте кутівий коефіцієнт дотичної, проведеної до графіка функції f у точці з абсцисою x_0 .

Як бачимо, щоб розв'язати дане завдання та отримати максимальну кількість балів за нього, потрібно знати таблицю похідних, правила обчислення похідної, бути ознайомленим з геометричним змістом похідної та вміти знаходити кутівий коефіцієнт дотичної до графіка функції в точці.

Результати ЗНО показують, що лише 10,1 % учнів набрали максимальну кількість балів.

Висновки. Аналіз завдань ЗНО на тему «Похідна» показав, що запропоновані завдання орієнтовані на глибоке розуміння випускником основних понять теорії диференціального числення, вивчених у шкільному курсі алгебри та початків аналізу. А розуміння, своєю чергою, вимагає аналізу різних ситуацій, що виникають при виконанні завдання, це, по-перше. І по-друге, вимагає систематичного використання диференціювання у розв'язанні математичних завдань.

Список використаних джерел:

1. Програма зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання з математики, здобутих на основі повної загальної середньої освіти. https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/nakaz1513_04.12_programa_matematyka.pdf.
2. Тести ЗНО онлайн з предмета «Математика» [Електроннийресурс] // Інформаційний портал. – Режим доступу: <https://zno.osvita.ua/mathematics/>. – Назваз екрану. – Мова укр.
3. Збірник програм з математики для допрофільної підготовки та профільного навчання (у двох частинах). Ч. II. Профільне навчання/ Упоряд. Н.С.Прокопенко, О.П.Вашуленко, О.В.Єргіна. — Х.: Вид-во «Ранок», 2011.

Кириченко Анастасія Павлівна, здобувачка освітнього ступеня магістра кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Україна

Науковий керівник: Трубіцина Ольга Михайлівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Україна

АНГЛОМОВНІ РЕСУРСИ ІНТЕРНЕТУ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗВО

Постановка наукової проблеми. Застосування Інтернет-ресурсів вже давно стало основою сучасної вищої освіти завдяки глобальному поширенню всесвітньої мережі Інтернет. Наразі, серед усіх напрямків ІКТ, інтернет технології розвиваються найшвидше. Це зумовлено гармонічним поєднанням тексту, графічного зображення, світлин, звуків та відео в одне ціле керованого сучасними технічними і програмними засобами. Вони допомагають реалізувати особистісно-орієнтований підхід, забезпечити диференціацію та індивідуалізацію навчання, враховувати здібності слухачів та рівень їх досвіченості, інтересів тощо. Сьогодні навичка іншомовної комунікації є фундаментом навчально-виховного процесу в ЗВО, а використання Інтернет-ресурсів значно полегшує й пришвидшує її опанування. Внаслідок інтегрування Інтернет помічників у процес навчання у студентів підвищується мотивація до опанування мови, і, відповідно, підвищується їхня соціокультурна компетенція.

Актуальність. Аналіз проблеми навчання студентів англійської мови за допомогою Інтернет-ресурсів зумовлене відсутністю побудованої на інтеграції даних ресурсів у навчальний процес та науково обґрунтованої методики навчання. Дослідження попередніх науковців висвітлив певний досвід навчання різних аспектів мови з інтеграцією Інтернет-ресурсів, але досі невирішеним залишається питання ефективності їх використання. [3-4]

Метою дослідження є визначення критеріїв та особливостей використання англомовних ресурсів Інтернету у навчанні говорінню англійською мовою студентів ЗВО, обґрунтування ефективності їх використання, створення рекомендацій доцільної підборки ресурсів для навчання різних видів мовленнєвої діяльності.

Основні дослідження і публікації за останній час. Використання Інтернет-ресурсів у навчанні мови досліджували такі вчені як Н. Коптюг, О. Плугатарьова, О. Синєкоп, Л. Цветкова, П. Сисоєв, П. Асоянц, С. Вадаська, Є. Полат, Е. Crane Beverley, Z. Berge та багато інших. [1; 2; 5; 6;].

Методи дослідження. Під час виконання дослідження були використані наступні методи: теоретичне опрацювання матеріалу, описовий метод, аналіз сучасного стану дослідженої проблеми, порівняння, синтез, спостереження та

узагальнення.

Результати дослідження. Мережа Інтернету надає величезний доступ викладачам і студентам до навчальних ресурсів. За їх допомоги заняття можна зробити цікавішими, а момент підготовки до заняття швидким та ефективним. Проте необхідно зазначити той факт, що далеко не всі ресурси, представлені в Інтернеті достовірні та якісні. Слід опиратися на критерії мовної та культурної складності матеріалу, джерело інформації та її надійність, актуальність даних, що викладені у навчальному ресурсі та об'єктивність цієї інформації. Саме викладач несе відповідальність за підбір інтернет-ресурсів відповідно до даних критеріїв та за організацію навчального процесу, максимально задіявши всі основні види мовленнєвої діяльності, і зосередившись на розвитку комунікативних навичок. Дуже важливо, щоб викладач користувався Інтернет-ресурсами раціонально і не протиставляв їх собі, а застосовував їх виключно як засіб підтримки професійної діяльності.

Таким чином, серед основної кількості Інтернет-ресурсів виділимо ті, що сприяють розвитку комунікативної компетенції. Для її розвитку можна залучити слухачів до дискусій в режимі реального часу на сайті www.englishclub.com. Тему можна обговорити та обрати на уроці, а участь студенти можуть прийняти у ході самостійної роботи. Окрім цього, мовні соцмережі - досить зручний і корисний інструмент для розвитку та підтримки навичок спілкування та письма. Серед них можна виокремити сервіси Interpals (<https://www.interpals.net>), Lang-8 (<http://lang-8.com/>), HiNative (<https://hinative.com/>), Rosetta Stone (<https://www.rosettastone.com/>), Italki (<https://www.italki.com/home>), Busuu (www.busuu.com). Дані соціальні мережі дають змогу розвивати комунікативні навички спілкуючись з іншими учасниками та носіями мови.

Також вдосконалити навички говоріння можна шляхом проходження нижчезазначених курсів. **Udemy** - це величезна база розмовних курсів, розроблених експертами з усіх ніш. **ABA English** описує себе як цифрову мовну школу, курс якої в основному складається з попередньо записаних відеоуроків. Онлайн курс **Perfectly Spoken** чітко зосереджується на розмовних навичках і дозволяє дивитися інтерактивні уроки в прямому ефірі. **FluentU** це сервіс для вивчення мов на основі інтерактивних відео із субтитрами. На відміну від інших онлайн-курсів англійської мови, даний курс пропонує відео на повсякденні теми, які стануть помічником у реальному спілкуванні. **The British Council** пропонують курси рівнів A2 до C1, які можна налаштувати самостійно, обравши найбільш доречні модулі та тривалість навчання. Особливість даного ресурсу полягає в тому, що він базується на 55-хвилинних заняттях у відеочаті.

Висновок. В результаті дослідження ми дійшли висновку, що впровадження Інтернет-ресурсів у навчання англійської мови студентів мовних спеціальностей ЗВО сприяє більш ефективному опануванню комунікативними навичками англійської мови у порівнянні з традиційними методами навчання. Мережа Інтернет пропонує безліч ресурсів та засобів комунікації. До основних ресурсів, які можна застосувати при формуванні іншомовної комунікативної компетенції у студентів відносяться аутентичні вебсайти, а також засоби Інтернет комунікації такі як навчальні соціальні мережі тощо. Навчання студентів англійської мові й мовленню стає цікавішим та мотивуючим за умов інтеграції Інтернет-ресурсів у процес

навчання. Особливості й критерії впровадження Інтернет-ресурсів є ключовим фактором, який на пряму впливає на процес формування та засвоєння студентами компетенцій та сприяє удосконаленню англійської мови.

Список використаних джерел:

1. Гутарьова, Н. Ю. Критерії відбору навчальних інтернет-ресурсів у рамках навчання англійської мови у немовному вузі / Н. Ю. Гутарьова. - Текст: безпосередній // Молодий учений. - 2015. - № 8 (88). - С. 912-914. - URL: <https://moluch.ru/archive/88/17061/>.
2. Елухина Н.В. Усне спілкування на уроці, засоби і прийоми його організації // "ИЯШ". - 1995. - № 2. С.47; № 4. - С.3-6.
3. Костікова І. І. Вивчення англійської мови у ВНЗ засобами Інтернет-ресурсів. Іноземні мови у вищій освіті: лінгвістичні, психолого-педагогічні та методичні перспективи: III всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція. Харків, 2016. С. 87–92.
4. Костікова І. І. Дидактичні можливості Інтернет-ресурсів для вивчення англійської мови. Шляхи підвищення якості навчання англійської мови: Міжрегіональна науково-практична Інтернет-конференція. Харків, 2016. С. 44–50.
5. Плугатарьова О. І. Використання Інтернет-контенту під час вивчення англійської мови (методичний аспект) / О. І. Плугатарьова // Англійська мова та література. – 2011. – № 10. – С. 8–12.
6. Сысоев П. В., Евстигнеев М. Н. Внедрение новых учебных Интернет-материалов в обучение иностранному языку (на материале английского языка и страноведения США) / П. В. Сысоев, М. Н. Евстигнеев // Интернет-журнал «Эйдос». – 2008. – 1 февраля. – Режим доступа www.eidos.ru/journal/2008/0201-8.htm.

Петросян Діана Феліксівна, здобувач вищої освіти факультету дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Науковий керівник: Коленко Анфіса Володимирівна, канд. пед. наук,
доцент, завідувачка кафедри сценічного мистецтва
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

ВАЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ НАВИЧОК ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ДИЗАЙНЕРА ІНТЕР'ЄРУ

Ораторське мистецтво – прикладна дисципліна, яка являє собою комплекс знань, умінь і навичок оратора стосовно підготовки й проголошення переконуючої промови. Іншими словами, ораторське мистецтво - це діяльність, спрямована на переконання аудиторії за допомогою живого слова. [1] Тому, можна з впевненістю сказати, що вивчення та удосконалення цієї дисципліни є важливою складовою для успішного становлення у більшості професій. У цій доповіді пропоную розглянути зв'язок своєї майбутньої професії – дизайнер інтер'єру – та навичок з ораторського мистецтва.

Об'єктом дослідження є ораторське мистецтво, тоді як предметом – його використання у сучасній роботі дизайнерів. Будь-який спеціаліст повинен: володіти культурою конструктивного діалогу; сприймати, створювати та відтворювати наукові фахові тексти, вміти їх редагувати; володіти принципами підготовки та проголошення публічної промови; опанувати практичними навичками правильного вживання термінів, їх наголошення та написання, а також роботи з термінологічними посібниками та словниками. Спілкування будь-якого фахівця, щоб бути взірцевим і почутим, повинно мати багато комунікативних характеристик, таких як: правильність (орфоепічна, пунктуаційна, лексична, морфологічна, стилістична), точність (сувора відповідність слів та означуваних понять), багатство (глибоке розуміння теми й основної думки висловлювання), послідовність (послідовність повідомлення), багатство (різноманітні мовно-виражальні засоби), виразність (ерудиція, знання мови, мовні вміння та навички), актуальність (відповідність меті й умовам спілкування). [2]

Багато співробітників, які володіють навичками дизайну, працюють у сфері комунікацій і маркетингу. Технічно дизайн — це візуальна комунікація. Він включає творче та функціональне розуміння семи елементів у власну форму спілкування: простір, текстуру, колір, лінію, розмір, та форму. Отже, дизайнери передають ідеї через текст і зображення. Тому комунікативні навички є критично важливими для роботи.

Робота дизайнером інтер'єру вимагає сильних ораторських навичок для презентацій і надання пропозицій. Робота починається з того, що майстер обговорює з клієнтом всі технічні питання, використовуючи комунікативні засоби. Основною метою під час виконання цього етапу роботи є грамотно та тактично донесена інформація, впевнено обґрунтована та аргументована позиція, вміння пояснити складні терміни простими словами. Наше завдання: застосовувати всі

правила та навички ораторського мистецтва в житті та поліпшити свою мову. Стислість, влучність, конструктивність, образність, правильні наголоси та переконливі інтонації – запорука успішного діалогу з клієнтом і подальшої роботи у цілому. Іншими словами, важливо знати правила ділового красномовства - розділ, який відрізняється чітко поставленою метою та конкретними завданнями, які вимагають особливого, узгодженого рішення, а отже повністю пов'язаний з використанням цього розділу ораторського мистецтва у будь-яких професійних комунікаціях.

Ораторська майстерність – це здатність інформувати, переконувати та мотивувати людей за допомогою виголошення промови. Продовжуючи розглядати особливості зв'язку між об'єктом та предметом дослідження, можна виділити певні основні слова-маркери (правила), для застосування під час комунікації з клієнтами у роботі дизайнерів:

1. Впевненість: клієнт, швидше за все, зв'яжеться з впевненим оратором, який виглядає так, ніби знає, що говорить. Коли фахівець випромінює впевненість, його вважають більш обізнаним, правдоподібним та розумним. Впевнений у собі оратор має змогу контролювати свою невербальну поведінку, адже міміка та жести значно підсилюють ключові слова та є дуже важливими у презентації будь-якої інформації.

2. Автентичність: щоб налагодити зв'язок зі своєю аудиторією, оратори мають спілкуватися зі слухачами на особистому рівні, а не ставити себе вище за них. Дизайнери повинні бути собою і виглядати максимально природньо під час промови. Але можуть бути й випадки, коли клієнт сам виходить за межі дозволеного діапазону у спілкуванні з майстром, змінюючи хід ситуації. [3] Маючи справу з маніпуляціями, коли люди починають їх дізнаватися та навчаються їх застосовувати самі, дуже легко скотитися до найпримітивнішого рівня, дійти до грубості та хамства, занадто різко та, в деяких випадках, дуже жорстоко висловлювати свою думку, що є зовсім недоречно. Завжди треба тримати в голові нагадування, що оратор виступає для слухачів. В такому разі особа має бути витонченою у всіх своїх словах та діях. Однак треба вміти й захистити себе. Розв'язати цей парадокс допоможе дуже проста порада - оратор повинен бути зі слухачами заодно. Постійно говорити як би від їх імені, і тоді всі провокації та маніпуляції на його адресу будуть сприйматися спрямованими і на адресу аудиторії теж. Тому, потрібно навчитися ставати «своїм» для слухачів і виступати від їх імені. [4]

3. Зрозумілість та стислість: в роботі дизайнерів є дуже багато термінів, особливостей та правил, які не обізнана у цій сфері людина може з першого разу не зрозуміти та не побачити. Саме тому фахівці мають розвивати в собі ці дві навички з ораторського мистецтва, спрощуючи життя собі та співрозмовнику. Для кращого сприйняття інформації слухачами, говорити треба коротко (реченнями по 5-7 слів). Прибрати складнопідрядні та складні речення. Не застосовувати складну лексику (замінюючи терміни, або пояснюючи їх більш простими словами) використовувати образну мову (приклади з життя, історії, приказки).

4. Культура мовлення, дикційно та орфоепічно чітка мова, приємний голос - це завжди привертає увагу, викликає повагу та довіру до співрозмовника. Слід пам'ятати, що мовлення для дизайнера інтер'єру – це такий же робочий інструмент як олівець. Отже, треба, щоб цей інструмент завжди був в робочому стані. Артикуляційна гімнастика буде завжди тримати мовний апарат в тонусі. Вправи на

дикцію, дихання, голос допоможуть зробити мовлення більш зрозумілим та впевненим, знання правильного наголошення слів прикрасять будь-яку промову. [5]

5. Невербальне спілкування: внутрішня (невербальна) виконавська техніка виявляє себе крізь призму зовнішньої (вербальна) техніки, яка є результатом складного внутрішнього психологічного процесу. Мова тіла, жести рук і тон голосу – все це забарвлює повідомлення, яке оратор намагається передати. Зоровий контакт також важливий; ви хочете подивитися людині в очі, щоб продемонструвати, що ви зосереджені на ній і на розмові. (Однак потрібно пам'ятати, що це може викликати у співрозмовника дискомфорт). [6]

Висновок: знання та практичні навички з ораторського мистецтва є максимально потрібними у сфері професійної комунікації дизайнера інтер'єру, тому варто витратити час на розвиток своїх ораторських здібностей. Виявивши важливість цих навичок і дослідивши поради щодо їх вдосконалення, дизайнер інтер'єру може відзначити себе як цінного працівника та приємну під час комунікацій з клієнтом людиною. Мистецтво, комунікативний досвід, етика слова вимагають умінь, високого рівня загальної культури, знань і вмінь, клопіткої праці. Тому для повноцінного спілкування необхідно знати мову, мати багатий словниковий запас і вміти правильно будувати синтаксичні конструкції.

Отже, можна з впевненістю сказати, що для дизайнерів інтер'єру ораторські навички відіграють важливу роль в їх професійній комунікації. Адже це сприяє їх становленню, як, перш за все, тактичних та освічених майстрів, до яких приємно звертатися ще раз.

Список використаних джерел:

1. Гаподій В.Д., Куліш О.О. Основи ораторського мистецтва: навчальний посібник (галузь знань 08 Право, спеціальність 081 Право) / В.Д. Гаподій, О.О. Куліш.- Мелітополь, ФОП Однорог Т.В., 2019. – 168с.
2. Осипова Н.П. Ораторське мистецтво/ Н. П. Осипова та ін.; за ред. М. П. Требіна і Г. П. Клімової / Харків, Право, 2013.-208 с.
3. Orai Blog. Key oratory skills you need to possess: [Електронний ресурс]/ 2020. URL: <https://www.orai.com/blog/glossary/oratory-skills> (дата звернення: 07.11.2022).
4. Уроки риторики, 13 ораторських (переговорних) навичок: [Електронний ресурс] / 2020. URL: <https://sila-slova.com/ua/all-article/13-oratorskix-navykov.php> (дата звернення: 07.11.2022).
5. Коленко А. В. Формування виконавської майстерності майбутніх бакалаврів з акторського мистецтва драматичного театру і кіно у фаховій підготовці : дисертація канд пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2019, 305 с.
6. Alison Doyle. Communication skills for Workplace Success: [Електронний ресурс] / 2021. URL: <https://www.thebalancemoney.com/communication-skills-list-2063779> (дата звернення: 08.11.2022).

Тисяк Діана Василівна, здобувач вищої освіти педагогічного факультету
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ігрові технології у молодшій школі допомагають учням покращити навички вирішення проблем і дають їм можливість інтерпретувати суспільство, природу та навколишній світ через власні переживання. Ігри надають інформацію у відповідному контексті чи середовищі. Крім того використання ігор на уроках заохочує до рефлексії та розуміння вивченого. Загалом раціональне використання ігрових технологій допомагає досягати цілей освітнього процесу та має спрямування на розвиток компетенцій. У цьому аспекті завдання вчителя полягає у вмільній інтеграції ігрових технологій до навчального процесу.

У сучасному науковому дискурсі відзначається великий освітній потенціал ігор та ігрових технологій, які не тільки заповнюють час на уроці, а й мають освітнє значення. Дослідження останніх років звертаються до можливості та технологій використання цифрових ігор у навчанні (А. Гарсія-Карбонелл, Б. Райсінг, Б. Монтера, Ф. Вотс) та до інтеграції комп'ютерного навчання мови у молодшій школі із ігровими технологіями (Дж. деХаан, В.М. Рід, К. Кувада, А. Піірайнен-Марш, Л. Тайно). Сучасні дослідження спрямовані на ефективність впровадження ігрових технологій у освітні процеси (О. І. Пометун, Л.В. Пироженко, Н. Алєндарь). Важливість питань розробки ефективної методології використання ігрових технологій на уроках початкової школи визначає актуальність обраної теми.

Для школярів молодшої школи гра є природним видом діяльності. За допомогою ігрової активності розвивається творчість та кмітливість. Ігри мають позитивний вплив на загальний розвиток особистості молодшого школяра.

Досліджуючи вплив гри, необхідно відмітити, що ігрова діяльність може мати різні прояви: відображення життя (рольові або сюжетні ігри); наслідування; імпровізацію. У той же час необхідно відмітити, що імпровізаційний характер у певній мірі є елементом будь-якої навіть ретельно спланованої гри.

Застосування ігрових технологій передбачає розвиток спрямування учнів до поставлених цілей та активного прояву творчої активності, сприяє командоформуванню та колективній роботі, залученості до групових форм активності. Крім, того у процесі гри можливо тренувати жагу до перемоги, цілеспрямованість, наполегливість, витримку та передбачливість, які стануть необхідними якості у навчальному процесі. Крім того, ігри можуть тренувати пам'ять учнів, логічне мислення, увагу, зосередженість, розвивати допитливість, сприяти розширенню кругозору учнів. Вищезазначені аспекти пояснюють вирішальність ігрових технологій у всебічному розвитку особистості.

За визначенням Г. І. Лемко гра допомагає задовольнити дитячу допитливість, залучити дітей до активного пізнання навколишнього світу, оволодіти способами пізнання зв'язків між предметами та явищами [3, с. 47].

У навчальній діяльності гра може використовуватися як:

- засіб розвитку мотиваційної сфери;

- засіб пізнання, спілкування;
- засіб розвитку розумових здібностей;
- засіб розвитку довільної поведінки;

За рахунок широких можливостей застосування ігрові технології впливають на важливі перебудови та формування нових якостей особи, саме в грі діти засвоюють норми поведінки, Тому ігрові технології мають навчальний, трансформаційний та виховний напрямки впливу на особистість дитини.

У процесі навчання молодших школярів успішно застосовуються дидактичні ігри та ігрові прийоми. Ігрові технології дозволяють молодшим школярам адаптуватися до навчального процесу. Також необхідно зазначити, що гра завжди активізує процес прийняття рішення та знижує психологічну напругу у учнів.

Ігрові технології у молодшій школі мають наступні специфічні характеристики:

- 1) необхідність встановлення та дотримання певних визначених правил;
- 2) емоційне забарвлення та піднесеність діяльності, наявність суперництва, змагальності, конкуренції, атракції;
- 3) творчий потенціал, наявність імпровізаційної складової, значна активна спрямованість діяльності;
- 4) вільність розвивальної діяльності [2].

Висновки. Ігрові технології повинні активно залучатися до навчального процесу, переміщуючи акценти із дозвілєвого до освітнього простору. У сучасній педагогіці початкової школи ігрові технології стають одним із вирішальних інструментів. Зважаючи на вплив ігрових технологій та навчання, учителю молодших класів у їх застосуванні в освітньому процесі необхідно покладатися на їх функціонал, а саме: моделюючу, інформуючу, формуючу, коригуючу та стимулюючу функції.

Ігрові технології, які можливо застосовувати у молодшій школі включають різноманітні методи й прийоми організації освітнього процесу, як правило, у формі варіативних педагогічних ігор. При цьому для успішності впровадження ігрових технологій необхідно чітко визначати та сформулювати ціль та мету навчання, встановлювати відповідні проміжні та кінцеві педагогічні результати.

Список використаних джерел:

1. Алендарь Н. Застосування ігрових технологій на уроках у початкових класах. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Розділ II. Теорія навчання. 1 (350), 2017. С. 21-25. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13776/1/%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%8C_21-25.pdf (дата звернення: 04.11.2022).
2. Дзятківська Г., Чайка В. М. Ігрові технології навчання в початковій школі: особливості використання. 2015. Інститут педагогіки і психології. Магістерський науковий вісник. 2015. URL: №23. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13013/1/9Dzyatkivska.pdf> (дата звернення: 04.11.2022).
3. Лемко Г. І. Значення гри для виховання дитини. Materialy IV Mezinarodni vedecko-prakticka konference «Zpravy vedecke ideje – 2008». Dil 7. Pedagogika. Psychologie a sociologie. Hudba a zivot. Praha: Publishing House “Education and Science” s.r.o., 2008. S. 47-50. URL: http://www.rusnauka.com/29_NNM_2008/Pedagogica/36107.doc.htm (дата звернення: 04.11.2022).

4. Пометун О. І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. К. : Вид-во А.С.К., 2004. 192 с.
5. deHaan J., Reed W. M., Kuwada K. The effect of interactivity with a music video game on second language vocabulary recall. *Language Learning & Technology*. 2010. № 14(2), p. 74-79.
6. Garcia-Carbonell A., Rising B., Montero B., Watts F. Simulatio. Gaming and the acquisition of communicative competence in another language. *SIMULATION & GAMING*, 2001. Vol. 32. No. 4. P. 481-491. URL: <http://martinlf6.pbworks.com/f/Simulation+Gaming+and+the+Acquisition+of+Communicative+Competence+in+Another+Language.pdf> (дата звернення: 04.11.2022).
7. Piirainen-Marsh A., Taino L. Other-repetition as a resource for participation in the activity of playing a video game. *The Modern Language Journal*. 2009. №93, p. 153-169.

Вавровська Наталія Вікторівна, здобувач вищої освіти науково-навчального інституту філології
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: Зязюн Лариса Іванівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри методики викладання української та іноземних мов і літератур
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

ВПЛИВ ПРОЦЕСУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА УКРАЇНСЬКУ ОСВІТУ

В останні роки інформаційні технології стали невід'ємною частиною кожної сфери життя людини, зокрема й освітньої. Тому цифрова трансформація – діджиталізація – була неминучим процесом, зумовленим необхідністю рішучих змін у системі навчання та розвитку освіти на базі нових концепцій та інформаційних технологій.

Актуальність. Проблема недостатньої окресленості ролі діджиталізації та її впливу на українську освіту є відносно новою, а її розкриття все ще знаходиться на етапі розробок та напрацювань.

Мета: дослідити вплив цифрової трансформації на навчальний процес та ймовірні перешкоди, які можуть виникнути на шляху до діджиталізації освітньої сфери.

Процес «оцифрування» освіти в Україні активно почав розвиватися після введення карантинних обмежень через COVID-19. В загальному, діджиталізація спростила доступ до інформації, звела будь-який вид інформації до цифрової форми та допомогла перейти до цифрових технологій.

Активне використання діджиталізації в навчальному процесі спонукає побудові системи освіти на базі мережних технологій, що сприяють автоматизації рутинних функцій управління [1]. Однак слід зазначити, що якісне надання освітніх послуг залежить від готовності всіх учасників навчального процесу. Саме дистанційний формат навчання показав більшість проблем, які існували в освітньому середовищі і почали проявлятися після глобальних змін.

Навчальний заклад. Процес цифрової трансформації став поштовхом до створення єдиного інформаційно-освітнього простору, який пропонує нові методи управління, переведення багатьох адміністративних та фінансових функцій в автоматичний режим, а не лише наявність достатньої кількості комп'ютерної техніки та інтернет-покриття. Запровадження цифрових технологій у сфері освіти потрібне для підвищення якості освіти та конкурентоспроможності здобувачів цієї освіти на ринку праці в сучасних умовах потреби висококваліфікованих й інформаційно компетентних робітників.

Діджиталізація вплинула і на діяльність МОН, в оперативному плані якого важливе місце посіло питання «оцифрування навчального закладу» [2]. Наслідком стало, наприклад, переведення у цифровий формат особових справ учнів та вчителів, наказів різних рівнів, річних планів роботи школи, розкладу навчальних занять тощо.

Тобто головною метою діджиталізації закладу, вдало сформульованою та зазначеною у праці Малахова А. та Хмельної О. (вчителів-методистів однієї з миколаївських загальноосвітніх шкіл), є забезпечення освітніх послуг на рівні сучасних міжнародних стандартів, підвищення ефективності наукової діяльності, комплексне керування освітнім процесом, задоволення інформаційних потреб користувачів через надання інформаційних послуг [1].

Учителі. Одним із викликів дистанційного режиму стала невідповідність вчителів до використання інформаційних технологій для створення якісного навчального процесу та комунікації «вчитель-учні», «учні-учні». Пришвидшена глобальна діджиталізація вимагала організацію взаємодії з учнями онлайн, забезпечення цифровими матеріалами для уроків, ведення електронних журналів оцінювання та відвідувань.

Найпопулярнішими вебсередовищами для проведення уроків стали: відеоконференції Zoom, Google Meet, Skype; віртуальні інтерактивні дошки Padlet, Bitpaper тощо.

Підбір й імплементація навчальних матеріалів також пройшли процес «оцифрування»: з'явилося чимало додатків та платформ, які були простими та зрозумілими в користуванні й полегшили процес діджиталізації для більшості вчителів. Для прикладу ми навели лише три з них: **Quizlet** – створення флеш-карток, які можна використовувати і для очно, і для дистанційної форми навчання; **SpiderScribe** – створення так званих «ментальних карт» за допомогою поєднання слів, зображень і файлів; **Quizizz** – створення флеш-карток та вікторин, які можна проходити без попередньої реєстрації.

Отже, характерними рисами використання педагогами хмарних технологій та інноваційних методів навчання стали: доступність і мобільність, інтерактивність та полегшення візуалізації інформації.

Учні та батьки. Після введення онлайн-навчання, за дослідженнями Українського інституту майбутнього [3], 72% учнів та їх батьків стверджували, що дистанційне навчання знизило якість освіти. Тобто вважали, що використання інтерактивних методів навчання та розвиток процесу діджиталізації не дав жодних позитивних наслідків.

Ми вважаємо, що причинами такого висновку учасників освітнього процесу стало психологічне несприйняття цього формату навчання, що погіршувалося обмеженим доступом до інтернету, відсутністю необхідних комп'ютерних чи мобільних пристроїв та загальною демотивацією, викликаною закриттям шкіл та відсутністю звичного кола спілкування.

Доказом такої думки стали результати проведеного нами опитування (рис. 1) серед студентів 1-4 курсів, які мали можливість порівняти дистанційний та очний (з використанням цифрових технологій і без) формати навчання. Із 193 опитаних студентів 65% вважають, найкращим форматом навчання очний з використанням цифрових технологій. Тобто респонденти бажали б зберегти наслідки процесу діджиталізації (використання інноваційних методів навчання та мобільних пристроїв) і переваги офлайн навчання (жива комунікація з вчителями та однокласниками).

Рис. 1. Результати опитування «Який формат освіти вважаєте більш якісним та продуктивним?»

Враховуючи, що саме запровадження дистанційного формату спонукало активну цифрову трансформацію, то теоретично існує можливість призупинення цього процесу через повернення очної форми навчання. Ми зробили цей висновок зі ще одного проведеного нами опитування (рис. 2) серед студентів 1-4 курсів. Більша половина опитаних вважає, що саме онлайн-навчання є причиною і стимулом існування діджиталізації освіти, а повернення до офлайн-режиму може звести всі результати нанівець.

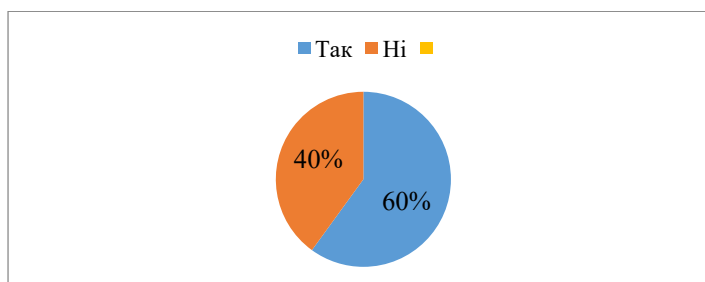

Рис. 2. Результати опитування «Чи вважаєте Ви, що без введення дистанційного формату, система освіти в Україні буде «опиратися» оцифруванню навчання?»

Отже, ми дослідили вплив процесу цифрової трансформації на освіту в Україні, зосередивши увагу на кожному учаснику освітнього процесу та змінах, які відбулися через діджиталізацію. Також, опираючись на проведені нами опитування, ми виявили перешкоду, яка може призупинити процес «оцифрування», що є важливою темою для подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Малахов А. Діджиталізація закладу освіти як ефективна модель управління якістю надання освітніх послуг / А. Малахов, О. Хмельна. // International scientific journal «Grail of Science» |. – 2021. – №10. – С. 396–408.
2. Звіт Міністерства освіти і науки України з виконання оперативного плану Міністерства освіти і науки України на 2020 рік на основні цілі на 2021 рік [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/ua/news/cifrova-transformaciya-osviti-i-nauki-ye-odniyeyu-z-klyuchovih-cilej-mon-na-2021-rik-sergij-shkarlet>.
3. Освіта в Україні: як українська школа пережила перші хвилі карантину. За результатами онлайн-опитування [Електронний ресурс] // Інститут Українського Майбутнього. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://uifuture.org/publications/osvita-v-ukrayini-kozhen-pyatyj-naczilenyj-vchytysya-tilky-za-kordonom/>.

Лушпай Тетяна Іванівна, здобувачка ступеня PhD за напрямом
011 «Освітні, педагогічні науки»

*Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПЕРІОД 1917-1920 РР.

В Україні, як і в інших країнах світу, історично сформувалася власна система виховання дітей дошкільного віку, яка максимально зважає на національні риси та самобутність українського народу [1, с. 1]. Питання патріотичного виховання є важливою педагогічною проблемою, одним із шляхів розв'язання якого являється історико-педагогічний аналіз розвитку освіти та виховання дітей дошкільного віку 1917-1920 рр.

У період державної незалежності України (1917 – 1920 рр.) відбувся якісно новітній етап розвитку виховання почуття патріотизму в дітей дошкільного віку. Визначальну роль у процесі формування національного дитячого садка відіграла С. Русова. Реалізуючи ідеї С. Русової в життя, практичні працівники (О. Дорошенко, В. Чередниченко) використовували диференційовані матеріали з історії України в педагогічному процесі, насамперед, за часів Козаччини, розказували про дитинство та життя Тараса Шевченка. О. Дорошенко, В. Чередниченко наголошували на доступності саме даних історичних матеріалів для дітей 6 – 7 років.

Справжнім сплеском національної свідомості стало збройне повстання 1 листопада 1918 р., створення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) та її Збройних сил – Галицької Армії (ГА). Важливим фактором стосовно виховання почуття патріотизму в даний період часу стала публікація часописів та журналів у легіоні УСС «Новініана», «Молодий сам охотник», «Український сам охотник», «Червона Калина» та військової преси УГА – «Бомба», «Дзвін», «Козацький голос», «Стрілець», «Стрілецький шлях» та ін. На формування кондицій для виховання почуття патріотизму значний вплив зробила українська пропаганда у військових з'єднаннях, а також діяльність старшин освіти та польових духівників в ГА, відновлення українських військових нагород та прийняття власної військової присяги, виконання стрілецьких пісень [5].

Великого державного значення справі дошкільного виховання надавав однойменний відділ при Подільській губернській народній управі, який на підставі постанови Земського зібрання від 22 квітня 1918 р. Почав реалізовувати систему заходів стосовно організації дошкільного виховання на Поділлі. Управа вважала за необхідне працювати у тісному зв'язку з товариством „Просвіта”, головню метою співпраці визначаючи заснування дитячих садків, захоронок та ін., де могли би діти розвиватись як фізично, так і морально [14, с.34].

Важливим аспектом діяльності дошкільних установ було питання формування патріотизму та національної свідомості. Важлива роль у цьому процесі відводилась товариству „Просвіта”. О. Животко зазначала, що „приклад деяких сіл показує, що кинуте в землю зерно не загинуло даром, і за короткий останній час рідне Поділля

починає покриватися „дитячими садками” (Кам’янець, Жванець, Баговиці). Звичайно, ці „садки” не довго б проіснували, як би „Просвіти” поруч з другими установами не прийшли їм на допомогу, що до утримання. ... Але мало улаштувати дитячий садок, обов’язок „Просвіт” є пильно стежити за національним напрямком виховання, утворити найкращі умови для духовного розвитку дітей” [18]. Окрім цього, авторка наполягала на улаштуванні майданів, літніх селянських захистків, ясел як одного із шляхів, що нівелює негативний вплив на виховання дошкільника з боку вулиці та, іноді навіть, і сімейного оточення [18, с. 9].

У січні 1919 р. в Києві розпочав роботу Всеукраїнський з’їзд діячів позашкільної освіти і дошкільного виховання, на якому міністр освіти І. Огієнко у своєму виступі сказав про необхідність усіма способами підтримувати дошкільне виховання як галузь освіти, він зазначив також, що дошкільне виховання „мусить стати на шлях державно-громадський, а працівники дошкільних закладів мають бути прирівняні до державних службовців” [23, с. 34].

Окрім участі у відкритті закладів дошкільного виховання, просвітяни прагнули у процесі виховної роботи з дітьми формувати патріота, прищеплювати риси українця, формувати ментальність українця, і вважали, що це дасть найкращі плоди саме з раннього дитячого віку, а діти є тим самим ґрунтом, основою, на якому виросте здорова, вільна країна.

Таким чином, не лише місцева влада, а й загальнодержавні органи управління всіляко намагалися сприяти розвитку системи дошкільного виховання в Україні. Проведений нами аналіз архівних документів, матеріалів періодичної преси та праць сучасних дослідників засвідчив, що у період 1917-1920 рр. національне виховання подільськими «Просвітами» здійснювалося найбільш широко.

Список використаних джерел:

1. Концепція національного виховання: схвалена Всеукраїнською педагогічною радою працівників освіти 30 червня 1994 р. Рідна школа. 1995. № 6. С. 18–25.
2. Романовський Я.Я. Історичні витоки формування патріотизму особистості у збройних силах України. Держава та армія: [збірник наукових праць] / відповідальний редактор Л. Є. Дещинський. Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2008. № 634. С. 180–187.
3. Кучеров Г. Дошкільне виховання та участь у ньому сільських „Просвіт” Поділля (1917–1920 рр.). *Хмельниччина: Дивокрай*. 2006. № 1–2. С. 33–35.
4. Животко О. Роля "Просвіт" у дошкільному вихованню. *Село*. 1919. № 6. 15 лютого. С. 7–9.
5. Кучеров Г. Дошкільне виховання та участь у ньому сільських „Просвіт” Поділля (1917–1920 рр.). *Хмельниччина: Дивокрай*. 2006. № 1–2. С. 33–35.

Кушнір Тетяна Володимирівна, здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет»
імені К.Д. Ушинського, Україна*

Науковий керівник: Трубіцина Ольга Михайлівна, кандидат педагогічних
наук, доцент, доцент кафедри германської філології та методики
викладання іноземних мов
*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет»
імені К.Д. Ушинського, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті зосереджено увагу на необхідності подальшого розвитку освіти на основі використання нових прогресивних концепцій, запровадження сучасних технологій і науково-методичних досягнень в освітньому процесі. Традиційна філософія освіти, заснована на безпосередньому спілкуванні учасників освітнього процесу, сьогодні доповнюється комунікативними технологіями, які несуть з собою інформатизація освіти, зокрема технологіями дистанційного навчання.

Розвиток мережевих технологій сприяв розвитку сучасних моделей дистанційного навчання (distance learning), електронного навчання (e-learning), модульного навчання (m-learning), які на сучасному етапі розвитку ІКТ ефективно використовуються в різних закладах освіти. ІКТ в освітньому процесі – це не флешка з навчальним матеріалом, не презентація, а використання під час занять сучасних онлайн- сервісів, навчальних платформ, хмарних сервісів, мультимедійних цифрових нарративів, навчально-розвивальних проєктів. Завдяки саме розвитку e-learning з'явилася нова парадигма – змішане навчання (blended learning). У перекладі з англійської «blend» означає «змішувати», що дуже точно передає сутність цієї моделі навчання. Очне навчання розвиває навички спілкування, дає можливість для рефлексії та зворотного зв'язку. Електронне навчання прискорює процес здобуття знань. Ці освітні моделі злилися [1].

Адже в умовах глобалізації та технологізації суспільства, важко зацікавлювати старшокласників традиційними засобами навчання: автентичними підручниками, багатотомними словниками, застарілими довідниками та іншими навчальними посібниками.

У ході підготовки до уроків, викладач повинен орієнтуватися не лише на вимоги державних програм, але й робити акцент на вікові, психологічні особливості розвитку учнів. Оскільки глобальні технології та мережа Internet – невід'ємна частина існування підлітків, учитель повинен не лише пристосуватися під тенденції, але й змусити їх працювати собі на користь. Тому в старшій школі доцільним є впровадження сучасних технологій до формального освітнього процесу, що дозволить підвищити ефективність формування лексичних навичок завдяки інноваційним технологіям всепоглинаючого вивчення англійської мови (традиційного, електронного та мобільного навчання). Така модель змішаного

навчання (blended learning) – поєднання традицій та інновацій, реального та віртуального життя, online та offline засобів освіти – ключ до успішного засвоєння лексичного запасу навіть поза межами школи.

Навчання лексиці є спеціально організований процес, протягом якого здійснюється відтворення і засвоєння певного досвіду роботи зі словниковим складом іноземної мови. Володіння лексикою є важливою передумовою розвитку мовленнєвих умінь. Від ступеня володіння лексикою залежить змістовний бік висловлювання. Ефективність формування лексичних навичок залежить від того, наскільки підходи та методи навчання орієнтовані на вікові особливості учнів. Учням базової школи властиве прагнення до самоствердження, критичності, активне сприйняття нового, нестійкість і різноплановість інтересів, емоційна нестабільність.

Аналіз розвідок з методики, психології, педагогіки та власне викладання у школі, показує, що проблеми добору лексичного мінімуму та розробки спеціальних вправ є актуальними. Добір лексики здійснюється на основі статистичних, лінгвістичних і методичних принципів. Існують різні типи лексичних вправ та ігор. Основними способами семантизації лексичних одиниць є перекладні та неперекладні способи, які мають свої переваги і недоліки, активне використання яких призводить до більш ефективного запам'ятовування лексичного матеріалу. Для того аби збільшувати активний лексичний мінімум, необхідно системно виконувати комплекси лексичних вправ. У школі вивчення іноземних мов потребує застосування ІКТ. Набути певні лексичні навички в школі – означає засвоїти значення і форми лексичних одиниць і вміти їх використовувати в різних видах мовленнєвої діяльності, тобто опанувати навички лексичного оформлення експресивної мови і навчитися розуміти лексичні одиниці на слух і при читанні. Для підвищення ефективності формування лексичних навичок, крім використання наявного навчально-методичного комплексу вчителі у своїй роботі можуть застосувати інтерактивні Інтернет-ресурси.

Матеріали Інтернет-ресурсів можуть активно застосовуватися в межах самоосвіти або як завдання для домашнього вивчення. Застосування засобів дистанційного навчання має низку переваг, які сприяють опануванню учнями навчального матеріалу на будь-якій відстані без начних витрат на навчальні посібники. Послідовність і тривалість виконання таких завдань школярі можуть обирати самостійно, що сприяє створенню умов вибору індивідуальної траєкторії навчання, де учні адаптують процес навчання під свій рівень знання незалежно від закладу освіти.

Застосування дистанційних технологій у навчанні змінює роль викладача в навчальному процесі, вимагає від нього актуального, постійного, динамічного професійного зростання і розвитку, здатності легко орієнтуватися в мінливій дійсності, щодня освоювати нові технології, методи та прийоми електронного навчання.

Таким чином, формування рецептивних та репродуктивних лексичних навичок учнів повинно відбуватися поетапно, а ефективна організація процесу навчання старшокласників залежить не лише від доцільності вибору некомунікативних, умовно-комунікативних та комунікативних вправ, засобів навчання, стратегій, методів контролю, але й від критерію інноваційності та актуальності. Тому на

сьогодні найкращий спосіб формування англomовної лексичної компетенції – впровадження системи змішаного навчання blended learning, яке об'єднує традиції (очне навчання) із технологічним прогресом (всепроникаючим навчанням U-learning з використанням мобільних пристроїв та комп'ютерних технологій), що дозволяє зробити заняття інформативнішими, цікавішими для молоді.

Змішане навчання є прогресивним винаходом суспільства. Таке навчання, насамперед, відповідає принципу гуманності, згідно з яким для кожного індивідуума передбачено можливість навчатися (незалежно від соціального статусу, географічної або тимчасової ізоляваності, соціальної незахищеності та неможливості відвідувати освітні заклади через фізичні вади або зайнятість виробничими чи особистими справами).

Отже, змішаний підхід до навчання є однією з найбільш актуальних освітніх технологій сьогодення, оскільки дає змогу скористатися гнучкістю і зручністю дистанційного курсу та перевагами традиційного класу. Змішане навчання – це не просто використання технічних засобів навчання, тобто механічне додавання сучасних інтерактивних технологій до традиційних, а якісно новий підхід, що трансформує структуру й зміст навчання, змінюючи традиційні ролі викладача та здобувача освіти, а водночас і навчальне середовище.

Список використаних джерел:

1. Морзе Н. В. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному закладі. Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України. – 2008. – № 2 (6).

Шемчук Діана Олександрівна, здобувачка вищої освіти освітньої програми “Теорія та методика навчання української мови і літератури, іноземної мови в основній школі”
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Щука Дарія Андріївна, здобувачка вищої освіти освітньої програми “Німецька філологія та переклад”
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: Щука Наталія Станіславівна, вчитель-дефектолог
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

ТЕХНОЛОГІЇ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ ХРОНОЛОГІЧНОЇ ПОСЛІДОВНОСТІ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Сучасний світ перенасичений інформацією, тому школярам, стає дедалі важче концентрувати увагу, виділяти та запам'ятовувати основне. Вчителям ж потрібно шукати оптимальні рішення для полегшення навчального процесу. Зокрема, на уроках літератури існує проблема низького рівня запам'ятовування хронології подій у творах, тому важливо застосовувати технології запам'ятовування.

Їхня суть полягає в тому, що під час навчального процесу учні аналізують сюжет твору через призму творчого підходу. З одного боку, діти вчать працювати з текстами та аналізувати їх, з іншого – зацікавлюються навчальним процесом.

Технології запам'ятовування:

– Кроссенс (рис.1) – асоціативний ланцюжок, який складається з певної кількості малюнків, що пов'язані між собою [1]. Цей вид роботи можна використовувати на уроках по-різному, зокрема й для запам'ятовування хронології подій. Учні логічно виділяють вузлові моменти твору чи його окремі частини, зображають послідовність подій за допомогою картинок або малюнків, використовуючи інтерактивні технології чи звичайні олівці та папір. Школярі надалі можуть використовувати виготовлену роботу як план для переказу твору, адже картинки стануть своєрідними асоціаціями-нагадуваннями про перебіг подій у творі.

КРОССЕНС

Навесні **1185 р.** Ігор Святославич разом з іншими князями виступили в **похід** на **половців**. Поблизу берегів **Дінця** вони побачили **сонячне затемнення** – символ і передвіщення **нещастя**, але пішли далі. Похід завершився **трагічною поразкою** через зраду і втечу ковуїв. Ігор потрапив у полон до половецького хана Кончака. Своїм походом Ігор відкрив ворота половцям на Русь. Йому **вдалося втекти** з полону і повернутися на рідну землю.

1185

Рис. 1. Кроссенс

– “Хронологічний годинник” (рис. 2) – виріб, створений власноруч або за допомогою інформаційних технологій. У такому годиннику потрібно розташувати події з твору у хронологічній послідовності за часовою стрілкою. Використовуючи цей вид роботи, учні розвивають креативність, навички роботи з інформацією, вміння структурувати навчальний матеріал.

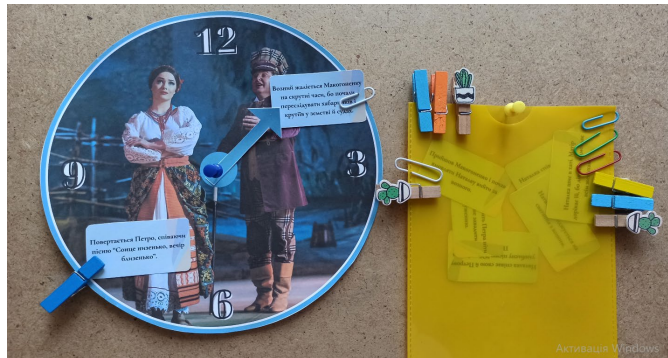

Рис. 2. Хронологічний годинник

– Ейдос-конспект (рис. 3) – творча робота, яка полягає в схематичному конспектуванні подій у творі для кращого розуміння тексту. Цей вид роботи допомагає школярам різносторонньо сприйняти героя, зрозуміти ідейно-художній зміст твору, пов’язати його з життєвим шляхом автора.

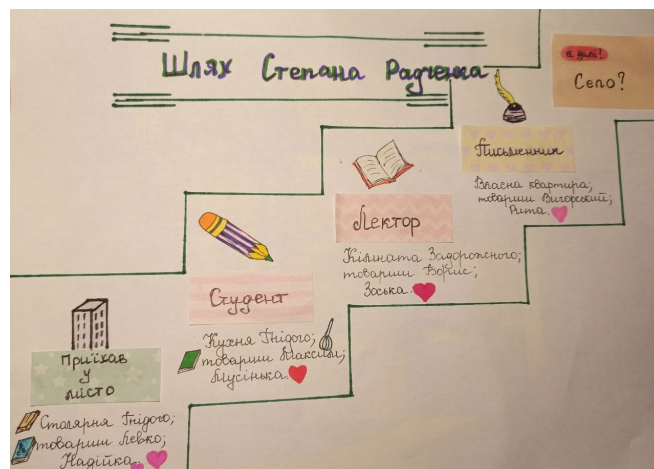

Рис. 3. Ейдос-конспект

– Квест-аркуш (рис. 4) – прийом роботи, при якому вчитель готує для учнів аркуші з питаннями:

1. Хто вирушає в подорож?
2. Яка точка призначення?
3. Задекларована мета подорожі?
4. Які випробування й перешкоди чекають на героя?
5. Справжня мета подорожі?

Натхненням для цього виду роботи слугувала книжка Томаса Фостера, який стверджує, що майже кожен твір містить подорож героя, яка є своєрідним квестом. [2] Опрацьовуючи квест-аркуші, учні не тільки краще зрозуміють твір, а й зможуть прослідкувати хронологічну послідовність подій.

Питання	Відповіді
Хто вирушає в подорож?	
Яка точка призначення?	
Задекларована мета подорожі?	
Які випробування й перешкоди чекають на героя?	
Справжня мета подорожі?	

Рис. 4. Квест-аркуш

Подані види роботи розвивають у школярів ініціативність, творчість і наполегливість, натомість від вчителя вимагають пояснення лише на першому етапі. Надання учням такої свободи заохочує захопитися процесом читання та аналізу творів, сприяє легшому запам'ятовуванню хронології подій.

Отже, ці технології активізують дослідницьку та творчу діяльність учнів, розвивають їхній інтерес до літературного процесу, стимулюють процеси запам'ятовування хронологічних подій у творах.

Список використаних джерел:

1. Всеукраїнська серпнева конференція для методистів закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку, фахівців інститутів післядипломної педагогічної освіти, директорів, заступників директорів та вчителів біології закладів загальної середньої освіти, організаторів позакласної роботи, наукових та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти «Сучасні тенденції підвищення якості освіти» [Електронний ресурс] // НЕНЦ. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/01/Zbirnuk082021.pdf#page=65>.
2. Фостер Т. Жвавий і захопливий посібник з читання між рядків / Томас Фостер. – Київ: Темпора, 2022.

Білик Мар'яна Богданівна, магістрантка кафедри початкової та дошкільної освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Стахів М.О., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ СИСТЕМИ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Стратегічним завданням освітнього процесу сьогодні є формування мислячої та творчої особистості, формування її інтелектуального та морального рівня, природних здібностей і талантів, бо лише людиноорієнтована освіта відкриє можливості для глобальних змін у світі для вирішення соціальних і культурних проблем, які породжує динаміка цивілізаційного прогресу.

На основі системного аналізу учені визначили основні тенденції формування гуманістичних цінностей: визнання особистості людини найвищою соціальною цінністю; цілеспрямований розвиток гуманістичних цінностей молоді, а також почуттів, свідомості та поведінки особистості як єдиного процесу. Світ цінностей, який охоплює матеріальні і духовні, соціальні і політичні, естетичні та етичні, національні цінності та ін., є багатоманітний і практично невичерпний.

У теоретичних дослідженнях і педагогічній діяльності європейських і вітчизняних науковців, педагогів-практиків Г. Ващенка, Б. Грінченка, М. Грушевського, Ф. Дістервега, Я. Коменського, І. Огієнка, Й. Песталоцці, С. Русової, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича, К. Ушинського, І. Франка, Я. Чепіги та ін. в центрі уваги перебувала проблема наукового обґрунтування і розробки гуманістичних засад у процесі формування особистості учня. О. Савченко та О. Сухомлинська досліджували створення такої педагогічної системи, у якій головним завданням є виховання толерантності як складової гуманістичних цінностей [3].

Концептуальні засади виховання гуманістичних цінностей учнів в умовах Нової української школи сформульовано І. Бехом, Н.Ганусенко, К.Чорною.

Поняття «гуманізація освіти» визначається як організація навчального процесу, яка спрямована на розвиток особистості, що передбачає формування у неї механізмів самовиховання і самонавчання шляхом задоволення її базових потреб: у психологічно комфортних міжособистісних відносинах і соціальному статусі; у реалізації свого творчого потенціалу: в пізнанні ставлення до своїх індивідуальних когнітивних стратегій [1, с. 111].

Основний принцип сучасного особистісно орієнтованого підходу до навчання й виховання впливає із гуманістичних педагогічних ідей В. О. Сухомлинського і полягає у визнанні кожного учня особистістю, сприйняття дитини такою, якою вона є, і сприяння розвитку закладених у ній природних здібностей і можливостей. Зберегти і розвинути у кожної дитини почуття людської гідності – головне завдання реалізації цього принципу [4].

Саме В. О. Сухомлинський визначив провідні принципи гуманістичної поведінки: 1) пізнання багатогранності дитини; 2) віри в її неповторність і талановитість; 3) визнання природного оптимізму дитини; 4) обережного звернення до її душі й розуму; 5) захисту багатства людської природи в дитячій душі; 6) виховання в учнів самоповаги; 7) утвердження краси в природі і в людині.

Для сучасного педагога велику цінність мають методичні поради В. Сухомлинського [4] щодо шляхів виховання гуманістичної культури дітей та напрямів практичної естетичної роботи з учнями, формування духовного світу людини, адже гуманістичні цінності, як наголошують учені, виникають не відразу. Спочатку вони постають як сукупність звичок, специфічних форм поведінки, що передаються з покоління в покоління. Поступово закріплюючись і систематизуючись, ці звички трансформуються в традиції, ритуали, звичаї. Вони визначають стандарти схваленої поведінки людини у певному соціальному середовищі. «І поступово метою довготривалого процесу формування гуманістичних цінностей є утворення ментальності як способу життя, характерного для даного типу суспільства» [за 2, с. 30].

Вітчизняні учені розглядали проблему гуманістичного виховання через призму народної педагогіки на принципі природовідповідності.

Використання елементів народознавства в молодших класах сприяє розвитку творчих нахилів учнів, стимулює пізнавальну активність і є запорукою виховання любові до рідної української мови, рідної української землі, до людей праці, повагу до звичаїв народу та його традицій.

Наприклад, ефективним засобом розвитку мовленнєвого апарату дитини та встановлення правильної артикуляції звуків (виразне читання) є використання скоромовок, у яких закладено просте значення, пов'язане з повсякденним життям людини, природою, близьке і зрозуміле дітям.

Завдяки цікавому змісту та легкості запам'ятовування лічилки та скоромовки сприяють не лише розвитку мовленнєвого апарату, чіткій вимові слів, а створюють гарний настрій, взаєморозуміння і взаємсприйняття учнями один одного. Використання лічилок та скоромовок запобігає виникненню сварок, набуттю навичок примирення. Це пов'язано з віковими особливостями молодших школярів, які часто сваряться, не вміють підкорятися один одному, а після сварки не вміють помиритися.

Ефективним засобом розвитку гуманістичних цінностей в учнів початкових класів є гра. Адже давно відомо, що гра є провідною діяльністю учнів молодшого шкільного віку, а отже, «направляє» розвиток дитини. Пізнання школярем навколишнього світу через гру, досліди та творчість – одна із активних та ефективних методик формування гуманістичних цінностей. У грі дитина намагається знайти своє місце в житті, відчутти присутність інших і зв'язок з ними. Виховне і розвивальне значення народної гри полягає в тому, що учні у процесі гри беруть на себе конкретні ролі і виконують конкретні дії. Це вимагає свідомого дотримання певних правил і стандартів поведінки, а з іншого боку, звикання дотримуватись відповідних вимог.

Освітній процес у початковій школі наповнений творами усної народної творчості, передбачає ознайомлення з українськими народними звичаями та обрядами, прекрасними зразками дитячого фольклору. Народознавство як результат

багатовікової духовної праці попередніх поколінь навчає дитину, розвиває і звеличує все добре і прекрасне в її маленькій щирій душі, виховує це почуття прекрасного, підтримує національну свідомість та історичну традицію.

Художні образи, яскравий національний колорит перлин народної мудрості є і джерелом пізнання, і сильним фактором емоційного впливу на учнів, і засобом більш чіткого зображення дійсності, поглиблених дитячих переживань.

Отже, використання елементів народознавства на уроках у 1-4 класах сприяє підвищенню ефективності уроків, залучає дітей до дослідження духовних надбань українського народу, формує у них гуманістичні цінності.

Список використаних джерел:

1. Антонєць М. Гуманізм педагогічних нововведень В. О. Сухомлинського. Початкова школа. 1997. №9. С. 35-38.
2. Новосельська Н. Формування гуманістичних цінностей молодших школярів у навчально-виховній діяльності. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми та перспективи розвитку психології і педагогіки». – Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, м.Київ, 1-2 грудня 2017 р.С. 30-32.
3. Сухомлинська О.В. Духовно-моральне виховання молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук. – К.: Добро, 2006. 42 с.
4. Сухомлинський В. Вчити вчитися. Вибрані твори в 5 т. К., 1976. Т.5 С. 426-436.

Мацидін В.І., здобувачка вищої освіти факультету дошкільної освіти
*Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка, Україна*

Науковий керівник: Новак Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент
*Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка, Україна*

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО САМООРГАНІЗАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна форма українського суспільства характеризується зростанням процесу самоорганізації громадян, їх прагненням до особистісного та професійного розвитку. У суспільстві сформувався стійкий попит на людину інноваційну, самоорганізовану, самореалізовану, яка вмє аналізувати та прогнозувати свій погляд на життя. Самоорганізацію у професійній діяльності вихователя дошкільного закладу можна визначити двома компонентами, а саме: перший – неперервно-активний, другий – ситуативно-активний. Посилення інтересу науковців і педагогів-практиків до питання самоорганізації у професійній діяльності пов'язане з визнанням того, що професійна самоорганізація є однією з основних складових систем забезпечення якості дошкільної освіти. [1]

Актуальність питань самоорганізації у професійній діяльності вихователів дітей дошкільного віку залежить від сучасного стану системи дошкільної освіти України, яка реалізується в рамках Конвенції про права дитини, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону праці», «Про дитяче харчування», Базового компоненту дошкільної освіти, Концепції Національно-патріотичного виховання дітей та молоді, інших законодавчих джерел.

Результати дослідження. Формування готовності вихователя до самоорганізації у професійній діяльності є досить складним і багатогранним процесом, у якому важливу роль відіграє вміння людини організувати діяльність так, щоб максимально розкрити її творчий потенціал в умовах відповідної ситуації. Сучасні дошкільні заклади потребують фахівців, які самоорганізуються та самовизначаються.

Визначено, що підготовка вихователя до самоорганізації у професійній діяльності є особливим станом особистості, який потребує мотиваційного ставлення до власної професійної діяльності, володіння сучасними та ефективними методами та засобами досягнення особистісно-професійної мети, рефлексивної здатності. [4]

Теоретичний аналіз даного питання свідчить про необхідність створення педагогічних умов, які сприятимуть формуванню підготовки педагогів до самоорганізації у професійній діяльності. Серед них:

1. Впровадження інноваційних форм і методів професійного саморозвитку
2. Забезпечити поетапне формування вихователів дитячих садків складу самоорганізованої підготовки до професійної діяльності.
3. Створити в дошкільному навчальному закладі творче та інтерактивне

педагогічне середовище, яке надихає вихователів дошкільних закладів на підготовку до самоорганізації.

У другій частині роботи проводяться експериментальні дослідження. На ідентифікаційному етапі експерименту за допомогою складних діагностичних методів виявлено та вивчено компоненти та показники самоорганізованої підготовки вихователя до професійної діяльності.

Визначено такі компоненти готовності: мотиваційний, змістовний, діяльнісний і рефлексивний. Так, мотивація є найважливішою і означає наявність мотивації до організованого способу життя та раціональної організації власної педагогічної діяльності. При цьому виявлено 3 рівні готовності вихователів до самоорганізації у професійній діяльності: високий, середній та низький. Для кожного рівня були обрані відповідні критерії. Результати оцінювального етапу експерименту показали такі дані: високому рівню готовності відповідають 12% вихователів, середньому – 32%, низькому – 56%. Отримані результати підтверджують не високу готовність вихователя до самоорганізації у професійній діяльності. [3]

На формувальному етапі експерименту перевіряються навчальні умови формування у вихователів підготовки до самоорганізації у професійній діяльності шляхом реалізації плану експерименту, який включає: теоретичні та практичні заняття, консультації, діалоги, семінари тощо. За результатами формувального та контрольного етапів дослідження ми спостерігали позитивну динаміку рівня підготовленості за рахунок виконання експериментальної програми, створивши певні умови для навчання.

Так, мотивація є найважливішою і передбачає наявність мотивації до організованого способу життя та раціональної організації власної педагогічної діяльності. Показниками змістової складової є наявність розуміння самоорганізації та форм самовдосконалення та розвитку; спеціальні знання, терміни та поняття, що містяться в науковій галузі проблеми. У свою чергу, операційна складова передбачає можливість організації власної професійної діяльності, яка буде спрямована на вдосконалення професійної діяльності в ЗДО. А рефлексивний компонент включає в себе здатність до рефлексії, уміння оцінювати власні дії. При цьому виявлено 3 рівні готовності вихователів до самоорганізації у професійній діяльності, а саме: високий, середній та низький. [2]

Відповідно до високого рівня вихователі має стійку мотивацію до організації своєї професійної діяльності та активну лідерську позицію. Володіє основами тайм-менеджменту, вміє організувати заняття з дітьми в дошкільному закладі. Вихователі із середнім рівнем готовності усвідомлює необхідність раціональної організації професійної діяльності та активної позиції у саморозвитку. Обізнаність вихователя про низький рівень готовності до самоорганізації є недостатньою. Визначається як відсутність особистих мотивів у самоорганізації, наявність явних прогалин у наукових знаннях про організацію власної справи, невміння планувати та організувати роботу в ЗДО.

У ході експериментального дослідження шляхом реалізації експериментальної програми досліджено умови навчання для формування самоорганізованої підготовки вихователів до професійної діяльності. Його реалізація спрямована на реалізацію цих умов навчання і демонструє досить позитивну динаміку в розвитку мотиваційної частини, підвищення рівня знань, умінь і професійних навичок. За

результатами формувального та контрольного етапів дослідження робимо висновок, що лише за умови реалізації певних заходів: діалогів, семінарів, теоретичних та практичних занять тощо.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. П. Організоване суспільство: потреба для України. Нова парадигма : Філософія. Соціологія. Політологія: Журнал наукових праць. Вип. 50. Київ, 2005. С. 3-21.
2. Давкуш Н. Формування прогностичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних закладів в умовах ВНЗ. 2012. С. 115-122.
3. Дошкільна освіта України у 2014 році. Статистичний бюллетень. Київ. Державна служба статистики України, 2015. 90 с.
4. Кононко О. Попереду велика і відповідальна робота. Дошкільне виховання. 1999. С. 21 – 23.

Гребенщикова Єлизавета Павлівна, здобувачка II рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Бердянський державний педагогічний університет, Україна

Науковий керівник: Лесик Анжеліка Сергіївна, доцентка кафедри педагогіки
Бердянський державний педагогічний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

«Єдина справжня розкіш - це розкіш людського спілкування». Так вважав Антуан Сент-Екзюпері, про це розмірковували філософи протягом століть і ця тема залишається актуальною і в наші дні. Володіння певними вміннями, здатність встановлювати контакт з іншими людьми та підтримувати його була визначена як комунікативна компетентність. Вчені підкреслюють, що для того, щоб здійснювати комунікативні акти, необхідно володіти певними навичками та вміннями. Відповідно, в процесі навчання повинна бути заздалегідь визначена цільова установка на формування комунікативної компетентності особистості, тому повинні бути визначені методи і засоби формування комунікативної компетентності.

Нам імпонує думка В. Максименко, що комунікативна компетентність – це володіння складними комунікативними навичками, знання культурних норм і обмежень в спілкуванні, усвідомлення звичаїв, традицій, етикету у сфері спілкування, дотримання правил пристойності та вихованість. Іншими словами – це сумарна властивість культурної особистості, що містить комунікативні здібності, знання, вміння і навички, чуттєвий і соціальний досвід у сфері ділового, наукового, професійного, побутового спілкування [3].

Комунікативна компетентність формується поступово. Основою її формування є досвід людського спілкування. Навчання школярів усному та письмовому спілкуванню має особливе значення у сучасній ситуації розвитку суспільства, тому вже в початковій школі основним завданням вчителя стає виховання всебічно розвиненої, освіченої та комунікативно-компетентної особистості. Навчити дітей правильно, влучно та красиво висловлюватись – складна задача, яка потребує комплексного підходу. Від успішності її вирішення багато в чому залежить якість подальшого навчання і виховання молодших школярів [2].

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, ми дійшли висновку, що комунікативна компетентність містить наступні компоненти:

1. Емоційний (поєднує емоційну чуйність, емпатію, чутливість до іншого, здатність до співпереживання та співчуття, увагу до дій партнерів)

2. Когнітивний (пов'язаний із пізнанням іншої людини, здатністю передбачати поведінку іншої людини, ефективно розв'язувати різні проблеми, що виникають між людьми).

3. Поведінковий (показує здатність дитини до співпраці, спільної діяльності, ініціативність, адекватність у спілкуванні, організаторські здібності тощо) [4].

Одним із принципів завдань педагога при формуванні комунікативної

компетентності є організація таких умов, при яких учні набувають навичок та умінь, що відповідають високому рівню спілкування.

Здатність до повноцінного спілкування охоплює:

- бажання вступати в контакт з навколишніми;
- здатність організувати спілкування, що передбачає вміння слухати співрозмовника, емоційно співпереживати, проявляти емпатію, вирішувати конфліктні ситуації;
- знання норм і правил, яких необхідно дотримуватися при спілкуванні.

Початок навчання в школі дозволяє дитині зайняти нову життєву позицію і перейти до виконання суспільно значущої навчальної діяльності. Тоді ж у більшості дітей молодшого шкільного віку складаються передумови формування важливих соціальних якостей, що сприяють успішній соціальній адаптації [4].

Ми згодні з думкою І. Зайченко, що в роботі над розвитком комунікативних здібностей варто використовувати:

- методику навчання діалогічного мовлення;
- методику навчання монологічного мовлення;
- комплексне навчання видам мовленнєвої діяльності;
- методику роботи з розвитку зв'язного усного та писемного мовлення в початковій школі.

Уведення комплексу спеціальних вправ чи ситуацій в навчальний предмет читання сприяє отриманню стійких позитивних результатів. Найкращим джерелом поповнення словника школярів, безсумнівно, є література, класичні зразки, мова інтелектуальних людей, вчителів в першу чергу. Не менш важливе очищення мови школярів від ненормативної лексики, діалектизмів, жаргонізмів [1].

Отже, досконале опанування комунікативних здібностей – ключ до пізнання, освіченості, розумового розвитку, повноцінної участі у суспільному житті кожної людини. Розвиток комунікативних здібностей молодших школярів потрібно здійснювати на всіх уроках і позаурочний час, виконуючи певні вправи з розвитку зв'язного мовлення, які активізуватимуть розумові здібності учнів та допомагатимуть кожному учневі проявити свої потенційні можливості.

Список використаних джерел:

1. Зайченко І. В. Педагогіка: підручник. 3-тє вид., перероб. та допов. Київ: Ліра-К, 2016. 281 с.
2. Каменєва Т. М. Теоретичні основи навчання: навч.-метод. посіб. Київ: МНУЦ, 2018. 210 с.
3. Максименко В. П. Дидактика: курс лекцій: навч. посіб. Хмельницький: ХмЦНП, 2013. 152 с.
4. Пугач Л. Ю. Соціально-комунікаційні складові комунікативної моделі. Молодий вчений. 2019. № 1(65). 150 с.

Семененко Ольга Олегівна, здобувач вищої освіти факультету дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Науковий керівник: Коленко Анфіса Володимирівна, канд. пед. наук,
доцент, завідувач кафедри сценічного мистецтва і культури
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

ФОРМУВАННЯ НАВИКІВ ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ У СТУДЕНТІВ ЗВО ШЛЯХОМ УЧАСТІ В СТУДЕНТСЬКОМУ САМОВРЯДУВАННІ

Студентське самоврядування ЗВО - це хороша практична база для підвищення своїх ораторських навиків та навичок публічного виступу. В структурі самоврядування студентів формується майбутня еліта української нації для якої важливими навиками є: ефективні комунікації з різними аудиторіями, чітка структурована подача своїх творчих ідей та думок, а також, готовність до жорсткої конкуренції в сучасному світі.

Колись Дейл Карнегі, ректор американського інституту ораторського мистецтва та людських стосунків, сказав: «Публічний виступ – це мандрівка до певної мети, і її маршрут має бути нанесений на карту». Тоді він підкреслив важливість чітко планувати структуру своєї промови. Його слова безперечно є вірними бо хороший план і структура промови - це невід’ємна частина формування навичку чітко викладати свій матеріал, свою думку, яку важливо донести до аудиторії. Але навіть в цьому випадку буде бракувати елементарних навиків публічного виступу та ораторського мистецтва [1].

Оволодіти мистецтвом виголошення публічних промов повинен кожен, хто працює з людьми. На зборах, зустрічах, семінарах, круглих столах, виступаючий представляє себе, свої ідеї, проекти. Тим паче в демократичному світі це є обов’язковим вмінням – вміння представляти себе, свої ідеї тощо [2].

Сучасний світ різнобарвний, жорсткий, унікальний і швидко розвивається. Він потребує від кожної успішної людини розуму, таланту, здатності до співпраці, соціальності, взаєморозуміння. Кожен день вміння донести свої ідеї до соціуму стає необхідністю для всіх, хто хоче бути найкращою версією себе, досягнути успіхів в своєму житті та побудувати успішну кар’єру, хто не байдужий до проблем сучасності. Все більше науковців говорять про важливість зовсім іншого, відмінного від традиційних уявлень, типу – контекстуальних, креативних, а також глибшого розуміння людської психології, адже ми вступаємо в світ, в якому доведеться набагато більше вчитися один в одного. Ці та інші типи зумовлюють відродження в сучасному технологічному соціумі дещо забутої навчальної дисципліни – риторики, яка протягом десятків років належала до провідних у закладах освіти різної акредитації. Питання формування та розвитку культури публічних виступів, дебатів нині стає ще актуальнішою проблемою як для шкіл, гімназій, коледжів, так і для університетів, інститутів, академій та різних видів неформального навчання, оскільки важливою умовою для професійної самореалізації людини, її належної конкурентоспроможності та здатності до креативу у професійному середовищі є вміння соціалізуватися – спілкуватися та

взаємодіяти з різними людьми, налагоджувати контакти і розширювати продуктивні зв'язки тощо [3].

Тому деякі навички публічних виступів можна здобути, беручи участь в активному житті свого ЗВО де активну публічну комунікативну діяльність виконують студентські самоврядування. І це є хорошим варіантом саме для тих студентів та молоді, які, по-перше, занепокоєні тим, як саме вони зможуть розвинути свої навички публічного виступу, по-друге, є стимул цим займатися.

Для виступу треба особливо вдумливо обирати тему, бажано, щоб проблема була важливою для аудиторії. Обов'язково треба обдумати і приготувати, краще в письмовій формі, зміст виступу. Зміст повинен бути об'єктивним, зрозумілим, емоційно насиченим, лаконічним. Добре, коли у виступі є несподівані композиційні рішення, яскраві образні засоби, гумор, іронія, сатира. Все повинно бути виваженим і в міру пристойним. Особлива увага звертається на мову, вимову слів, чисел, аббревіатур тощо [4].

Регулярна активність в студентському самоврядуванні може в першу чергу загартувати людину. Тобто позбавити її від страху сцени, великої кількості людей та взаємодія з ними не буде також лякати. Також це допомагає студенту практикувати вправи щодо покращення дикції, пози, міміки, мови.[5] Також в сучасній буденності в будь-яких студентських організаціях є можливість подивитися на себе з будь-якого ракурсу (наприклад, світлини чи відео, які були опубліковані в соціальних мережах). Цей процес викликає в людині звикання в той час, коли на неї звертають увагу багато людей, що теж є невід'ємним фактором формування навиків публічного виступу: поки людина не подолає свої психологічні бар'єри, доти вона не зможе якісно пізнати публічний виступ та ораторське мистецтво [6].

Отже, можна сказати, що за час навчання в будь-яких ЗВО, можна розвинути свої навички спілкування з людьми, навчитися з ними взаємодіяти, почати розуміти їх шляхом участі в студентському самоврядуванні та всіх запропонованих ним публічних активностях. На цій основі можна навчитися розуміти і взаємодіяти з різними аудиторіями, з якими студенту доводиться контактувати в своєму навчальному закладі, а потім протягом усього свого життя. І можна дійсно вважати студентське самоврядування хорошою практичною базою для відпрацювання навиків публічного виступу та ораторського мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Моисеев В.А. Паблік рилейшнз – средство социальной коммуникации / теория и практика/. – К., 2002. – 400 с.
2. Конівіцька Т.Я. Підготовка до публічного виступу : практичний посібник для студентів-психологів. Львів, ЛДУ ДЖД. 2019. 133 с.
3. Моисеев В.А. Паблік рилейшнз: Навч. посіб. – К., 2007. – 224 с.
4. Ефективна інформаційна робота: Посібник. – К.: 1998. – 98 с.
5. Коленко А. В. Формування виконавської майстерності майбутніх бакалаврів з акторського мистецтва драматичного театру і кіно у фаховій підготовці : дисертація канд пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2019, 305 с.
6. Посібник з питань свободи вираження. – К., 1999. – 218 с.

Зелінська Ольга Олександрівна, здобувач вищої освіти, кафедри загальної та спеціальної педагогіки

Дніпровська академія неперервної освіти, Україна

Науковий керівник: Рогова Олена Георгіївна, канд. філос. наук, доцент, професор кафедри філософії

Дніпровська академія неперервної освіти, Україна

ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ

Стан сформованості дослідницької культури вчителів нової української школи визначатиме рівень дослідницької компетентності учнів, а згодом, і подальшу адаптацію молоді в соціумі та майбутні переваги випускників на ринку праці. Тому зазначена тема є вкрай актуальною для підготовки компетентнісного фахівця у будь-якій галузі виробництва.

Проблеми формування дослідницької компетентності педагогів висвітлені в роботах дослідників В. Астахова, В. Вікторова, М. Згуровський, К. Корсак, В. Кремень, О. Лавріненко, В. Молодиченко, М. Солдатенко, С. Черепанова, Е. Тофлер, Ф. Фукуяма, Ж.-Ф. Ліотар, Д. Белл та ін. Зокрема С. Вітвицька зазначає конкретні дослідницькі педагогічні вміння «а саме: організувати власну розумову діяльність; здійснювати літературний пошук, бібліографічний огляд наукових джерел; обґрунтувати актуальність теми дослідження; чітко визначити його мету і завдання, гіпотезу; обґрунтувати наукову новизну і практичну значущість та результати дослідження; оформляти й захищати їх у відповідній формі» [1]. З. Чухрай визначає дослідницькі здібності як систему індивідуально-психологічних особливостей особистості, які сприяють успішному виконанню дослідницької діяльності [2]. Але у дослідженнях зазначених авторів мало уваги приділено аналізу діагностувально-практичного матеріалу що забезпечує формування дослідницької культури вчителів.

Розглянемо окремі засоби моніторингу стану дослідницької культури вчителя та практичні шляхи його покращення.

Дослідницькі вміння включають інтелектуальні, практичні і організаторські вміння, спрямовані на виконання дослідницької діяльності. Ці вміння повинні забезпечити здатність педагогів до самостійних спостережень, аналізу і узагальнення інформації, набуття нових знань з метою їх подальшого практичного використання.

В якості інструментарію визначення рівня дослідницької культури вчителя загальноосвітнього навчального закладу нами було розроблено дві анкети оцінки сформованості дослідницької компетентності вчителя, як є засобу діагностики рівня його дослідницької культури.

Анкетування «Визначення рівня сформованості дослідницької компетентності вчителів» (автори Коротюк О.М., Зелінська О.О.), що було проведене в гімназії № 32 м. Кам'янське (Дніпропетровська область) показало, що більшість вчителів закладу мають достатній і високий рівень теоретичної підготовки, але недостатньо

вмотивовані до здійснення дослідницької діяльності, вказують на брак часу для проведення експериментальної та позакласної роботи. Також частина педагогів мають труднощі у визначенні методів дослідження та обґрунтуванні актуальності досліджень, оцінюванні перспектив практичного застосування отриманих результатів.

Наступне анкетування за темою «Творчий потенціал» (автори Коротюк О.М., Зелінська О.О.) у тому ж закладі освіти показало, що певний відсоток педагогів має психологічні бар'єри щодо здійснення дослідницької діяльності, не впевнені в своїх силах, не завжди готові відстоювати свої погляди, вести полеміку.

Проведене анкетування щодо визначення мотивації вчителів до здійснення дослідницької діяльності дозволило адміністрації закладу накреслити необхідні організаційні, методичні й фінансові заходи з метою стимулювання дослідницької діяльності педагогів та активізації пошуку продуктивних шляхів подолання виявлених проблем.

Як відомо, одним з дієвих засобів формування дослідницької культури є проведення тематичних тренінгів, які поєднують можливість здобуття теоретичних знань й отримання практичних вмінь. Тренінг є особистісно орієнтованою інноваційною технологією, що інтенсифікує процес навчання. Тренінгові заняття мотивують, стимулюють, створюють ситуації успіху, забезпечують особистісне та професійне зростання, формування й розвиток необхідних якостей, застосовують інтерактивні методи й поєднують форми колективної, групової та індивідуальної роботи.

У зв'язку з цим було розроблено комплекс тренінгових занять за загальною темою «Підготовка до виконання науково-дослідницької роботи», метою яких було сприяння формуванню дослідницької культури педагогів, розвиток теоретичних, практичних та організаційно-комунікативних дослідницьких вмінь вчителів, стимулювання до продуктивного мислення та творчості у визначенні й прогнозуванні педагогічних явищ, до наукової самостійності.

Тренінги з зазначеної теми містили опис циклу відповідної підготовки за змістом, організаційними формами навчання, а також тими компетенціями, які розвиваються у процесі вивчення запропонованого матеріалу і сформованість яких визначає результат навчання. Під час проведення тренінгових занять було використано теми науково-дослідницьких робіт, представлені до захисту на обласних та всеукраїнському етапах конкурсу – захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН України.

Зазначені діагностико-практичні напрацювання можуть бути використані для створення моделі шкільного наукового товариства вчителів-дослідників та здобувачів освіти, вдосконаленню роботи з інтелектуально обдарованими школярами, сприяти оптимізації науково-методичної роботи в закладах освіти й підвищенню фахового рівня педагогів.

Список використаних джерел:

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: навч. посіб. [для студентів магістратури]. Київ : Центр навчальної літератури. 2003. 316 с.
2. Чухрай З. Б. Проблема розвитку дослідницьких здібностей у студентів. Педагогічні науки, 2008. С. 435-444. URL: PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com.

Саксонік Ілона Миколаївна, здобувачка II рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв *Бердянський державний педагогічний університет, Україна*

Науковий керівник: Лесик Анжеліка Сергіївна, канд. пед. наук, доцентка кафедри педагогіки *Бердянський державний педагогічний університет, Україна*

ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО РІДНОГО КРАЮ

Зміст сучасної освіти в Україні становить науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідний комплекс соціально значущих якостей: ставлення особистості до суспільства, держави, оточуючих, себе, праці, природи, мистецтва. Система цінностей і якостей людини розвивається і розкривається через його власні установки.

Ціннісне ставлення особистості до рідного краю виявляється у таких якостях, як патріотизм, національна самосвідомість, правосвідомість, політична культура та культура міжетнічних стосунків.

Передумовою виховних цілей і завдань реалізації ціннісного ставлення до рідного краю є позиціонування особистості, як прогресивної системи ціннісних відносин.

У здобувачів початкової освіти важливо розвивати вміння пізнавати себе як члена сім'ї, дитячої групи, як учня, як жителя міста чи села. Прищеплювати їм почуття до рідних країни, міста, школи, вулиці, природи, мови, слова, життя, побуту і традицій.

Коли представлена цінність шанується в освітньому процесі:

- У школі вшановуються державні свята, усі учасники освітнього процесу з повагою ставляться до державної мови та державних символів України.
- В освітньому процесі велика увага приділяється вивченню історії та культури Українського народу. Водночас вшановується культура різних народів, які проживають на території України, адже розбудовувати єдину країну допомагають люди усіх національностей.
- У закладі активно залучають до патріотичного виховання бійців АТО/ООС та членів їхніх сімей, членів сімей Героїв Небесної Сотні, діячів сучасної культури, мистецтва, науки, спорту, громадських активістів, які виявляють активну громадянську і патріотичну позицію, здатні донести дітям важливість відповідального ставлення до свого народу, дотримання прав інших громадян у своїй повсякденній діяльності.
- Учні та їхні батьки організують та беруть участь у благодійних акціях, наприклад, збір коштів для поранених бійців, членів сімей загиблих під час бойових дій, а також для інших нужденних груп населення (онкохворих, дітей-сиріт тощо).
- Учитель у наведенні сучасних прикладів патріотизму звертає увагу учнів на те, що людина не може бути справжнім патріотом, якщо вона поряд з шануванням української мови, культури, традицій дозволяє собі порушення законів, що діють

для всього українського народу [1].

У концепції національно-патріотичного виховання, що була оновлена наказом МОН від 06.06.2022 №527, серед основних складових національно-патріотичного виховання виокремлені громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання. Ціннісне ставлення до рідного краю є складовою національно-патріотичного виховання.

Патріотичне виховання – складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, готового до виконання громадянських і конституційних обов’язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин.

Близькими до такого визначення є бачення патріотичного виховання В.О.Сухомлинським, який стверджував, що «...патріотичне виховання школярів доцільно здійснювати на національних цінностях, серед яких провідними є любов до рідної землі, народу й Батьківщини, любов до найбільш рідних людей, членів сім’ї та родини, любов до рідної мови, шанобливе й бережливе ставлення до історії та культури українського народу, праця на благо свого народу й Батьківщини» [2].

Процес формування ціннісного ставлення до рідного краю дуже важливий. Він розпочинається там, де дитина вперше усвідомлює себе особистістю – у рідному селі, селищі чи місті, у родині, колі друзів, у середовищі, в якому живе. Тому вона повинна мати знання про те місце, де народилася, живе, навчається, про все, що можна назвати коротко, але вичерпно – мала Батьківщина.

Список використаних джерел:

1. МОН «Ціннісні орієнтири сучасної української школи», 2019.
2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям: Київ, 1976.

СЕКЦІЯ 17.

ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

Martynenko Yana Andriivna, student of higher education of the faculty of “Computer engineering and management”
National technical university “Kharkiv National University of Radioelectronics”, Ukraine

Топікха Тимовіі Борисович, student of higher education of the faculty of “Computer engineering and management”
National technical university “Kharkiv National University of Radioelectronics”, Ukraine

Research supervisor: Korobkina Tetyana Volodymyrivna, Professor of the Philosophy Department, Doctor of Philosophy, docent
National technical university “Kharkiv National University of Radioelectronics”, Ukraine

NON-VERBAL BEHAVIOR AS A PART OF OUR LIFE

Introduction. When we mention about communication, we most often talk about gaining all information only from words. Verbal communication has a huge impact nowadays, but however, humans relied on non-verbal communication for thousands of years before we started to communicate using words. Non-verbal communication (NVC) is the process of communication through sending and receiving wordless messages. Such messages can be communicated through gesture, body language or posture, facial expression and eye contact, object communication such as clothing, hairstyles, intonation, voice quality, emotion, speaking style etc. It`s worth to notice that we should not separate non-verbal from verbal communication, they are the parts of the same system [1].

Relevance. They are considered that non-verbal and verbal communication are on a par. Nevertheless, it has been proven that 40 to 80% of communication takes place non-verbal communication exactly. Moreover, 55% of messages are perceived through facial expression, posture, gestures, and 38% through intonation. Such type of communication emphasizes especially important moments of communication, controls and regulates this process. Via non-verbal communication people understand the true feelings and thoughts of the interlocutor. According to surveys, the degree of trust in words is 20%, and in non-verbal means - 30%. Moreover, non-verbal behavior makes it possible to get to know a person and shapes our attitude towards him.

Pros and cons of non-verbal communication. We can highlight several advantages: non-verbal message also can substitute for the verbal one. For instance, you can nod your head as a signing of welcoming, on the one hand and on the other hand, to show your agreement (nodding up and down), even in some cases disagreement (moving side to side). To our mind, the most significant advantage is to help people, who don`t have opportunity to hear. Deaf people exchange message through the movements of hands, fingers etc. However, such a non-verbal communication can be quite vague and imprecise.

Peoples have various gestures, facial expressions during the conversation which are made their communication misunderstandable for another one [2].

Categories. Non-verbal communication is divided into 8 categories:

1) **Kinesics** – is the study about human body motion: facial expression, eye movement, gestures, posture. The first component to pay attention is the eyes. If the partner establishes the eye contact, it is indicated an interest in the conversation. If the partner avoids looking you in the eye, this may mean not a lack of interest, but fatigue. Here are some gestures that we want to analyze:

- A person, who lies, tries to prevent from doing this thing by covering a mouth with his hand.
- When a person rests his chin on the hand, it usually indicates boredom.
- If the interlocutor glances at the door, turns his feet towards the exit, this is 0a non-verbal signal means that it is time to end the conversation.
- When the interlocutor scratches the parts of face, this often indicates that the person has not yet made a final decision and is actively considering it.

2) **Paralinguistics** – Among the elements of paralanguage are pitch, volume, rate, articulation, pronunciation, and silence. You can show your emotional state with the help of the sound of your voice. For instance, people use to lower the pitch when sad and raise it when excited or we increase volume to highlight particular words and ideas and to reflect the intensity of our emotions. We`d like to distinguish the silence, because it can sometimes be precious than simply sound or words. Scientists M. L. Knapp and J. A. Hall claim that the silence can mean many things during conversation, including [2]:

- punctuating;
- evaluating and judging another`s words or behaviour; showing favour or disfavour, agreement or disagreement;
- disgust, sadness, fear, anger or love.

3) **Proxemics** – spatial relationships, places, territoriality etc. Basically, we use distance to show either desire to communicate or disinterest in communicating. We can distinguish four type of distance:

- Intimate – it is a zone for people we like and know very well (family members, lovers);
  - Personal – it is a zone for people we know quite well (friends, close colleagues);
  - Social – it is a zone for people we know only moderately well (colleagues);
  - Public – it is a zone for people we know only slightly or not at all.
- which are illustrated on fig.1.

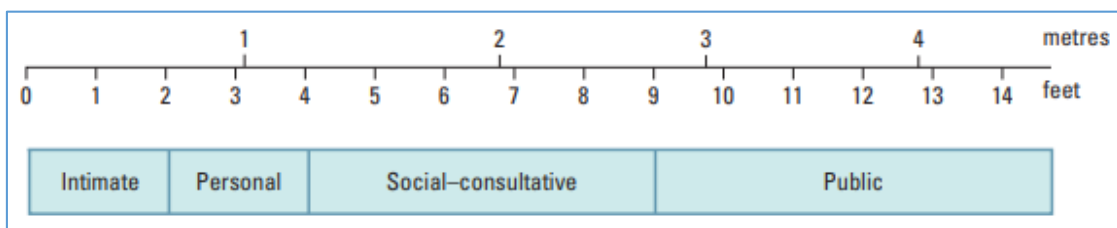

Fig. 1. Personal space zones

4) **Haptics** – types of touching. Touching helps us to develop closer relationships

and support each other. We touch each other to communicate attitude or affect, or to exert control or power, to demonstrate our concern for others. A set of norms governs our use of touch. When others violate these norms, we can feel discomfort. Some cultures promote only limited touching, others promote more frequent touch. Touch can be classified into five types:

- Functional/professional;
- Social/polite;
- Friendship/warmth;
- Love/intimacy;
- Sexual/arousal.

5) **Olfactics** – smell. Smell and the recall of good and bad memories are on a par. When something bad happens, for example, our sense of smell sharpens, as if going on high alert to warn us. Good memories associated with flowers blooming etc.

6) **Clothing** – appearance, style. What we wear and how we look affect first impressions and may even lead to our being accepted or rejected. In addition, the clothing and jewelry we wear can cause others to form judgments regarding our success, character, power. However, each of us knows proverb “*clothes do not make the man*”.

7) **Colour** – associations. There is the Luscher Colour Test. Psychotherapy believed that colours can reveal the person as they really are, not as they perceive themselves. For example, they are chosen green colour. People who choose this colour are persistent. Brown colour characterizes people who are secure. Red is the colour of energy, blue – of calmness.

8) **Chronemics** – using time to communicate. Some of us are typically early, while others are chronically late. Some of us are early birds, functioning best in the morning, while others, night owls, work best at night [3].

Facts. Here are some facts about non-verbal communication.

1) A non-verbal communication is typically governed by the right side of the brain and verbal, the left;

2) Australian body language specialist Allan Pease claims that words convey only 7% of information, while sound means convey 38%, facial expressions, gestures – 55%;

3) As was described earlier about nodding a head, most European nations convey agreement by nodding their heads up and down, while Bulgarians convey disagreement with this gesture;

4) According to Nowicki`s and Duke`s article “Developmental associations between nonverbal ability and social competence”, many people have a dyssemia: the condition of having difficulties in understanding or sending non-verbal information.

5) There is a non-verbal behavior that women display more than men – smiling. Women accustom to use a smile as an interactional tool thus they can even smile when they are under stress. In contrast, men are likely to suppress their facial expressions, demonstrating reserve and self-control.

Conclusion. Non-verbal communication is the integral part of our life. Without such type of signals, people can't fully convey information. Also, using non-verbal communication, it's understandable what a person really feels. It's worth to recall Chinese proverb:” *Beware of persons whose bellies do not move when they laugh.*” Exactly, if your non-verbal communication and your verbal one mismatch, people will trust the nonverbal

message over the verbal message. When you speak, control your body to avoid bad habits. Nobody has ideal non-verbal clues, so improve them to gain affection for the people.

References:

1. Successful nonverbal communication: principles and applications / uklad.: Dale Leathers. - Boston, MA: Allyn & Bacon, 1997. – p.130.
2. Nonverbal communication in everyday life / uklad.: Remland, Martin S. - Boston, MA: Houghton Mifflin, 2000. – p.97.
3. The Definitive Book of BODY LANGUAGE / uklad.: Allan & Barbara Pease. - Buderim: McPherson"s Printing Group, 2004. – p.210.

Dorofieieva Kseniia Ihorivna, student of higher education of the faculty of “Computer engineering and management”
National technical university “Kharkiv National University of Radioelectronics”, Ukraine

Tkachuk Illia Kostiantynovych, student of higher education of the faculty of “Computer engineering and management”
National technical university “Kharkiv National University of Radioelectronics”, Ukraine

Research supervisor: Korobkina Tetyana Volodymyrivna, Professor of the Philosophy Department, Doctor of Philosophy, docent
National technical university “Kharkiv National University of Radioelectronics”, Ukraine

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF MANIPULATIONS

As the result of the constantly intensifying communication in various spheres of human activity, it is becoming more and more important to understand psychological influence that people make on each other. It is quite obvious that manipulations in business and in personal life are used pretty often. There is a countless number of manipulations suitable for the business. This may include advertisement’s influence on the recipient consciousness, business negotiations, corporate meetings, interviews, and so on. That is why there is a huge number of variants to implement manipulations and people should be aware of them to be able to recognize the moment when their interests are being distorted.

The goal of our work is the research how different types of manipulations can be implemented in everyday life and how to resist them.

In general, manipulation means coercion which uses irrationality and emotions as its tools. Manipulation is focused to make a person feel, think, and act in a way that benefits the manipulator, but at the same time so that the manipulated person does not feel he is being forced. In turn, manipulation process is a type of psychological influence, the skillful implementation of which leads to an implicit excitement of another person’s intentions that do not coincide with his real desires.

Commercial organizations have been using manipulation techniques to increase sales for many decades [1]. One of the most popular such techniques uses the fact that when the offer is limited, a person usually has the desire to take advantage of a good opportunity while there is a chance to do so.

It’s important to note that manipulations are used not only in commerce. A lot of researchers came to the conclusion that manipulations are most commonly used in interpersonal relations, which is confirmed by statistical data [2]. Therefore, it is important for every person to be able to recognize the initial signs of the manipulator’s influence, so as not to become their victim. Some of the signs are [3]:

1. Questioning or unnecessary clarifications – the manipulator pretends that he wants to understand something better, questions the object of manipulation, but repeats the opponent's words only from the beginning, distracting his attention, and then distorts the meaning of what was said in his favor.

2. False haste – after voicing any information, the manipulator tries to move quickly

on to another topic, realizing that the emphasis of the conversation will be shifted, and what was said earlier will not be protested.

3. Shown indifference or pseudo-inattention – the manipulator tries to perceive the person he talks to and the information received from him as indifferently as possible, thereby unconsciously forcing the person to convince the manipulator of the importance to him. The goal of the manipulator in this case is to obtain as much information as possible.

4. Imaginary fatigue – the manipulator demonstrates his weakness, incredible fatigue so that the person being manipulated becomes lenient, does not enter a discussion and agrees to the set conditions.

5. False conjecture – the manipulator achieves his goal due to the deliberate suppression of information and due to the false conjecture of the object of manipulation. At the same time, even when the deception is detected, the manipulation object gets the impression of his own incompetence because he did not understand or did not catch something.

And many others, among which are: imitation of an attack, excessive suspicion, deception by the authorities, feigned politeness, irony, interruption, accusations of incompetence, perceived inattention, unexpected citation, and accents shifting [4].

There are great number of techniques how to resist various methods of manipulation, for example, in the work of B. L. Kovalev "Business Communication", the author distinguishes four of the most effective ones [5]:

1. Informational dialogue. Clarification of one's own position and the position of the partner using the "question-answer" technology: questions about the essence of the case, about goals, limiting the topic of the discussion ("what exactly are we talking about now?"), refusal or postponement of the answer, apparent lack of reaction.

2. "Psychological sambo." Answering questions with use of other questions, implicit confusion of answers, cold politeness, endless clarification ("what do you mean?").

3. Civilized confrontation. Open conflict and opposition to a partner, maintained within the limits of politeness and business etiquette. It can be a logical confrontation, a polemic, a strong counteraction, a "soft" but well-founded refusal, etc.

4. Counter manipulation. Using identical communication technology against a partner.

Therefore, manipulation is a complex diversified process, a type of social influence, which is used to covertly introduce the goals, desires, intentions, relationships, or attitudes of the manipulator into the victim's mind. These goals do not coincide with the existing needs of the victim, which is manifested in the hidden control over people and their behavior. The influence of this psychological technique can be found in almost all areas of human activity, so everyone is vulnerable. That is why people should know about the existence of different types of manipulation, be able to recognize them from their own experience, and also to use the techniques that allow to get out of the manipulator's influence.

References:

1. Грачев Г. В. Манипулирование личностью: организация, способы и технологии информационно-психологического воздействия / Г. В. Грачев, И. К. Мельник // РАН. Ин-т

- философии. – М., 1999. – 235 с.
2. Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посібник / В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, Л. Ф. Компанцева, Є. Д. Скулиш, О. Д. Бойко, В. В. Остроухов – 2-ге вид. – Київ : ЗАТ ВПОЛ, 2011. – 248 с.
  3. Фопель К. Уверенное управление. Тренинг, коучинг, саморазвитие / К. Фопель. – М. : Генезис, 2004. – 122 с.
  4. Шейнов В. П. Скрытое управление человеком. Психология манипулирования / В. П. Шейнов. – Минск : Харвест, М. : АСТ, 2000. – С. 848.
  5. Шиллер Г. Манипуляторы сознанием / Г. Шиллер ; пер. с англ. ; науч. ред. Я. Н. Засурский. – М. : Мысль, 1980.– 326 с.

Чемерис Наталія Віталіївна, здобувач вищої освіти психологічного факультету
Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, Україна

Науковий керівник: Сіпко Людмила Олександрівна, канд. пед. наук,
доцент, доцент кафедри психології
Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, Україна

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В КОЛЕКТИВІ НА ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Нині проблематика емоційного вигоряння, незважаючи на свою науково-практичну розробленість, не втратила актуальності. Як і в 20-му столітті синдром вигоряння охоплює значну частину працездатного населення на різних етапах та умовах професійної соціалізації [2]. Фахівці різних галузей діяльності, як екстремальних, так і не пов'язаних з особливим ризиком для життя, за певних умов соціального та професійного середовища продовжують емоційно вигоряти. Спільним для передумов вигоряння у працівників різних сфер діяльності та що їх, власне, поєднує на порозі негативних змін особистості та подальшої деструкції, є тривалі робочі стреси, наявність численних взаємодій з оточуючими, які несуть негативний відтінок та безліч інших більш-менш значних факторів.

Сьогодні дослідження у сфері проблематики емоційного вигоряння зачіпає різні аспекти психічних явищ професійної діяльності, зокрема фактори передумови, механізми виникнення синдрому, складності його прогнозування тощо. Серед тих, хто досліджував феномен професійного вигорання виокремлюють таких вчених, як: С. Maslach, Н. Водоп'янова, В. Орел, Л. Дікає, Л. Китаєв-Смик, В. Бодров, А. Леонова, Е. Ільїн, W.B.Schaufeli, D.V.Dierendonck, M.P.Leiter, A.Pines, W.S.Pain; В.А.Farber тощо [3]. На сьогоднішній день у науковій, психологічній літературі, присвяченій синдрому професійного вигорання, вказується на значне розширення сфер діяльності осіб, схильних до небезпеки «вигорання», та факторів, які мають вплив на виникнення даного феномену [3]. **Мета дослідження** – визначити та експериментально дослідити вплив соціально-психологічного клімату в колективі на емоційне вигорання особистості.

Вибірку дослідження склали 58 працівників різних установ міста Черкаси, у віці від 24 до 38 років зі стажем роботи від двох до восьми років в даному колективі. Представим результати діагностики ступеня згуртованості в професійних спільнотах за «Методикою виявлення ступеня інтеграції» – соціально-психологічна самооцінка колективу (автор: Р.С. Немов) [4] (2.1.).

Різниця між даними колективами візуально помітна за наступними шкалами:

1. Відповідальність в першій групі має середній рівень на відміну від низького рівня відповідальності у працівників другого колективу. Тобто, рівень відповідальності до власних професійних обов'язків значно відрізняється в досліджуваних групах.

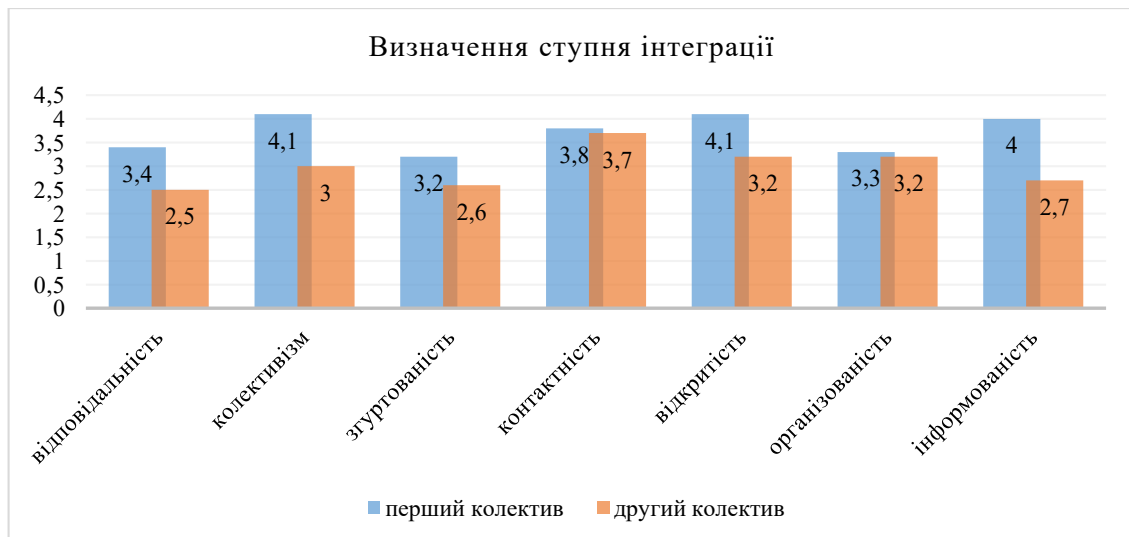

Рис. 1. Результати діагностики ступня інтеграції колективу

2. Колективізм, а саме прагнення колективу спільно вирішувати робочі питання, зберігаючи інтереси групи, в першій групі має високий рівень розвитку, в другій групі зафіксовано рівень на нижній межі середнього рівня, а отже багато працівників даної професійної спільноти відзначили рівень колективізму як низький.

3. Згуртованість в першому і другому колективі мають низький та середній рівні відповідно, тобто другий колектив не має єдності думок щодо вирішення важливих робочих питань, рішення приймаються одноосібно, а також такі рішення потім піддаються критиці працівників, що може призвести в подальшому до ухиляння виконання та дотриманості цілісної стратегії організації.

4. Відкритість працівників в першій групі дорівнює високому рівню, а другій групі – середньому рівню розвитку. Емоційні та комунікативні відносини членів другої групи відображають ставлення до колег та представників інших колективів, що можна покращити.

5. Інформованість має найбільшу кількісну різницю у показниках між групами: високий та низький рівні розвитку. Тобто, доступність членам другої групи професійної і організаційної інформації ускладнена, тобто працівники обмежені у відповідному інформуванні.

Контактність та організованість в двох групах мають майже однакові значення, знаходяться на рівні середнього розвитку. Дані категорії відображають безпосередні взаємини між колегами, що для першої групи є відповідним проявом вищезазначених ознак інтеграції колективу, а для другої групи – компенсаторним механізмом через неадекватний стиль керівництва та відсутність адекватної комунікації між членами колективу. Можемо припустити, що висока організованість для другої групи є показником їх мобільності через дефіцит комунікації, згуртованості та відкритості. Така здатність до швидких змін організаційної структури робочих взаємин дозволяє даному колективу бути ефективним та продуктивним.

Результати діагностики емоційного вигорання за методикою В. Бойко [1] за групами досліджуваних представимо на рис. 2.2.

Рис.2. Середні арифметичні показники симптомів емоційного вигорання працівників із різним типом соціально-психологічного клімату в групі

Загальні середні арифметичні показники та кількість працівників із проявами емоційного вигорання свідчать, що рівень вигорання у працівників із оптимальним соціально-психологічним кліматом вищий за відповідні показники працівників іншого колективу. Можемо припустити, що у досліджуваних другої групи наявний вищий рівень емоційного вигорання детермінується не особливостями умов праці, а саме несприятливим кліматом.

Для обрахування статистичної значимості даних було обрано критерій кореляції Манна-Уїтні. Різниця, що характеризується 5% похибкою виявлена за шкалами: «Резистенція», «Відповідальність», «Колективізм», «Відкритість» та «Інформованість». Ці дані є достовірними, проте потребують подальшого детального вивчення на більшій вибірці досліджуваних. Статистично значима різниця результатів на рівні $p \leq 0,01$ визначена за шкалами: «Виснаження» та «Згуртованість», що є доказовим фактом того, чим відрізняється колектив із оптимальним та неоптимальним соціально-психологічним кліматом.

Таким чином, можемо констатувати, що у працівників колективу із несприятливим кліматом наявні ознаки емоційного вигорання, у спеціалістів прояви емоційного вигорання виражені сильніше, ніж у колег із сприятливим кліматом.

Список використаних джерел:

1. Бойко В.В. Синдром «емоціонального вигорання» в професійному общении. СПб.: Питер, 1999. 105 с.
2. Емоційне вигорання. / Упоряд.: В.Дудяк. Київ: Главник, 2007. 128 с.
3. Карамушка Л.М., Зайчикова Т.В. Проблема синдрому «професійного вигорання» в педагогічній діяльності в зарубіжній та вітчизняній психології. Актуальні проблеми психології. Т. 1.: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія / За ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. Київ: Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, 2002. Ч. 5. С. 210-217.
4. Комплекс методик для діагностики синдрому «професійного вигорання у вчителів». / Л. М. Карамушка, Т. В. Зайчикова, О. С. Ковальчук та ін. Київ, 2004. 21 с.

Безручук Юлія Вікторівна, здобувач ступеня магістра факультету здоров'я, психології, фізичної культури і спорту
Хмельницький національний університет, Україна

ПОДОЛАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ АРТТЕРАПІЇ

Емоційне вигорання - це стан під час якого, без наявності видимих причин, втрачається інтерес до речей, що раніше приносили радість, відчувається дратівливість, апатія, безсилля, різкі перепади настрою, порушення сну та апетиту тощо. Іншими словами це виснаження фізичних, емоційних та інтелектуальних ресурсів людини.

На розвиток синдрому емоційного вигорання може впливати тривале емоційне перенавантаження, що виникає в умовах навчальної чи робочої діяльності, високого рівня відповідальності та самовіддачі. Часто причиною також є недостатня винагорода за витрачені енергію, сили та ресурси.

Одним із дієвих методів боротьби з синдромом емоційного вигорання є арттерапія. Метод несе в собі безпосередній зв'язок з творчою діяльністю, певною свободою дій та самовираженням. У ході роботи з методом має вихід "внутрішня дитина" людини, що дає їй змогу знову пізнавати навколишній світ та відчувати фарби емоцій [2].

У основі арттерапії лежать ідеї Юнга та Фрейда, в яких йдеться про те, що метод направлений не на лікування, а на розвиток у людини власної особистості, креативності та гармонізації, що у подальшому допомагатиме при вирішенні проблем.

К. Г. Юнг виділяв важливість використання персональних та універсальних символів, тому що людина, як центральна фігура арттерапевтичного процесу, сприймається не як пацієнт, а саме як особистість яка прагне до саморозвитку. Вчений вважав, що клієнт, працюючи з даним методом, досягає самоцілення та вирішення деяких внутрішніх конфліктів шляхом віри у "трансцендентність" символів та образів [1].

За Фрейдом вияв внутрішнього "Я" людини щоразу відбувається під час спонтанної творчої діяльності і проявляється у візуальних формах. За його словами образотворче мистецтво має багато спільного із сновидіннями та фантазіями, тому виконує компенсуючу роль і знімає психічну напругу [1].

Під час творчого самовираження активізуються особистісні ресурси для подолання емоційного вигорання, має вихід накопичена агресія чи інші почуття, що у свою чергу гармонізує емоційну сферу людини. При створенні абстрактних образів знаходяться відповіді на актуальні питання, досліджується страх і бар'єри. Саме неусвідомленість виникання образів знижує рівень переживань, опору до самопізнання та тривожності.

В арттерапії враховується та надається сенсу все, що відбувається під час процесу. Від вибору інструментів та кольорів до кінцевого продукту творчої діяльності. Повна включеність в процес дає змогу зустрітись із власними почуттями, страхами, сумнівами, переживаннями, переконаннями, принципами, надіями тощо [2].

Метод арттерапії, із різноманітністю своїх технік, розвиває здібності емоційного реагування та посилює фундаментальність мотивації, що, у свою чергу, бореться з проявами відсутності внутрішніх та зовнішніх ресурсів, неемоційності, невмінням спілкуватись.

Арттерапія є шляхом до самопізнання і самоусвідомлення, що є цінним та ефективним способом подолання та профілактики емоційного вигорання, що підвищує особистісні ресурси, повертає інтерес до життя та оточуючих людей.

Список використаних джерел:

1. Арт-терапія: лікування мистецтвом [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://osvita.ua/school/method/teacher/2624/>.
2. Подолання негативних подій методами арт-терапії [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://nazarevich-art.com/sovety-psihologa/podolannya-negativnih-podij-metodami-art-terapiyi/>.

Левченко Вікторія Володимирівна, здобувач вищої освіти
психологічного факультету

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Науковий керівник: Чистовська Юлія Юріївна, доктор психологічних наук,
доцент кафедри психології

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЯК СПОСІБ УСУНЕННЯ ПРОЯВІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ МЕДИЧНОЇ СФЕРИ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Наукове дослідження проблеми професійної деформації працівників медичної сфери, відбулося лише в останні десятиліття і знайшло своє відображення в розвитку сучасної психології, а також у прагненні задовольнити нагальні потреби оптимальної та ефективної професійної діяльності лікарів, та зберегти їхнє фізичне та психічне здоров'я.

В психології існують різні підходи до визначення поняття «професійна деформація». Досить часто даний вид деформації розглядається через призму професійного стресу, який знаходить своє відображення під час зниження професійної мотивації особистості. Тобто, професійну деформацію можна визначати результат процесу змін індивіда, які проявляють в усіх сферах життєдіяльності та професійного становлення.

Й. А. Турак вказує на те, що професійна деформація – це зміна набору особистісних якостей, яка відбувається під дією безперервної професійної діяльності. Автор вважає, що професійний тип особистості формується внаслідок злиття свідомості та діяльності індивіда [1].

Проаналізувавши літературу з питань професійної деформації, було виділено декілька основних складових, які впливають на деформацію особистості медичного працівника: професійно-мотиваційну, фізіологічну, поведінкову та афективну.

Беручи до уваги професійно-мотиваційну складову варто зазначити, що у медиків спостерігається: стереотипність у сприйнятті поставлених завдань, потреба у самоствердженні в досить незвичний, а іноді і неадекватний, спосіб, негативна установка, що стосується як професійної, так і особистісної діяльності. Безпосередньо відбуваються зміни у самооцінці та рівні домагань в порівнянні з початковими.

Говорячи про фізіологічні складові, доречним буде згадати про порушення у роботі всіх структурних елементів організму, характерними ознаками яких є: відсутність апетиту, загальмованість нервових процесів, відсутність зацікавленості життям, зниження чутливості до змін оточуючого середовища. Може спостерігатися поява безпричинних головних болей, порушення дихання чи зміна частоти серцевих скорочень. Також, порушення у фізіологічній сфері, призводять до погіршення зору, слуху, нюху, а також притуплення тілесних відчуттів.

Поведінкові зміни можуть характеризуватися зловживанням алкоголю або тютюнових виробів, а також надмірному вживанні наркотичних засобів.

Спостерігається погіршення манери та способів спілкування, а також відстороненість, власність та авторитарна агресивна поведінка. Пріоритетними стають особисті цілі.

Афективна складова охоплює деперсоналізацію та емоційну виснаженість особистості, що може граничити з цинічним ставленням до всіх аспектів виконуваної діяльності. Депресивний стан та роздратованість можуть супроводжуватися спалахами неконтрольованого гніву, а можливо і відстороненості від оточуючих. Також може спостерігатися поява почуття провини та емоційна дезорієнтованість [2].

Професійна діяльність працівників медичної сфери значним чином відрізняється від діяльності інших фахівців. Це спровоковано тим, що лікар має справу не завжди зі здоровою людиною та іноді працює в умовах, які є далекими від мирних чи спокійних.

Робота в кризових ситуаціях потребує від особистості медика психологічної стійкості та критичного мислення. Тож, не дивно, що всі працівники цієї сфери потребуватимуть психологічної реабілітації.

Психологічна реабілітація – цілісна структура заходів, які виконують відновлювально-корекційну функцію психічного й особистісного здоров'я, а також слугують опорою створення сприятливих умов для розвитку та утвердження людини.

В Україні даний вид реабілітації довгий час сприймався лише як фрагмент новітніх розробок, які були спрямовані на психологічний супровід і реабілітацію осіб з різними вадами. Проте зараз, застосування психологічної реабілітації важливе при роботі з різними верствами населення, зокрема з особами, що пережили надзвичайні, екстремальні ситуації та психотравмуючі події.

Виділяють наступні завдання психологічної реабілітації:

- організація ефективного процесу реабілітації особистості;
- вивчення послідовності та етапів психологічної допомоги цільовій аудиторії згідно зі своєрідністю травмуючого досвіду;
- підбір оптимальних засобів психологічної реабілітації;
- організація та здійснення заходів супервізії спеціалістам, які надають психологічні послуги тощо [3].

Психологічна реабілітація сприяє запобіганню погіршення психічного здоров'я осіб, що належать до групи ризику у зв'язку з особливостями професійної діяльності, як наприклад військові та медики, які зазнали впливу психотравмуючої ситуації.

Заходи з реабілітації індивіда, який переживає посттравматичні стресові розлади реалізується підготовленими фахівцями. Вони спрямовуються на відновлення всіх рівнів життєдіяльності особистості, з метою його інтеграції в соціум.

Список використаних джерел:

1. Турак Й. А. Етичні та правові засади медичного втручання: З погляду лікаря-практика / Й. А. Турак. – Ужгород: Вид-во Закарпаття, 2002. – 192 с.
2. Кравець Н. М. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ (хірургів) - НАУКОВИЙ ВІСНИК 2, УДК 159.91, 2009.
3. Н. Пророк. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. – Київ, 2018. – 208 с.

Вольська Вікторія Сергіївна, здобувач ступеня магістра факультету здоров'я, психології, фізичної культури і спорту
Хмельницький національний університет, Україна

РОЛЬ АРТТЕРАПІЇ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

У сучасній психологічній науці з'являється все більше нових термінів та понять, методів та способів. Залежно від вікової категорії та індивідуальних особливостей психолог сам обирає, як та за допомогою якого методу він буде працювати з клієнтом або клієнтами. Особливу увагу привертає досить універсальний та новітній напрям психології – арттерапія. Це досить сучасний напрям психології, який швидко розвивається та цілком і повністю доводить свою ефективність. Цей напрям універсальний тим, що його можна використовувати у роботі, як з дітьми, так і з дорослими, він включає в себе багато видів та підвидів, що дає змогу фахівцю виокремити найбільш корисні, залежно від проблеми та випадку з якими звертається клієнт [1].

Спочатку свого існування до арттерапії входило лише образотворче мистецтво, а згодом почали використовувати акторську гру, спів, казко-, музико-терапію тощо [1]. Ці методи допомагають не тільки знизити рівень стресу, а й розслабитися, подолати комплекси, розібратися з власним внутрішнім світом, а також, відкрити творчі здібності та задатки. Адже вони є у кожного, просто дехто їх приховує, дехто не знає у чому саме вони творчі. Кожен по-своєму творчий від малого до дорослого.

Більш поширеним є використання технік арттерапії у роботі з дітьми. Кожна дитинка унікальна та неповторна, творча та креативна. Але у сучасному суспільстві все більше поширюється проблема – дітки з особливими освітніми потребами [2]. Це діти, які мають потреби, що відрізняють їх від інших. Сучасні фахівці сприяють поширенню думки про те, що незалежно від проблем зі здоров'ям, наявності будь-якого порушення кожна особистість має право на життя, отримання освіти, захисту тощо. Ця думка дає змогу розуміти, що діти з особливими освітніми потребами мають право на повноцінне життя та повинні розвиватися, навчатися, виховуватися, як кожна звичайна дитина.

Арттерапевтичні методики при роботі з дітками з особливими освітніми потребами сприяють розвитку та розширенню їх уявлень про світ, що їх оточує, розвитку дрібної моторики, усвідомленню ними життєвих цінностей. Різноманітні техніки арттерапії допомагають психологу створити позитивну атмосферу, щоб дітки не почували себе некомфортно. Ці техніки активізують творчі здібності та задатки, навчають дітей творчо та креативно бачити навколишній світ, розвивають мислення, самостійність, уяву, а також, дозволяють проявляти дитині її унікальність та індивідуальність. Важливо зазначити, що психолог повинен враховувати особливості порушень діток і підбирати методики максимально цікаві, корисні та необхідні.

Арттерапія відіграє важливу роль у роботі з дітками з особливими освітніми потребами, адже саме вона сприяє розвитку їх основних психічних процесів та явищ, а також загального всебічного розвитку їх, як особистостей. Також, арттерапія сприяє зниженню рівня стресу, напруги, страху та психологічних меж

таких дітей.

За допомогою арттерапії психолог будує місток між уявним світом дітей та реальним. Багато відомих людей говорили про те, що мистецтво “лікує” [2]. Воно сприяє тому, що дітки можуть за допомогою дотику, нюху, зорових відчуттів, рухів побачити навколишній світ, дослідити його, відкрити його різні сторони, а також – поринути в нього, без страху.

Отже, підсумовуючи все вище сказане ми можемо зробити висновок, що використання технік та методів арттерапії у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є дуже глибинним та важливим. Арттерапевтичні методики сприяють соціалізації таких дітей, їх загальному особистісному розвитку, що в подальшому дасть змогу їм для повноцінного життя.

Список використаних джерел:

1. Що таке арттерапія? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://osoblyvi.com.ua/helpful-info/110-napriam-rozvytok/1603-shcho-take-art-terapiya>.
2. Ніколаєнко С. В. Методичні матеріали з досвіду роботи практичного психолога “Використання елементів арттерапії в роботі з дітьми з особливими потребами” [Електронний ресурс] / С. В. Ніколаєнко. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://vseosvita.ua/library/metodicni-materiali-z-dosvidu-roboti-praktichnogo-psihologavikoristanna-elementiv-art-terapii-v-roboti-z-ditmi-z-osoblivimi-potrebami-194215.html>.
3. Використання елементів арт-терапії в роботі з особливими дітьми [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://naurok.com.ua/posibnik-vikoristannya-elementiv-art-terapii-v-roboti-z-osoblivimi-ditmi-52700.html>.

СЕКЦІЯ 18.

МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

Tsymbal Maryna, Student of the I medical faculty
Kharkiv National Medical University, Kharkiv, Ukraine

Scientific supervisor: Tsyhanenko Oksana, candidate of medical sciences,
assoc. prof. at the Department of Surgery №4
Kharkiv National Medical University, Kharkiv, Ukraine

DIC SYNDROME AS ONE OF THE FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF BLEEDING IN OBSTETRICS

Relevance. Hemostasis system disorders occupy one of the leading places in the development of obstetric pathology. This is due not only to medical aspects, but also to social ones, because the maternal mortality rate due to bleeding in Ukraine is 30%. According to the WHO, annually postpartum and early labor bleeding occurs in 14 million women, of whom 128 thousand die from this pathology in the first 4 hours, which is 1.7% per 1000 births [4]. DIC syndrome (desiminated intravascular coagulation syndrome) is one of the factors that worsen the patient's condition to critical, so proper diagnosis and timely treatment can improve the course of labor in women suffering from this syndrome.

In obstetrics, the main etiological factors for the development of DIC syndrome are: placental abruption, septic abortion or intrauterine infection, ectopic pregnancy, transfusion of incompatible blood, caesarean section.

Purpose. Based on scientific publications, to identify the theoretical aspects of the development of DIC syndrome in obstetrics as one of the factors of bleeding.

Results. DIC syndrome is a nonspecific pathological process based on activation of vascular platelet and coagulation hemostasis [3]. The term "DIC syndrome" was introduced in 1950 by the American pathologist D. McKay, who, during the autopsy of a woman who died from placental abruption, found numerous blood clots in the microcirculatory stream.

The pathogenesis of DIC syndrome is based on the discoordination of the function of the coagulation and anti-coagulation systems of the blood responsible for hemostasis. Many chemicals and physiological activators are involved in the process.

At the first stage, hypercoagulation occurs with activation of the kallikrein-kinin system, intravascular aggregation of blood cells, which is clinically manifested by skin hyperemia, marbling, chills, and restlessness of the patient.

In the second stage, the general condition of the patient worsens, bleeding increases, petechial skin lesions are observed. These changes are associated with hypocoagulation, because the blood clots quickly, but the clot is very fragile due to reduced hemostatic potential and accumulation of fibrin degradation products.

The third stage also includes hypocoagulation, but with generalized activation of fibrinolysis, which leads to a sharp depletion of blood coagulation factors as a result of the

formation of large amounts of thrombin. Clinical signs will be the discharge of liquid uncoagulated blood, generalized bleeding of injection sites, surgical field [2].

At the fourth stage, the patient's condition is extremely severe or terminal, which is associated with extreme hypocoagulation. Multiple organ failure syndrome develops, which is manifested by the development of critical respiratory and gas exchange disorders.

In women in labor, embryonic trophoblastic cells localized in the placenta, which have different hemostatic properties, play an important role in the genesis of bleeding. Therefore, a violation of the integrity of the placenta, for example, in case of placental abruption, will lead to the release of coagulation cascade activation factors. As a result - uncontrolled release of thrombin and the development of DIC syndrome. Placental abruption in 45% of cases is the main cause of bleeding during childbirth.

Under the influence of placental hormones, the hypothalamic-pituitary system, the systemic activity of the anticoagulation system decreases compared to non-pregnant women, and excessive thrombin generation occurs, which further increases the risk of DIC syndrome.

Bleeding caused by acute DIC syndrome should be suspected in [1]: endothelial damage or situations accompanied by excessive thromboplastin substances in the bloodstream; increased Lee-White clotting time; coagulation and capillary haematological bleeding.

Treatment of DIC syndrome is based on the termination of intravascular coagulation with the consumption of procoagulants and platelets, with a decrease in increased fibrinolytic activity. Protease inhibitors are used to reduce fibrinolysis and prevent the progression of intravascular coagulation due to their antiplatelet effect.

Conclusion. DIC syndrome is one of the factors of bleeding in obstetrics. Timely diagnosis, understanding of the mechanisms of development, proper and correct treatment will contribute to the positive development of events and reduce the mortality rate from this pathology in obstetrics.

References:

1. Williams J., Mozurkewich E., Chilimigras J., Van De Ven C. Critical care in obstetrics: pregnancy-specific conditions. *Best Pract Res Clin Obstet Gynaecol* 2008; 22(5): 825-46.
2. DeLee J.B. A case of fatal hemorrhagic diathesis, with premature detachment of the placenta. *Am J Obstet Dis Women Child* 1901; 44: 785-92.
3. McKay D.G. *Disseminated Intravascular Coagulation. An Intermediary Mechanism of Disease.* New York: Harper & Row, 1965.
4. Order of the Ministry of Health of Ukraine of 24.03.2014 № 205 "Clinical protocol "Obstetric bleeding"" - Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua> (date of appeal 02.11.2022) – <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0205282-14#Text>.

Конопля Ліна Андріївна, студент

Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

Тополок Катерина Сергіївна, студент

Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

Науковий керівник: Монакова Ольга Сергіївна, асистент кафедри епідеміології

Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ЧАСТКИ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ МЕДИЧНИМ (ЛЕГАЛЬНИМ) АБОРТОМ МЕДИКАМЕНТОЗНИМ МЕТОДОМ СЕРЕД УСІХ ВИДІВ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ ЗА 2017-2021 РОКИ

Актуальність. Згідно з наказом МОЗ України №1177 від 31.12.2010 медикаментозний аборт - це ефективний метод переривання вагітності за допомогою препаратів простагландинів (мізопропростол) та антипрогестеронової дії (міфепристон) до 63 днів з першого дня менструації. Медикаментозний аборт проводиться лише в лікувально-профілактичних установах, після чого жінка перебуває під наглядом лікаря не менше двох годин. Згідно з вищезгаданим наказом, незважаючи на те, що при відповідній підготовці персоналу ускладнення трапляються надзвичайно рідко, процедура також може викликати негативні наслідки різної тяжкості для жіночого організму, такі як ендометріоз, функціональна недостатність ендометрію та подальше невиношування вагітності. Узагалі розрізняють два часових інтервали для проведення абортів: до 12 тижнів та з 12 до 22 тижня. До першого інтервалу входять: аборт медикаментозним способом, методом вакуум-аспірації, методом вакуум екскохлеації та методом кюретажу. Другий інтервал включає: хірургічний метод (дилатації та евакуації), індукція скоротливої функції матки із застосуванням динопростону інтравагінально. Актуальність цієї роботи полягає в дослідженні динаміки показників переривання вагітності медичним абортom медикаментозним методом до 9 тижнів для виявлення актуальних значень цих показників за 2017-2021 роки.

Мета. Проаналізувати тенденцію змінення та відзначити географічну диспропорцію показників переривання вагітності медичним (легальним) абортom медикаментозним методом в Україні за 2017-2021 роки.

Матеріали та методи. Проведений ретроспективний епідеміологічний аналіз частки переривання вагітності медичним (легальним) абортom медикаментозним методом населення України загалом та в різних областях з 2017 по 2021 роки із використанням статистичних даних форми N-13 МОЗ України за 2017-2021 роки.

Результати. Результати аналізу показали, що кількість абортів в Україні поступово знижувалась і коливалась від 88844 в 2017 р. до 55156 в 2021 р. У 2017 р. екстенсивний показник медикаментозних абортів в Україні становив 8.9% серед усіх видів переривань вагітності, медичного (легального) абортu методом вакуум-аспірації – 21%, вакуум екскохлеації – 19%, методом кюретажу – 7%, аборт при вагітності терміном від 12 до 22 тижнів – 2%. А уже у 2018 році показник легального абортu медикаментозним методом сягнув максимуму та став 10.5%, медичного

(легального) абортів методом вакуум-аспірації – 20%, вакуум екскохлеації – 18%, методом кюретажу – 6%, аборт при вагітності терміном від 12 до 22 тижнів – 2%. У 2019 році показник майже не змінився та складає 10,4% серед усіх видів переривання вагітності, медичного (легального) абортів методом вакуум-аспірації – 19%, вакуум екскохлеації – 18%, методом кюретажу – 6%, аборт при вагітності терміном від 12 до 22 тижнів – 2%. У 2020 році продовжилась тенденція зменшення частки медикаментозних абортів до 9,6% серед переривань вагітності, медичні (легальні) аборти методом вакуум-аспірації також зменшились до 15%, вакуум екскохлеації – 16%, методом кюретажу – 6%, аборт при вагітності терміном від 12 до 22 тижнів – 2%. У 2021 році відбулось повернення показників навіть нижче рівня 2017 року - 8,5% від усіх випадків абортів частки медичного (легального) абортів, методом вакуум-аспірації – 13%, вакуум екскохлеації – 14%, методом кюретажу – 5%, аборт при вагітності терміном від 12 до 22 тижнів – 2%.

Окремо слід відзначити географічну диспропорцію показників переривання вагітності медичним (легальним) абортів медикаментозним методом в Україні, яка зумовлена соціально-економічними факторами, до яких належать велика густина населення, спосіб життя (вживання алкоголю, куріння, наркотики) та якість знань про методи переривання вагітності (своєчасне звернення за медичною допомогою до лікарів-гінекологів). У 2017 році пік частки медикаментозних абортів реєструвався у Вінницькій (26,4% серед усіх випадків переривань вагітності), Київській (17,5% серед усіх випадків переривань вагітності), Херсонській (16,0 % серед усіх випадків переривань вагітності) та Одеській (15,7% серед усіх випадків переривань вагітності) областях. У 2018 році ситуація змінилась – питома вага цього виду абортів у Вінницькій області склала 26,1%, Одеській – 20,4%, Івано-Франківській – 19,6% з усіх випадків переривань вагітності, а у Чернівецькій 19,4%. У 2019 році найбільша питома вага легальних абортів медикаментозним методом реєструвались в таких областях – Вінницькій (28,8%), Івано-Франківській (23,1%), Черкаській (20,8%) та Одеській (19,3%). У 2020 році у лідерах залишилися 3 області: Вінницька (29,2%), Одеська (22,1%), та Черкаська (19,8%). Екстенсивні показники ж Донецької області (13,5%) перевищили дані Івано-Франківської області (12,7%). У 2021 році у Вінницькій (25,8%), Одеській (19,8%) та Черкаській (18,9%) областях знову спостерігалась тенденція з найбільшою часткою медикаментозних абортів, але Сумська область (13,7%) витіснила Івано-Франківську (9,6%) і стала четвертою за часткою абортів медикаментозним методом. Можна зробити висновок, що через велику густину населення екстенсивні показники переривання вагітності медикаментозним методом були найвищі у Київській, Івано-Франківській та Донецькій областях. Одеська область зі свого боку лідирувала через те, що це регіон для відпочинку в Україні, тому на динаміку вплинули як спосіб життя, так і велика густина населення в теплу пору року. Вінницька, Черкаська та Сумська ж області мають високу частку випадків переривання вагітності медикаментозним методом, доступність медичної допомоги та тестів для ранньої діагностики вагітності.

Висновок. Проведений аналіз даних довів, що частка випадків переривання вагітності медичним (легальним) абортів медикаментозним методом в останні роки має тенденції до зниження за рахунок перерозподілу серед інших методів абортів у терміні до 12 тижнів. Пік медикаментозних абортів нерівномірно розподілений серед областей України, охоплена як і Центральна частина (Київська, Черкаська області), так і Західна (Вінницька, Івано-Франківська область), так і Східна (Донецька та Сумська області), що зумовлено соціально-економічними причинами.

Дуліч Дар'я Сергіївна, здобувач вищої освіти медичного факультету №2, 5 курс
Полтавський державний медичний університет, Україна

Салютіна Дар'я Юріївна, здобувач вищої освіти
медичного факультету №2, 5 курс
Полтавський державний медичний університет, Україна

Коросташова Інна Іванівна, здобувач вищої освіти
медичного факультету №2, 5 курс
Полтавський державний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Горіздра Людмила Михайлівна, асистент кафедри
ендокринології з дитячими інфекційними хворобами
Полтавський державний медичний університет, Україна

ДИНАМІКА ЕПІДЕМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ГОСТРИХ КИШКОВИХ ІНФЕКЦІЙ НА ПОЛТАВЩИНІ

Вступ. Гострі кишкові інфекції - це група інфекційних захворювань різної етіології (вірусної, бактеріальної, грибкової, паразитарної), які характеризуються фекально-оральним механізмом передачі і переважним ураженням травного каналу. У структурі інфекційної захворюваності дітей ГКІ займають значне місце. За поширеністю вони поступаються лише гострим респіраторним захворюванням, а в структурі смертності дітей від інфекційних хвороб в Україні ГКІ посідають 2-е - 3-є місце [1].

До гострих кишкових інфекцій належать захворювання зі встановленими і невстановленими причинами виникнення, шигельоз, гастроентероколіти, сальмонельози, холера, черевний тиф та інші. Ці захворювання викликаються різними збудниками і мають ряд клінічних проявів. Джерелом інфекції при всіх цих захворюваннях є хвора людина та носій інфекції. [2].

Збудники гострих кишкових інфекцій:

- Бактерії (сальмонела, стрептокок, стафілокок, протей та ін.);
- Віруси (ротавіруси, аденовіруси, астровіруси);
- Найпростіші (амеби);

Інкубаційний період (період від моменту зараження до перших проявів симптомів хвороби) становить від 30 хв. до 1 доби.

Шляхи зараження:

- Харчовий – вживання заражених збудником або їх токсинами продуктів харчування (яєць, м'ясних та рибних продуктів, солодких кремів, суфле, немитих овочів та фруктів);
- Контактно побутовий – при користуванні загальними предметами в побуті, через брудні руки;
- Водний - при вживанні інфікованої води, в тому числі, під час купання;

Сприятливим середовищем для розмноження бактерій є молочні продукти, вироби з вареного м'яса, паштети. Основними симптомами захворювання на гострі кишкові інфекції є підвищення температури, головні болі, слабкість, блювота, болі в животі різної інтенсивності і локалізації, рідкі випорожнення, зневоднення [3].

За січень-березень 2022 року на Полтавщині виявили 440 випадків гострих кишкових інфекцій на 23 адміністративних територіях. Про це стало відомо з даних Полтавського обласного центру контролю та профілактики хвороб про інфекційну захворюваність на Полтавщині за 1 квартал.

Захворюваність на гострі кишкові інфекції в Полтавській області, 1 квартал 2022

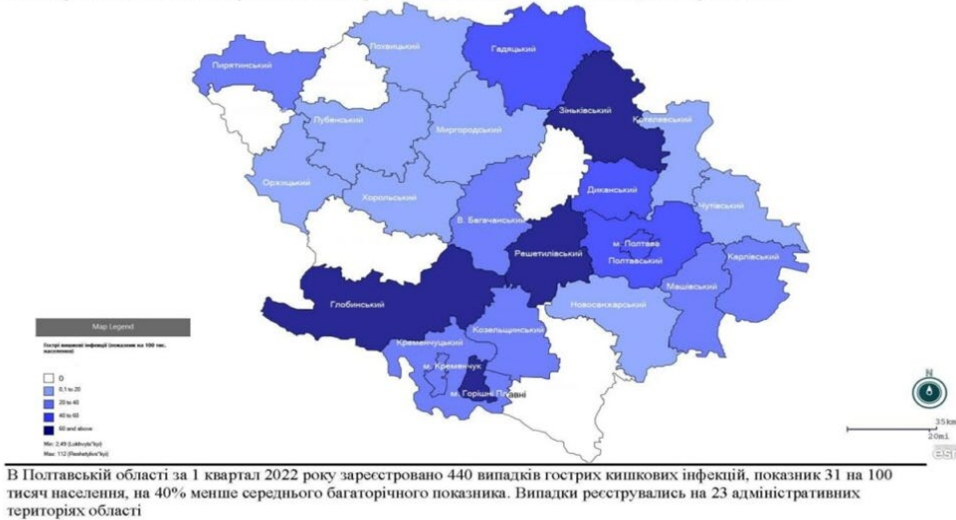

Рис. 1. Захворюваність на гострі кишкові інфекції в Полтавській області

Найвищий показник захворюваності зафіксували на території Горішніх Плавнів, а також колишніх Зінківського, Решетилівського та Глобинського районів (Рис.1).

Переважно на гострі кишкові інфекції хворіють діти віком до 17 років – за перший квартал на Полтавщині зареєстрували 343 випадки. Серед дорослих зафіксували 97 випадків захворювання.

В Україні за січень-березень 2022 року зареєстрували 10 тис. 212 випадків гострих кишкових інфекцій. Показник 24,66 на 100 тисяч населення. Захворюваність на Полтавщині вища, ніж в середньому в Україні. Показник становить 32,27 на 100 тисяч населення. За даними Центру, він на 40% менший за середній багаторічний показник. Область перебуває на 6 місці. (Рисунок 2) [4].

Захворюваність на гострі кишкові інфекції в Полтавській області по вікових групах, 1 квартал 2022

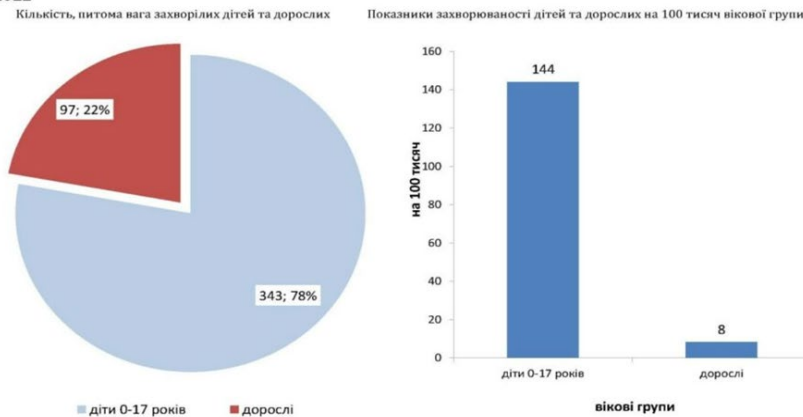

Рис. 2. Захворюваність на гострі кишкові інфекції в Полтавській області по вікових групах

Проведені заходи. На Полтавщині були проведені позачергові обстеження працівників харчоблоків закладів освіти, дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, дитячих будинках-інтернатах, у зв'язку погіршення епідемічної ситуації. Перевірки відбулися в усіх містах та районах Полтавщини, обстежено 183 заклади дошкільної освіти, 175 закладів середньої освіти, 13 інтернатів. Місцеві органи управління освітою відсторонили від роботи бактеріоносіїв для проведення санації та отримання повторних негативних результатів лабораторних досліджень.

Висновок. Полтавська область займає високе місце за поширенням гострих кишкових інфекцій серед дітей. Медичні огляди відповідних працівників мають проводитися постійно в плановому порядку з необхідною якістю та достовірністю результатів. Основним для профілактики харчових отруень є дотримання існуючих санітарних норм, правил та законів, які визначають якість та безпеку харчових продуктів. [5].

Список використаних джерел:

1. Інфекційні хвороби у дітей / Під ред. С. О. Крамарьова та О. Б. Надраги. – М.: Медицина, 2016. – 228 с.
2. Інфекційні хвороби у дітей: підручник / Л.І. Чернишова, А.П. Волоха, А.В. Бондаренко та ін. 2021 — 3-є видання- ст.232
3. Збірник методичних розробок для практичних занять із студентами VI курсу медичного факультету (лікувальна справа) «Дитячі інфекційні хвороби» / О.В. Усачова, Ю.Ю. Рябокони та ін. Запоріжжя 2015р – 52 ст.
4. Дані статистичних досліджень Полтавського обласного центру контролю та профілактики хвороб про інфекційну захворюваність за 2022 р.
5. Інфекційні хвороби у дітей. Підручник / Людмила Чернишова, Алла Волоха, Анастасія Бондаренко. 2017 р.- ст. 508.

Вострокнутова Євгенія Ігорівна, студентка 6-го курсу медичного факультету
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна

Вострокнутов Іван Леонідович, студент 6-го курсу медичного факультету
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна

Ворона Дарія Анатоліївна, студентка 6-го курсу медичного факультету
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Кирилова Олена Олександрівна, канд. психол. наук,
старший науковий співробітник групи онкопсихології та реабілітації
*ДУ «Інститут медичної радіології та онкології ім. С.П. Григор'єва
НАМН України», м. Харків, Україна*

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ У ЛІКАРІВ ОНКОЛОГІВ

Актуальність. Професія лікаря, що працює із онкологічними хворими пов'язана з виконанням одночасно багатьох завдань [1], а саме: проявити професійну компетентність щодо терапії, нести особистісну відповідальність за прийняття рішень, які суттєво впливають на якість лікування і тривалість життя пацієнта, проявити підтримку та співчуття шляхом емоційного «приєднання» до пацієнта, намагання полегшити стан онкохворого [2]. Всі ці процеси дуже виснажують спеціаліста [3]. А питання психологічної підтримки лікарів-онкологів залишаються в нашій країні на недостатньо вивченому рівні, що і обумовлює актуальність зазначеної проблеми. У сучасній клінічній практиці в Україні відсутня комплексна системна допомога лікарям-онкологам, яка б містила діагностику емоційних станів спеціалістів і психологічний супровід фахівців для запобігання виникненню синдрому емоційного вигорання [1].

Мета роботи: вивчити синдром емоційного вигорання у лікарів-онкологів.

Матеріали та методи. Було обстежено 35 лікарів ДУ «Інститут мед радіології та онкології ім. С.П. Григор'єва НАМН України», віком від 25 років до 68 років, що працюють із онкологічними пацієнтами, з них 22 жінки та 13 чоловіків. З обстежених було 16 хірургів-онкологів, 11 променевих терапевтів та 8 хіміотерапевтів. Психоемоційний стан лікарів вивчали за допомогою методики діагностики рівня емоційного вигорання В.В. Бойко.

Результати та їх обговорення. За результатами аналізу отриманих даних встановлено, що у першій фазі «Напруги», найвищі бали фіксувалися у групі лікарів хіміотерапевтів ($29,43 \pm 16,77$), це достовірно не перевищувало показники за цією фазою в інших групах лікарів онкологів (хірурги-онкологи – $18,43 \pm 11,06$, променеві терапевти – $20,27 \pm 9,57$). Загальні показники за цією фазою вказують на її не сформованість, але ж відмічалася наявність домінуючого симптому у окремих лікарів за окремими симптомами.

На другій фазі емоційного вигорання «Резистенції», яка характеризується як опір захистів, відмічається її сформованість у групі лікарів хіміотерапевтів, загальний показник за цією фазою $62,57 \pm 11,18$ балів. Встановлено за U-критерієм Манна-Уїтні, що цей показник достовірно перевищує такі в інших групах лікарів-онкологів ($p < 0,01$). Високі загальні показники за цією фазою вказують на її сформованість у 71,42 % лікарів хіміотерапевтів, а у третини (28,57 %) відмічається

наявність тенденції до формування.

Було встановлено, що для всіх груп досліджуваних лікарів-онкологів третя фаза «Виснаження» не є такою, що формується.

Загальний показник емоційного вигорання за тестом В. В. Бойка свідчить про наявність симптомів, що вже сформувалися і на них слід звернути особливу увагу насамперед у групі лікарів хіміотерапевтів, де загальні бали був найвищим ($121,57 \pm 40,46$, $p < 0,05$), тоді, як в інших групах цей показник був значно менший: хірурги ($77,25 \pm 33,88$); променеві терапевти ($78,09 \pm 30,64$).

Висновки. Таким чином, отримані дані свідчать про гостру потребу лікарів онкологів у психологічному супроводі шляхом проведення супервізій щодо запобігання складення симптомів емоційного вигорання.

Список використаних джерел:

1. Синдром емоційного вигорання в лікарів онкологічного профілю та шляхи його подолання. І.Коваль. Психосоматична медицина та загальна практика. 2017; Т. 2, № 1: 35-37.
2. Specificity of emotional burnout syndrome in oncologists. Sudakova OS. Medical Psychology. 2012; 4:92-96.
3. Burnout among psychosocial oncologists: an application and extension of the effort-reward imbalance model. Rasmussen V, Turnell A, Butow P, Juraskova I, Kirsten L, Wiener L, Patenaude A, Hoekstra-Weebers J, Grassi L. Psychooncology. 2016; 25(2):194-202.

Худякова Юлія Романівна, здобувач вищої освіти 3 медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Панченко Галина Юріївна, канд. мед. наук,
доцент кафедри внутрішньої медицини №1
Харківський національний медичний університет, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОТРІЙНОЇ ФІКСОВАНОЇ АНТИГІПЕРТЕНЗИВНОЇ ТЕРАПІЇ

Актуальність. Артеріальна гіпертензія є важливим терапевтичним викликом системі охорони здоров'я і зачіпає майже мільярди людей по всьому світі. Протягом останніх десятиліть артеріальна гіпертензія зробила найбільший внесок у передчасну смертність дорослого населення. Незважаючи на досягнення сучасної медицини та фармакології, проблема ефективного лікування такої комбінації препаратів, не втрачає своєї актуальності вже багато років.

Серцево-судинні захворювання (ССЗ) є важким економічним тягарем для людства, служб охорони здоров'я та суспільства в цілому. Визнається, що низька прихильність до антигіпертензивних засобів є основною причиною відсутності контролю артеріального тиску та може мати значний вплив на клінічні результати та витрати на охорону здоров'я.

Слід сказати, що чим вищий рівень АТ до початку лікування, тим важче його зниження. В деяких випадках може бути необхідним збільшення кількості препаратів для досягнення оптимальних значень артеріального тиску (АТ). У цьому контексті останні міжнародні рекомендації Конгрес кардіологічного товариства (ESC) 2022, щодо лікування високого АТ пропонують застосовувати терапію - "комбінація в 1 таблетці", щоб покращити прихильність до призначеного лікування. Низька прихильність є однією з основних перешкод для запобігання серцево-судинних захворювань.

На сучасний стан в Україні є багато комбінованих препаратів, наприклад Періндопрес Дуо (Дарниця); Ко-пренеса – (KRKA, Словенія); Ноліпрел – (Серв'є, Франція). Також представником поєднаної комбінації є новий препарат - Тріпліксам(Серв'є, Франція), що містить периндоприлу аргінін, амлодипіну бесілат та індапамід. Кожна з цих лікарських речовин добре відома і є у своєму класі одним з найбільш вивчених та ефективних.

Мета. Дослідити актуальність та ефективність прийому потрійної терапії препаратів амлодипіна, індапаміда, периндоприла.

Матеріали та методи. Нами був проведений аналіз 20 історій хвороб пацієнтів, які проходили стаціонарне лікування в відділенні ІХС ДУ Національного інституту терапії ім. Л. Т. Малої АМН України. З проаналізованих 20 історій хвороб, серед них 15 - чоловічої статі (вік в середньому - 55-60 років) та 5 – жіночої статі (вік в середньому – 49-60 років), всім хворим проведено клініко-лабораторне дослідження, УЗД, Ехокардіографію, ЕКГ, УЗД серця та органів черевної порожнини та добове моніторування ЕКГ при якому виявлені середні показники АТ-190\120 мм. Рт. ст. Встановлено діагноз: Гіпертонічна хвороба Істадія, 3 ступінь. Хворі приймали потрійну фіксовану антигіпертензивну терапію: 10 мг

периндоприлу; 2,5 мг індапаміду з одночасним прийомом амлодипіну 5 мг.

Результати й обговорення. Проаналізувавши історії хвороби, ми побачили, що застосування фіксованої комбінації з амлодипіном, периндоприлом та індапамідом допомагає забезпечити антигіпертензивний ефект, зниження у середньому АТ до 140/90 упродовж 24 годин до отримання пацієнтом наступної дози препарату.

Висновки. Таким чином, за даними спостереження комбіноване потрійне лікування інгібітором АПФ – амлодипіном та тiazидоподібним діуретиком - індапамідом є помірно, але значно ефективнішим упродовж 24 годин препаратом для зниження АТ. Також воно має кращий вплив на розвиток ССЗ.

Список використаних джерел:

1. Konradi A., Polunichev E. Inadequate adherence to treatment of arterial hypertension: causes and ways of correction // *Arterial Hypertension*. –2004; 10(3): 137–43.
2. Corrao G., Rea F., Ghirardi A. et al. Adherence with antihypertensive drug therapy.
3. Wald D. et al. Combination Therapy Versus Monotherapy in Reducing Blood Pressure: Meta-analysis on 11,000 Participants from 42 Trial // *Am. J. Med.* – 2009; 122(3): 290.
4. Beckett N., Peters R., Fletcher A. et al. HYVET Study Group. Treatment of hypertension in patients 80 years of age or older // *N. Engl. J. Med.* – 2008; 358: 1887–98.
5. Post-stroke antihypertensive treatment study. A preliminary result. PATS Collaborating Group // *Chin. Med. J.* – 1995; 108:710–7.

Федоренко Ольга Валентинівна, здобувач вищої освіти
педіатричного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Панченко Галина Юрїївна, канд. мед. наук, доцент,
відповідальна за навчальну роботу на кафедрі внутрішньої медицини №1
Харківський національний медичний університет, Україна

ПОДАГРА ТА СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ЛІКУВАННЯ

Вступ. Подагра є поширеним захворюванням, викликаним відкладенням кристалів урату натрію в суглобових і позасуглобових структурах. Дані ВООЗ щодо поширеності складають від <1% до 6,8% населення і з кожного року вони зростають. Хоча подагра проявляється як періодичне загострення, вона є хронічним захворюванням, тому потребує лікування та довгострокової підтримуючої терапії, що в подальшому покращує якість життя. Тривале зниження кількості уратів до рівня менше 360 мкмоль/л призводить до розчинення кристалів і, зрештою, до придушення спалахів [1]. Стратегія назначення доз Алопуринолу часто є ефективною для досягнення цілей лікування, а також на ринку щороку з'являється ще більше нових препаратів, що знижують урати й одним з них є Аденурік [2].

Ціль роботи. Визначити та порівняти позитивні та негативні сторони препаратів при подагрі – Алопуринолу та Аденуріка.

Матеріали та методи. Аналіз літературних джерел щодо порівняння переваг та недоліків Алопуринолу та Аденуріка за фармакологічними властивостями, ефективністю, зручністю застосування, протипоказаннями та побічними реакціями.

Результати та обговорення. На перший погляд препарати мають рівну дію у фармакологічних властивостях, так як мають специфічну здатність інгібувати фермент ксантиноксидазу, але Аденурій, а саме його діюча речовина фебуксостат є інгібітором обох форм ксантиноксидази, на відміну від Алопуринолу, який блокує лише відновлену форму ферменту. Ефективність препарату Аденурік підтверджена та обговорювалася на ELAR 2022 року, але прийом препарату уратзнижувальної терапії саме Алопуринолу більш виражене. Аденурік приймається у таблетованій формі, незалежно від прийому їжі, що дає свої переваги над Алопуринолом, який потрібно приймати також перорально, але після прийому їжі. Протипоказання також грають велику роль у виборі препарату. Аденурік не можна приймати, якщо людина має гіперчутливість до активної речовини або будь-якого іншого допоміжного компонента препарату, а до протипоказань Алопуринолу приєднується заборона прийняття препарату, якщо людина має тяжкі порушення функцій печінки або нирок (кліренс креатиніну менше 2 мл/хв) та гострий напад подагри. Розглядаючи побічні реакції, які можуть виникнути після вживання препарату й зсилаючись на дослідження минулих років PEX, FACT, CONFIRMS та сучасного конгресу ELAR 2022 року - було доведено, що найчастішими побічними реакціями у клінічних дослідженнях та у процесі прийняття Аденуріка у пацієнтів з подагрою є загострення подагри, головний біль, діарея, нудота, висипання, порушення функції печінки, та набряки. Ці реакції були в більшості випадків легкого та середнього ступеня тяжкості на відмінно від побічних реакцій після

прийняття Алопуринола [3].

Висновок. Виходячи з даних досліджень, аналізу літературних джерел, оцінки препаратів, можемо зробити висновок, що перевага Аденурика над Алопуринолом за даними сучасних українських конгресів та досліджень Великобританії залишається спірною. Станом на 2022 рік Алопуринол має ведучу роль у виборі лікування подагри [4].

Список використаних джерел:

1. Kuo CF, Grainge MJ, Zhang W та ін. Глобальна епідеміологія подагри: поширеність, захворюваність і фактори ризику. 2015. 11(11):649-62.
2. Кемптон Е.В., Глінн Р.Дж., ДеЛабрі ЛО. Безсимптомна гіперурикемія. Ризики та наслідки в дослідженні нормативного старіння. Am J Med. 2014; 82: 421-426.
3. Палієнко І.А., Кармазіна О.М. Лікування подагри. 2014. С. 672.
4. Дзяк Г.В., Коваленко В.Н., Хомазюк Т.А. Подагра: погляд в майбутнє. 2020. С.45-55.

Молдавчук Ярослав Ярославович, здобувач вищої освіти медичного факультету, студент 4 курсу
Івано-Франківський національний медичний університет, Україна

Щетініна Діана Володимирівна, здобувач вищої освіти медичного факультету, студент 4 курсу
Івано-Франківський національний медичний університет, Україна

Гелетій Мар'яна Михайлівна, здобувач вищої освіти медичного факультету, студент 4 курсу
Івано-Франківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Николайчук Христина Яремівна, асистент кафедри дерматології та венерології
Івано-Франківський національний медичний університет, Україна

ПРОБЛЕМА ГІНОЇДНОЇ ЛПОДИСТРОФІЇ СЕРЕД СТУДЕНТОК ІФНМУ

Вступ. Масаж – це древня методика, яка застосовувалася ще в давньому Китаї, Японії, Індії, Греції, Римі. В Європі в середні віки він був заборонений через переслідування інквізиції. І тільки в період Відродження знову виник інтерес до культури тіла і масажу, хоча з розвитком апаратних методик у ХХ столітті ручний масаж був витіснений на деякий час.

Сьогодні він повертається і застосовується практично у всіх лікувальних та оздоровчих закладах, і є дуже популярним в косметологічних клініках, адже це ефективний метод боротьби з багатьма естетичними проблемами, особливо целюлітом.

Целюліт, або гіноїдна дистрофія, спостерігається у 80-98% осіб жіночої статі, віком після 20 років, і часто не є пов'язаним з гормональними порушеннями. Значення має стиль життя: гіподинамія, куріння, зловживання легкозасвоюваними вуглеводами.

Мета. Нашим завданням було визначити поширеність целюліту серед студенток ІФНМУ, встановити ступінь занепокоєння цією косметичною проблемою та вияснити, яким методам корекції надається перевага.

Матеріали та методи. Шляхом онлайн анкетування було відібрано 73 учасниці – студентки нашого університету – віком 19-23 роки. Далі проводився клінічний огляд проблемних зон (стегна, живіт, сідниці), оцінка за шкалою Нюрбергера-Мюллера та заповнення учасницями опитників.

Результати. Під час огляду було встановлено, що тільки 15 осіб (20%) мали надмірну вагу. У 18 (25%) учасниць було діагностовано 1-ий ступінь целюліту, у 37 (51%) - 2-ий, у 16 (22%) – 3-ій, і у 2 (2%) - 4-ий. Аналізуючи результати опитників, було встановлено, що станом шкіри та своїми формами дуже стурбовані 53 (73%) особи, тому вони вже займаються їх корекцією, чи робили це раніше. 11 студенток (15%) знають про цю естетичну проблему, але не зважають на неї. Ще 9 (12%) - не знали, що з цим станом можна боротися.

Учасницям, окрім загальних рекомендацій, були запропоновані антицелюлітні

програми з правом вибору ручного чи вакуумного масажу, обгортання, мезотерапії ліполітиками чи апаратних процедур. Найчастіше вони обирали ручний масаж курсом 10-15 через день – 59, комбінацію ручного та вакуумного масажів – 7, обгортання – 4, апаратний ліполіз – 1, ще 2 – відмовилися від лікування. Метод мезотерапії не вибрала жодна з учасниць.

Висновки. Наше спостереження показало, що більшість студенток усвідомлені про гіноїдну ліподистрофію, вони цікавляться методами корекції даної естетичної проблеми, готові працювати над своїми формами. Але масаж має більшу популярність, ніж апаратні методики, а метод мезотерапії, ймовірно через її дороговартість, інвазивність та болючіть процедури, учасниці не вибрали.

СЕКЦІЯ 19.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

Решітник Олексій Олександрович, магістрант 2 курсу факультету здоров'я, психології, фізичного виховання і спорту
Хмельницький національний університет, Україна

Науковий керівник: Павлюк Оксана Сергіївна, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту
Хмельницький національний університет, Україна

ПРИЧИНИ КОНФЛІКТІВ У СИСТЕМІ ТРЕНЕР-БАТЬКИ-СПОРТСМЕН

Зростання спортивних результатів нині дедалі більше визначається психологічної підготовкою спортсменів.

Проблема психологічної підготовки та психічної підготовленості залежно від специфіки виду спорту стає все більш актуальною, оскільки резерви людської психіки – одна з надій на подальше підвищення спортивних досягнень та зниження тривалості термінів підготовки висококваліфікованих спортсменів.

Психологічне супроводження - це складне комплексне утворення, що включає систему професійної діяльності тренера і психолога, спрямовану створення умов успішної спортивної діяльності, становлення та розвитку особистості спортсменів. Саме тому використовуються такі методи, як: психодіагностика, психологічний добір, психорегуляція, психокорекція, психологічне консультування, психологічний контроль [2].

З практичної точки зору для тренера надзвичайно важливо розуміти можливості підвищення спортивної результативності з опорою на рівень їхньої психологічної підготовленості.

Проаналізуємо причини конфліктів у системі тренер-батьки-спортсмен.

Найважчий етап батьківсько-дитячих відносин настає, коли дитина досягає підліткового віку. Підлітковий вік пов'язаний із перебудовою організму дитини – статевим дозріванням. І хоча лінії психічного та фізіологічного розвитку не йдуть паралельно, межі цього періоду значно варіюються. Одні діти вступають у підлітковий вік раніше, інші – пізніше, пубертатна криза може виникнути і в 11, і в 13 років. Починаючи з кризи, весь період зазвичай протікає важко і для дитини, і для близьких дорослих. Тому підлітковий вік іноді називають тривалою кризою.

Криза підліткового віку на відміну від криз інших віків більш затяжна та гостра, оскільки у зв'язку зі швидким темпом фізичного та розумового розвитку у підлітків виникає багато таких, актуально діючих потреб, які не можуть бути задоволені в умовах недостатньої соціальної зрілості школярів цього віку [4]. Таким чином, у цей критичний період депривація потреб виражена значно сильніше, і, подолати її, через відсутність синхронності у фізичному, психічному та соціальному

розвиненому підлітку, дуже важко. Головна особливість підлітка – особистісна нестабільність. Протилежні риси, прагнення, тенденції співіснують і борються один з одним, визначаючи суперечливість характеру та поведінки дитини, що дорослішає. Саме тому у цьому періоді виникає безліч конфліктів між спортсменами та тренерами, або батьками.

Можуть бути інші причини конфліктів, наприклад невідповідність темпераменту [3].

Тренера-сангвініка, швидкого та енергійного, дратуватиме повільний меланхолік. А вибухового спортсмена-холерика виводитиме зі стану рівноваги спокійний тренер-флегматик. Різне виховання, сімейні та життєві підвалини та принципи життя.

Відносини тренерів до конфліктів мало відрізняються від більшості людей.

Існують тренери, які прагнуть уникнути конфлікту. Такий тип тренерів пускає ситуацію на самоплив, залишаючись у власному житті, і очікує, що ж вийде. Колектив, у якому працює такий тренер, схильний до руйнування.

Тренер який реалістично ставиться до конфлікту розуміє, що відбувається в конфліктній ситуації, і пристосовується до виставлених вимог спортсменів. Йому доводиться поводитися так, щоб не зіпсувати відносини зі спортсменами, з одного боку, а з іншого – не отримати стягнення від керівництва школи, батьків чи відповідальних осіб. Він діє за принципом: «І вашим, і нашим». Це призводить до втрати авторитету і спортсмени перестають поважати тренера.

Активний тренер – насправді розуміє та визнає наявність конфлікту, не приховує його ні від батьків, ні від команди, ні від колективу. Не намагається ігнорувати чи догодити комусь. Його моральні принципи не дозволяють залишатися осторонь того, що відбувається, він з головою занурюється в конфлікт. При цьому він не зважає на індивідуальні особливості спортсменів, не з'ясовує причин конфлікту. Він просто домагається припинення його будь-що-будь авторитарним методом придушення, чим викликає стійку ворожість спортсменів.

Творчий тренер. Такий тренер поводитиметься відповідно до конфліктної ситуації. Він цілеспрямовано, з урахуванням обставин, що створилися, шукає свідомий і вірний вихід. Розглядає всі мотиви, які спонукали спортсменів поводитися так, а чи не інакше. Зважає всі «за» та «проти», розглядає погляди всіх очевидців на цей інцидент. Все зваживши, приймає обдумане рішення.

Виходи конфліктів між тренером та спортсменом можуть бути різні. Тренеру необхідно завжди пам'ятати, що він є, перш за все, наставником, і він, як правило, старший за віком, у нього за плечима життєвий та професійний досвід. Отже, від нього залежить попередження конфліктної ситуації та конфлікту, що назріває.

Для цього необхідно:

- проводити індивідуальні розмови зі спортсменом;
- бути уважним щодо нього;
- виявляти непідробний інтерес до його життя за межами спортивного майданчика, школи, клубу;
- вміти поставити себе на місце спортсмена;
- виявляти чуйність до його здоров'я та настрою, у разі проблем вчасно реагувати, направляючи його до лікаря чи психолога;
- давати виговоритися спортсмену, коли хочеться висловитися;

- уважно слухати та чути його;
- знайти спільні інтереси;
- завжди говорити про його досягнення, наголошуючи спочатку на кращому, а потім залишати місце для критики;
- критику доводити до спортсмена у тактовній формі [1].

Іноді запобігти конфлікту не вдається. Тоді перед тренером постає інше завдання – погасити конфлікт, щоб він не перейшов у хронічну стадію. Найприйнятнішим способом погашення конфлікту є пошук консенсусу – прийняття сторонами добровільно та відкрито претензій один одного з рівними правами та обов'язками.

- Намагатися не входити до конфронтації, тому що в цьому випадку легко перейти на особисті образи, чого не варто робити.
- Не розширювати предмет сварки, не висловлювати претензії відразу.
- Виробляти установку, що спортсмен має завжди підставу для скарги і незгоди. Вміти його вислухати та зрозуміти.
- Бути емоційно витриманим. Стримуючи свої емоції, ви не зачепите почуття власної гідності спортсмена і не упустите своє, можливо, навіть підвищите у своїх очах.
- Запропонувати вихід із ситуації, висловлюючи рішення з оптимістичної точки зору [3].

І найголовніше, який би характер конфлікт не мав, завдання тренера не боятися його, а розібратися в ситуації, вникнути в його суть та професійно вийти із ситуації яка склалась та знайти способи та шляхи вирішення.

Список використаних джерел:

1. Бузник А. И. Технологія управління конфліктною взаємодією членів збірної команди з футболу. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту: зб. наук. праць. Харків: ХХІІІ. 2001. № 6, С.12-19.
2. Волянчук Н. Ю., Ложкін Г. В. Акмеологічний інваріант професіоналізму тренера. Спортивний психолог. 2009. № 2, С.27-32.
3. Воронова В. І. Психологія спорту: навч. посібник. К.: Олімпійська література. 2007, С. 200-229.
4. Гринь О. Р., Воронова В. І. Система психологічного забезпечення підготовки спортсменів як проблема сучасної психології спорту. Спортивний вісник Придніпров'я. №3. 2015, С. 29-34.

Мельничук Мар'яна Миколаївна, здобувач вищої освіти
юридичного факультету

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Науковий керівник: Янков Сергій Володимирович, старший викладач
кафедри філософії та фізичного виховання

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дистанційна освіта в сучасних реаліях набуває все більшого значення. Організуються факультети та інститути дистанційної освіти. Ця освітня діяльність намагається замінити класичну освіту. Проте, розумне поєднання усіх форм освітнього процесу має надавати певні переваги. Запровадження дистанційної форми навчання в Україні змінило звичні форми та методи викладання навчальних дисциплін. Фізична культура не є винятком. [1]

У дистанційного навчання, безсумнівно, є плюси та мінуси. До недоліків можна віднести наявність в Україні ситуації, коли проблеми зі здоров'ям має молодь, яка теоретично має бути найздоровішою частиною суспільства. В останні роки у більшості студентів спостерігається недостатня рухова активність, внаслідок чого рухова функція знижується. Це важливий фактор ризику розвитку різних захворювань, а також зниження розумових і фізичних здібностей людини. Ситуація погіршилася в кілька разів під час глобального карантину, коли навчальні заклади переходили на дистанційне навчання. З огляду на тривалу епідемію, яка розвивається в усьому світі, а особливо в Україні, усі дисципліни, які проводить кафедра фізичного виховання, переведені в дистанційний формат. Практика показала, що запровадження режиму самоізоляції обмежує заняття спортом на вулицях і спортивних майданчиках, а значить, займатися можна лише там, де проживають студенти. З нинішніх реалій така дисципліна, як фізична культура, стикається з проблемою неповної реалізації, бо комп'ютери, домашні умови у зв'язку з карантинними обмеженнями не можуть замінити спортзали, тренувальні майданчики та стадіони, які були звичними місцями раніше. До того ж великим стресом для тіла й погіршення стану здоров'я і студентів і викладачів є постійне сидіння перед комп'ютером, оскільки саме так відбувається дистанційне навчання.

Також варто зазначити, що технічні проблеми є досить типовими. З технічними проблемами зіткнулися не лише учні, а й вчителі фізкультури. Можливо, це найактуальніша проблема за весь час переходу на дистанційну освіту, але, на відміну від інших дисциплін, вона стоїть гостріше при виконанні спортивних завдань. Під час вправи студент повинен стояти, щоб його бачили, і рухатися в полі зору камери.

До позитивних сторін дистанційного навчання з фізичного виховання можна віднести: це один із варіантів компенсації низького рівня фізичної активності під час дистанційного навчання та карантинних обмежень; можливість займатися вдома та виробити звичку займатися в домашніх умовах; можна використовувати підручні засоби для вправ в якості спортивного інвентаря; навчальна програма більш

індивідуальна, оскільки після занять завжди є його продовження у формі двостороннього онлайн-спілкування між учнями та вчителями; відходи від старої системи навчання; можливість професійного зростання вчителів (удосконалення власної фізичної форми, ораторських здібностей, підвищення рівня знань та навичок роботи з комп'ютером тощо, вихід із «зони комфорту»).

Навчальні заклади проводять відповідну роботу щодо практичного та теоретичного забезпечення студентів матеріалами, які допоможуть їм займатися фізичною активністю не лише під час пар з фізичної культури, а й в перервах між практичними та лекційними онлайн-заняттями. [2]

Студентам пропонуються заняття за двома напрямками, що чергуються. Перший напрямок: підключившись до відеоконференції на Google Classroom або платформі «Teams», де викладач у відповідний до розкладу час виконує комплекс вправ зі студентами навчальної групи. Викладач надає комплекс вправ, у якому необхідно виконати певну кількість вправ і прийомів, описує техніку їх виконання. Основна увага цього напрямку полягає в тому, щоб учні виконували необхідні вправи для тієї чи іншої групи м'язів. Другий напрямок: вчитель пропонує учням створити та виконати свій комплекс вправ, наприклад, для зміцнення м'язів спини та живота, і надіслати вчителю відеозвіт із письмовими відповідями, які містять вправи та техніку їх виконання. Цей напрям призначений для самостійного вибору вправ, які учні можуть і вміють виконувати відповідно до своїх можливостей, наприклад, використовуючи наявний спортивний інвентар тощо. [3]

Для того, щоб заняття були безпечними необхідно: перш за все звільнити простір для занять площею мінімум 2м x2м; подбати про те, щоб підлога не була слизькою; займатись в спортивній формі та взутті; мати біля себе воду та рушник; забезпечити достатнє і рівномірне освітлення місць виконання фізичних вправ. У такому форматі не рекомендуються активні бігові та стрибкові вправи, адже за даними опитування студентів більше цікавить силове тренування. Саме тому активне використання спортивного інвентарю під час онлайн занять з фізичного виховання набуває важливого значення. Для ефективної роботи необхідно заздалегідь попередити учнів, який спортивний інвентар буде використовуватися на наступному занятті. Не обов'язково купувати спеціальне обладнання (наприклад, гантелі). Їх можна замінити пляшками з водою. [4]

Я переконана, що після завершення карантину світ повернеться до звичного життя, але все одно він вже буде інакшим, адже дистанційна форма навчання не зникне назавжди. Тим більше, що вона вже отримала своїх прихильників. На мою думку, основною відмінністю дистанційного навчання від очного є прояв високого рівня самосвідомості студента, його сили волі та прагнення до занять. Від викладача фізичного виховання в дистанційному форматі роботи потребується чіткий розподіл навантаження та вміння зацікавити студента сучасною інформацією, ефективними вправами, які можна виконувати в домашніх умовах. Організація дистанційного навчання вимагає від викладачів розробки нових форм і методів роботи зі студентською молоддю. Я думаю, що подальші дослідження цього напрямку будуть сфокусовані на детальному розгляді й аналізі власне тренувальних вправ, які можуть бути застосовані в умовах самоізоляції. На навчальних платформах у вільному доступі є виставлені відеоролики, представлена підготовча і кінцева частини занять, а також варіативні частини (силові блоки, вправи для дівчат і юнаків

основної медичної групи). Більш детальна інформація з практичних занять знаходиться в особистих кабінетах у розділі «Фізична культура і спорт».

Список використаних джерел:

1. Фізичне виховання в контексті сучасної освіти. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/49517/1/P62-66.pdf>.
2. Фізичне виховання в умовах дистанційного навчання. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34576/Cherepovska_116-120.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
3. Фізична культура у вищих навчальних закладах в умовах карантинних обмежень 2020 року. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/73/part_2/38.pdf.
4. Фізичне виховання онлайн | Комітет. URL: <http://sportmon.org/fizychne-vyhovannya-onlajn/>.

СЕКЦІЯ 20.

ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Омеко Вікторія Олександрівна, здобувач вищої освіти

Інституту комп'ютерних систем

Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Науковий керівник: Шановська Олена Андріївна, канд. іст. наук, доцент,
доцент кафедри філософії, історії та політології

Національний університет «Одеська політехніка», Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО «ЗНИКНЕННЯ» ГУМАНІТАРНИХ НАУК В УНІВЕРСИТЕТАХ (З ПРИВОДУ СТАТТІ Т. ІГЛТОНА «СМЕРТЬ УНІВЕРСИТЕТІВ»)

Теренс Френсіс Іглтон, – британський літературознавець і філософ неомарксистського спрямування, лауреат Дойчерівської меморіальної премії, член Британської академії та політичний інтелектуал в одній зі своїх статей підіймає питання про важливість гуманітарних дисциплін у вишах. Автор із сумом пише про їх поступове «зникнення». Він зауважив, що за останні роки ці науки втратили свій високий статус та значення. За його формулюванням, «справжні чоловіки вивчають право та інженерну справу, а ідеї та цінності – для слабаків і дівчаток» [1].

За визначенням, гуманітарні науки – галузі досліджень, предметом яких є людина в сфері її духовної, розумової, моральної, культурної та суспільної діяльності. В українській мові, як і в деяких інших європейських мовах поряд із терміном «гуманітарні науки» як синонім вживається поняття «соціальні (суспільні) науки», оскільки за об'єктом, предметом і методологією вони часто ототожнюються. Попри відмінність у смислових відтінках, їх часто поєднують, використовуючи термін «соціогуманітарні науки». Тобто це науки, які вивчають світ людини та суспільства, на відміну від природних наук, що вивчають світ природи, та технічних наук – наук про світ техніки [2].

Як пише професор Т. Іглтон, своєї ваги гуманітарні науки, такі як історія, філософія та інші набули в кінці XVIII століття, коли завдяки їм університети були центрами критики буденної свідомості. Гуманітарні науки в університетах виконували важливу соціальну функцію – плекали й захищали ті цінності, на які філістерський суспільний лад не мав часу, тобто цінності, що перебували в стані облоги.

Варто відзначити, що на той час свою роботу гуманітарні науки виконували успішно. Але на тому етапі розвитку гуманітарні науки та індустріальний капіталізм були більш-менш спорідненими. Саме для збереження набору цінностей та ідей під облогою допитливим розумам і потрібні були певні інституції, відомі як університети, що знаходились дещо осторонь від повсякденного суспільного життя.

Але, нажаль, подібне розмежування робило гуманне навчання неефективним.

Спробуємо відволіктися від тих часів і перенесемося у наше сьогодні. Наскільки дана проблема актуальна сьогодні та у нашій країні? Для того, щоб можна було вирішити певну проблему, її потрібно насамперед правильно сформулювати.

Фактично українські університети не розглядалися в минулому та не розглядаються і сьогодні як центри наукової діяльності. Мовляв, у системі вищої освіти потрібно надавати освіту, а для наукових досліджень існує Академія наук. Сама назва «вищий навчальний заклад» може вводити в оману. Тривалий час однією з головних причин незадовільного стану наукової роботи було велике аудиторне навантаження як у викладачів, так і у студентів. Сьогодні навантаження суттєво зменшено через дистанційне навчання, яке розкриває нові можливості у знаходженні, розумінні та засвоєнні інформації.

Але, наскільки відомо, внаслідок переходу на дистанційне навчання рівень знань як у школярів, так і студентів знизився. Чому? По-перше, – ми звикли, що необхідну інформацію можна знайти менше, ніж за хвилину за допомогою Інтернету. Майже у всіх сьогодні є телефон, що автоматично дає можливість підключитися до найближчої мережі. По-друге, – відсутність мотивації. Не у кожного є бажання та навіть час на мову, літературу чи філософію, коли конспекти з профільних дисциплін недописані й завдання недороблені.

Можливо, зараз можна зробити висновок про повне зникнення «гуманітарного мистецтва» вже в недалекому майбутньому. Але ні. Я вважаю, що у наших реаліях все як раз навпаки. І підставою для подібних доводів є зміни, що відбулися зовсім недавно, їх тільки сліпий не помітив. А ви помітили, як ми почали ставитись до своєї історії? Мови? Культури? Скільки разів ми дивились такі відео, як «Сто цікавих фактів про Україну», «Іноземці реагують на українську музику та мову» чи «Те, що ви не знали про цих діячів культури»? Скільки нових слів рідною мовою дізнались і зараз використовуємо? Як почали дивитись на інших людей, що, здавалось, живуть так далеко, а насправді такі ж близькі, неначе рідні? Як почали цінувати все те, що залишили наші попередники? Так. Саме так. Ми САМІ почали цікавитися ГУМАНІТАРНИМИ НАУКАМИ. Навіть закостенілі консерватори все частіше ловлять себе на подібних думках.

По суті, це означає відродження гуманітарних наук. Вони, наче вогняна жар-птиця, переродились з попелу. І ситуація не зміниться через рік, два чи навіть десять. Навпаки, знання з історії, філософії, культурології, права, літератури, мови стануть невід'ємною частиною і нас, і наших дітей, і онуків, формуючи наш світогляд і світосприйняття. Вони поширюються і будуть розповсюджуватись далі, в тому числі на повсякденне життя, навчання, роботу. Саме через це я не погоджуюсь з Террі Іглтоном.

На мою думку, вже у найближчому часі зацікавленість до гуманітарного знання в університетах розквітне, неначе квітки вишні навесні. Наше головне завдання зараз – допомогти цим квіточкам стати ягідками. Єдине сумно – аби відновити українську свідомість у наших серцях, нам знадобились війна та тисячі жертв.

Список використаних джерел:

1. Іглтон Т. Смерть університетов. О критике обыденного сознания: отчаянные заметки // The Guardian. URL: <http://direct-action.org.ua> (дата звернення: 13.11.2022).
2. Лісовий В.С. Гуманітарні науки // Енциклопедія сучасної України: В 30-ти т. Т. 6: Го – Гю / Гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАНУ. 712 с.

СЕКЦІЯ 21.**АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО**

Скицька Анна Андріївна, студентка четвертого курсу кафедри
Дизайну та основ архітектури
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

**ХУДОЖНЯ ОБРАЗНІСТЬ В ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРУ
АВТОМОБІЛЬНИХ СЕРВІСІВ**

Жодна сучасна людина не може уявити своє життя без транспорту. Навіть якщо вона віддає перевагу пересуванню пішки, то заперечувати провідну роль транспорту в забезпеченні функціонування інфраструктури населених пунктів вона не може. Потреба в переміщенні на різні відстані існувала від появи людства. Багаторічний розвиток науки та техніки дає нам широкий спектр транспортних засобів, які здатні вирішувати проблеми пересування як звичайних людей, так і важливих для світової економіки товарів для забезпечення стабільності.

Різноманіття сучасних транспортних засобів характеризується чисельними показниками, проте вибір звичайного споживача для особистих поїздок, в більшості випадків, падає на автомобільний тип транспорту. Дана категорія приваблює людей своєю мобільністю та комфортабельністю, які не завжди може забезпечити громадський тип транспорту. Проте, незважаючи на цінові та вікові характеристики, автомобілі мають потребу в постійному технічному обслуговуванні. Для надання даних послуг відкривається численна кількість відповідних сервісів, проте не кожен із них враховує важливість дизайнерської складової, не беручи до уваги те, що в даному приміщенні проходять не тільки технологічні процеси, а й відбувається соціальна взаємодія, як між працівниками, так і між клієнтами. Саме тому проблема впровадження художньої образності в дизайні інтер'єру автомобільних сервісів стає **актуальною**.

Метою роботи є дослідження внутрішнього простору автомобільних сервісів для створення актуального та комфортного для сучасного споживача середовища. Досягнення мети передбачає постановку та виконання таких **завдань**: проаналізувати джерела інформації; надати характеристику сучасним тенденціям вирішення простору даної категорії; визначити закономірності у формуванні інтер'єру приміщень даного типу; визначити доречність засобів художньої виразності в автомобільних сервісах.

Гіпотеза дослідження: продемонструвати необхідність впровадження художньої образності в дизайн інтер'єру автомобільних сервісів, з метою підвищення рівня психологічної комфортності споживачів під час їх перебування в даному типі приміщень.

Будь-яке середовище в якому перебуває людина має бути гармонійним та комфортним для її психологічного сприйняття, адже саме навколишній простір є визначальною складовою у процесі трудової діяльності людини, оскільки він впливає на зосередженість та самопочуття людини, що позначається на її продуктивності. У середовищі, в якому проходять технологічні процеси, дуже

важливим є не тільки забезпечення необхідним функціональним обладнанням, але й застосування формотворчих прийомів, що будуть відповідати за безпечність та комфортність у використанні цього обладнання. Саме тому при проектуванні інтер'єру автомобільних сервісів першочергово мають враховуватись ергономічні показники. Ергономіка – (від грецького *ergon* – робота, *nomos* – закон) – це наукова дисципліна, що комплексно вивчає функціональні можливості людини в трудових процесах, виявляє закономірності створення оптимальних умов високоефективної діяльності. Водночас, ергономіка – це наука, яка вивчає засоби і способи пристосування оточуючого людину простору і предметів для безпечного і ефективного використання на основі психічного і фізичного стану людини [1]. Ергономічні дані, враховані при створенні простору, забезпечують ефективність роботи працівників, що робить процес трудової діяльності сприятливим.

Однак, виключно вдало запроектоване обладнання, без урахування естетичної складової, може негативно відобразитись на психологічному стані як працівників, так і клієнтів, оскільки довготривале перебування людини в техногенному середовищі здатне впливати на її рівень самопочуття, погіршуючи здоров'я. Для людини дуже важливою є відповідність навколишнього простору її представленням про нього. Одним із дизайнерських прийомів, що може задовільнити цю потребу, є впровадження художньої образності при проектуванні інтер'єру. Художній образ — це особлива форма естетичного освоєння світу, за якої зберігається його предметно-чуттєвий характер та його цілісність [2]. Застосування художньої образності у внутрішньому середовищі автомобільних сервісів може проявлятися у використанні образів, що асоціативно пов'язані із тематикою транспортної системи. В декоративних елементах дизайну даного типу інтер'єру вдало було би застосувати: принципи формотворення, що використовуються в дизайні автомобілів; колористику та матеріали, які переважають в автомобільному дизайні; елементи системи знаків дорожньої навігації. Використання тематично-пов'язаних із середовищем декоративних елементів наповнить простір художньою-виразністю, що буде позитивно сприйматись працівниками, оскільки різноманіття елементів покращує процес орієнтації в просторі, знижуючи рівень монотонності технологічного процесу. Також естетична складова в інтер'єрі більше приваблює клієнтів, покращуючи їх психологічний стан, що значною мірою впливає на процес гармонійної соціальної взаємодії між працівниками та споживачами.

Висновки. Надавши аналіз особливостям дизайну інтер'єру автомобільних сервісів, можна зробити такі висновки: сучасні тенденції дизайну дозволяють урізноманітнити середовище будь-якого типу; техногенний простір має містити як функціональну, так і естетичну складову, для створення сприятливого середовища; в автомобільних сервісах важливим елементом дизайну є художня-образність, через особливості сприйняття людиною навколишнього середовища, з метою покращення її перебування в даному просторі.

Список використаних джерел:

1. Шкляр С. П. Ергономіка в архітектурі : конспект лекцій (для студентів 3 курсу денної форми навчання спеціальності 191 – Архітектура та містобудування) / С. П. Шкляр ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – 5 с.
2. Т. Орлова. Художній образ // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. — Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. — 742 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ НАУКИ
ЯК ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ»**

18 листопада 2022 рік • м. Яремче, Україна

Українською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли перевірку на плагіат та експертизу за формальними ознаками
(форматування, стиль мови, оформлення цитувань та списку використаних джерел).
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори та їх наукові керівники.
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів.*

Підписано до друку 18.11.2022.

Папір офсетний. Цифровий друк. Формат 60×84/16.

Гарнітура Times New Roman, Poiret One та Arial.

Умовно-друк. арк. 13,60. Замовлення № 350.

Тираж: 100 екземплярів. Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

Громадська організація «Молодіжна наукова ліга»
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1526044
E-mail: info@liga.science

Видавець: ГО «Європейська наукова платформа».
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7172 від 21.10.2020.